

נציבות תלונות הציבור על שופטים

דין וחשבון שנתי לשנת 2016

ירושלים
אייר התשע"ז
מאי, 2017

נציבות תלונות הציבור על שופטים
דין וחשבון שנתי לשנת 2016

ירושלים, אייר, התשע"ז
מאי, 2017

תוכן עניינים

מס' עמוד

תמצית הדו"ח **5**

פרק 1: תלונות שהתקבלו בשנת 2016 ..... **11**

1.1 מספר התלונות שהתקבלו וזמן הבירור הממוצע **11**
1.2 התפלגות התלונות שהתקבלו לפי סיווג מגישי התלונות **11**
1.3 התפלגות התלונות שהתקבלו על מערכת השיפוט הכללית ועל בתי הדין **13**
1.4 החלטות שניתנו בבקשות בירור **14**
1.5 טיפול בתלונות שבירורן טרם הסתיים בשנת 2015 ..... **14**
1.6 ענייני התלונות **14**

פרק 2: סיווג ההחלטות שניתנו בשנת 2016 ..... **15**

2.1 תרשים תנועת התלונות והתפלגותן לסוגים בשנת 2016 ..... **15**
2.2 התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2016 במערכת השיפוט הכללית ובבתי הדין **17**

פרק 3: תלונות שהוחלט לבררן ותלונות מוצדקות **19**

3.1 התפלגות התלונות שהוחלט לבררן **19**
3.2 התפלגות התלונות המוצדקות לפי ערכאות **21**
3.3 התפלגות התלונות המוצדקות לפי שופטים **23**
3.4 התפלגות התלונות המוצדקות לפי סוגן **23**

פרק 4: תלונות שבירורן הופסק **25**

פרק 5: תלונות שאין לבררן **27**

פרק 6: התפלגות התלונות על בתי המשפט ובתי הדין **31**

6.1 בית המשפט העליון **31**
6.2 בתי המשפט המחוזיים **31**
6.3 בתי משפט השלום **33**
6.4 בתי המשפט לענייני משפחה **37**
6.5 בתי הדין לעבודה **40**
6.6 בתי הדין הרבניים **42**
6.7 בתי הדין השרעיים **44**
6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית **44**

מס' עמוד

פרק 7: ליקויים ותיקונם **45**

פרק 8: התנהגות שופט **49**

פרק 9: דרך ניהול משפט **79**

פרק 10: פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי **127**

פרק 11: בית משפט לתביעות קטנות **145**

פרק 12: בתי הדין הרבניים **153**

הפניות לפי סעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 ..... **175**

נספחים

נספח א: חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 ..... **177**

נספח ב: תקנות נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד-2003 ..... **189**

נספח ג: כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 ..... **195**

נספח ד: כללי אתיקה לדיינים, התשס"ח-2008 ..... **213**

תמצית הדו"ח

פתח דבר

דיו וחשבון שנתי זה לשנת 2016 מוגש על פי סעיף 27 (א) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: חוק הנציבות).

❖ בשנת 2016 חלה עלייה במספר התלונות שהוגשו כנגד שופטים ודיינים. מגמת העלייה נמשכת גם אל תוך שנת 2017. הגידול במספר הפונים אל הנציבות מעיד בראש ובראשונה על הצורך בגוף המבקר את בתי המשפט ואת האמונה והתקווה שהפניה לנציבות תביא מזור למצוקותיו של הפונה. ניסיון השנים האחרונות מלמד, כי הגשת תלונה עשויה להביא מזור למצוקה קונקרטית או לשפר כשלים מערכתיים. תלונה המוגשת, דרך משל, על התמשכות הליכים ועל השתהות במתן החלטה, או השתהות במתן פסק-דין, מביאה עמה, כמעט כדבר שבשגרה, להחשת ההליכים ולמתן פסק הדין או ההחלטה לאלתר. במקרים בהם לא ניתן פסק הדין במהלך בירור התלונה מקיימת הנציבות מעקב אחרי קורות התיק על מנת להבטיח את השלמת הטיפול. מקום בו מדובר בשופטים שהעיכוב בסיום ההליכים הוא "כרוני" מביאה הנציבות בפני נשיאת בית המשפט העליון ושרת המשפטים את הנתונים המצריכים פתרון מתאים.

❖ עיכובים והתמשכות הליכים

דוגמאות בולטות של תלונות שנבחנו בנציבות - התמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטות:

- התנהלות שופטת, חוסר הצלחתה לשלוט בניהול המשפט וחוסר יכולתה לרסן את הנתבע, הביאה לכך שתביעה שהוגשה בסדר דין מהיר התנהלה בבית המשפט במשך יותר מ-4 שנים (**תמצית**, מספרנו 503/15, **שלום**).
- במהלך שנת 2015 חזר מתלונן וביקש מבית המשפט לקדם את עניינו כנושה. הוא ציין, כי הוא בן 80 שנה וחזר והתריע על כך שהנאמנת שמונתה לא פועלת לקידום התיק ועל כך שהשופט חזר ונתן לנאמנת ארכות. המתלונן פנה לנציבות אשר הביאה לכך שנקבע מועד לדיון בתיק (מספרנו 67/16, **מחוזי**).
- מתלונן נפצע בתאונת דרכים שארעה בשנת 2009. נגד אחד הנהגים הוגש כתב אישום בשנת 2010. במהלך השנים התקיימו בתיק 17 דיונים, ישיבת גישור אחת (שלא צלחה) וישיבת הוכחות (אחת) שנתקיימה בשנת 2016 ושבה נגזר דינו של הנאשם והתיק הסתיים. התיק נמשך לאורך שנים ונשמע בפני שלושה מותבים. התלונה נמצאה מוצדקת לגבי שניים מבין השופטים שטיפלו בתיק ונמצאה מוצדקת גם מבחינה מערכתית (**תמצית**, מספרנו 146/16, **תעבורה**).
- נגד נאשם הוגשו כתבי אישום בגין ביצוע עבירות שונות כלפי המתלונן. באחד התיקים נתקיימו מספר ישיבות. בשלב מסויים אוחד הדיון בשני התיקים. הישיבות בתיקים נדחו מעת לעת בשל סיבות שונות - כגון מצב בריאותו של הנאשם והידברויות חוזרות ונשנות עם "ראש שלוחת התביעות". באחד התיקים האלה

נתקיימו 11 ישיבות טרם שנתקיימה הישיבה האחת בה נסתיימו ההליכים. במהלכן של אותן 11 ישיבות לא חלה בתיק כל התקדמות ממשית. הנציב קבע כי במקרה זה התועלת שבקיום "דיוני מוקד" (שאינם ישיבות בהן נשמע התיק עצמו) יצאה בהפסד זמן ומשאבים ודומה שהתפקיד השיפוטי - להכריע את הדין ולגזור את העונש - הפך שולי. במקרה זה ההתמשכות החריגה של ההליכים הטילה ספק באשר לתועלת שבהליכים לבר-שיפוטיים מסוג זה. בתיק זה, כמו בדוגמא הקודמת לעיל, נראה כי דבר התמשכות ההליכים לא הובא לידיעת בית המשפט על מנת שיתערב. הנציב הציע כי תותקן בתוכנת "נט המשפט" הוראת התראה שתפנה תשומת לבו של נשיא בית המשפט להתמשכות ההליכים.

❖ על אתר האינטרנט של הנציבות

בדיקת מספר הכניסות לאתר האינטרנט של הנציבות מלמדת, כי הציבור נחשף לאתר ועושה בו שימוש רחב. המודעות בציבור לפעילותה של הנציבות מסביר גם הוא את הגידול בהגשת התלונות. האתר כולל את תעקיפי ההחלטות שניתנו בנציבות בצד הנחיות לציבור כיצד להגיש תלונה. לאתר האינטרנט חשיבות נוספת - הנציבות יוצאת מתוך הנחה כי התורה האתית המוצאת ביטוי באתר - גלויה לעיני השופטים ועל כן התנהגות או התנהלות של שופטים, שאינה מתיישבת עם העקרונות הנלמדים מהחלטות הנציבות, עשויות להביא להצדקת התלונות בעניין.

❖ מגמות באופי התלונות

בשנת 2016 חלה ירידה במספר התלונות שנמצאו מוצדקות המתייחסות להשתהות בסיום ההליכים או במתן פסק דין, ויש לתלות זאת, בין השאר, בפעילות הנמרצת של הנציבות בעניין זה - תוך גילוי של אפס סובלנות כלפי ניהול לא יעיל של ההליך המשפטי. למעלה מ-60% מכלל התלונות שטופלו בנציבות בשנת 2016 בוררו לגופן (האחרות נדחו מחוסר סמכות לבחון את הטענות שנכללו בהן). מתוך התלונות שנבחנו לגופן כ-20% נמצאו מוצדקות או שהוחלט לגביהן כי בחינת הכשל ותיקונו - מוצתה. כמחצית מן התלונות שנמצאו מוצדקות הופנו כנגד שופטי בית משפט השלום. המחצית האחרת הופנתה כנגד כלל הערכאות האחרות.

לעומת הירידה בשיעור התלונות שנמצאו מוצדקות והמתייחסות להתמשכות הליכים ושיהוי במתן החלטות, ישנה עליה בשיעור התלונות שנמצאו מוצדקות והנוגעות להתנהגות בלתי ראויה של השופטים.

❖ מעקב ומחקר אחר מגמות באופי התלונות, יישום החלטות הנציב ותיקון תקלות

- הנציבות החלה בשנתיים האחרונות לקיים מעקב שוטף אחר אופן הטמעת החלטות הנציב במערכת השיפוט ואחר יישומן. בין השאר החלה הנציבות לבחון את המגמות המסתמנות בהתנהלות השופטים, את הזיקה שבין הערכאה לתלונות, את הזיקה שבין הוותק השיפוטי ומספר התלונות המוצדקות ואת מאפייני אוכלוסיית המתלוננים.

- הנציבות החלה לבחון את התופעה של קידום שופטים שנמצאו בעניינם תלונות מוצדקות וכן את התופעה של שופטים בדימוס המתמנים כשופטים עמיתים - חרף העובדה שנמצאו בעניינם בעבר תלונות מוצדקות. הבדיקה נערכת על פי הנתונים המתפרסמים בפומבי ותוצאותיה מצביעות לאחרונה על דוגמאות בהן קודמו שופטים או מונו לשופטים עמיתים - חרף הימצאן של תלונות מוצדקות בעניינם, לעתים גם תלונות חמורות.

הנציבות מצפה בעניין זה לשיתוף פעולה עם מערכת השיפוט על מנת שניתן יהיה לבחון בעתיד את הקשר בין הציונים שקיבלו המועמדים לשיפוט, באותן אמות המידה הנבחנות בקורס שעורך המכון להשתלמות שופטים, לבין טיב התלונות, מספרן והתפלגותן - ככל שהתלונות מתייחסות לאותם מועמדים שנתמנו לשפיטה.

❖ תיקון ליקויים

הטיפול בתלונות הפרטניות מצביע לעיתים על כשלים מערכתיים החורגים מתחום אחריותו של שופט יחיד. ליקויים וכשלים אלה מוצאים ביטוי בהחלטות הנציב והנהלת בתי המשפט וגם רשויות אחרות מתבקשות ליתן דעתן עליהם ולהביא לתיקונם. הנציבות בוחנת בקפדנות את מידת ההפנמה של המלצות הנציב בנושאים אלה.

הנציבות נוקטת מספר דרכים לתיקון ליקויים ובהן:

- מעקב אחר תיקון ליקויים שהתגלו.
- פרסומי תמציות החלטה, ללא פרטים מזהים, בנושאים עקרוניים בעלי השלכות רוחב.
- קיום מפגשים עם שופטים ועם נשיאי בתי המשפט במסגרות המתאימות ובהן השתלמויות שופטים שנערכות במסגרת המכון להשתלמות שופטים.
- הכנת דו"חות שנתיים ודו"חות מיוחדים.
- קיום מעקב ובקרה אחר יישום החלטות הנציב ואודות השינויים המתחוללים במערכת בתי המשפט.
- כך, למשל, בעקבות פנייתנו תוקנה פקודת נציבות שירות בתי הסוהר והוספה בה הוראה כי מסמכים הנשלחים לאסיר מטעם נציבות תלונות הציבור על שופטים לא יפתחו על ידי שלטונות הכלא קודם להעברתם לאסיר, למעט מקרים בהם יש לבודק חשש ממשי להימצאות דבר אסור בהעברה. לצורך כך ניתן יהא לבדוק את מכתבי הנציבות באמצעות שיקוף.
- הנציבות הוסיפה והתריעה גם במהלך השנה הזו, בפני הנהלת בתי המשפט, על תקלות בתוכנת "נט המשפט". חלק מן התקלות תוקנו בעקבות פנייתנו.

❖ על רגישות ועל תבונה

תשומת לב מיוחדת מקדישה הנציבות לטיפול בתלונות המתריעות כנגד התעמרות של שופטים בבאי אולמם, כנגד חוסר רגישות, דקדוקי עניות וחוסר תבונה. הנציבות רואה

בחומרה תלונות מסוג זה ומתייחסת אליהן כאל הפרה של כללי האתיקה של השופטים. כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, קובע:

"11. שמירה על כבוד הזולת

(א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו - בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים - באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.

(ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.

(ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.

(ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.

(ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג עניינו כהלכה לפני בית המשפט".

- דוגמא להתנהגות המחמיצה את החובה לנהוג באנושיות מול פורמליסטיקה מצויה בהחלטה מוטעית להעביר פרוטוקול של דיון - שהתמקד בחוקיותם של תמרורים - למכון הרפואי לבטיחות בדרכים. המתלוננת היתה צד לאותו דיון ובעקבות העברת הפרוטוקול למכון הוזמנה לעבור בדיקות רפואיות לקביעת כשירותה לנהוג. בקשותיה לתקן את הטעות נדחו בשלוש ערכאות ורק בעקבות מאמצים אישיים שלה עלה בידה לבטל, בסופו של יום, את הזימון לבדיקות. הנציב קבע, כי הצמדות לטעמים פורמליים המנציחים טעות אדמיניסטרטיבית אינה מתיישבת עם האתיקה המחייבת שופט בהתנהלותו (**תמצית**, מספרנו 782/15, **עניינים מקומיים**).

- בשני מקרים קבע הנציב, כי ראוי לו לשופט להודות בשגגה שיצאה מתחת ידיו - ולא להצדיקה באופן הפוגע באמון הציבור במערכת המשפט. "אנושי הוא לשגות אך ראוי להודות בשגגה ולא להעצימה" (**תמצית**, מספרנו 105/16, **מחוזי**; **תמצית**, מספרנו 576/16, **מחוזי**).

- דברי שופטת למתלונן, כי "בבית המשפט עושים משפט - ו'צדק' הוא שם של כוכב בשמיים" - אינם מסוג הדברים שראוי להשמיע לנאשם - כך קבע הנציב בהחלטתו. גם אמירתה "לא מתאבדים בבית המשפט" לא היתה אמירה מוצלחת (**תמצית**, מספרנו 517/15, **שלום**).

- לעומת זאת נדחתה תלונה שהופנתה כנגד התבטאותו של שופט בית המשפט, כי "כאן זה לא שוק באר שבע". בברור נמצא, כי ההערה שימשה כקריאה להשלטת סדר בבית המשפט בשל התנהגותה של עורכת דין. "לשוק באר שבע" - כך נכתב בהחלטת הנציב - "יש חן מיוחד משלו", אך מה שיאה לשוק אינו מתיישב, בהכרח, עם סדרי הדיון בבית המשפט (**תמצית**, מספרנו 639/16, **מחוזי**).

❖ על נגישות ועל הימנעות מהגשת תלונות

הנציבות נגישה לכל אדם מן הציבור בין אם הוא בעל דין, עורך דין, עד, התאגדות או כל אדם שאין לו עניין ישיר בהליך משפטי מסוים.

מסיבות שלא עמדנו על טיבן ישנם ציבורים הנמנעים, ככלל, מהגשת תלונות לנציבות. כך, למשל, נפקדת פנייתם של פרקליטים בשירות המדינה על דרגותיהם השונות לנציבות וכך, למשל, אין בנמצא תלונות מאת המתדיינים בבתי הדין הצבאיים.

❖ החובה המוטלת על שופטים להגיש הצהרות הון

- בחודש נובמבר 2016 תוקן חוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984 ונקבעה חובה לשופטים להגיש הצהרות הון לנציבות תלונות הציבור על שופטים. נציב תלונות הציבור על שופטים נתמנה כמפקח על פי חוק שירות הציבור (הצהרת הון), התשע"ז-2016.
  כל שופטי הארץ לרבות דייני בתי הדין הדתיים ושופטים משפטאים של בתי דין צבאיים נדרשים להגיש את הצהרת ההון הראשונה שלהם לא יאוחר מאשר ביום 1.7.2017. בסמכות המפקח לפרש את החוק, להעניק ארכות בהגשת הצהרת ההון, לאחד הצהרות הון, לבחון אם הצהרות ההון ממלאות אחר דרישת החוק ולדווח על אי קיום הוראת החוק בעניין זה.
  השופטים, וגם אחרים, מפנים באופן שוטף שאילתות בנושאים אלה לנציב, או בקשות למתן החלטה. התשובות וההחלטות מתפרסמות באתר הנציבות בדף המיועד לדיון בהצהרות ההון וכן בעלון השופטים. הצפי הוא שבשלב ראשון תוגשנה כאלף הצהרות הון לבדיקת הנציבות.

- הנציבות מקיימת פעילות הסברה בקרב השופטים גם בנושא הצהרות ההון. השקיפות שקודמה בשנתיים האחרונות, לעניין החלטות הנציב, באמצעות הרחבת אתר האינטרנט ופרסום תעקיפים של החלטות בזמן אמת, הורחבה גם לגבי החלטות הנציב בכל הנוגע לחובה להגיש הצהרות הון.

תודתי נתונה לכל עובדי הנציבות אשר עשו במלאכה בשנת 2016 ואשר תרמו להכנת דו"ח זה.

אליעזר ריבלין
נציב תלונות הציבור על שופטים

פרק 1 | תלונות שהתקבלו בשנת 2016

פרק זה כולל נתונים כלליים, מספריים ומילוליים, על התלונות שהתקבלו וטופלו בנציבות במהלך שנת 2016, על התפלגות התלונות לפי סוגי המתלוננים ועל עניינן של תלונות המוגשות לנציבות.

1.1 מספר התלונות שהתקבלו וזמן הבירור הממוצע

מספר התלונות **שהתקבלו** בנציבות בשנת 2016 אינו זהה למספר התלונות שטופלו על ידי הנציבות בתקופה זו וניתנו בהן החלטות: במהלך שנת 2016, כמו בשנים קודמות, טיפלה הנציבות בתלונות שנותרו לטיפול מהשנה הקודמת ובפניות חוזרות בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

- במהלך שנת 2016 התקבלו בנציבות **890** תלונות (מתוכן בקשת בירור אחת שהוגשה על ידי נשיאת בית המשפט העליון, על פי סמכותה בחוק הנציבות).
- בממוצע, התקבלו מדי חודש כ-**74** תלונות (לעומת כ-68 תלונות בשנת 2015[1]).
- זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו לגופן עמד על כ-**70** ימים.
- בירורן של **130** תלונות טרם הסתיים.

1.2 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2016 לפי סיווג מגישי התלונות

768	תלונות, שהן **86%**[2] מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על-ידי בעלי דין, עדים, קורבנות עבירה, גופים מוסדיים ועוד.
78	תלונות, שהן **9%** מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על-ידי עורכי דין או טוענים רבניים, כמתלוננים בעצמם.
32	תלונות, שהן **4%** מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו בשם המתלונן (על פי סעיף 14(א) סיפא לחוק הנציבות).
11	תלונות, שהן **1%** מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על ידי אסירים.
1	בקשת בירור.
סה"כ 890	**תלונות**

[1] כל הנתונים המופיעים בדוח זה והמתייחסים לשנים קודמות נלקחו מדוחות נציבות תלונות הציבור על שופטים שפורסמו בשנים הקודמות, לפי העניין.

[2] השיעורים הנקובים בדוח זה הינם בקירוב.

לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שהוגשו בשנים 2014-2016 לפי סיווג מגישי התלונות:

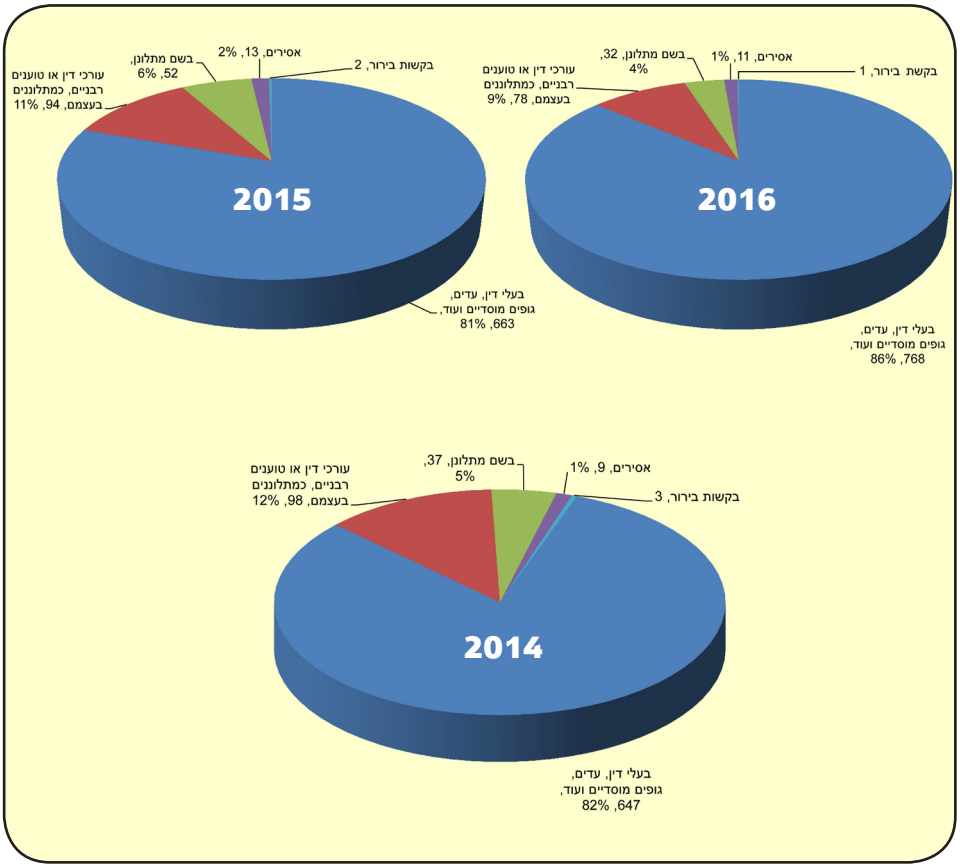

1.3 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2016 על מערכת השיפוט הכללית

בית משפט	סה"כ תלונות שהתקבלו בשנת 2016	(לרבות בקשות בירור) בשנת 2015
עליון	31	25
מחוזי	138	123
שלום	229	233
תביעות קטנות	98	106
תעבורה	14	5
עניינים מקומיים	13	7
נוער	6	6
משפחה	175	160
ארצי עבודה	12	8
אזורי עבודה	67	60
הנהלה	-	-
לא על שופט או על התנהגות שופט	42	27
סה"כ	**825**	**760**

התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2016 על בתי הדין

בית דין	סה"כ תלונות שהתקבלו בשנת 2016	בשנת 2015
רבני גדול	7	12
רבני אזורי	42	43
שרעי	15	9
דרוזי	1	-
נוצרי	-	-
צבאי	-	-
סה"כ	**65**	**64**
סה"כ	**890**	**824**

1.4 החלטות שניתנו בבקשות בירור

בקשת הבירור שהוגשה בשנת 2016 נמצאה מוצדקת (מספרנו 416/16) (להחלטה בבקשת הבירור ראו פרק 8).

1.5 טיפול בתלונות שבירורן טרם הסתיים בשנת 2015

בנוסף לבירור תלונות שהתקבלו במהלך השנה, טיפלה הנציבות גם בתלונות מן השנה הקודמת שבירורן לא הסתיים במהלך שנת 2015 (97 תלונות) וכן טיפלה בפניות בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

1.6 ענייני התלונות

1.6.1 תלונות על התנהגות שופט

- **התנהגות בלתי ראויה באולם הדיונים**. בכלל זה, העדר מזג שיפוטי, שימוש במלים או בביטויים פוגעניים, הרמת קול שלא לצורך, הפעלת לחץ מופרז לפשרה, הפגנת זלזול, קוצר רוח, חוסר סבלנות, יצירת אוירה מתוחה, חוסר שליטה בדיון ופגיעה באובייקטיביות השיפוטית.
- **התבטאות פוגעת ובלתי ראויה בפסק דין או בהחלטה**.
- **גילוי חוסר רגישות וחוסר תבונה**.
- **התנהגות בלתי ראויה מחוץ לכס השיפוט**.

1.6.2 תלונות על דרך ניהול משפט

- **התמשכות ההליך ועיכוב במתן פסקי דין או החלטות**.
- **ליקויים בניהול המשפט**. בכללם, ליקויים הנוגעים לרישום פרוטוקול הדיון, התחלת המשפט באיחור, דחיית מועדי דיון, אי קיום דיונים במעמד שני הצדדים במועד הקבוע לכך בחוק ועוד.

1.6.3 תלונות על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

הימצאותו של שופט במצב של ניגוד עניינים או במראית עין של ניגוד עניינים, או פגיעה בזכות הטיעון או בזכות להישמע במשפט.

פרק 2 | סיווג החלטות שניתנו בשנת 2016

2.1 תרשים תנועת התלונות והתפלגותן לסוגים בשנת 2016:

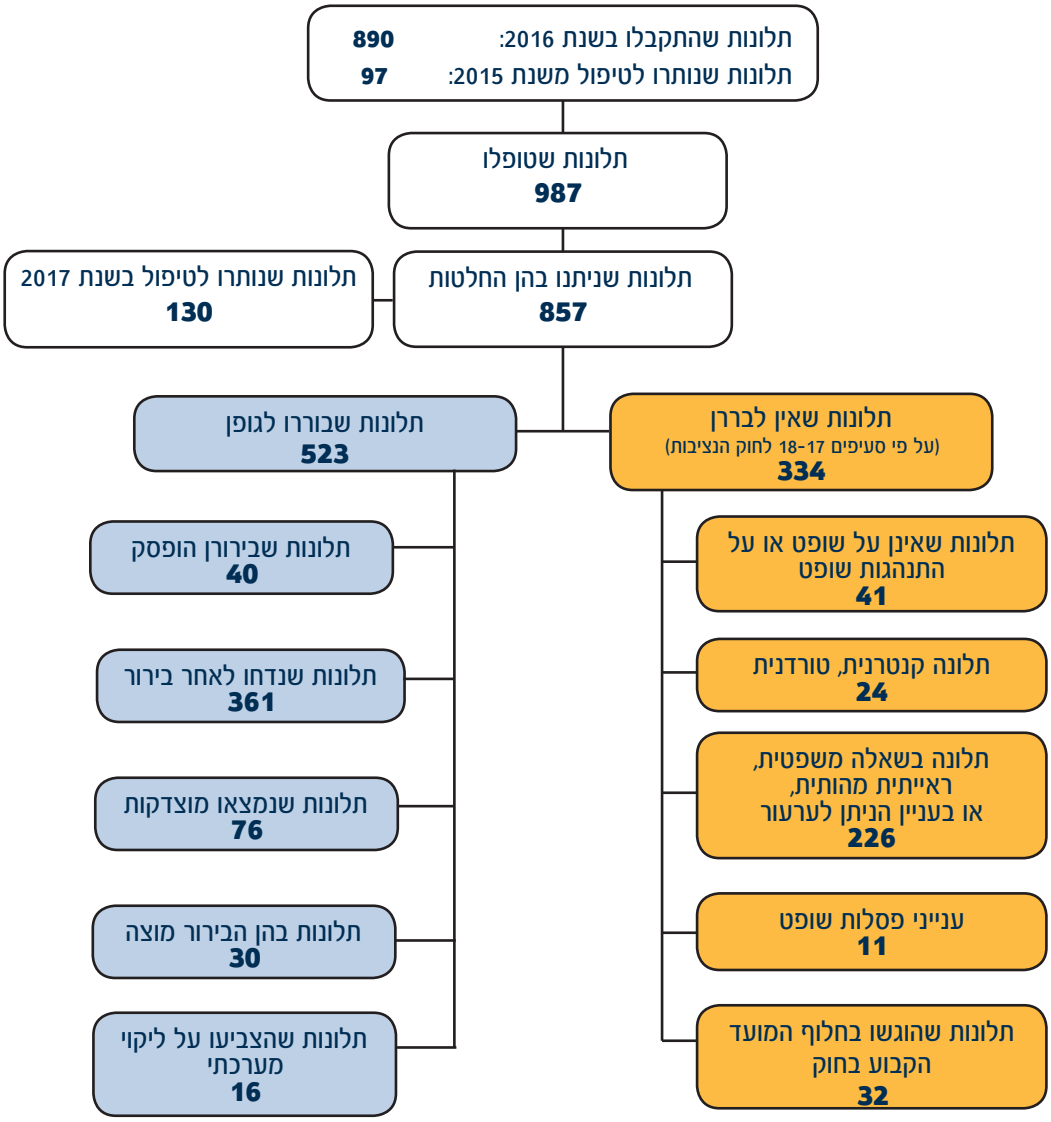

מספר התלונות שטופלו **אינו** כולל טיפול בפניות שהתקבלו בנציבות לאחר מתן החלטות.

תרשים 1

התפלגות ההחלטות שניתנו במהלך שנת 2016[1]

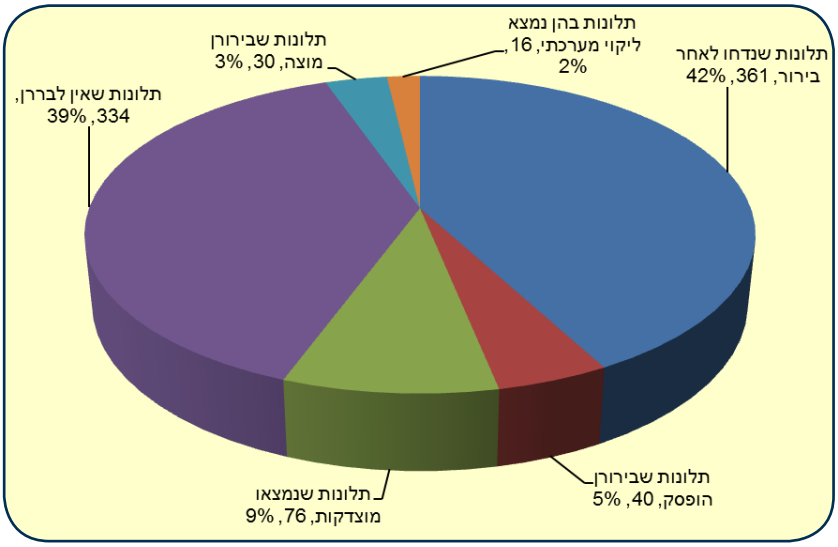

[1] הערות בדבר ליקויים מערכתיים קיימות גם בהחלטות שנסבו על תלונות בעניינים אחרים שאינם ליקויים מסוג זה. ראו, למשל, הדוגמאות המובאות בפרק 7.

2.2 התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2016 במערכת השיפוט הכללית

בית משפט	מוצדקות	בירור שמוצה	ליקוי מערכתי	נדחו לאחר בירור	הופסק הבירור	שאין לברר	סה"כ החלטות
עליון	-	2	-	8	-	21	31
מחוזי	11	6	4	56	6	35	118
שלום	25	10	-	91	11	88	225
תביעות קטנות	8	3	-	48	1	38	98
תעבורה	1	-	-	6	-	6	13
עניינים מקומיים	2	-	-	7	-	4	13
נוער	-	-	-	5	1	2	8
משפחה	10	7	10	82	10	56	175
ארצי עבודה	1	-	-	7	-	2	10
אזורי עבודה	6	1	-	34	2	14	57
הנהלה	-	-	-	-	-	1	1
לא על שופט או על התנהגות שופט	-	-	1	-	1	41	43
סה"כ	**64**	**29**	**15**	**344**	**32**	**308**	**792**

התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2016 בבתי הדין

בית דין	מוצדקות	בירור שמוצה	ליקוי מערכתי	נדחו לאחר בירור	הופסק הבירור	שאין לברר	סה"כ החלטות
רבני גדול	1	-	-	4	1	2	8
רבני אזורי	9	1	1	8	5	22	46
שרעי	2	-	-	5	2	2	11
דרוזי	-	-	-	-	-	-	-
נוצרי	-	-	-	-	-	-	-
צבאי	-	-	-	-	-	-	-
סה"כ	**12**	**1**	**1**	**17**	**8**	**26**	**65**

סה"כ	**76**	**30**	**16**	**361**	**40**	**334**	**857**

לשם השוואה, להלן התפלגות ההחלטות שניתנו **בשנת 2015**, בחלוקה לערכאות:

במערכת השיפוט הכללית

בית משפט	מוצדקות	בירור שמוצה	ליקוי מערכתי	נדחו לאחר בירור	הופסק הבירור	שאין לברר	סה"כ החלטות
עליון	1	-	-	4	-	20	25
מחוזי	20	4	2	42	2	49	119
שלום	23	5	5	107	15	91	246
תביעות קטנות	11	3	-	46	1	43	104
תעבורה	3	-	-	3	-	1	7
עניינים מקומיים	-	-	-	3	-	4	7
נוער	-	-	-	1	1	1	3
משפחה	14	4	-	90	6	45	159
ארצי עבודה	1	2	1	2	-	2	8
אזורי עבודה	8	4	-	34	4	10	60
הנהלה	-	-	-	-	-	-	-
לא על שופט או על התנהגות שופט	-	-	-	-	-	31	31
סה"כ	**81**	**22**	**8**	**332**	**29**	**297**	**769**

בבתי הדין

בית דין	מוצדקות	בירור מוצה	כשל ניהולי	נדחו לאחר בירור	הופסק בירור	שאין לברר	סה"כ החלטות
רבני גדול	2	1	1	3	2	3	12
רבני אזורי	12	-	2	14	3	12	43
שרעי	1	1	-	2	1	3	8
דרוזי	-	-	-	-	-	-	-
נוצרי	-	-	-	-	-	-	-
צבאי	-	-	-	-	-	-	-
סה"כ	**15**	**2**	**3**	**19**	**6**	**18**	**63**

סה"כ	**96**	**24**	**11**	**351**	**35**	**315**	**832**

פרק 3 | תלונות שהוחלט לבררן ותלונות מוצדקות

3.1 התפלגות התלונות שהוחלט לבררן

מתוך **857** החלטות שניתנו בשנת 2016, בוררו לגופן **523** תלונות שהן **61%** מכלל ההחלטות שניתנו (לגבי שאר **334** התלונות הוחלט שאין לבררן).

בירור תלונה שהוחלט לבררה (ושבירורה לא הופסק) יכול להסתיים באחת מהתוצאות הבאות:

- **החלטה כי התלונה מוצדקת באופן מלא או חלקי** (סעיפים 22(א), (ב), (ד), (ה) לחוק הנציבות).
- **החלטה כי בירור התלונה מוצה.** כשבירור התלונה מעלה, כי הליקוי שנמצא בהתנהגותו של שופט אינו מגיע למדרגה המצדיקה קביעה כי התלונה מוצדקת, או משום שהבירור מוצה מסיבות אחרות.
- **החלטה כי התלונה בלתי מוצדקת.** סעיף 22(ג) לחוק הנציבות קובע, כי אחת התוצאות האפשריות לבירור המתקיים בנציבות היא הקביעה כי התלונה לא הייתה מוצדקת. דחיית תלונה לגופה נעשית, בין היתר, כאשר לא נמצא ממש בטענות עובדתיות המועלות בה; כאשר הנטען נכון מבחינה עובדתית, אך אין בעובדות כדי להוות פגם נורמטיבי אתי; או כאשר עומדות שתי גירסאות סותרות, ואין לאחת מהן תמיכה אובייקטיבית. בחלק מהמקרים, אף שנדחית התלונה על השופט, כוללת ההחלטה הערות או המלצות. במקרים אחרים, כאשר נמצא שהליקוי הנטען הוא, על-פי טיבו, מזכירותי או מינהלי, נדחית התלונה על השופט.
- **ליקוי מערכתי.** החלטה כי התלונה על השופט אינה מוצדקת, אולם נמצא ליקוי הנוגע לכלל המערכת השיפוטית.

בשני המקרים האחרונים מועבר הטיפול בליקוי לטיפולו של נשיא בית המשפט הרלוונטי ו/או למנהל בתי המשפט, לפי העניין.

523 התלונות שבוררו לגופן והטיפול בהן הסתיים במהלך התקופה, מתפלגות לפי סוג ההחלטה שניתנה כדלקמן:

361	תלונות, שהן **69%** מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן **42%** מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), נמצאו בלתי מוצדקות.
76	תלונות, שהן **14%** מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן **9%** מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), נמצאו מוצדקות.
40	תלונות, שהן **8%** מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן **5%** מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בהפסקת הבירור.
30	תלונות, שהן **6%** מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן **3%** מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו במיצוי הבירור.
16	תלונות, שהן **3%** מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן **2%** מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בקביעה כי מדובר בליקוי מערכתי.
סה"כ 523	**תלונות**

תרשים 2

התפלגות התלונות שבוררו לגופן, לפי סוג ההחלטה שניתנה

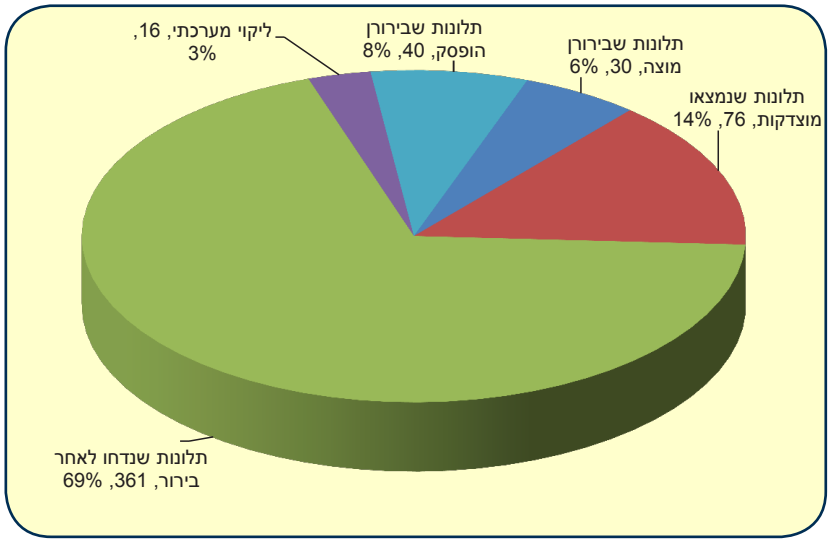

3.2 התפלגות התלונות המוצדקות לפי ערכאות

התפלגות **76** התלונות שנמצאו מוצדקות במהלך שנת **2016** לפי ערכאות היא כדלקמן:

36 תלונות, שהן **47%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי משפט השלום (כולל בית המשפט לתביעות קטנות, בית המשפט לנוער, בית המשפט לתעבורה ובית המשפט לעניינים מקומיים).

11 תלונות, שהן **15%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי המשפט המחוזיים (כולל בתי המשפט לעניינים מנהליים).

10 תלונות, שהן **13%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי הדין הרבניים.

10 תלונות, שהן **13%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי המשפט לענייני משפחה.

7 תלונות, שהן **9%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי הדין לעבודה.

2 תלונות, שהן **3%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בית הדין השרעי.

סה"כ 76 תלונות

תרשים 3
התפלגות מספר התלונות המוצדקות, לפי ערכאות

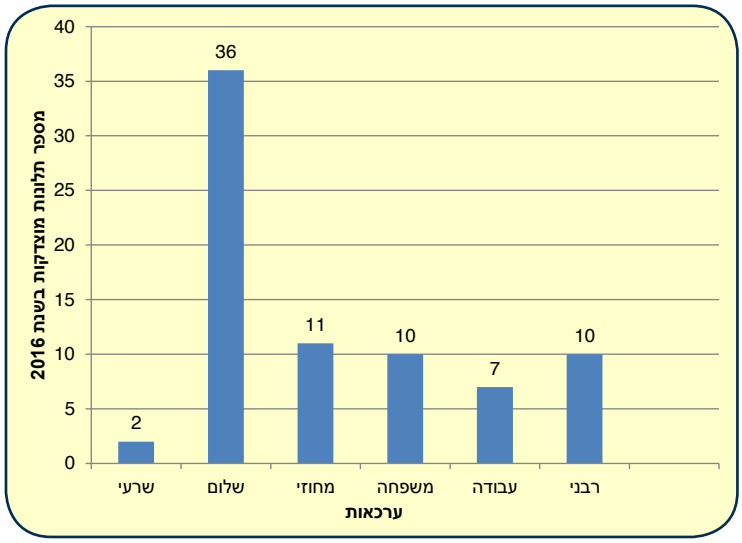

תרשים 4
התפלגות התלונות המוצדקות, לפי ערכאות

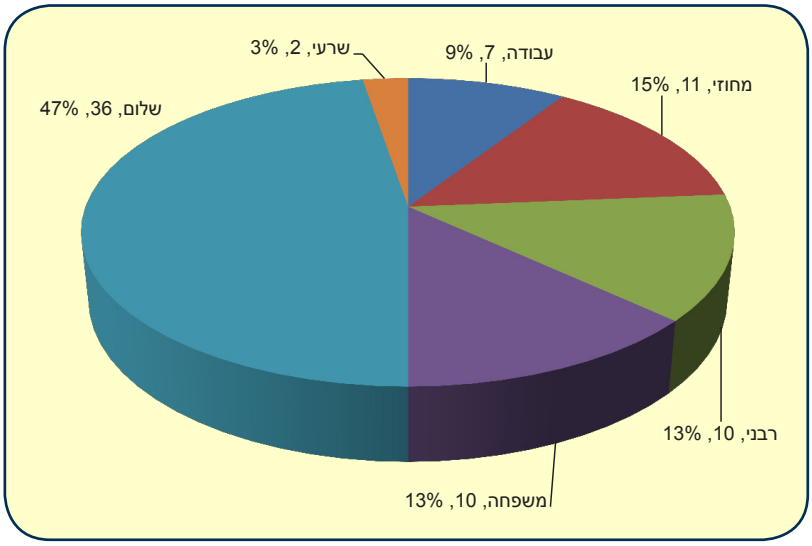

תרשים 5
התפלגות מספר התלונות המוצדקות בשנים 2013-2016, לפי ערכאות

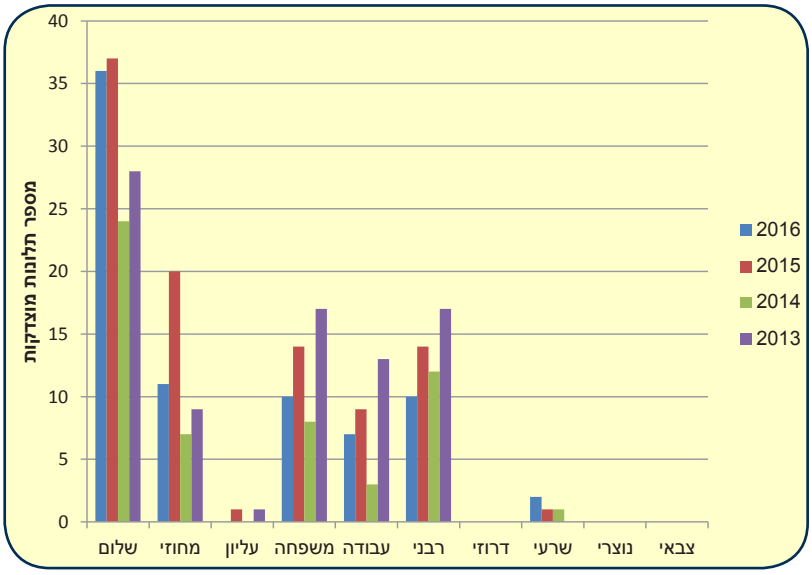

3.3 התפלגות התלונות המוצדקות לפי שופטים

בשנת 2016 נמצאו שופטים שלגבי כל אחד מהם ניתנה במהלך השנה יותר מהחלטה מוצדקת / החלטה לפיה הבירור מוצה כדלקמן:

מספר שופטים/ רשמים	מוצדקת	הבירור מוצה	ערכאה
10	2		בית משפט השלום, בית המשפט המחוזי, בית המשפט לענייני משפחה
2		2	בית משפט השלום

נוסף על כך נמצאו 2 תלונות מוצדקות ומעלה על שלושה דיינים מבית דין רבני אזורי.

3.4 התפלגות התלונות המוצדקות לפי סוגן[1]

התפלגות **76** התלונות שנמצאו מוצדקות במהלך שנת 2016 לפי סוג ההחלטה שניתנה, היא כדלקמן:

29 תלונות, שהן **38%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקויים בניהול משפט.

19 תלונות, שהן **25%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.

18 תלונות, שהן **24%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.

10 תלונות, שהן **13%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

סה"כ 76 תלונות

[1] יובהר כי ישנן החלטות הנסבות על יותר מסוג החלטה אחד.

תרשים 6
התפלגות התלונות המוצדקות בשנת 2016, לפי סוג ההחלטה שניתנה

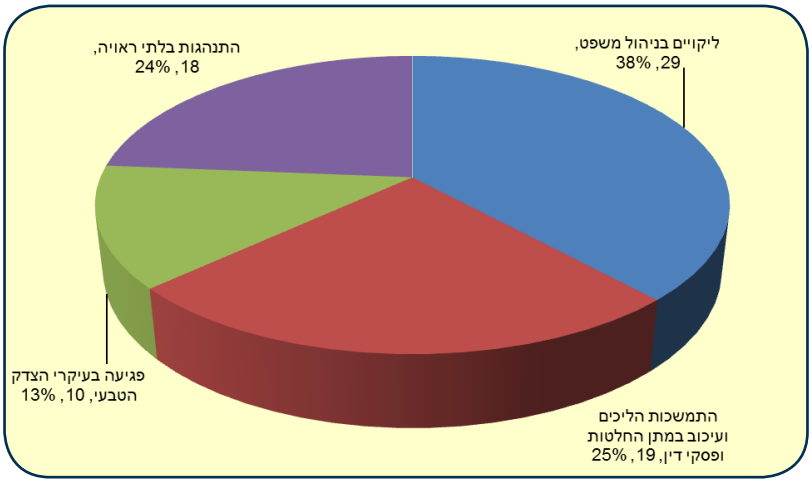

לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שנמצאו מוצדקות בשנים 2014-2016 לפי סוגן (ב-% מתוך כלל התלונות שנמצאו מוצדקות בכל שנה):

מהות ההחלטה	תלונות מוצדקות בשנת 2014	תלונות מוצדקות בשנת 2015	תלונות מוצדקות בשנת 2016
התמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטות ופסקי דין	42%	35%	25%
התנהגות בלתי ראויה	27%	22%	24%
ליקויים בניהול משפט	24%	23%	38%
פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי	7%	20%	13%

פרק 4 | תלונות שבירורן הופסק

כאמור בסעיף 21 לחוק הנציבות, בסמכות הנציב להפסיק בירור תלונה במקרים הבאים:

(א) אם נוכח הנציב "שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה" של תלונה;

(ב) אם "המתלונן ביטל את תלונתו", במפורש או במשתמע, משלא סיפק לנציבות פרטים חיוניים לשם הבירור (כגון מספר תיק בית המשפט עליו הוא מלין), על אף שהתבקש לכך;

(ג) אם "ענין התלונה בא על תיקונו". בסעיף זה נעשה שימוש כאשר העניין נשוא התלונה בא על תיקונו בסמוך לאחר הגשת התלונה וטרם מתן ההחלטה בה.

במהלך שנת 2016 הופסק בירורן של **40** תלונות, שהן **8%** מכלל התלונות שבוררו לגופן.

כך, למשל, הופסק בירור תלונה לאחר שהמתלונן ביקש לבטל אותה משהעניין נשוא התלונה בא על פתרונו (מספרנו 707/16, ועוד) או שהמתלונן חזר בו מהתלונה מסיבות אחרות (מספרינו 129/16, 530/16, ועוד); הופסק בירור תלונה מאחר שהמתלונן לא המציא פרטים כפי שנתבקש (מספרינו 382/16, 476/16, ועוד).

פרק 5 | תלונות שאין לבררן

בפרק זה תובאנה אחדות מן התלונות בשנת 2016 שעל פי חוק הנציבות אין לבררן והן נדחו על הסף, לפי עילות הדחיה המפורטות בסעיפים 17 ו-18 לחוק.

❖ תלונה שאינה על שופט (סעיף 17(1))

סעיף 17(1) לחוק קובע כי אין לברר תלונה ש"אינה על שופט או שאינה בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול משפט על ידיו".

בהתאם לאמור בסעיף זה, לא בוררו במהלך שנת 2016, בין היתר, תלונות שהוגשו על מפקח על רישום המקרקעין (מספרינו 629/16, 281/16, ועוד); על שופט בדימוס (מספרנו 708/16); על דיין מבית הדין לממונות (מספרנו 785/15) ועוד.

בנוסף, לא בוררו תלונות על רשמי הוצאה לפועל, והטיפול בהן הועבר, לפי העניין, להנהלת בתי המשפט או לאחראי על בירור תלונות נגד רשמי הוצאה לפועל ברשות האכיפה והגבייה (מספרינו 588/16, 544/16, 137/16, ועוד).

במהלך שנת 2016 לא בוררו לפי סעיף 17(1) לחוק הנציבות, **41** תלונות, שהן **12%** מכלל התלונות שאין לבררן.

❖ תלונה קנטרנית, טורדנית או עוסקת בזוטי דברים (סעיף 17(2))

סעיף 17(2) לחוק הנציבות קובע, כי אין לברר תלונה שהיא "קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים".

במהלך שנת 2016 לא בוררו על פי סעיף 17(2) לחוק הנציבות **24** תלונות, שהן **7%** מכלל התלונות שאין לבררן.

❖ תלונה שעניינה שאלה משפטית או ראייתית מהותית או החלטה הניתנת לערעור (סעיף 17(3), סעיף 17(4) וסעיף 18(א)(2))

סעיפים 17(3) ו-17(4) לחוק הנציבות קובעים, כי אין לברר תלונה כאשר עניינה "בשאלה משפטית או ראייתית מהותית" או כאשר "התלונה היא בענין הניתן לערעור על פי דין, למעט בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו".

במהלך שנת 2016 לא בוררו **226** תלונות, שהן **68%** מכלל התלונות שאין לברר, מן הטעם שעניינן שאלה משפטית או ראייתית מהותית או החלטה הניתנת לערעור. כלומר, חלק נכבד של התלונות שאין לברר נדחו מטעם זה.

בהתאם לאמור, לא בוררו תלונות על החלטות או פסקי דין שהיו בבחינת "ערעור". כך, לדוגמא, לא בוררו תלונות על כך שהחלטות שניתנו הן שגויות או על גובה הוצאות משפט שנפסקו (מספרינו 123/16, 324/16, 477/16, 491/16, ועוד).

❖ תלונה שהיא בקשה לפסלות שופט (סעיפים 17(5) ו- 18(ב))

סעיף 17(5) לחוק קובע כי הנציב לא יברר תלונה שעניינה:

> "בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור עניינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור".

סעיף 18(ב) לחוק קובע, כי הנציב רשאי להימנע מלברר תלונה המתאימה יותר להתברר כטענת פסלות מלשבת בדין.

במהלך שנת 2016 לא בוררו **11** תלונות, שהן **3%** מכלל התלונות שאין לברר, מן הטעם שעניינן בפועל בבקשת פסלות.

❖ תלונה על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במשטרה או שהוגשה בשלו קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים (סעיף 17(6))

במהלך שנת 2016 לא הוגשה תלונה בקטגוריה זו.

❖ תלונה המוגשת לאחר שנה מיום האירוע או מיום מתן פסק הדין (סעיף 18(א)(1))

סעיף 18(א)(1) לחוק קובע, כי אין לברר תלונה "לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה או מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בענינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר", אלא אם כן מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורה.

הקושי לברר עניין שחלף זמן רב ממועד התרחשותו, הוא שעומד בבסיס סעיף זה.

במהלך שנת 2016 לא בוררו **32** תלונות, שהן **10%** מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שהוגשו לאחר חלוף שנה מיום האירוע או מיום מתן פסק הדין, ומשלא נמצאה סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן (מספרינו 834/16, 528/16, 44/16, ועוד).

תרשים 7

התפלגות החלטות בתלונות שאין לבררן

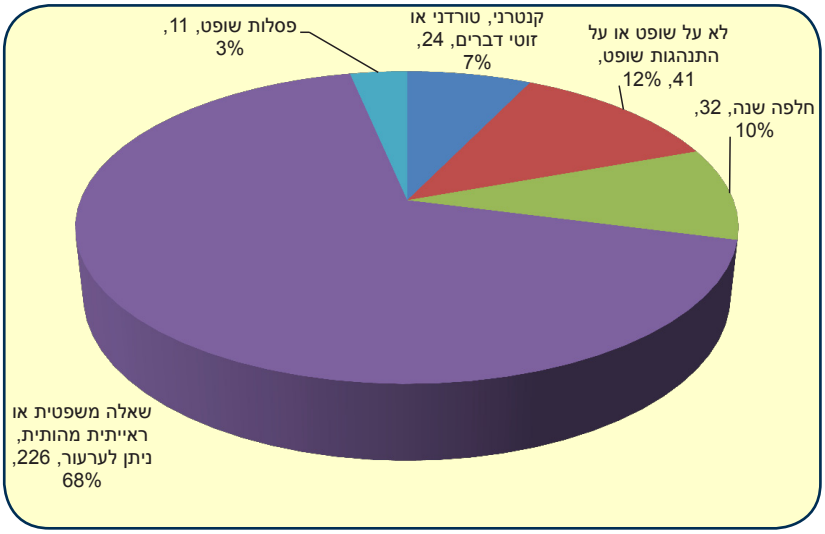

פרק 6 | התפלגות התלונות על בתי המשפט ובתי הדין

בפרק זה תובא סקירה תמציתית ויובאו נתונים סטטיסטיים על תלונות שהוגשו והחלטות שניתנו על בתי המשפט במערכת הכללית - בית המשפט העליון, בית המשפט המחוזי, בית משפט השלום - ובתי הדין.

6.1 בית המשפט העליון

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2016 התקבלו **31** תלונות על שופטים בבית המשפט העליון, ולא נמצאו תלונות מוצדקות על בית משפט זה. ניתנו החלטות ב-**31** תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

21 תלונות, שהן **68%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לברר.

8 תלונות, שהן **26%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.

2 תלונות, שהן **6%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצה בירורן.

סה"כ 31 תלונות

6.2 בתי המשפט המחוזיים

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2016 התקבלו **138** תלונות על שופטים בבתי המשפט המחוזיים. ניתנו החלטות ב-**118** תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

35 תלונות, שהן **30%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לברר.

56 תלונות, שהן **48%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.

11 תלונות, שהן **9%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.

6 תלונות, שהן **5%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצה בירורן.

6 תלונות, שהן **5%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.

4 תלונות, שהן **3%** מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.

סה"כ 118 תלונות

תרשים 8

התפלגות התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי המשפט המחוזיים

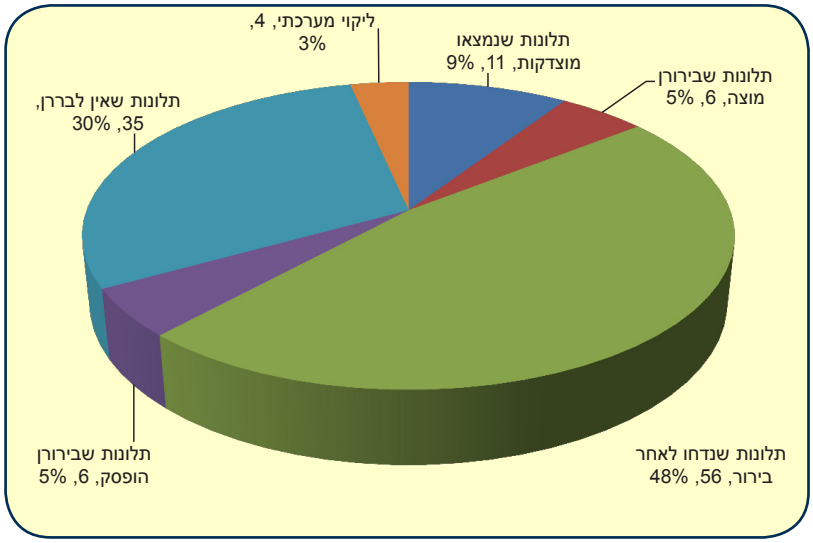

❖ **התפלגות התלונות על בתי המשפט המחוזיים לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2016 בהשוואה לשנת 2015**

	מספר תלונות בשנת 2016	**מספר תלונות בשנת 2015**
מוצדקות	**11**	20
דחייה לאחר בירור	56	42
הפסקת הבירור	6	2
אין לברר	35	49
בירור מוצה	6	4
ליקוי מערכתי	4	2
סה"כ	**118**	**119**

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

על בתי המשפט המחוזיים נמצאו **11** תלונות מוצדקות: שלוש תלונות היו על התנהגות בלתי ראויה; שתי תלונות היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי ושש תלונות היו על ליקוי בניהול משפט.

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט

3 תלונות על בית משפט המחוזי ירושלים.

2 תלונות על בית משפט המחוזי נצרת.

2 תלונות על בית משפט המחוזי תל אביב.

2 תלונות על בית משפט המחוזי באר שבע.

1 תלונה על בית משפט המחוזי מרכז.

1 תלונה על בית משפט המחוזי חיפה.

סה"כ 11 תלונות

6.3 בתי משפט השלום

הנתונים המובאים להלן מתייחסים לכלל בתי המשפט הנכללים תחת הכותרת "בית משפט שלום", והם: בתי המשפט לנוער, בתי המשפט לעניינים מקומיים, בתי המשפט לתביעות קטנות ובתי המשפט לתעבורה.

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2016 התקבלו **360** תלונות על שופטים בבתי משפט השלום. ניתנו החלטות ב-**357** תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

157 תלונות, שהן 44% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.

138 תלונות, שהן 39% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לברר.

36 תלונות, שהן 10% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.

13 תלונות, שהן 3.5% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.

13 תלונות, שהן 3.5% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצה בירורן.

סה"כ 357 תלונות

תרשים 9

התפלגות התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי משפט השלום

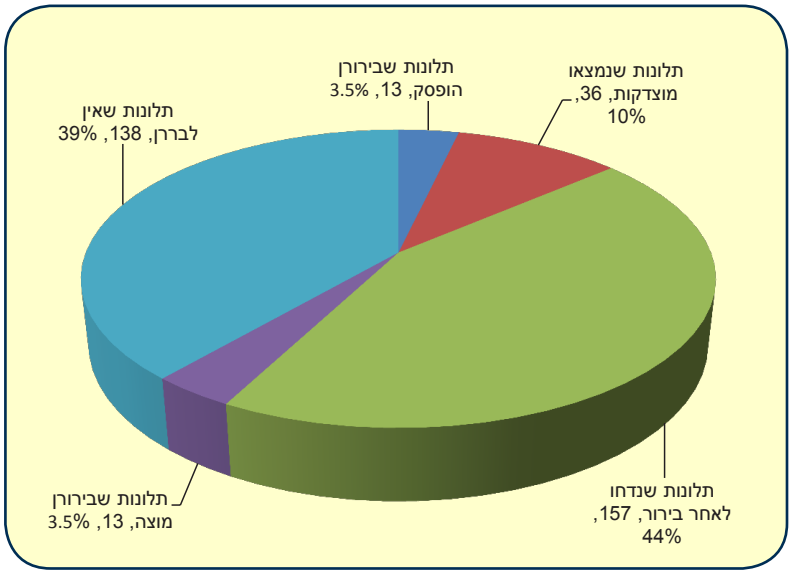

❖ **התפלגות התלונות על בתי משפט השלום לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2016 בהשוואה לשנת 2015**

	מספר תלונות בשנת 2016	מספר תלונות בשנת 2015
מוצדקות	36	37
דחייה לאחר בירור	157	160
הפסקת הבירור	13	17
אין לברר	138	140
בירור מוצה	13	8
ליקוי מערכתי	-	5
סה"כ	**357**	**367**

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

12	תלונות, שהן **33%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקוי בניהול משפט.
11	תלונות, שהן **31%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.
10	תלונות, שהן **28%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
3	תלונות, שהן **8%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

סה"כ 36 תלונות

תרשים 10
התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום

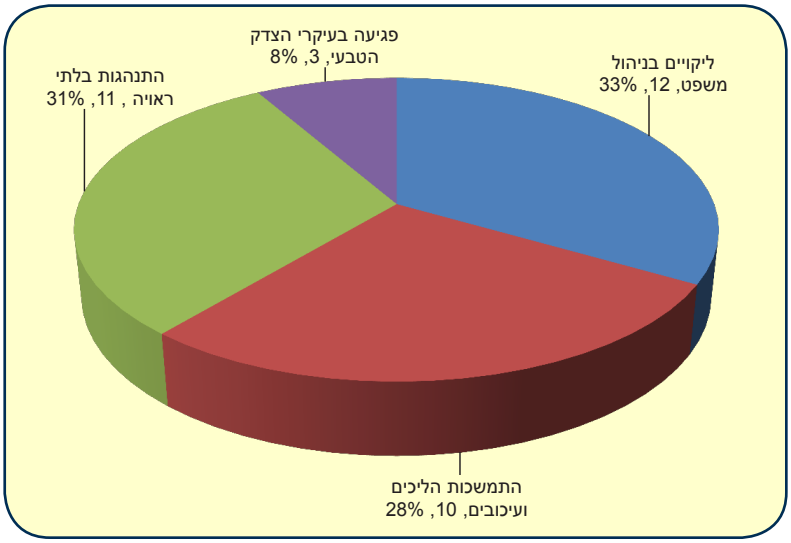

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט

10 תלונות על בתי משפט השלום במחוז תל אביב.

7 תלונות על בתי משפט במחוז מרכז.

7 תלונות על בתי משפט במחוז חיפה.

5 תלונות על בתי משפט במחוז דרום.

4 תלונות על בתי משפט במחוז ירושלים.

3 תלונות על בתי משפט במחוז הצפון.

סה"כ 36 תלונות

❖ התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2016 בהשוואה לשנת 2015

ערכאה	מספר תלונות מוצדקות בשנת 2016	מספר תלונות מוצדקות בשנת 2015
בית משפט השלום	25	23
בית משפט לתביעות קטנות	8	11
בית משפט לתעבורה	1	3
בית משפט לעניינים מקומיים	2	-
בית משפט לנוער	-	-
סה"כ	**36**	**37**

6.4 בתי המשפט לענייני משפחה

בתי המשפט לענייני משפחה הוקמו מכוח חוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995 והם פועלים במסגרת בתי המשפט הכלליים.

התלונות על שופטי בית המשפט לענייני משפחה מצביעות על מספר בעיות וקשיים שהם ייחודיים בטיבם, או בעוצמתם, לבית משפט זה. עם הקשיים האלה מתמודדים שופטי בתי המשפט לענייני משפחה מדי יום ביומו. בין הקשיים האלה יש למנות את אופיים המיוחד של הדיונים, היחסים הטעונים בין הצדדים והמורכבות הרגשית הכרוכה בחלק ניכר מהסכסוכים. קיום הדיון בדלתיים סגורות משפיע אף הוא על האווירה השורה באולם הדיונים, שהיא "אינטימית" יחסית ופורמאלית פחות מאשר בדיון המתקיים בדלתיים פתוחות. חשיבות מיוחדת נודעת גם להקפדה על מתן החלטות או סיומם של ההליכים תוך פרק זמן סביר.

מאפיין נוסף של ההליכים בבית המשפט לענייני משפחה נוגע למדיניות הנקוטה בו, לפיה יש לנסות, ככל שניתן, להביא ליישוב הסכסוך בהסכמה. מדיניות זו מבוססת על ההכרה שהסכמת הצדדים בסכסוכי משפחה משרתת את היחסים ביניהם בטווח הארוך ומונעת הסלמת הסכסוך, במיוחד כאשר מעורבים בו קטינים. בלי להפחית מחשיבותו של הפתרון המוסכם על הצדדים, גורמת ההמתנה להבשלת פתרון כזה לא אחת להתמשכות בלתי סבירה של ההליכים. הניסיון להביא את הצדדים לכלל פשרה או הסכמה מעורר גם הוא, לעתים, תרעומת הבאה לידי ביטוי בתלונות. דווקא בשל מורכבות הדיון ורגישות הנושאים הנדונים בבתי המשפט לענייני משפחה, העיר הנציב בהחלטותיו, כי שופט בית המשפט לענייני משפחה צריך לגלות רגישות מיוחדת ותבונה רבה בבואו לדון בתיקי משפחה.

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2016 התקבלו **175** תלונות על שופטים בבתי המשפט לענייני משפחה. ניתנו החלטות ב-**175** תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

82	**תלונות, שהן 47% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.**
56	**תלונות, שהן 32% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לברר.**
10	**תלונות, שהן 6% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.**
10	**תלונות, שהן 6% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.**
10	**תלונות, שהן 6% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.**
7	**תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצה בירורן.**

סה"כ 175 תלונות

תרשים 11

התפלגות התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי משפט לענייני משפחה

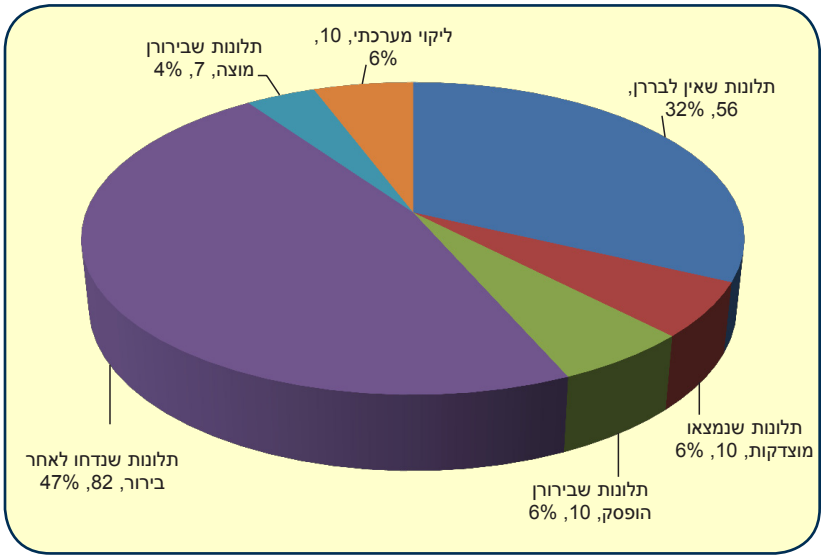

❖ **התפלגות התלונות על בתי משפט לענייני משפחה לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2016 בהשוואה לשנת 2015**

	מספר תלונות בשנת 2016	מספר תלונות בשנת 2015
מוצדקות	10	14
דחייה לאחר בירור	82	90
הפסקת הבירור	10	6
אין לברר	56	45
בירור מוצה	7	4
ליקוי מערכתי	10	-
סה"כ	**175**	**159**

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

4	תלונות, שהן **40%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
3	תלונות, שהן, **30%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בכללי הצדק הטבעי.
2	תלונות, שהן **20%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.
1	תלונה, שהיא **10%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היתה על ליקוי בניהול משפט.
סה"כ	**10 תלונות**

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט

3	תלונות על בתי המשפט לענייני משפחה במחוז תל אביב.
3	תלונות על בתי המשפט לענייני משפחה במחוז מרכז.
1	תלונה על בית המשפט לענייני משפחה במחוז חיפה.
1	תלונה על בית המשפט לענייני משפחה במחוז צפון.
1	תלונה על בית המשפט לענייני משפחה במחוז ירושלים.
1	תלונה על בית המשפט לענייני משפחה במחוז דרום.
סה"כ	**10 תלונות**

6.5 בתי הדין לעבודה

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2016 התקבלו **79** תלונות על שופטים בבתי הדין לעבודה (**12** תלונות מהן הוגשו על בית הדין הארצי לעבודה), וניתנו החלטות ב-**67** תלונות.

על **בית הדין הארצי לעבודה** ניתנו החלטות ב-**10** תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

7 **תלונות, שהן 70% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.**

2 **תלונות, שהן 20% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן.**

1 **תלונה, שהיא 10% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאה מוצדקת.**

סה"כ 10 תלונות

57 ההחלטות על **בתי הדין האזוריים לעבודה** מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

34 **תלונות, שהן 60% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.**

14 **תלונות, שהן 25% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן.**

6 **תלונות, שהן 10% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.**

2 **תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.**

1 **תלונה, שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצה הבירור.**

סה"כ 57 תלונות

תרשים 12

התפלגות כל התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי הדין לעבודה

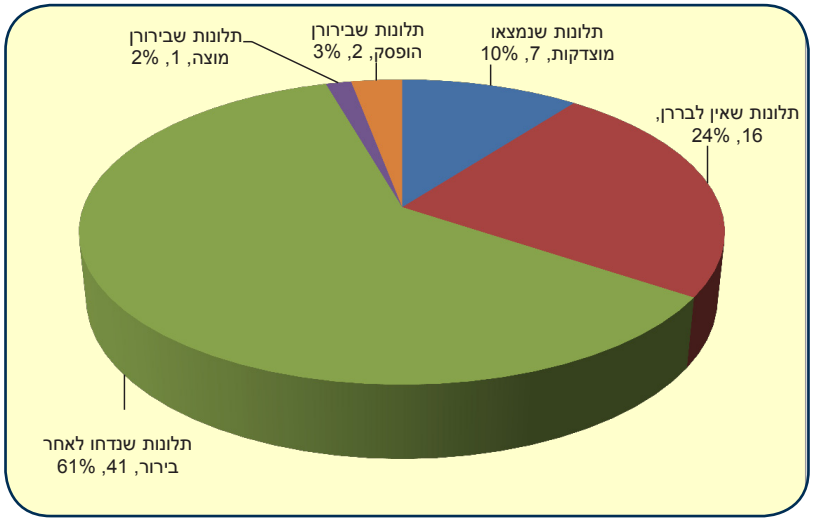

❖ **התפלגות התלונות על בתי הדין לעבודה לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2016 בהשוואה לשנת 2015**

	מספר תלונות בשנת 2016	מספר תלונות בשנת 2015
מוצדקות	7	9
דחייה לאחר בירור	41	36
הפסקת הבירור	2	4
בירור מוצה	1	6
אין לברר	16	12
ליקוי מערכתי	-	1
סה"כ	**67**	**68**

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

על בית הדין הארצי לעבודה נמצאה תלונה מוצדקת אחת שנסבה על התמשכות הליכים. על בתי הדין האזוריים לעבודה נמצאו **6** תלונות מוצדקות: שתי תלונות נסבו על התמשכות הליכים, שתי תלונות על ליקויים בניהול משפט ושתי תלונות אחרות נסבו על התנהגות בלתי ראויה.

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין

3 **תלונות על בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב.**

1 **תלונה על בית הדין האזורי לעבודה בירושלים.**

1 **תלונה על בית הדין האזורי לעבודה בחיפה.**

1 **תלונה על בית הדין האזורי לעבודה בבאר שבע.**

1 **תלונה על בית הדין הארצי לעבודה.**

סה"כ 7 תלונות

6.6 בתי הדין הרבניים

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2016 התקבלו **49** תלונות על דיינים בבתי הדין הרבניים (7 מהן על בית הדין הרבני הגדול), וניתנו החלטות ב-**54** תלונות.

על בית הדין הרבני הגדול ניתנו החלטות ב-**8** תלונות: אחת מהן נמצאה מוצדקת, ארבע תלונות נדחו לאחר בירור, שתי תלונות לא בוררו ובתלונה אחרת הופסק הבירור.

46 ההחלטות על **בתי הדין הרבניים האזוריים** מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

22 **תלונות, שהן 48% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן.**

9 **תלונות, שהן 20% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.**

8 **תלונות, שהן 17% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.**

5 **תלונות, שהן 11% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.**

1 **תלונה, שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.**

1 **תלונה, שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצה הבירור.**

סה"כ 46 תלונות

תרשים 13

התפלגות כל התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי הדין הרבניים

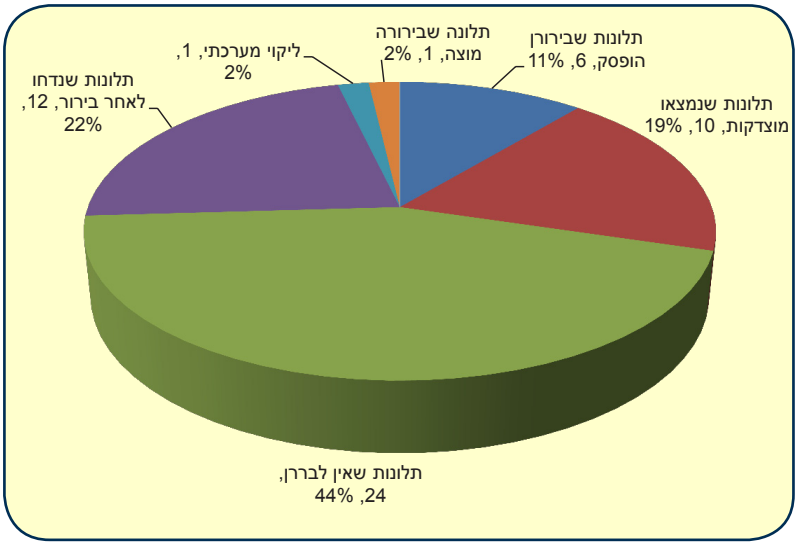

❖ **התפלגות התלונות על בתי הדין הרבניים לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2016 בהשוואה לשנת 2015**

	מספר תלונות בשנת 2016	מספר תלונות בשנת 2015
מוצדקות	10	14
דחייה לאחר בירור	12	17
הפסקת הבירור	6	5
אין לברר	24	15
בירור מוצה	1	1
ליקוי מערכתי	1	3
סה"כ	**54**	**55**

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

7	תלונות, שהן **70%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקוי בניהול משפט.
2	תלונות, שהן, **20%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בכללי הצדק הטבעי.
1	תלונה, שהיא **10%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היתה על התמשכות הליכים.
סה"כ 10 תלונות	

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין

6	תלונות על בית הדין הרבני האזורי בירושלים.
1	תלונה על בית הדין הרבני האזורי בתל אביב.
1	תלונה על בית הדין הרבני האזורי בפתח תקוה.
1	תלונה על בית הדין הרבני הגדול.
1	תלונה על בית הדין הרבני האזורי באשקלון.
סה"כ 10 תלונות	

6.7 בתי הדין השרעיים

בשנת 2016 התקבלו **15** תלונות על בתי הדין השרעיים, וניתנו החלטות ב-**11** תלונות: שתי תלונות נמצאו מוצדקות (האחת בשל ליקוי בניהול משפט והשנייה בשל התמשכות הליכים), חמש תלונות נדחו לאחר בירור, בשתי תלונות הופסק הבירור ושתי תלונות אחרות לא בוררו.

6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית

בשנת 2016 התקבלה תלונה אחת על בית הדין הדרוזי (לא ניתנה החלטה בשנת 2016), ולא התקבלו תלונות על בתי הדין הצבאיים או על בית דין של עדה נוצרית.

פרק 7 | ליקויים ותיקונם

תכליתו של חוק הנציבות היא תיקון ליקויים שהתגלו בהתנהגות ובהתנהלות שופט, לשם שיפור השירות של בתי המשפט לציבור. תכלית זו מושגת באמצעות בירור תלונות על שופטים, שבמסגרתו נעשה ניסיון להטמיע ולהפנים נורמות התנהגות והתנהלות ראויות, הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכתי.

הסמכות להתריע על ליקוי ולפעול לתיקונו קבועה בסעיף 22 לחוק, שלשונו:

"(א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון, המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שננקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר.

(ג) מצא הנציב שהתלונה לא היתה מוצדקת, יודיע על כך בכתב למתלונן ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, ורשאי הנציב לפרט להם את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור התלונה חשש למעשה פלילי, יביא הנציב את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה, וכן לידיעת השר והנשיא; העלה בירור התלונה חשש לעבירה משמעתית יביא הנציב את הענין לידיעת השר והנשיא ורשאי הוא להמליץ לשר על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

(ה) הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לועדה לבחירת שופטים, לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה או להמליץ לשר או לנשיא להביא לועדה לבחירת שופטים הצעה לסיים את כהונתו של שופט; החליטו הועדה, השר או הנשיא שלא לקבל את המלצת הנציב, ינמקו את החלטתם".

הנציבות נוקטת מספר דרכים לתיקון ליקויים, ובהן:

- מעקב אחר תיקון ליקויים שהתגלו;
- פרסום תמצית ההחלטה (ללא פרטים מזהים) באתר האינטרנט של הנציבות בנושאים עקרוניים ובנושאים בעלי השלכות רוחב;
- קיום מפגשים עם שופטים ונשיאים של בתי משפט ומתן הרצאות במסגרת המכון להשתלמות שופטים כדי להביא לידיעתם של השופטים מסקנות במישור האתי העולות מהחלטות הנציב;
- הכנת דוחות שנתיים ודוחות מיוחדים.

בתלונות המוגשות על שופט מסוים, בהן התגלה גם ליקוי מערכתי, מסב הנציב את תשומת ליבם של הגורמים השונים במערכת המשפט לליקויים שנתגלו. בהקשר זה יש להעיר, כי לפי דוח הביקורת הפנימית של משרד המשפטים מחודש אוקטובר 2014, הנציבות אינה מקבלת דיווח מספק על הטיפול בהמלצותיה, לרבות הסנקציות הננקטות נגד שופטים, ויש לפעול למעקב שיטתי אחר המלצות הנציב ויישומן לשם לימוד, בקרה ומחקר. לצורך כך מקיימת הנציבות מעקב ובקרה אחר יישום המלצות הנציב ואודות השינויים המתחוללים במערכת בתי המשפט בכל הנוגע להתנהלות שופטים.

בשנת 2016 הוגשו לנציבות תלונות רבות בהן נתגלו ליקויים מערכתיים אליהם התייחסנו כבר בדין וחשבון לשנת 2015:

1. ליקוי במערכת הממוחשבת "נט-המשפט", בגינו לא מקוימות תקנות סדר הדין האזרחי (תיקון מס' 3), התשע"ד - 2014, לפיהן קטינים לא יצוינו כבעלי דין בכתבי טענות שמגישים הוריהם לבית המשפט לענייני משפחה, וזאת למרות שהתקנות נכנסו לתוקף כבר ביום 7.8.14.
13 תלונות הוגשו לנציבות בעניין זה בשנת 2016 (20/16, 23/16, 33/16, 52/16, 243/16, 245/16, 251/16, 340/16, 448/16, 514/16, 553/16, 664/16 ו- 671/16).
בעניין זה הודיענו מנהל בתי המשפט ביום 21.2.16, כי לאחרונה הוכנס למערכת נט המשפט שיפור מיחשובי שהושקעו בו מאמצים ומשאבים, ומטרתו לסייע ביישום התקנה. במכתב צוין עוד, שמדובר בתיקון חדש יחסית והטמעתו בקרב ציבור עורכי הדין ובקרב ציבור המתדיינים עשויה לקחת זמן.
הנציבות הוסיפה לעקוב אחרי ענין זה, וביום 13.11.16 הודיענו מנהל בתי המשפט כי תיקון החקיקה מצוי בשלבי הטמעה במערכת זה מכבר. אולם, לדבריו, מדובר בשינוי גדול ומורכב, הן בהיבט המהותי והן בהיבט הטכני-מיחשובי ועל כן יישומו אורך זמן. הנציבות מוסיפה לעקוב אחר הנושא, לאור העובדה שמאז כניסת התקנות לתוקף חלפו כשנתיים וחצי.

2. שימוש במונח 'הסדרי ראייה' בהחלטות שיפוטיות של בית המשפט. בתלונה שהוגשה לנציבות בשנת 2015 נטען, כי יש להמיר את המונח 'הסדרי ראייה' במונח 'זמני שהות' לאור העובדה שלכל אחד מההורים זכות לקשר עם ילדו, ולכל ילד זכות לקשר עם שני הוריו. בהחלטת הנציב באותה תלונה המליץ הנציב לשרת המשפטים לבחון את המונח 'הסדרי ראייה', אשר אינו מעוגן בחקיקה, ולשקול אם ראוי לעגן בחקיקה מונח מתאים יותר (תמצית, מספרנו 415/15, מחוזי).
ביום 25.10.15 הפיץ מנהל בתי המשפט את עיקרי החלטתו האמורה של הנציב לכלל שופטי בית המשפט לענייני משפחה.
בשנת 2016 הוגשו לנציבות 15 תלונות נוספות בעניין זה (32/16, 307/16, 341/16, 352/16, 353/16, 436/16, 437/16, 534/16, 541/16, 554/16, 649/16, 650/16, 651/16, 653/16, 654/16).
לאחר קבלת תלונות נוספות בעניין זה גם על שופטי בית המשפט המחוזי ועל שופטי בית המשפט העליון, הציע הנציב למנהל בתי המשפט להפיץ את ההנחיות שהופצו בעניין זה לשופטי בתי המשפט לענייני משפחה, גם לשופטי בתי המשפט המחוזיים ולשופטי בית המשפט העליון. ביום 30.6.16 הודיענו מנהל בתי המשפט, כי עיקרי החלטת הנציב בעניין השימוש במונח 'הסדרי ראייה' הועברו לידיעת שופטי בית המשפט העליון, וכן לנשיאי בית המשפט המחוזי, כדי שיעבירו אותה לידיעת השופטים הדנים בענייני משפחה.

3. בעקבות פנייה של הנציבות לשרות בתי הסוהר תוקנה פקודת נציבות שירות בתי הסוהר והוספה בה הוראה, כי מסמכים הנשלחים לאסיר מטעם נציבות תלונות הציבור על שופטים לא ייבדקו על ידי שלטונות הכלא קודם להעברתם לאסיר, למעט מקרים בהם יש לבודק חשש ממשי להימצאות דבר האסור בהעברה. ניתן יהיה לבדוק את מכתבי הנציבות באמצעות שיקוף. בכך נקבע הסדר הרמוני בכל הנוגע להתכתבות האסירים עם הנציבות: חוק הנציבות אוסר על שלטונות שירות בתי הסוהר לפתוח דואר היוצא מאסיר אל הנציבות; ואילו הפקודה אוסרת עתה לפתוח דואר הנשלח לאסיר מן הנציבות.

4. כשל מערכתי הביא לפרסום מודעות מטעם בית המשפט בגודל אותיות המקשה על הקריאה בניגוד להוראות הדין, והתלונה נמצאה מוצדקת מבחינה מערכתית. ביום 5.2.17, לאחר מתן ההחלטה, התקבל בנציבות מכתבו של מנהל בתי המשפט שהבהיר, כי כבר בשנת 2011 הופץ חוזר למזכירים הראשיים של בתי המשפט בו נקבע, כי בעת מתן החלטה על פרסום הסדרי פשרה תופנה תשומת הלב לגודל האותיות בפרסום. לדבריו, בבדיקה שערכו נמצא, כי סוג הפונט אריאל בגודל 10 עונה על הדרישה של פרסום קריא ונגיש. מנהל בתי המשפט הבהיר, כי יפעל לריענון חוזר זה (תמצית, מספרנו 462/16, מחוזי).

תמצית החלטה (מספרנו 462/16, מחוזי)

פרסום מודעות מטעם בית המשפט באותיות זעירות

תקציר: כשל מערכתי הביא לפרסום מודעות מטעם בית המשפט בגודל אותיות המקשה על הקריאה בניגוד להוראות הדין. התלונה נמצאה מוצדקת מבחינה מערכתית.
יצויין, כי ביום 5.2.17, לאחר שניתנה ההחלטה בתיק זה, התקבל מכתבו של מנהל בתי המשפט אשר הבהיר, כי כבר בשנת 2011 הופץ חוזר למזכירים הראשיים של בתי המשפט בו נקבע, כי במסגרת החלטות על פרסום הסדרי פשרה תופנה תשומת לב לגודל האותיות בפרסום, וכי בבדיקה שערכו נמצא, כי סוג הפונט אריאל בגודל 10 עונה על הדרישה של פרסום קריא ונגיש. מנהל בתי המשפט הבהיר, כי יפעל לריענון חוזר זה.

1. הרקע לתלונה הוא גודל האותיות המינימאלי במודעות המתפרסמות בעיתונות בהוראת בית המשפט. במודעות כתוב, בין היתר, כי: "תוכן הודעה זו אושר על ידי בית משפט והיא מתפרסמת על פי החלטתו". דא עקא שהמודעה מודפסת בגודל אותיות קטן ביותר, פחות מגודל האותיות המינימאלי הנדרש בדין.
כבר בשנת 2015 קבע הנציב בהחלטתו בעניין דומה, כי ככל הנראה אישר שופט תוכן הודעה שפורסמה ואת המלל שייכתב בה אולם לא אישר, וככל הנראה גם לא היה גם מודע מראש, לגודל האותיות שלה. באותה החלטה נאמר: "בדקנו בדי עמל ולאחר שימוש באבזרי ראייה מתאימים את ההודעה. גודל האותיות בהודעה הוא 1 מילימטר וזאת בניגוד להוראת תקנות הגנת הצרכן (האותיות בחוזה אחיד ובתנאי הכלול במידע אחר המיועד לצרכן) תשנ"ה-1955, אשר קבע גודל מינימאלי של 2 מילימטר לפחות לכל פרסום מידע המיועד לצרכן".

2. מאחר וכאמור בית המשפט לא היה מודע לגודל האותיות, נשלח העתק של ההחלטה להנהלת בתי המשפט, אשר נתבקשה על ידי הנציב לשקול "האם יש מקום להנחות את בתי המשפט ליתן דעתם, ולהורות לבעלי הדין אודות גודל האותיות המינימאלי במודעות המתפרסמות על פי מצוות בית המשפט".

3. המתלונן שב ופנה לנציב והלין על כך שעדיין מתפרסמות הודעות מטעם בית המשפט בגודל האותיות קטן ביותר בניגוד להוראות הדין.

4. בהחלטתו מצא הנציב את התלונה מוצדקת וקבע, כי על בית המשפט לאשר לא רק את תוכן ההודעה אלא גם לציין כי המודעה שתפורסם צריכה למלא אחר דרישת התקנות.

5. מן הראוי, כי בכל מקרה בו ניתנת החלטה בדבר פרסום מודעה בעיתונות יתן בית המשפט דעתו לגודל האותיות במודעה, ובמקרה הצורך אף יורה על פרסום מודעה מתוקנת. מאחר שלא היה בידי הנציב מידע כי הנחיה מתאימה הודעה לשופט או שבית המשפט היה מודע לגודל האותיות במודעה – נדחתה התלונה נגד השופט אך היא נמצאה מוצדקת מבחינה מערכתית.

פרק 8 | התנהגות שופט

לדיבור "התנהגות שופט" שלושה היבטים עיקריים, המתייחסים לשלוש זירות שונות: באולם הדיונים; במסגרת פסק דין או החלטה ומחוץ לכס השיפוט.
בפרק זה יובאו דוגמאות להחלטות על תלונות בשלוש ה"זירות" האמורות. כן יובאו דוגמאות להחלטות בתלונות בהן חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט גרמו לתקלה נשוא התלונה.

כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז – 2007 קובע:

"(א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו - בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים - באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.

(ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.

(ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.

(ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.

(ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט".

במהלך שנת 2016 נמצאו **18** תלונות מוצדקות (**24%** מכלל התלונות המוצדקות) **בכל הערכאות**, שעניינן התנהגות בלתי ראויה של שופט.

❖ התנהגות באולם

באחת התלונות קבע הנציב, כי דברי שופטת למתלונן, כי "בבית המשפט עושים משפט וצדק' הוא שם של כוכב בשמיים", אינם מסוג הדברים שראוי להשמיע לנאשם. אכן, יכול שיתקיים פער בין הצדק והאמת העובדתית לבין האמת המשפטית כפי שקובע אותה בית המשפט; אולם על בית המשפט ליצור בעיני המתדיינים, ככל שניתן, את התחושה כי היושב בדין מבקש לעשות משפט צדק. ראוי להימנע מיצירת רושם שונה. גם אמירתה של השופטת, כי "לא מתאבדים בבית המשפט" אינה אמירה מוצלחת שכן יכול להשתמע ממנה, כאילו יש חשיבות למיקום המעשה. רושם כזה אף מגביר שלא לצורך את תחושת הניכור שחש נאשם (**תמצית**, 517/15, **שלום**).

מתלונן טען, כי במהלך דיון בתביעה שהוגשה נגדו לשינוי זמני השהות של ילדיו התבטאה כלפיו השופטת באופן שאינו ראוי וכינתה אותו בפני כל הנוכחים באולם "אדם שהוא לא גבר". השופטת בתגובתה לא זכרה כי אמרה את הדברים, ואילו בא כוח האישה ציין, כי השופטת אמרה למתלונן כי אינו גבר הגון לאור חוסר ההתחשבות שגילה כלפי אשתו לשעבר, שעמדה ללדת. הנציב קבע בהחלטתו, כי כך או כך, מדובר באמירה פוגעת, גם בנסיבות המתוארות על ידי בא כוח האישה, וטוב הייתה עושה השופטת אילו נמנעה מלחלק למתלונן ציונים (**תמצית**, מספרנו 61/16, **משפחה**).

אף שבידי שופט בית הדין לעבודה להבהיר לבעל דין, שהורשע בפלילים, את מצב הדברים הלכאורי בכל הנוגע להליך שבפניו, עליו להימנע מהטלת אימה עליו, לא כל שכן להימנע מלומר לו, כי אין לדעת בכמה עוד מקרים של הפרת החוק הפלילי היה מעורב. התחושה היא, כי החומרה הרבה בה ראה השופט בבית הדין לעבודה את המעשים בהם הודה והורשע המתלונן בתיק הפלילי גרמה לו להתבטאויות שחרגו מן הראוי ושלא היה מקום להשמיען. אמירה של שופט לבעל דין, כי אם היה שופט פלילי אזי היה גוזר עליו מאסר בפועל, אינה ראויה (**תמצית**, מספרנו 744/16, **עבודה**).

תלונה הוגשה אשר להתבטאות של בית המשפט המחוזי "כי כאן זה לא שוק באר שבע", שנועדה להשיב את הסדר באולם על כנו. הנציב קבע, כי הערת בית המשפט לעורכת דין לא הצדיקה, בנסיבות העניין, את תלונתה. ההערה שימשה כמטאפורה וכקריאה להשלטת סדר בבית המשפט. לשוק באר שבע חן מיוחד משלו, אך מה שיאה לשוק אינו מתיישב, בהכרח, עם סדרי הדיון בבית המשפט. התלונה נדחתה (**תמצית**, מספרנו 639/16, **מחוזי**).

התייחסותו של שופט לטיב הניהול של מערכת הבריאות בישראל במהלך עתירה שדנה בתכונות הנדרשות ממנהל בית חולים, אינה חורגת מהתבטאות לגיטימית של שופט. התלונה בעניין זה נדחתה (**תמצית**, מספרנו 823/16).

מתלונן, עורך דין ששימש כתורן מעצרים מטעם הסנגוריה הציבורית, הלין על כך שבתגובה להצעתו לשחרר את החשוד בערובה, שאל אותו השופט אם הוא מוכן לקחת את החשוד לביתו. החשוד מצידו הלין על אי רישומם של דברי קצין שירות בתי הסוהר בדיון לפיהם הוא כבר הובא בפני פסיכיאטר שקבע כי אינו מסוכן. עובדות אלו, כך לטענת החשוד, הן מהותיות לעניינו שכן לא היה טעם בהארכת מעצרו רק לשם בדיקה פסיכיאטרית שכבר נעשתה. השופט מסר בתגובתו לתלונה כי שאלתו למתלונן אם הוא מוכן לקחת את החשוד לביתו נשאלה בציניות והוא מצר עליה. לדבריו, הדבר ארע כתוצאה מכך שאיבד באופן חריג את שלוותו נוכח התנהלותו של עורך הדין בדיון. הנציב ציין בהחלטתו כי על בית המשפט לנהוג בנוכחים בדיון לפניו - בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי משפט אחרים -"באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות, ובאדיבות" ולהשרות באולם אווירה נינוחה. עליו להימנע מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל

אדם (כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז - 2007). לא היה גם מקום להתעלם מנוכחותו בדיון של קצין שירות בתי הסוהר ושלא לתעד בפרוטוקול את דבריו שהיו צריכים לעניין. בשל האמירה המיותרת, בשל העדר התיעוד בפרוטוקול של דברי הקצין ובשל העדר כל התייחסות בהחלטה שנתן השופט למידע החשוב שמסר הקצין, נמצאה התלונה מוצדקת (מספרנו 181/16, **שלום**).

מתלונן, בנה של תובעת (ונתבעת שכנגד) בתיק שעניינו סכסוך בין שכנים, הלין על כך שהרשמת שדנה בתיק התעלמה מצעקות ואיומים שהשמיע הנתבע כלפי אימו במהלך הדיון. גם בפרוטוקול לא באו הדברים לכדי ביטוי. מאחר שהתובעת מאוד נבהלה מהדברים, משפת הגוף האלימה של הנתבע ומקירבתו למקום שבו ישבה, היא ביקשה להפסיק את ההליך. הרשמת מסרה בתגובתה, כי מדובר בתביעה שעניינה בסכסוך שכנים. מטבע הדברים, דיון בסכסוך מעין זה הוא דיון טעון באופן יחסי. מאחר שמכתבי הטענות עלה כי מדובר כפי הנראה בסכסוך טעון יצרים, היא ביקשה את נוכחותם של מאבטחים באולם. לדבריה, השיח הטעון לא חרג מהסביר והמוכר לה. הנציב קבע בהחלטתו, כי אפילו התקיים דיון בלתי פורמלי, וגם אם, לפי התרשמותה של הרשמת, השיח הטעון "עם הרמות קול הדדיות" לא חרג מהסביר והמוכר לה, מן הראוי היה לציין בפרוטוקול את עובדת נוכחותם של מאבטחים באולם, את התנהלותו של הנתבע ואת ה"אווירה" ששררה בעת הדיון הבלתי פורמלי אותו ניהלה. יש לזכור, כי בעלי הדין אינם מצויים ברזי המשפט, ומה שבעיני בית המשפט לא חורג מן הסביר עלול להרתיע כל אדם מן היישוב ויהיו אלה בעלי דין, עדים או מלווים אחרים. בהקשר זה היפנה הנציב להחלטה קודמת שניתנה (מספרנו 506/14) ואף פורסמה באתר האינטרנט (ראו דוח נציבות לשנת 2014, בעמ' 70). באותה החלטה נכתב, בין היתר, כי ההליך המשפטי (ובמיוחד זה שבמסגרתו מתבררות תביעות קטנות) נועד לעתים לאפשר "שחרור" מבוקר של תרעומת מצד הצדדים, אלא שבשום מקרה אין לוותר על הצורך לקיים דיון תרבותי. יש גם להבחין בין מתן זכות טיעון לגופו של עניין לבין אדישות מצד בית המשפט לאמירות פוגעניות מיותרות בבעל דין. מחובתו של בית המשפט לנהל את הדיון באופן מקצועי ועניני, תוך הקפדה על שיוויון בין בעלי הדין ושמירת מסגרת מכובדת לדיון. באותה החלטה נקבע, כי לא היה נגרע מאומה מהרגישות שגילה הרשם באותו עניין למצוקתו של בעל דין, אם לצידה, ותוך מתן "במה" לטענותיו, היה גם מעיר לו על הצורך להימנע מגלישה ל"פסים אישיים", והיה גם מעיר למתלונן על התנהלותו שלו. גם במקרה נשוא תלונה זו לא ניתן להתעלם מתחושתם הקשה של המתלונן ואימו, כי בית המשפט לא יצא להגנתם. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 766/15, **תביעות קטנות**).

מתלונן, שהיה עד לתאונת דרכים (אך לא היה צד לתביעה), העיד מטעם הנתבעים. לאחר עדותו נרשם מפי הצדדים כי הם הגיעו לפשרה לפיה הנתבעים ישלמו לתובעת ביחד ולחוד סכום כספי מסויים והסכמתם קיבלה תוקף של פסק דין. לאחר מתן פסק הדין, ביקשה השופטת מהמתלונן לחתום על הפרוטוקול (נוסף על הצדדים לתיק). הוא עשה כן והוסיף בכתב שהוא בעל הרכב ולא צד לתביעה. בתגובה לכך, קרעה השופטת את הפרוטוקול בפני כל הנוכחים באולם, והורתה להוציא פרוטוקול חדש תוך הרמת

קול על המתלונן באומרה שלא צריך את החתימה שלו ושהיא "לא אוהבת חכמולוגים". הנציב קבע בהחלטתו, כי לא מובן מדוע היה צורך לקרוע (בזעם) את המסמך עליו חתם המתלונן; הרי אין באותה תוספת שהוסיף - שאינו צד לתביעה - כדי לשנות מאומה, שכן עובדה זו ידועה היתה לכל. יש הגיון בבקשה שיחתום גם הוא על הסכם הפשרה, שכן החיוב הכספי הוטל גם על הנתבעת שהייתה מבטחת הרכב שלו, ולחיוב זה עשויה להיות חשיבות ביחסים שבין המתלונן למבטחת. הנציב חזר והדגיש את חובתו של בית המשפט לנהוג בנוכחים בדיון בפניו - בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים - "באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות" ולהשרות באולם בית המשפט אוירה נינוחה. כן עליו להימנע מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם (כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז - 2007). בנסיבות המקרה לא היה מקום לכעס שהופנה כנגד המתלונן ולאקט הקריעה של כל הפרוטוקול - התנהלות שפגעה ברגשותיו של המתלונן שלא לצורך. בעניין זה נמצאה התלונה מוצדקת (מספרנו 338/16, **תביעות קטנות**).

❖ הפעלת לחץ על צדדים להידבר או להגיע להסדר

בתלונה על שופט בית המשפט לענייני משפחה נטען, כי בית המשפט הפעיל על המתלונן לחץ להתפשר בכך שאיים לקצר את זמני השהות שלו עם בנו. התלונה נמצאה מוצדקת. הנציב קבע בהחלטתו, כי קשה להכריע בין הגרסאות השונות. עם זאת, התרשמותו מבירור התלונה היתה, כי השופט אכן הפגין יחס שלילי כלפי המתלונן, כאשר בין היתר התייחס בביקורתיות לחברותו בקבוצת אבות ולעצם הגשת התביעה. נוכח העובדה, שטענת המתלונן בדבר הפעלת לחץ בלתי ראוי להתפשר חזרה על עצמה מפי שני עורכי דין שונים שייצגו אותו בשתי תביעות נפרדות, שאחד מהם התפטר, לדבריו, מייצוג המתלונן נוכח יחסו של השופט ואף נתן תצהיר בתמיכה לתלונה, מצא הנציב לקבוע, כי יש תימוכין לטענות המתלונן (**תמצית**, מספרנו 683/15, **משפחה**).

באחת ההחלטות הביע הנציב דעתו, כי יש טעם לפגם בניסיונות חוזרים ונשנים מצד בית המשפט לשכנע בעלי דין להסכים, כי יינתן פסק דין על דרך הפשרה. לדעת הנציב, משמסרבים הצדדים להצעת בית המשפט יש להכריע בתיק לגופו, ולו רק כדי למנוע מראית עין של הפעלת לחץ והשמעת טענות על ידי מי מבעלי הדין, בדיעבד. תכופות הזמן והמשאבים המוקדשים לניסיונות הפשרה מוציאים את רווח הפשרה בהפסד המתבטא באמון המתדיינים במערכת הצדק, ולעיתים מתבטא גם בזמן השיפוטי שאינו נחסך (**תמצית**, מספרנו 41/16, **שלום**).

❖ התבטאות שופט במסגרת פסק דין או החלטה

אין כל פסול, שעה שבית המשפט נדרש לבחון את סיבת מחדלו של בעל דין בבקשה לביטול החלטה שהתקבלה במעמד צד אחד, כי יקבע שמדובר בהתרשלות. ודאי שאין באמור לקבוע, כי בעל הדין או בא כוחו ביצע עוולה אזרחית כלשהי, לא כל שכן משמדובר בקביעה הנדרשת לעניין בו דן בית המשפט (**תמצית**, מספרנו 71/16, **שלום**).

❖ התנהגות מחוץ לכס השיפוט

בקשות בירור הוגשו על ידי נשיאת בית המשפט העליון ושרת המשפטים בעניינו של שופט שפנה לקלדנית אותה הכיר בעבר כדי לברר אם ניתנו החלטות בתיק של חברתו לחיים בבית המשפט לענייני משפחה. בהחלטתו בבקשות הבירור עמד הנציב על הפסול בהתנהלותו של שופט אל מול כללי האתיקה לשופטים, הקובעים ככלל כי שופט יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של שופט או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט, כי לא יפיק שופט טובת הנאה ממעמדו כשופט אם במישרין ואם בעקיפין ולא יעשה שימוש במעמדו כשופט לקידום עניין שלו או של אחר (**תמצית**, מספרנו 416/16, **שלום**).

❖ חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט

בשנת 2016 ניתנו מספר החלטות בהן נמצא כי חוסר זהירות חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט גרמו ל"תקלה" נשוא התלונה:

על גילוי רגישות ותשומת לב הנדרשים מצד בית המשפט:
בית משפט הורה בהחלטה להעביר פרוטוקול דיון שהתמקד בחוקיותם של תמרורים למשרד התחבורה. בשל טעות של מזכירות בית המשפט נשלח הפרוטוקול למכון רפואי לבטיחות בדרכים, והמתלוננת זומנה לעבור בדיקות רפואיות לקביעת כשרותה הרפואית לנהיגה. בית המשפט דחה את בקשותיה של המתלוננת לתקן את הטעות ורק בעקבות מאמצים עלה בידה לבטל בסופו של יום את הזימון לבדיקות. הנציב קבע בהחלטתו, כי היצמדות לטעמים פורמליים המנציחים טעות אדמיניסטרטיבית הגורמת לעוגמת נפש מיותרת אצל בעל דין, אינה מתיישבת עם האתיקה המחייבת שופט בהתנהלותו. כללי האתיקה, כפי שיש לפרשם נכוחה, כוללים גם את החובה לשלב אנושיות מול פורמליסטיקה, ותושיה מול שגרה (**תמצית**, מספרנו 782/15, **עניינים מקומיים**).

אי תיקון שגגה וניסיון להצדיקה בנימוקים בלתי מדוייקים ושגויים:
תחת תיקון שגגה, שעשויה לקרות, בחרה שופטת להצדיקה בנימוקים שאינם מדוייקים, ובכך אך העצימה את השגגה, אותה ניתן היה לתקן בלא כל קושי (**תמצית**, מספרנו 105/16, **מחוזי**).

אנושי לשגות וראוי הוא להודות בשגגה. בכך אך יגדל אמון הציבור במערכת המשפט:
על שופט לעיין כדבעי בכל החומר שבתיק לבל תיפול שגגה מלפניו. אנושי לשגות אך ראוי הוא להודות בשגגה. בכך אך יגדל אמון הציבור במערכת המשפט. ניסיונו של היושב בדין למלט עצמו מהכרה בשגגה עשוי לפגוע באמון חיוני זה, נשמת אפה של המערכת, ויכול הוא גם חלילה ליצור בציבור תחושה של ניכור כלפי היושב על מדין. לעיתים ניסיון המילוט אך יסבך את השופט בשגגה נוספת וחוזר חלילה. ההקפדה על צניעות אף היא תוסיף לתחושת הכבוד שרוחש הציבור לבית המשפט (**תמצית**, מספרנו 575/16, **מחוזי**).

על היתלות בדקדוקי עניות והיעדר המימד האנושי בטיפולו של שופט מקום בו החיים הולכים ואוזלים:

תלונה שהוגשה לנציב מפרטת את נפתוליה של בקשה מוסכמת באשר לדרך העדתה של תובעת במחלה סופנית, בתביעת בתה הקטינה שנפטרה. לבקשה צורף תצהיר עדותה הראשית של האם ובית המשפט התבקש לקבל את התצהיר כראיה לאמיתות תוכנו, ללא חקירה נגדית, במסגרת עדות מוקדמת, וזאת מפאת מחלה קשה בה לקתה ומצבה הרפואי המתדרדר. מפאת החשש שמסיבה כלשהי לא יקבל בית המשפט את ההסדר הדיוני והחשש שמא האם תלך לעולמה קודם שתעיד, או קודם שיתקבל תצהירה כראיה, הוסיפו התובעים בקשה חלופית לקבוע מועד לעדותה המיידית ולחקירתה הנגדית. חרף הסכמת הצד שכנגד השופט לא נעתר לבקשה במספר החלטות שנתן עד שבסופו של דבר התקבל ערעור על החלטתו ונקבע, כי לאור מצבה של האם ולאור ההסכמה אליה הגיעו הצדדים, לא הייתה כל הצדקה שלא להיעתר לבקשה. התלונה נמצאה מוצדקת תוך שהנציב ביקר את בחירתו של השופט להיצמד לדקדוקי עניות ועל היעדר המימד האנושי בטיפולו בתיק. הנציב הטעים, כי טוב לו לשופט שיניח לדקדוקי ניסוח במקום בו החיים עצמם הולכים ואוזלים (**תמצית**, מספרנו 395/16, **מחוזי**).

תמצית החלטה (מספרנו: 517/15, שלום)

אמירותיה של שופטת למתלונן שביקש כי בית המשפט יעשה עמו צדק ואיים בהתאבדות לאחר שהורשע בדין

תקציר: דברי שופטת למתלונן, כי "בבית המשפט עושים משפט ו'צדק' הוא שם של כוכב בשמיים" אינם מסוג הדברים שראוי להשמיע לנאשם. אכן, יכול שיתקיים פער בין הצדק והאמת העובדתית לבין האמת המשפטית שקובע בית המשפט. אולם על בית המשפט ליצור בעיני המתדיינים, ככל שניתן, את התחושה כי היושב בדין מבקש לעשות משפט צדק. ראוי להימנע מיצירת רושם שונה. גם אמירתה של השופטת, כי "לא מתאבדים בבית המשפט" אינה אמירה מוצלחת שכן יכול להשתמע ממנה, כאילו יש חשיבות למיקום המעשה. רושם כזה אף מגביר שלא לצורך את תחושת הניכור שחש נאשם.

1. לאחר שמתלונן הורשע בפלילים הוא השמיע דברים קשים באולם וכמו כן איים בהתאבדות. בתלונתו טען, כי השופטת שדנה בתיק אמרה לו: "המדינה לא אכפת לה ממך ובבית משפט לא עושים צדק" וכי לאחר שהקריאה את הכרעת הדין אמרה לו: "לך תתאבד במקום אחר, לא בבית משפט".

2. בתגובתה לתלונה הכחישה השופטת בכל תוקף את הדברים שנאמרו כביכול על ידה. לדבריה, היא לא השתמשה מילולית במילים אלה ואף לא בקונוטציה הנשמעת מן התלונה. עם זאת

הוסיפה, כי לאחר שהוצע למתלונן הסדר טיעון והוא מצא להביע את אמונו, כי בית המשפט "יעשה צדק" עמו היא הבהירה לו, לדבריה כפי שהינה מבהירה לכל נאשם באותה סיטואציה, כי "בבית המשפט עושים משפט ו'צדק' הוא שם של כוכב בשמיים". לאחר הקראת עיקרי הכרעת הדין התפרץ המתלונן לעברה ולעבר באת כוח המאשימה בצעקות ואיומים ובשלב מסויים אף איים להתאבד בבית המשפט. התנהגותו והתבטאויותיו פגעו במעמדו ובכבודו של בית המשפט והיא הורתה לו לצאת מן האולם באומרה: "לא מתאבדים בבית המשפט".

3. באת כוח המאשימה מסרה, כי המתלונן צעק, גידף את הנוכחים ובין היתר הפטיר לעברה של השופטת, כי יתאבד בגלל תיק זה. השופטת לא הגיבה בתחילה לדבריו אולם כאשר איים בהתאבדות השיבה לו, כי "פה לא מתאבדים".

4. הסניגורית מסרה, כי אינה זוכרת במדויק את הדברים שנאמרו על ידי השופטת בדיון אולם לדבריה "אכן נאמרו דברים ברוח הנטענת ע"י המתלונן. לגבי הסיפא של הדברים – הם אכן נאמרו בתגובה לדברי המתלונן שאמר משהו על התאבדות".

5. הבירור מעלה, כי המתלונן הורשע בדין בתקיפת עובד ציבור ובהעלבתו ואף בבית המשפט מצא להשמיע ביטויים מאיימים, לאחר שהטעים את מצבו הקשה, ובכלל זה כי לא נעשה עמו צדק וכי בכוונתו להתאבד. מכך ראוי היה כמובן להימנע.

עם זאת, דברי השופטת למתלונן, כי "בבית המשפט עושים משפט ו'צדק' הוא שם של כוכב בשמיים" אינם מסוג הדברים שראוי להשמיע לנאשם. אכן, יכול שיתקיים פער בין הצדק והאמת העובדתית לבין האמת המשפטית שקובע בית המשפט. אולם על בית המשפט ליצור בעיני המתדיינים, ככל שניתן, את התחושה כי היושב בדין מבקש לעשות משפט צדק. ראוי להימנע מיצירת רושם שונה.

גם אמירתה של השופטת, כי "לא מתאבדים בבית המשפט" אינה אמירה מוצלחת שכן יכול להשתמע ממנה, כאילו יש חשיבות למיקום המעשה. רושם כזה אף מגביר שלא לצורך את תחושת הניכור שחש נאשם.

6. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 782/16, עניינים מקומיים)

על גילוי רגישות ותשומת לב הנדרשים מצד בית המשפט

תקציר: בית משפט הורה בהחלטה להעביר פרוטוקול דיון שהתמקד בחוקיותם של תמרורים למשרד התחבורה. בשל טעות של מזכירות בית המשפט נשלח הפרוטוקול למכון רפואי לבטיחות בדרכים, והמתלוננת זומנה לעבור בדיקות רפואיות לקביעת כשרותה הרפואית לנהיגה. בית המשפט דחה את בקשותיה של המתלוננת לתקן את הטעות ורק בעקבות מאמצים עלה בידה לבטל בסופו של יום את הזימון לבדיקות. הנציב קבע בהחלטתו, כי היצמדות לטעמים פורמליים המנציחים טעות אדמיניסטרטיבית הגורמת לעוגמת נפש מיותרת אצל בעל דין, אינה מתיישבת עם האתיקה המחייבת שופט בהתנהלותו. כללי האתיקה, כפי שיש לפרשם נכוחה, כוללים גם את החובה לשלב אנושיות מול פורמליסטיקה, ותושיה מול שגרה.

1. בהחלטה שנתן הורה שופט למזכירות בית המשפט להעביר פרוטוקול של דיון הקראה שהתקיים בפניו והתמקד בחוקיותם של תמרורים ל"משרד התחבורה". מספר חודשים לאחר הדיון קיבלה המתלוננת זימון מהמכון הרפואי לבטיחות בדרכים לעבור בדיקות רפואיות לקביעת כשרותה הרפואית לנהיגה. בסיבת ההפנייה, כפי שמופיעה בהזמנה, נכתב: "החלטת בית משפט", ואשר לבדיקות שנתבקשה לעבור נרשם: "פסיכולוג, פסיכיאטר, כללית". עוד נרשם בהזמנה כי אי הופעה לבדיקה עלולה לגרום להתליית הרשיון.

2. בעקבות ההזמנה הזו פנתה המתלוננת לבית המשפט בהודעה דחופה שבה ביקשה לבטל את ההזמנה ולהורות למזכירות למלא אחר ההחלטה שניתנה, לאמור, להעביר את הפרוטוקול למשרד התחבורה. בו ביום נתן השופט החלטה שבה נכתב, כי הפרוטוקול הועבר למשרד התחבורה לפי החלטתו, וההחלטה לזמן את המתלוננת לבדיקות כשירות לנהיגה היא "בתחום סמכותו של המשרד". ההחלטה לא התיישבה עם ההחלטה המקורית ולא ענתה על המבוקש. יודגש, כי הפרוטוקול הועבר אל המכון הרפואי (כפי שנקוב בראש המכתב שיצא מבית המשפט) בשל טעות ולא לפי החלטת השופט, וההזמנה לבדיקות רפואיות יצאה בשל טעות זו ולא בשל הפעלה אוטונומית של סמכותו של משרד התחבורה.

3. בתגובה להחלטה זו הגישה המתלוננת בקשה לתיקון ההחלטה אליה צירפה העתק מפניית מזכירות בית המשפט אל המכון הרפואי. בבקשה ציינה המתלוננת, כי פניית המזכירות אל המכון הרפואי נעשתה בניגוד להחלטה המקורית. משום כך שבה וביקשה המתלוננת לבטל את ההפנייה (המוטעית) למכון הרפואי ולהעביר את הפרוטוקול למשרד התחבורה – כפי שהוחלט מלכתחילה. על כך נתן השופט החלטה לפיה אין מקום לבטל את ההפניה (שלא היתה בהחלטה המקורית) למכון. עם זאת, כך קבע, לבקשת המתלוננת ישלח פרוטוקול הדיון הרלבנטי גם לאגפי משרד התחבורה.

4. גם בהחלטה זו, שאינה מתיישבת עם ההחלטה המקורית (שכן לא היתה הפניה למכון), לא היה כדי לתקן את הטעון תיקון. משום כך הגישה המתלוננת, באמצעות באת כוחה, בקשה לעיון חוזר בהחלטה שבה חזרה וציינה, כי מדובר בטעות של מזכירות בית המשפט, אשר מיוזמתה העבירה את הפרוטוקול ישירות למכון הרפואי. המתלוננת שבה וביקשה להורות למזכירות להעביר את הפרוטוקול רק למשרד התחבורה, כפי שהורה בית המשפט מלכתחילה, ולהורות למכון לבטל את ההזמנה. השופט דחה את הבקשה וקבע, כי המתלוננת חוזרת על בקשה קודמת שכבר ניתנה בה החלטה, והוסיף הבהרה לפיה אין כל קשר בין מוגבלותה של המתלוננת (שהיתה ידועה לבית המשפט) לבין החלטתו להעביר את הפרוטוקול למשרד התחבורה.

5. בדיקתנו העלתה מידע נוסף שלא צויין בתלונה והוא, שהמתלוננת הגישה לבית המשפט המחוזי בקשה לעיכוב ביצוע הזימון לבדיקה במכון נוכח ההחלטות שנתן השופט בעניין. בקשה זו נדחתה וגם בקשה לעיון חוזר בהחלטה זו נדחתה. בקשת רשות ערעור שהגישה המתלוננת על כך לבית המשפט העליון נדחתה אף היא. התוצאה מכל אלה היתה ש"דרך הייסורים" המשפטית לא הביאה מזור למתלוננת.

6. בתגובתו לתלונה הפנה השופט להחלטות שנתן וציין, בין היתר, כי למרות שהחלטתו היתה החלטה משפטית מהותית הוא סבר, שאינו מוסמך להתערב בהחלטת גורמי המקצוע לזמן את המתלוננת לבדיקת כשירות.

7. לא ניתן במקרה זה להתעלם מתחושתה הקשה של המתלוננת. בשל טעות בשם הנמען הוטרדה המתלוננת, על לא עוול בכפה, ונאלצה להתמודד עם ההזמנה לבדיקות רפואיות ועם סדרה של הליכים משפטיים.
עניין זה הוסר בסופו של דבר מסדר היום רק כ-5 חודשים לאחר מכן, כשקיבלה המתלוננת את תשובת משרד הבריאות כי הזימון לבדיקה מבוטל ותיקה במכון נסגר.
השופט הורה במקור להעביר את הפרוטוקול למשרד התחבורה כדי להביא לתשומת לבו עניינו תחבורה שעל פניהם לא נוגעים כלל למצב בריאותה של המתלוננת. ראיה לכך בהחלטה מאוחרת יותר שבה הבהיר, כי אין כל קשר בין מוגבלותה של המתלוננת לבין החלטתו להעביר את הפרוטוקול למשרד התחבורה. מהחלטות אלו מובן, כי לא היה מקום שהפרוטוקול יגיע לנמען אחר אלא רק למשרד התחבורה.
המתלוננת מצידה שבה וציינה בבקשותיה לבית המשפט כי מדובר בטעות של המזכירות. נוכח הקביעה המפורשת בהחלטה המקורית ניתן היה כבר בעקבות בקשת המתלוננת, לה צירפה את הודעת מזכירות בית המשפט למכון הרפואי, לעמוד על הטעות שנפלה. השופט לא העמיד את הדברים על מכונם כבר בשלב זה באמצעות החלטה קצרה ופשוטה המבהירה את הטעות ומתקנת את המעוות. לו עשה כן היו נחסכים מן המתלוננת עוגמת הנפש, הטרחה וההוצאות שהיו מנת חלקה לאחר מכן. תחת זאת נתן השופט החלטה לפיה אין לבטל את ההפניה (המוטעית) למכון הרפואי. החלטה זו רק הותירה את המתלוננת במצוקתה, עד לקבלת המכתב המיוחל המורה על ביטול הזימון לבדיקה וסגירת התיק.

8. היצמדות לטעמים פורמליים, המנציחים טעות אדמיניסטרטיבית הגורמת לעוגמת נפש מיותרת, אינה מתיישבת עם האתיקה המחייבת שופט בהתנהלותו.

כללי האתיקה, כפי שיש לפרשם נכוחה, כוללים גם את החובה לשלב אנושיות מול פורמליסטיקה, ותושיה מול שגרה.

התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 71/16, שלום)

אין כל פסול בקביעה כי נמצאה התרשלות שעה שלא הוגשה במועד תגובה לבקשה

תקציר: אין כל פסול, שעה שבית המשפט נדרש לבחון את סיבת מחדלו של בעל דין בבקשה לביטול החלטה שהתקבלה במעמד צד אחד, כי יקבע שמדובר בהתרשלות. ודאי שאין באמור לקבוע, כי בעל הדין או בא כוחו ביצע עוולה אזרחית כלשהי, לא כל שכן משמדובר בקביעה הנדרשת לעניין בו דן בית המשפט.

1. עורכת דין שייצגה תובע ביקשה מבית המשפט לבטל החלטה שניתנה בהעדר תגובה מטעמה. השופט שדן בבקשה קבע, כי "כאשר בית משפט שוקל בקשה לביטול החלטה שהתקבלה במעמד צד אחד, עליו לבחון את סיבת המחדל ... ואת סיכויי ההצלחה של מי שניזוק מההחלטה .... על אף שסיכויי ההצלחה הם השיקול המרכזי, על בית משפט לבחון את המחדל הדיוני, עוצמתו ונסיבותיו ... (במקרה דנן) אין מדובר בטעות בתום לב כי אם בהתרשלות ... הגעתי למסקנה כי יש להיעתר לבקשה, אולם בגין מחדליו הדיוניים על התובע לשלם להראל את הוצאות הבקשה".
המתלוננת סבורה, כי בהחלטתו קבע השופט, כי היא ביצעה עוולה אזרחית של רשלנות מבלי שאיפשר לה להתגונן "כנגד קביעה מפתיעה שכזו אשר ניתנה במנותק מכל הקשר ומבלי שהדברים חייבו זאת ... לא למותר לציין כי ייחוס רשלנות לב"כ התובע (המתלוננת – א.ר) עולה כדי פגיעה בשמה הטוב, במוניטין שצברה במשך עשרות שנים במקצועה ומופיע לדראון עולם בכתובים בתיק המשפטי".

2. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי הנאמר בהחלטתו לא מהווה קביעה, כי בוצעה עוולה נזיקית של רשלנות – לא מצד התובע ולא מצד המתלוננת. התרשלות היא רק אחד ממרכיבי עוולת הרשלנות, ובהחלטה לא נכתב מאומה על התקיימות מרכיביה (קשר סיבתי ונזק). הקביעה, כי בוצעה "התרשלות" מיוחסת לתובע וכי "אין לומר שהקביעה שבוצעה התרשלות מהווה פגיעה 'לדראון עולם' במוניטין של עורכת הדין ... ובשמה הטוב. כאמור, ב'שורה התחתונה' התקבלה בקשת התובע, וההחלטה שהוא עתר לביטולה אכן בוטלה".

3. משמקובלים עלינו דברי השופט במלואם נדחית התלונה.

אין כל פסול, שעה שבית המשפט נדרש לבחון את סיבת מחדלו של בעל דין בבקשה לביטול החלטה שהתקבלה במעמד צד אחד, כי יקבע שמדובר בהתרשלות. ודאי שאין באמור לקבוע, כי בעל הדין או בא כוחו ביצע עוולה אזרחית כלשהי, לא כל שכן משמדובר בקביעה הנדרשת לעניין בו דן בית המשפט.

תמצית החלטה (מספרנו 683/15, ענייני משפחה)

הפעלת לחץ להתפשר על ידי איום לקצר את זמני השהות של אב עם בנו

תקציר: תלונה על שופט משפחה בה נטען, כי בית המשפט הפעיל על המתלונן לחץ להתפשר בכך שאיים לקצר את זמני השהות שלו עם בנו, נמצאה מוצדקת. הנציב קבע בהחלטתו, כי קשה להכריע בין הגרסאות השונות. עם זאת, התרשמותו מבירור התלונה היתה, כי השופט אכן הפגין יחס שלילי כלפי המתלונן, כאשר בין היתר התייחס בביקורתיות לחברותו בקבוצת אבות ולעצם הגשת התביעה. נוכח העובדה, שטענת המתלונן בדבר הפעלת לחץ בלתי ראוי להתפשר חזרה על עצמה מפי שני עורכי דין שונים שייצגו אותו בשתי תביעות נפרדות, שאחד מהם התפטר, לדבריו, מייצוג המתלונן נוכח יחסו של השופט ואף נתן תצהיר בתמיכה לתלונה, מצא הנציב לקבוע, כי יש תימוכין לטענות המתלונן.

1. המתלונן ואשתו לשעבר ניהלו הליכים בנושאי משמורת וזמני שהות בבית המשפט לענייני משפחה. בדיון שהתקיים בתיק ניתנה החלטה, כי זמני השהות בין ההורים לבנם הקטין ייקבעו בהתאם לתסקיר פקידת סעד לסדרי דין. בהמשך ניתן פסק דין שנתן תוקף להסכמת הצדדים בעניין זמני השהות. במקביל התנהלו בין הצדדים הליכים בתביעת לשון הרע שהגיש המתלונן (להלן: התביעה השנייה). בתום דיון הוכחות שהתקיים בתביעה השנייה ניתנה החלטה שהורתה לבאת כוח המתלונן להודיע תוך שלושה ימים אם מרשה עומד על תביעתו. כן נאמר בהחלטה, כי ככל שהמתלונן יעמוד על תביעתו יינתן צו לסיכומים בכתב. באת כוח המתלונן הודיעה, כי מרשה בוחר למחוק את תביעתו וביקשה מבית המשפט לפסוק הוצאות לטובתו. בעקבות הודעתה ניתנה החלטה בה נאמר, כי מאחר שהמתלונן התנה את המחיקה בפסיקת הוצאות לטובתו, אין כל אפשרות שלא ליתן פסק דין מנומק על יסוד הראיות וניתנה הוראה, כי עליו להגיש סיכומים בכתב. באת כוח המתלונן הגישה בקשה למתן הבהרה בציינה, כי לא הוצגה כל התניה בבקשתה האמורה. בעקבות בקשת ההבהרה החליט השופט, כי ככל שהמתלונן יודיע לבית המשפט "בשורה אחת ובמשפט אחד" כי הוא נסוג מתביעתו ומותיר את סוגיית ההוצאות לשיקול דעתו של בית המשפט, יינתן לכך ביטוי מתאים. "אחרת, יוגשו הסיכומים כאמור לעיל". לאחר שהמתלונן הודיע על מחיקת תביעתו, החליט השופט לסגור את התיק ולחייב את המתלונן בשכר טרחת ב"כ הנתבעות בסך של 7,500 ₪.

2. בתלונתו טען המתלונן, כי בדיון שהתקיים בתביעה השנייה, ביקש השופט, כי רק באי כוח הצדדים יישארו באולם ואמר להם, כי אם לא יגיעו לפשרה, יורה על ביטול הסדרי זמני השהות של המתלונן עם בנו. לדברי המתלונן, לדברים אלה אין אזכור בפרוטוקול בו נרשם רק: "מתנהלת שיחה מחוץ לפרוטוקול". עוד טען המתלונן, כי בדיון מאוחר יותר, בתום חקירת האישה, אמר השופט לבא כוח האישה, שלא לפרוטוקול: "עכשיו חייבים חקירה חוזרת". לטענת המתלונן, בתום החקירה החוזרת החל השופט לצעוק ולאיים עליו, כי אם לא ימשוך את התביעה, "הוא ייקח לי את הילד, והוא ידאג שאני לא אראה את הילד". בתגובה לדברים אלו ביקשה באת כוח המתלונן ארכה של שלושה ימים להחליט בנושא מחיקת התביעה והשופט נעתר לבקשתה "לאחר דין ודברים". לדברי המתלונן, בלית ברירה ומתוך חשש כן ואמיתי, כי השופט יפעל על פי איומיו וישנה את זמני השהות עם בנו, הוא נאלץ למחוק את תביעתו. המתלונן הוסיף וטען, כי בדיונים קודמים גילה השופט דעה קדומה נגדו, עת הובא לידיעתו, כי המתלונן חבר בקבוצת אבות. לטענתו, השופט התייחס לקבוצה כקיצונית ולמתלונן כאדם קיצוני, למרות שלא כך הדבר.

3. לתלונתו צירף המתלונן תצהיר של מי שהיה בא כוחו בדיונים שהתקיימו בתיק זמני השהות, ובו טענות שלא הובאו בגוף התלונה. בתצהיר נאמר, כי באחד הדיונים השית השופט על המתלונן הוצאות בסך 8200 ₪ בשל רצונו לקבל יום משמורת נוסף. עוד נאמר בתצהיר, כי בדיון אחר בבקשת המתלונן לחלק את המשמורת בחגים בצורה שווה נאלץ המתלונן להסכים לוותר על התביעה להוספת יום משמורת ולהגיע להסכמה לאור איומיו של השופט, כי אם הצדדים לא יגיעו להסדר בעניין המשמורת והמתלונן לא יסתפק בימים שקיבל וימשיך לפנות לבית המשפט, יופחת לו יום מהמשמורת עם בנו. לפי האמור בתצהיר, השופט אף פנה למתלונן באומרו: "חבל מאוד שהוספתי לך ימים עם הילד". בסעיף 8 לתצהירו כתב עורך הדין: "אני מצהיר כי בשל התנהגותו זו של השופט, והבעת עמדתו, הודעתי ל[מתלונן] כי איני יכול לייצג אותו לאור העובדה שעל פי ראייתי השופט סימן את המטרה ולא יזוז ממנה וחבל על כל תשלום שישלם לי בעניין זה".

4. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי פרוטוקול הדיון בתביעה השנייה שיקף נאמנה את עיקרי הדיון. כפי שקורה בתיקים רבים בענייני משפחה, ובענייני קטינים במיוחד, התנהלה שיחה שלא נרשמה בפרוטוקול. מאחר שהמשפחה מוכרת לו היטב ביקש השופט במהלך השיחה להנמיך את הלהבות ולברר עם באי כוח הצדדים אם ניתן לחזור לשגרה ולהתנהלות תקינה ונורמטיבית בין ההורים. השופט הדגיש, כי לא איים בצמצום זמני השהות של המתלונן עם בנו בדיון זה או בכל דיון אחר אלא אמר, כי לאור טענות האישה בכתבי טענותיה ולאור התרשמותו שלו מהתנהלות המתלונן, הרי שבירור התובענות הכספיות שבפניו עלול היה להצית מאבק נוסף בעניינו של הקטין והישגים אשר הושגו בעמל רב עלולים לרדת לטמיון. עוד ציין השופט, כי לא ברור לו מדוע טוען המתלונן, כי אוים שלא בפניו אלא בפני באת כוחו, וחרף זאת לא מצא פנאי להגיש בקשה לתיקון הפרוטוקול.

5. בהתייחס לתיק זמני השהות מסר השופט, כי האמור בתצהיר בא כוחו לשעבר הוא תיאור מעוות של המציאות. לדבריו, הדיון בתיק זמני השהות היה מקיף ובסיומו ניתנה החלטה מנומקת שנתנה ביטוי רחב למצב הצדדים, להתנהלותם ולנאמר בתסקיר בעניינם. על ההחלטה לא

הוגש ערעור. אשר לדיון מאוחר יותר שהתקיים באותו תיק מסר השופט, כי בתחילתו ציין ב"כ המתלונן: "קראנו את התסקיר, הרוב בסדר", וזאת למרות שהתסקיר לא המליץ על חלוקה שווה של המשמורת, ומתח ביקורת על התנהלות המתלונן. לקראת סיום הדיון התקיימה שיחה קצרה שלא לפרוטוקול בין השופט לבאי כוח הצדדים ולאחריה הם מסרו, כי הגיעו להסכמה לפיה יינתן פסק דין בהתאם להמלצות התסקיר וכי בית המשפט יתן לפקידת הסעד סמכויות למשך כשנתיים בכל הנוגע לעריכת התאמות בזמני השהות. לאחר שגם הצדדים הודיעו בעצמם על הסכמתם אישר אותה השופט ונתן לה תוקף של פסק דין. לדעת השופט, טענותיו של עורך הדין, כי הופעל לחץ על המתלונן, אינן אלא "חטא גמור ומוחלט לאמת".

6. באת כוחו של המתלונן בתביעה השנייה מסרה בתגובתה לתלונה, כי אין באפשרותה לזכור את המילים המדויקות שנאמרו לה ולבאי כוח האישה על ידי השופט בדיון, אך רוח הדברים הייתה כאמור בתלונה. בשל דברים אלה, פנתה מספר פעמים לבא כוח הצד שכנגד "בניסיון נואל להגיע לפשרה", אך זה סירב לכל הצעת פשרה. עם זאת, לאור העובדה שהדברים נאמרו "מחוץ לפרוטוקול" ולא בנוכחות הצדדים, לא עמדה על כך שהדברים יירשמו בפרוטוקול. אשר לדיון הנוסף שהתקיים באותו תיק מסרה עורכת הדין, כי המתלונן אכן ביקש ממנה להודיע על מחיקת תביעתו בשל חששו מדברי השופט, שמהם ניתן היה ללמוד, "כי יורה על פגיעה בהסדרי הראייה עם בנו הקטין". דברים אלה לא נרשמו בפרוטוקול הדיון.

7. בא כוח האישה מסר בתגובתו לתלונה, כי המתלונן חרט על דגלו לפגוע באישה בכל דרך אפשרית וכיום הוא מנסה לבצע זאת דרך פגיעה בשמו הטוב של השופט. לדבריו, באת כוחו מנסה לכסות על מחדליה, "ויכולה היא לספר לו סיפורים מדוע הפסידה את המערכה, למרות שהשופט לא נקט בזו הלשון השקרית ולא בלשון אחרת שממנה ניתן להסיק על איומו בהסדרי ראיית הקטין". כן ציין, כי האמירות נשוא התלונה אינן זכורות לו. לדבריו, אף על פי שהשופט השרה "מעט לחץ סביבתי", לשונו לא הייתה בוטה או מאיימת.

אשר לקבוצת אבות בה חבר המתלונן, ציין בא כוח האישה, כי השופט מעולם לא הזכירה למעט כאשר התפרצה האישה (מרשתו) באומרה, כי המתלונן לא נלחם עבור הקטין אלא עבור העמותה. במקרה זה ננזפה האישה על אמירותיה ועל התפרצותה.

8. בא כוחה הנוסף של האישה באותו תיק מסר בתגובתו לתלונה, כי לא זכור לו, כי השופט התרה במתלונן, כי יורה על ביטול זמני השהות עם בנו אם לא יגיע להסכמה. הטענות המתייחסות לדיון הנוסף בתיק זכורות לו בחלקן, קרי, השופט המליץ למתלונן למחוק את התביעה. אשר לטענה כי השופט ביקר את חברותו של המתלונן בקבוצת אבות, זכור לו, כי השופט התייחס לכך בדיון "למעט הפרשנות אותה נתן המתלונן להתייחסות כבוד השופט", ולא זכור לו איום כלשהו על המתלונן.

9. אשר לתיק זמני השהות נאמר בהחלטת הנציב, כי המתלונן לא העלה בתלונתו כל טענה ביחס לדיונים שנערכו בתיק זה אולם צירף תצהיר של בא כוחו דאז ביחס לדיונים אלה. בתצהיר נאמר, כי השופט הפעיל על המתלונן לחץ בלתי ראוי להתפשר, לרבות איום בפגיעה בזמני השהות

בינו לבין בנו. השופט דחה טענות אלה מכל וכל, והפנה לפרוטוקול, ממנו עולה כי באי כוח הצדדים והצדדים עצמם הודיעו על הסכמתם לפשרה.

הנציב הביע עמדתו, כי יש להתייחס ברצינות רבה לטענות של עורך דין, בייחוד שעה שהן נכללות בתצהיר. עם זאת, מאחר שהמתלונן לא העלה בתלונתו כל טענה ביחס לתיק זמני השהות, וכל טענותיו התייחסו לדיונים בתביעה השנייה, ניתן לראות בתצהיר לכל היותר חיזוק לטענותיו בדבר יחס בלתי ראוי של השופט כלפיו בתיקים הנדונים בפניו.

10. אשר לטענות המתלונן בתביעה השנייה נאמר בהחלטת הנציב, כי גם כאן, שבה וחוזרת טענת המתלונן, כי השופט איים לפגוע בהסדרי זמני השהות עם בנו הקטין, אם לא יגיע להסכמה, וכן כי התייחס אליו בביקורת וגילה כלפיו משוא פנים בשל חברותו בקבוצת האבות. לטענתו, הדברים נאמרו הן בדיון שהתקיים בחלקו בהעדר הצדדים, בנוכחות עורכי הדין בלבד, והן בדיון מאוחר יותר שהתקיים בנוכחות הצדדים. באת כוחו של המתלונן בתביעה זו אישרה את כל טענותיו ומסרה, כי אכן בשיחה שהתקיימה "מחוץ לפרוטוקול" בנוכחות עורכי הדין בלבד, איים השופט כי יפגע בזמני השהות אם לא יגיע להסכמה. לדבריה, לא מצאה לנכון לבקש לרשום את הדברים בפרוטוקול, מאחר שהשיחה נערכה מחוץ לפרוטוקול ובהעדר הצדדים. כן אישרה, כי הדברים חזרו על עצמם גם בדיון הבא בתיק, וכי באותו דיון ביקש ממנה המתלונן למשוך את התביעה בשל חששו מדברי השופט. השופט דחה את טענות המתלונן ותהה מדוע לא מצא המתלונן "פנאי" לבקש את תיקון הפרוטוקול. בא כוח האישה דחה מכל וכל את טענות המתלונן וטען, כי מאחר שהשיחה נערכה בהעדר הצדדים, יכולה הייתה באת כוחו של המתלונן "לספר לו סיפורים" כדי לתרץ את "כישלונה במערכה". בא כוחה הנוסף של האישה זכר את הטענה "באופן חלקי", קרי: כי השופט המליץ למתלונן למחוק את התביעה. כל עורכי הדין זכרו, כי השופט התייחס לחברותו של המתלונן בקבוצה אבות, אולם באי כוח האישה הסתייגו מן הפרשנות שנתן המתלונן להתייחסות השופט לעובדה זו.

11. הנציב קבע בהחלטתו, כי קשה להכריע בין הגרסאות השונות. עם זאת ציין, כי התרשמותו מבירור התלונה היא, כי השופט אכן הפגין יחס שלילי כלפי המתלונן, כאשר בין היתר התייחס בביקורתיות לחברותו בקבוצת אבות ולעצם הגשת התביעה, התרשמות המתחזקת נוכח ההחלטות שנתן השופט לאחר הדיון האחרון בתביעה השנייה. נוכח העובדה, שטענת המתלונן בדבר הפעלת לחץ בלתי ראוי להתפשר חוזרת על עצמה מפי שני עורכי דין שונים שייצגו אותו בשתי תביעות נפרדות, שאחד מהם התפטר, לדבריו, מייצוג המתלונן נוכח יחסו של השופט ואף נתן תצהיר בתמיכה לתלונה – שהנציב לא ראה סיבה להטיל בו ספק –מצא הנציב לנכון לקבוע, כי יש תימוכין לטענות המתלונן. כן ציין, כי מקובל עליו הסברה של באת כוח המתלונן בתביעה השנייה להחלטתה שלא לדרוש רישום הדברים בפרוטוקול. מסיבות דומות, ניתן להניח מדוע גם בא כוחו של המתלונן תיק זמני השהות לא דרש כי הדברים יירשמו בפרוטוקול ולא הגיש בקשה לתיקון הפרוטוקול.
הנציב קבע אפוא, כי השופט הפעיל על המתלונן לחץ בלתי ראוי להתפשר, כאשר איים לצמצם את זמני השהות עם בנו אם לא יסכים למחוק את התביעה.

12. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 41/16, שלום)

הפצרות חוזרות ונשנות מצד בית המשפט להכריע בדין על דרך הפשרה

תקציר: יש טעם לפגם בניסיונות חוזרים ונשנים מצד בית המשפט לשכנע בעלי דין להסכים, כי יינתן פסק דין על דרך הפשרה. משמסרבים הצדדים להצעת בית המשפט יש להכריע בתיק לגופו, ולו רק כדי למנוע מראית עין של הפעלת לחץ והשמעת טענות על ידי מי מבעלי הדין, בדיעבד. תכופות הזמן והמשאבים המוקדשים לניסיונות הפשרה מוציאים את רווח הפשרה בהפסד המתבטא באמון המתדיינים במערכת הצדק, ולעיתים מתבטא גם בזמן השיפוטי שאינו נחסך.

1. עניינה של התלונה בהפצרות חוזרות ונשנות מצד בית המשפט כי הצדדים יסכימו להצעתו להכריע בדין על דרך הפשרה. המתלונן, מנהל התובעת, הטעים, כי השופט הפעיל על הצדדים "לחץ בלתי פוסק" על מנת לאפשר לו לפסוק על דרך הפשרה ללא הנמקה, אף על פי שהתובעת הודיעה בכתב, פעמיים, כי אינה מסכימה להצעה זו של בית המשפט אך בית המשפט "לא הרפה עד שהצליח לסחוט הסכמת התובעת". לדעתו, השופט התנהל "כאחרון הסוחרים בשוק", ללא יושרה ותוך "ניצול סדרי הדין ומתיחת גבולותיהם".

2. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי לא הפעיל כל לחץ על מי מהצדדים לקבל את הצעתו, לא "פיזר" הבטחות ורמזים ולא "סחט" את הסכמת הצדדים.

3. אף כי לא נמצאה תשתית אובייקטיבית להצדקת התלונה העיר הנציב, כי ככלל, יש טעם לפגם בניסיונות חוזרים ונשנים מצד בית המשפט לשכנע בעלי דין להסכים, כי יינתן פסק דין על דרך הפשרה.
משמסרבים הצדדים להצעת בית המשפט יש להכריע בתיק לגופו, ולו רק כדי למנוע מראית עין של הפעלת לחץ והשמעת טענות על ידי מי מבעלי הדין, בדיעבד.

תכופות הזמן והמשאבים המוקדשים לניסיונות הפשרה מוציאים את רווח הפשרה בהפסד המתבטא באמון המתדיינים במערכת הצדק, ולעיתים מתבטא גם בזמן השיפוטי שאינו נחסך.

תמצית החלטה (מספרנו 105/16, מחוזי)

אי תיקון שגגה וניסיון להצדיקה בנימוקים בלתי מדוייקים ושגויים

תקציר: תחת תיקון שגגה, שעשויה לקרות, בחרה שופטת להצדיקה בנימוקים שאינם מדוייקים, ובכך אך העצימה את השגגה, אותה ניתן היה לתקן בלא כל קושי.

1. לבקשה שהגיש מתלונן הגיב הצד שכנגד ושופטת בית המשפט המחוזי שדנה בתיק מצאה לאפשר למתלונן להשיב לתגובה "עד לא יאוחר מיום 15.7.15". אלא שעוד ביום 15.7.15 עצמו מצאה לתת החלטה בה דחתה את הבקשה וחייבה את המתלונן, טרם שהיה סיפק בידו להגיש את תשובתו. עיון בתוכנת נט-המשפט העלה, כי החלטת השופטת ניתנה בשעה 12:52. למחרת היום הגיש המתלונן בקשה לביטול ההחלטה. הבקשה נדחתה. בהחלטתה לדחות את בקשת הביטול כתבה השופטת, בין היתר: "ניתנה (למתלונן) הזכות להגיש תשובתו לתגובת המשיב עד ליום 15.7.15 והיה עליו לעשות כן עד שעות הצהרים – שעות קבלת הקהל. משלא עשה כן, ניתנה החלטה בשעות אחר הצהרים של אותו היום".

2. המתלונן מלין, כי השופטת לא המתינה לתשובתו לתגובת המשיב טרם שנתנה את החלטתה ביום 15.7.15. הוא מפנה בהקשר זה הן לאמור בהחלטתה הראשונה בה איפשרה לו להגיש את תשובתו "עד לא יאוחר מיום 15.7.15", והן לתקנה 497ג(ו) לתקנות סדר הדין האזרחי, לפיה רואים הגשת מסמך דרך נט-המשפט כמוגש באותו יום, אם זו בוצעה עד לשעה 17:00 של אותו היום. המתלונן מטעים, כי אפילו לשיטתה של השופטת, כי היה עליו להגיש את התשובה עד שעות קבלת הקהל, הרי ששעות קבלת הקהל במזכירות בית המשפט הינן עד השעה 13:30 (אין מדובר בתקופת הפגרה, המתחילה ביום 21.7.15, שאז פתוחה המזכירות עד השעה 12:00 בלבד). גם האמור בהחלטת השופטת, כי החלטתה (מיום 15.7.15) ניתנה "בשעות אחר הצהרים" אינו נכון, לשיטתו, שכן ההחלטה ניתנה על ידה בשעה 12:52. לדעת המתלונן אין מדובר בשגגה אלא בסילוף מכוון שמטרתו היתה להצדיק את החלטתה מיום 15.7.15. הוא מסביר, כי בשל אופן ניהול ההליך על ידי בית המשפט הוא נאלץ למשוך את תביעתו.

3. ההסברים שנתנה השופטת במענה לתלונה לא נתנו מענה מספק. בפועל, נפלה שגגה מלפניה במתן החלטתה מיום 15.7.15 עוד טרם חלף המועד להגשת תשובת המתלונן. שגגה זו ראוי היה לתקן, אך השופטת בחרה לנסות להצדיקה בנימוקים שגויים. אף שניתנה שהות למתלונן להגיש את תגובתו לא יאוחר מיום 15.7.15 "תיקנה" השופטת את החלטתה, בדיעבד, והוסיפה לה את מגבלת "שעות קבלת הקהל". אלא, שאפילו כך - ההחלטה מיום 15.7.15 ניתנה עוד טרם שהסתיימו שעות קבלת הקהל במזכירות ולא כל שכן טרם שחלף המועד הקבוע בתקנות להגשת התשובה דרך מערכת "נט-המשפט".

4. כללו של דבר: תחת תיקון השגגה, שעשויה לקרות, בחרה השופטת להצדיקה בנימוקים שאינם מדוייקים, ובכך אך העצימה את השגגה, אותה ניתן היה לתקן בלא כל קושי.

התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 61/16 ענייני משפחה)

התבטאות בלתי ראויה של שופטת משפחה במהלך הדיון

תקציר: המתלונן טען, כי במהלך דיון בתביעה שהוגשה נגדו לשינוי זמני שהות התבטאה כלפיו השופטת באופן שאינו ראוי וכינתה אותו בפני כל הנוכחים באולם "אדם שהוא לא גבר". השופטת בתגובתה לא זכרה כי אמרה את הדברים, ואילו בא כוח האישה ציין, כי השופטת אמרה למתלונן כי אינו גבר הגון לאור חוסר ההתחשבות שגילה כלפי אשתו לשעבר, שעמדה ללדת. הנציב קבע בהחלטתו, כי כך או כך, מדובר באמירה פוגעת, גם בנסיבות המתוארות על ידי בא כוח האישה, וטוב הייתה עושה השופטת אילו נמנעה מלחלק למתלונן ציונים.

1. המתלונן, נגדו הוגשה תביעה לשינוי זמני השהות עם בנו הקטין, טען, כי בדיון שהתקיים בתיק כינתה אותו השופטת בפני באת כוחו, בא כוח האישה, האישה עצמה והקלדנית: "אדם שהוא לא גבר" וכן אמרה לו: "אתה לא נקרא גבר ולא עומד בסטנדרטים של גברים". לדבריו, בהמשך הדיון הוסיפה השופטת לבזות אותו באמרה בהתנשאות: "אתה לא תהיה עורך דין טוב והלקוחות שלך יהיו בבעיה", זאת, מאחר שטענותיו לא היו מקובלות עליה ולאחר שציין בפניה במהלך הדיון, כי הוא סטודנט למשפטים, וכי אינו מעוניין לסכן את עתידו בגלל גרושתו.

2. השופטת מסרה בתגובתה לתלונה, כי הפרוטוקול משקף נאמנה את מהלך הדיון. לדבריה, באותו דיון נעשה ניסיון להסדיר שינוי בנוהל זמני השהות עם בנם הקטין של הצדדים, נוכח העובדה שאשתו לשעבר של המתלונן עמדה ללדת וכי "מדובר בדיון שגרתי". לדבריה, למרות שהמתלונן היה מיוצג, ניתנה לו האפשרות לומר את דבריו בעצמו יותר מפעם אחת. לאחר שלא נמצא פתרון במסגרת הדיון לשינוי זמני השהות כמבוקש הופנו הצדדים לגורם טיפולי. השופטת ציינה, כי להערכתה טענות המתלונן הן "בגדר פרשנות אישית" שלו, ואין לה אלא להצר על כך.

3. באת כוח המתלונן לא הגיבה לתלונה, למרות תזכורות שנשלחו אליה. בא כוח האישה ציין בתגובתו, כי התביעה שהגישה האישה נסבה על שינוי הסדר זמני השהות עם בנם הקטין של הצדדים, כבן שלוש. בעבר ניתן צו הגנה נגד המתלונן לבל יתקרב לאישה, ולכן היה המתלונן מקבל את הקטין למשמורתו ליד גן ציבורי סמוך למקום מגורי האישה. האישה נישאה שנית ובמועד הדיון נשוא התלונה הייתה בחודש השמיני להריונה והתקשתה לעמוד בהסדר. בעלה דהיום ניסה להיחלץ לעזרתה ולהסיע את הקטין לפגישות הללו במחיר פגיעה בעבודתו. האישה ביקשה מהמתלונן להקל עליה ולאסוף את הקטין מתחת לבית הדירות שבו היא מתגוררת, אולם המתלונן סירב לבקשתה ולכן לא היה מנוס מפנייה לבית המשפט לשינוי הסדר זמני השהות כמבוקש. למיטב זכרונו, הדיון נשוא התלונה "היה רחוק מלהיות רגוע ומסודר": המתלונן הפריע שוב ושוב במהלך טיעוני האישה-התובעת וגם לבאת כוחו לא איפשר לנהל את הגנתו "ולמעשה הוא טען לעצמו למרות נוכחותה". למיטב זכרונו, השופטת העירה לו בסבלנות רבה פעם אחר פעם, ללא הועיל: "המתלונן הסיט את הדיון לעניינים שלא נגעו לשאלה שעל הפרק ולא ניתן היה לרסנו".

לדבריו, השיא היה כאשר פסקה השופטת שיש להעביר את הסוגיה להחלטת פקידת הרווחה. למיטב זכרונו, אז התפרץ המתלונן "וברוב חוצפתו הטיח בכב' השופטת, בנוכחות בעלי הדין ופרקליטיהם, כי בהיותה אשה היא מטה את הדין לטובת נשים ומקפחת גברים רק משום היותם גברים". לדבריו: "נמלאתי הערכה לאיפוק בו טפלה כב' השופטת בפרובוקציה הזאת". לא זכורות לו המילים המדויקות שאמרה השופטת, "אבל רוח תגובתה הייתה כי המתלונן אינו גבר הגון ואינו נוהג כפי שגברים הוגנים נוהגים" [ההדגשה במקור]. בא כוח האישה ציין, כי הוא מייחס אמירה זו לכך "שהמתלונן סרב ללכת לקראת גרושתו, אשה שכרסה בין שיניה, בלי כל סיבה נראית לעין". מכל מקום, כך הוסיף, "תגובתה של כב' השופטת נשמעה באזני כביקורת על הגינותו של המתלונן ולא על גבריותו". אשר לאמירה על עתידו המקצועי של המתלונן, אמירה כזאת אינה זכורה לו.

4. הנציב קבע בהחלטתו, כי נוכח האמור בתגובת בא כוח האישה, נראה כי לא היה מדובר בדיון "שגרתי", כדברי השופטת, אלא בדיון שהיה "רחוק מלהיות רגוע ומסודר" והיה מלווה בהתפרצויות מצד המתלונן ובהפרעות רבות שלו למהלך הדיון. המתלונן טוען, כי השופטת אמרה לו "אתה לא גבר", ואילו בא כוח האישה אינו זוכר את המילים המדויקות של השופטת אולם למיטב זכרונו רוח הדברים הייתה, כי המתלונן "אינו גבר הגון". כך או כך, מדובר באמירה פוגעת, גם בנסיבות המתוארות על ידי בא כוח האישה, וטוב הייתה עושה השופטת אילו נמנעה מלחלק למתלונן ציונים. בהקשר זה חזר והעיר הנציב, כי התנהגות ראויה של שופט באולם הדיונים משמעה הימנעות מהערות או מגערות שאינן נדרשות לשם ניהולו התקין של הדיון. זאת, גם במצבים של סערת רגשות באולם ואף נוכח התנהגות פסולה או מתגרה מצד בעלי הדין או באי כוחם (ע"פ 1988/94 דני בראון נ' מדינת ישראל פ"ד מח(3) 608, 633).

הנציב לא מצא תימוכין לטענה בדבר התבטאות השופטת ביחס לעתידו המקצועי של המתלונן כעורך דין.

5. התלונה נמצאה מוצדקת.

<u>תמצית החלטה (מספרנו 395/16, מחוזי)</u>

על היתלות בדקדוקי עניות והיעדר המימד האנושי בטיפולו של שופט מקום בו החיים הולכים ואוזלים

<u>תקציר</u>: תלונה שהוגשה לנציב מפרטת את נפתוליה של בקשה מוסכמת אשר לדרך העדתה של תובעת במחלה סופנית, בתביעת בתה הקטינה שנפטרה. התלונה נמצאה מוצדקת תוך שהנציב ביקר את בחירתו של השופט להיצמד לדקדוקי עניות ועל היעדר המימד האנושי בטיפולו בתיק. הנציב הטעים, כי טוב לו לשופט שיניח לדקדוקי ניסוח במקום בו החיים עצמם הולכים ואוזלים.

1. התלונה נסבה על התנהלותו של שופט בתיק אזרחי שהוגש בגין מותה של קטינה. התובעים הגישו בקשה מוסכמת באשר לדרך העדתה של אם הקטינה שחלתה היא עצמה במחלה סופנית. לבקשה צורף תצהיר עדותה הראשית של האם ובית המשפט התבקש "לעשות שימוש בסמכות המוקנית לו בתקנה 171 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 ולהורות על הגשת תצהיר עדותה הראשית .... במסגרת עדות מוקדמת, וזאת מפאת מחלה קשה בה לקתה ומצבה הרפואי המתדרדר. בהתאם להסכמת הצדדים, מתבקש כבוד בית המשפט ... לקבלו כראיה לאמיתות תוכנו, ללא חקירתה הנגדית, וזאת מבלי לפגוע בזכותם של הנתבעים לטעון כנגד העובדות הנטענות בתצהיר, ככל שקיימת סתירה מול מסמכים כאלה ואחרים ... התובעים יטענו כי מצבה הרפואי הקשה של התובעת והעובדה שרופאיה קבעו כי אפסו סיכויי החלמתה, והעובדה שמצבה הרפואי מדרדר, מהווים טעם מספיק המצדיק את הגשת התצהיר כבר עתה".

מפאת החשש שמסיבה כלשהי לא יקבל בית המשפט את ההסדר הדיוני והחשש שמא האם תלך לעולמה קודם שתעיד, או קודם שיתקבל תצהירה כראיה, הוסיפו התובעים בקשה חלופית לקבוע מועד לעדותה המיידית ולחקירתה הנגדית.

2. השופט שדן בבקשה קבע, כי "ההליך עדיין אינו קרוב כלל לשלב בו תידונה שאלות הנוגעות לאופן הבאת הראיות". כן הוסיף בהחלטתו, כי הנושאים הנוגעים להתנהלות הראייתית יידונו "בבוא העת" בפני המותב שעל שולחנו יונח ההליך.

3. בו ביום הגישו התובעים בקשה לעיון מחדש בבקשתם. הם שבו והטעימו, כי האם מצויה על ערש דווי ואם עדותה לא תתקבל או לא תיחקר כעת בחקירה נגדית קיים חשש כי היא לא תוכל להעיד וניהול ההליך ייפגע. התובעים הדגישו, כי הם מודעים לעובדה שטרם הגיע שלב הבאת הראיות ומשום כך הבקשה הוגשה בהתאם לתקנה 171 לתקנות סדר הדין האזרחי המאפשרת לבית המשפט להורות על גביית עדות מוקדמת, על אתר.

4. השופט נתן החלטה נוספת בה קבע, כי "לא ניתן להבין" את בקשת התובעים וכי אם מבקשים הם להעיד את האם בהליך עדות מוקדמת עליהם לציין זאת במפורש בכותרת בקשתם. באותו יום הגישו התובעים הבהרה נוספת לבקשתם בה הדגישו, כי הבקשה הינה לעדות מוקדמת של האם כשהצדדים מסכימים, כי רק תצהירה יוגש. כן ציינו את הדחיפות בקבלת החלטה בשל מצבה של האם. עוד באותו יום החליט השופט: "ראה החלטות קודמות. פשיטא לי, שאם הגיעו הצדדים להסכמות דיוניות בדבר קבלת התצהיר ללא חקירה, ישקול המותב בפניו יובא הליך זה, גם אם לבטח, אין הוא מחויב בכך, לכבדן".

5. ערעור שהגישו התובעים על החלטת השופט התקבל ונקבע, כי לאור מצבה של האם ולאור ההסכמה אליה הגיעו הצדדים, לא הייתה כל הצדקה שלא להיעתר לבקשה.

6. בתלונתו טען המתלונן, ב"כ האם, כי השופט "התעלם במופגן" מבקשת התובעים להעיד את האם וכי לא החליט בבקשה לגופה אלא קבע, כי היא אינה ברורה וכי עליה להיות מוגשת באופן

אחר. לדבריו, השופט גרם לו ולתובעים עוגמת נפש גדולה מאוד, ומתח רב ומיותר, בזבוז זמן עבודה יקר והוצאות כספיות בגין הערעור שנצרכו להגיש וזאת מאחר שהשופט "התחמק בבוטות מלדון בבקשה צודקת ומוסכמת להעיד בעדות ראשית אישה על ערש דווי".

7. בתגובתו לתלונה מסר השופט: "ראשית, פשיטא, שלא אמור שופט לתת החלטה בבקשה שאינה ברורה לו ... אין כל סיבה שניתן להעלותה על הדעת, מדוע לא הייתי מאשר את הסכמת הצדדים ובלבד שהבנתי אותה. שנית, בהינתן, שמבקש בעל דין עדות מוקדמת, ראוי שיכתוב זאת במפורש בכותרת בקשתו ... נכון להימנע מבקשה שבכותרתה יש כדי לבלבל ... בקשה לשמיעת עדות מוקדמת בפועל, לא הוגשה כלל, ואינה אף עתה, על הפרק. ושלישית, שאם מגיעים צדדים להסכמה שיוגש תצהיר כראיה, וזאת ללא אפשרות לחקור את המצהיר, כי אז אין על הפרק נושא דחוף כלל, ולגופה של בקשה תינתן הדעת על ידי המותב העיקרי שבפניו יובא ההליך ולא על ידי רשם בית המשפט". לדברי השופט: "למעשה, הוגשה בקשה שאין טריוויאלית ממנה: בקשה לאישור הסכמה להימנע מחקירה על תצהיר. וכי יש במדינה שופט שלא יאשר בקשה כזו? ! ובלבד שהוא מבין אותה. אלא שהוגשה הבקשה תוך הצגתה, משום מה, במישור העדויות המוקדמות והוגשה היא [למי שאין הנושא בתחום סמכותו]".

8. בהחלטתו קבע הנציב, כי קל להבין את התרעומת שבפי המתלונן. ניתן לראות כי קשה היה למתלונן לעמוד על הקושי שהיה לשופט בהבנת הנקרא. עובדה היא שבית המשפט שלערעור לא נתקשה לעמוד על טיב הבקשה ואף קיבל אותה.
מצער הדבר, שאת הסבריו המפורטים שנתן השופט בתגובתו לתלונה הוא לא טרח להביא בפני התובעים. תחת להיתפס ללשון החסרה שבכותרת הבקשה ולהתלות בדקדוקי עניות ובכך להימנע מלהתייחס לבקשה לגופה, ראוי היה שהשופט יתן החלטה קצרה מיידית וברורה. בנסיבות הענין – נסיבות טראגיות לכל הדעות – היה מקום לפתור במהירות את הקושי שנוצר כתוצאה ממצבה הקשה של האם. בית המשפט שלערעור פתר את הנושא במחי החלטה קצרה ופשוטה. נראה, כי הנסיבות האנושיות הקשות עמדו לנגד עיני בית המשפט שלערעור.

9. הנציב הביע את צערו על כך שהמימד האנושי נעדר מדרך הטיפול של השופט הנילון.

טוב לו לשופט שיניח לדקדוקי ניסוח במקום בו החיים עצמם הולכים ואוזלים.

10. שאלת הסמכות העניינית לדון בבקשה – אותה מעלה השופט בתגובתו לתלונה – לא התעוררה ולא זכתה להתייחסות בזמן אמת. למותר לציין כי לא המתלונן הוא שניתב את התיק אל השופט, והמענה שנתן השופט לבקשה בזמן אמת לא נסמך על שאלת הסמכות.

11. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 416/16, שלום)

בקשות בירור של נשיאת בית המשפט העליון ושרת המשפטים בעניינו של שופט שפנה לקלדנית אותה הכיר בעבר כדי לברר אם ניתנו החלטות בתיק של חברתו לחיים בבית המשפט לענייני משפחה

תקציר: בהחלטתו בבקשות הבירור עמד הנציב על הפסול בהתנהלותו של שופט אל מול כללי האתיקה לשופטים, הקובעים ככלל כי שופט יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של שופט או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט, כי לא יפיק שופט טובת הנאה ממעמדו כשופט אם במישרין ואם בעקיפין ולא יעשה שימוש במעמדו כשופט לקידום עניין שלו או של אחר.

1. שתי בקשות בירור הוגשו על ידי נשיאת בית המשפט העליון ושרת המשפטים.

2. בבקשות הבירור צויין, כי שופט מכהן פנה במספר הזדמנויות לקלדנית שופט בית המשפט לענייני משפחה, אותה הכיר מעבודתה כמזכירתו לשעבר, וביקש לברר אם ניתנו החלטות בתיקים המתנהלים בעניינה של חברתו לחיים ובעלה לשעבר. השופט הנילון אישר את הדבר. לדבריו, אכן שוחח עם הקלדנית מספר פעמים אך לא ניסה להשפיע על ההליכים בתיקים הנ"ל אלא פעל כבן זוגה של חברתו לחיים בניסיון לברר אם ניתנו החלטות בבקשות שהיו חשובות לה ביותר. בתגובתו לנציב הוסיף השופט, כי נענה על ידי הקלדנית כי שופט בית המשפט לענייני משפחה שדן בתיק מצוי בחו"ל וכי ככל הנראה החלטה תינתן ע"י שופט תורן. השופט הדגיש, כי פנה לקלדנית בתום לב, שלא במסגרת תפקידו או מעמדו כשופט, אלא כמכר ותיק, בשאלה טכנית של בירור מתן החלטה, שאלה אותה הייתה רשאית חברתו לחיים לברר ושאותה ניתן היה לברר במרכז המידע, במזכירות בית המשפט או במערכת נט המשפט. הוא לא ביקש להשפיע על ההליך אך בדיעבד הוא מבין, כי שגה וכי היה צריך להימנע, ולו מטעם של מראית פני הדברים, מלפנות לקלדנית וצריך היה להותיר את הברור לחברתו לחיים או לעורך דינה. על כך הוא מצר והפיק לדבריו את הלקחים הנדרשים.

3. בהחלטתו קבע הנציב, כי אף שהשופט הנילון מצהיר, כי לא ביקש בפנייתו לקלדנית להשפיע על ההליך או על החלטות העשויות להינתן בו הרי שהשפעה עקיפה ובלתי מכוונת עשויה להיווצר כאשר מביאים לידיעת עובד מערכת בתי המשפט, לא כל שכן עובד המעורב בטיפול בעניינו של הליך תלוי ועומד, כי שופט מכהן מקורב לאחד מבעלי הדין. התבונה מחייבת להביא בחשבון גם אפשרות, כי העובד, אליו פנה השופט, יביא מידע זה לידיעת היושב בדין, דבר העלול לפגוע בשופט הדן בתיק ולהקשות על בירור התיק. כיוון שכך, היתה זו פניה פסולה, שהיום גם השופט הנילון מכיר בכך ששגה בנקיטתה. אכן, במקרה זה היה שופט בית המשפט לענייני משפחה שדן בתיק מודע עוד קודם לפניה זו לקרבתו של השופט הנילון לבעלת הדין בתיק, וזאת מפי בעל דין אחר, אלא שהשפעה פסולה גם בעניינים אחרים עשויה להיות נחזית בנסיבות הפניה.

4. זאת ועוד. פניית הנציבות למזכירה הראשית של בית המשפט לענייני משפחה, בו נשמעים התיקים בדלתיים סגורות, בשאלה אם מי שאינו בעל דין או בא כוחו בתיק המתנהל בבית משפט לענייני משפחה זכאי לקבל מידע מבית המשפט או ממרכז המידע באשר לשאלה אם ניתנה החלטה באותו תיק נענתה, כי מי שאינו בעל דין, בא כוח או גורם בתיק לא יכול לקבל מידע. גם דבר זה היה על כב׳ השופט להביא בחשבון התנהלותו.

5. התוצאה היא, שיש לראות בהתנהגותו של השופט הנילון הפרה של הוראת סעיף 7 לכללי האתיקה לשופטים, התשס״ז-2007, כי שופט ״יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של שופט או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט״.

6. הנציב הוסיף, כי קבלת מידע על ידי שופט שאינו זכאי לכך עשויה להיות מנוגדת גם לסעיף 20 לכללי האתיקה, לפיהם ״(א)לא יפיק שופט טובת הנאה ממעמדו כשופט – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין. (ב) מבלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) - 1. לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום עניין שלו או של אחר״.

כך גם אם מבקש שופט להיבנות מעצם כהונתו כשופט על מנת להחיש מתן החלטה. אלא שהנחת הנציב הינה, בהעדר כל בסיס להנחה אחרת, ולאור הצהרתו של השופט הנילון, כי לא זו היתה הכוונה כאן.

7. בקשות הבירור נמצאו איפוא מוצדקות, כאמור בסעיפים 5-3 לעיל.

<u>תמצית החלטה (מספרנו 575/16, מחוזי)</u>

אנושי לשגות וראוי הוא להודות בשגגה. בכך אך יגדל אמון הציבור במערכת המשפט

<u>תמצית</u>: על שופט לעיין כדבעי בכל החומר שבתיק לבל תיפול שגגה מלפניו. עם זאת אנושי לשגות אך ראוי הוא להודות בשגגה. בכך אך יגדל אמון הציבור במערכת המשפט. ניסיונו של היושב בדין למלט עצמו מהכרה בשגגה עשוי לפגוע באמון חיוני זה, נשמת אפה של המערכת, ויכול הוא גם חלילה ליצור בציבור תחושה של ניכור כלפי היושב על מדין. לעיתים ניסיון המילוט אך יסבך את השופט בשגגה נוספת וחוזר חלילה. ההקפדה על צניעות אף תוסיף לתחושת הכבוד שרוחש הציבור לבית המשפט.

1. שופט קבע מספר פעמים, בשגגה, כי המתלונן לא הגיב לבקשת הצד שכנגד ונתן בבקשה החלטה בהעדר תגובה. למרות מספר פניות של המתלונן אליו לא מצא השופט לתקן את הטעות. בתלונתו כתב המתלונן, כי אילו בהחלטתו היה כותב השופט, כי אכן הוגשה תגובה אך היא לא סיפקה אותו לגופה כי אז ניחא, אבל השופט התעקש על עמדתו, כי תגובה לא הוגשה.

2. בתגובתו לתלונה כתב השופט, כי ככל שסבר המתלונן כי נפלה שגגה בהחלטתו, שומה היה עליו לנקוט בהליכי ערעור או הליכי עיון מחדש תחת הגשת תלונה לנציבות. זאת ועוד. התגובה הוגשה לבית המשפט לפני שהחל לכהן בו, והיא הוגשה במסגרת מסמך אחר שהגיש המתלונן. בנסיבות אלה סבור השופט, כי לא היתה לו כל סיבה להניח שעליו לעיין במסמך זה. השופט גם מוסיף, שהתייחסות לבקשה מופיעה רק בסעיף אחד של המסמך (בדיעבד מתברר, שלא כך הוא ובמסמך כלולה התייחסות נרחבת לבקשת הצד שכנגד). לדעת השופט, בית המשפט אינו נדרש לספק הבהרות להחלטותיו וגם אי בהירות עשויה להוות סיבה לערעור.

3. בהחלטתו קבע הנציב, כי ככל שמתרעם השופט על כך שהמתלונן לא הגיש הליכי ערעור אזי יש לזכור, כי בידו של השופט היה לתקן את הטעון תיקון בעצמו. אכן, אין בדין הליך של "הבהרה". אולם בפועל נתבקש השופט לעיין מחדש בהחלטת ביניים קודמת שנתן למעשה במעמד צד אחד, וזאת שעה שמסתבר לו, בדיעבד, כי החמיץ את עמדת המתלונן עת הכריע בבקשה לגופם של דברים (עמדה שהובאה בפני בית המשפט).

4. את התפתחות הדברים שסופה בהגשת תלונה לנציב ניתן היה לפתור על אתר בהחלטה פשוטה שהיה נותן השופט, בה היה מביע צער על שלא שת לבו לעמדת המתלונן והיה נותן החלטה לגופה של הבקשה על סמך עמדתם של שני הצדדים.

5. בעל דין זכאי לכך שהחלטה שבשגגה יסודה תתוקן. אין מדובר בשגגה בשיקול הדעת אשר לגופה של ההחלטה בבקשה אלא בשגגה שגרמה לבית המשפט לסבור, כי המתלונן לא הביע עמדה בבקשת הצד שכנגד. לא היה מקום לאחוז בקרנות המזבח במקרה זה.

אכן, את תגובתו לבקשה כלל המתלונן בתוך מסמך הכולל התייחסות נוספת ובכך הכביד, במידה מסויימת, על בית המשפט. עם זאת, מצופה מן היושב בדין, כי טרם שיתן החלטה יעיין בתיק כולו (מה גם שאין מדובר בענייננו בתיק עב כרס). מידת הזהירות חייבה איפואבמצב דברים זה שלא להסתפק בכותרת המסמך, אלא לעיין במסמך במלואו. חזקה על היושבים בדין שהם מעיינים בכתוב כולו ולא רק בכותרות המסמך.

גם העובדה שהמסמך שהגיש המתלונן לבית המשפט הוגש לפני תחילת כהונתו של השופט באותה ערכאה אינה פוטרת אותו מקריאת כל המסמכים הרלבנטיים שבתיק.

6. ועיקר: אכן נופלת לעיתים שגגה בהחלטה שיפוטית. הדין אף מניח שיתכן הדבר, ומשכך כפופה (ככלל, למעט חריגים הקבועים לכך בדין) ההחלטה השיפוטית לביקורתה של ערכאת הערעור (ואף יתכנו לעיתים הליכי בחינה מחדש של הליכים חלוטים, דוגמת דיון נוסף או משפט חוזר). השלמות, למרבה הצער, אינה נחלתו של בשר ודם. באחד מפסקי הדין המהדהדים שנתן בית המשפט העליון אף הוסף ונאמר: "תם ולא נשלם. השלמות איננה נחלתו של שופט בשר ודם" (עפ 347/88 איוון (ג'והן) דמיאניוק נ' מדינת ישראל).

משכך הוא, התנהגות ראויה של היושב בדין מחייבת אותו שלא למלט עצמו מן ההכרה בשגגה שיכול ונפלה מלפניו. אנושי לשגות וראוי הוא להודות בשגגה. בכך אך יגדל אמון הציבור במערכת המשפט. הניסיון למלט עצמך מהכרה בשגגה עשוי לפגוע באמון חיוני זה, נשמת אפה של המערכת, ויכול הוא גם חלילה ליצור בציבור תחושה של ניכור כלפי היושב על מדין. לעיתים ניסיון המילוט אך יסבך בשגגה נוספת וחוזר חלילה. יתרה מכך, ההקפדה על צניעות אף תוסיף לתחושת הכבוד שרוחש לו הציבור.

7. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 369/16, מחוזי)

מה ל"שוק באר שבע" ולבית המשפט המחוזי? התבטאות שופט שנועדה להשיב את הסדר באולם על כנו

<u>תקציר</u>: הערת בית המשפט לעורכת דין כי "כאן זה לא שוק באר שבע" לא הצדיקה, בנסיבות העניין, את תלונת עורכת הדין. ההערה שימשה כמטאפורה וכקריאה להשלטת סדר בבית המשפט. לשוק באר שבע חן מיוחד משלו, אך מה שיאה לשוק אינו מתיישב, בהכרח, עם סדרי הדיון בבית המשפט. התלונה נדחתה.

1. המתלוננת, באת כוחו של אחד הנאשמים בתיק, מלינה על אמירה שאמר לה יושב ראש הרכב השופטים הדן בתיק במהלך שמיעת ההוכחות.
המתלוננת כותבת כי הגיעה לדיון באיחור. נוכח מספרם הרב של עורכי הדין בתיק לא נותר לה מקום פנוי בשולחן המיועד לסנגורים ולכן, לדבריה, היא נאלצה לשבת בספסל האחרון בקהל שהיה פנוי.

2. לדבריה, במהלך הדיון פנה אליה לאחור אחד מבאי כוח האשימה משולחן הפרקליטים ואמר לה דבר מה בנוגע לסדר הבאת העדים והיא השיבה לו. או אז פנה אליה השופט-הנילון, קבל עם ועדה, ואמר לה לחדול להתנהג כך כי "זה לא שוק באר שבע כאן".

3. בתום הדיון, דקות מספר לאחר אותה אמירה, היא פנתה ללשכת השופט והסבירה לעוזרת המשפטית שלו שהתנהגותו של השופט כלפיה אינה מקובלת, פרצה בבכי, ואמרה שאין בכוונתה לעבור בשתיקה על מה שארע, ואף ציינה שנשות הנאשמים שפגשו אותה ליד המעלית אמרו לה "יאללה, שוק באר שבע, בואי תצטרפי לשאר השוק".

4. לטענת המתלוננת, מדובר בהתבטאות "פוגענית, גזענית ומשפילה" שפגעה בתדמיתה, גרמה נזק למוניטין שלה ואף נתנה לגיטימציה לאנשים לזלזל בה.

5. לשם בירור התלונה פנינו לשופט ולשני חברי ההרכב שישבו עמו בדין, לעוזרת המשפטית של השופט, לשני באי כוח המאשימה ולשאר באי כוח הנאשמים. האחרונים לא השיבו לנו, חרף תזכורות שנשלחו אליהם.

6. השופט אישר בתגובתו, כי התבטא במלים "אנחנו לא נמצאים בשוק באר שבע", או בדומה לכך. לדבריו, הוא עשה כן "נוכח התנהגותה הפרועה והמשתלחת [של המתלוננת] לאורך הדיון". באותה עת, כך הוא מסביר, פנתה המתלוננת בצעקות, במהלך הדיון, מקצה האולם, מהספסל האחורי, לעבר ספסל התביעה בקדמת האולם. השופט הטעים, כי השימוש במונח 'שוק', שהוא שימוש לגיטימי, הצביע על האווירה שנוצרה בעטיה של התנהגות המתלוננת, ולא כרמז כלשהו על רקע מגדרי.

7. אחד משני שופטי ההרכב האחרים מסר בתגובתו, כי לא מדובר בתיק "קל" וניהולו אינו פשוט. באולם הדיונים נוכחים רבים ומצופה מעורכי הדין המופיעים לסייע לבית המשפט בהתנהגות מנומסת ומכבדת, דבר שלא ניתן לומר על זו של המתלוננת.

8. השופט השלישי מבין חברי ההרכב מסר בתגובתו, כי פרוטוקול הדיון מלמד כי המתלוננת לא התייצבה לדיון במועד והוא החל בלעדיה. זו כנראה הסיבה שבשעה שהיא הגיעה לאולם היא העדיפה לשבת בספסל האחורי, לצד הקהל. בשלב מסוים, כאשר בא כוח המאשימה דיבר בתורו, המתלוננת התפרצה לתוך דבריו וצעקה מאחור בקול את דבריה, ללא רשות. על כך העיר לה השופט הנילון ש'כאן לא שוק' או משהו בדומה לזה. הא ותו לא.

9. אחד משני באי כוח המאשימה מסר בתגובתו, בין היתר, כי לא מצא בתלונה "ולו טענה אחת בודדת אשר יש בינה ובין אשר אירע במעמד הדיון – קשר כזה או אחר". לדבריו, פנייתו של השופט למתלוננת נעשתה לאור התנהלותה של האחרונה במהלך הדיון, בין היתר, בחירתה לשבת בספסל האחורי באולם בית המשפט ומשם לטעון את טיעוניה. לא היה מדובר באולם מלא מפה לפה. המתלוננת בחרה לשבת במקום שישבה, ומשעה בה טענה טיעונה ממקום זה – אין לה אלא להלין על עצמה ועל אופן התנהלותה המבזה. התנהלותה של המתלוננת גרמה להלהטת היצרים באולם, והיא אשר הביאה את השופט לפנות אליה בדברים נכוחים.

10. בא כוח המאשימה הנוסף שנכח בדיון מסר בתגובתו, כי המילים המדויקות בהן פנה השופט למתלוננת לא זכורות לו, אך הוא לא ראה בהן משהו חריג, גזעני או שוביניסטי, כי אם הערה לגיטימית לעורך דין שאינו מקיים את כללי ההתנהגות הבסיסיים של עורך דין באולם בית המשפט.

11. העוזרת המשפטית של השופט מסרה בתגובתה, בין היתר, כי לא אמרה למתלוננת שהיא מסכימה עימה או שלא היה ראוי להתבטא כפי שהתבטא השופט. אדרבה, כשפנתה אליה המתלוננת, היא הופתעה מאוד מדבריה ומתחושותיה מאחר שהיא בעצמה נכחה באולם לאורך כל הדיון. עוד מסרה, כי לו חפצה המתלוננת לשבת במקום אחר באולם במקום בספסל האחורי, היה באפשרותה לעשות כן. לקראת תום הדיון, ולאחר שהשופט פנה למתלוננת שוב ושוב שתפסיק

להפריע למהלך הדיון, ומיד לאחר שהיא התפרצה לדברים מהספסל האחורי, אמר לה השופט, כי ׳זה לא שוק באר שבע כאן׳. בהמשך, שאלה אותו המתלוננת מדוע הוא אומר כך ותגובתו הייתה, כי אינה יכולה לצעוק מהספסל האחורי. ברי היה לכל, כי דברים אלה נאמרו לאחר התנהגותה המפריעה והלא ראויה של המתלוננת.

12. קראנו את פרוטוקול הדיון והאזנו להקלטה הרשמית שלו, כפי שהועברה אלינו, לבקשתנו, מבית המשפט. האמירה המיוחסת לשופט אינה מופיעה בפרוטוקול וגם לא נשמעת בהקלטה. אולם אין חולק, כי השופט פנה למתלוננת במהלך הדיון באמירה "זה לא שוק באר שבע כאן" או בניסוח דומה לכך. מהחומר שבפניו קבע הנציב, כי אמירה זו לא הייתה תלושה מן המציאות, אלא נאמרה בעקבות דברים שהשמיעה המתלוננת מירכתי האולם, שם בחרה לשבת. מהחומר אף עולה, כי המתלוננת יכולה הייתה להתיישב קרוב יותר. ייתכן שלו עשתה כן לא הייתה צריכה להרים את קולה בעת דיבורה כדי שיישמע באופן ברור מקצה האולם ועד לקצהו.
תוכן האמירה שיקף את האווירה ששררה באולם. לא אחת, כפי שעולה מההקלטה, נשמעו עורכי הדין כשהם מרימים את קולם ונכנסים האחד לדברי חברו.

13. אווירה זו שהמתלוננת תרמה לה, יש בה חן כשהיא מתקיימת בשוק. ושוק באר שבע, כך יכול הנציב להעיד, יש בו חן מיוחד. יפה לו לשוק באר שבע תיאורה של המשוררת:
"השושנים יפות פי שבע
מאחורי דוכן הפרי...
השוק מחליף צבעים בלי הרף ...
גדול השוק אין איש מולך בו
כולו שלך, כולו שלך...".

אלא שמה שיאה לשוק, אינו יאה לאולם המשפט. מה שמוסיף חן לשוק עשוי להקשות על ניהול ההליך בבית המשפט. כאן, באולם המשפט, השוק שימש את השופט כמטאפורה בלבד להדגשת הצורך בהקפדה על תרבות הדיון באולם בית המשפט ועל מנת לנסות ולהחזיר את הדיון לפסים מקובלים של התנהגות אדוורסרית. אחד מחברי ההרכב הפנה בתגובתו לדברים שנאמרו מפי בית המשפט העליון בעניין אחר על התנהלות עורך דין ש"דימה עצמו כתגרן בשוק". בנסיבות מקרה זה, קשה לראות באמירה של השופט משום "התבטאות פוגענית, גזענית ומשפילה", כטענת המתלוננת. כל שביקש השופט היה להשמיע הערה לסדר.

14. סוף דבר, התלונה נדחית.

תמצית החלטה (מספרנו 823/16)

אמירת שופט שאינה חורגת מהתבטאות לגיטימית

תקציר: התייחסותו של שופט לטיב הניהול של מערכת הבריאות בישראל במהלך עתירה שדנה בתכונות הנדרשות ממנהל בית חולים, אינה חורגת מהתבטאות לגיטימית של שופט. התלונה בעניין זה נדחתה.

1. בעתירה שעניינה התכונות הנדרשות ממנהל בית החולים, הסתייג אחד השופטים מאמירה שהשמיע ב"כ המדינה שסבר, כי "מערכת הבריאות במרוצת השנים הישראלית זוכה למדדים מאד גבוהים" (השיבוש בניסוח מופיע בפרוטוקול). השופט שישב לדין הסתייג: "לא בניהול שלה. אדוני יודע זאת היטב. לא בניהול ולא צריך לערב בין הצד המקצועי לצד של ניהול. כמי שמלווה את מערכת הבריאות שנים רבות" – כך הוא העיד על עצמו – "הצד הזה היה עקב אכילס של מערכת הבריאות".

2. המתלונן מתרעם על כך. "אמירתו זו של כב' השופט" – כך הוא כותב בתלונה שהגיש לנציבות תלונות הציבור על שופטים – "היא הכללה חסרת אחריות והיא פוגעת במאות רופאים בתפקידי ניהול שונים במערכת הבריאות העושים מלאכתם בתנאי תת-תקציב בלתי אפשריים". המתלונן הוסיף ומנה את כישוריהם הנאים ואת הכשרתם הגבוהה של הרופאים המבצעים תפקידי ניהול.

3. לא אוכל לחוות דעתי במחלוקת זו. יהא הצדק עם מי שיהיה, אין פגם בכך שבמסגרת דיון בעתירה שעניינה התכונות הנדרשות מן המועמדים לתפקיד מנהל בית החולים, יביע מי שיושב לדין את תפישתו שלו לגבי "עקב אכילס של מערכת הבריאות". תוכן האמירה וניסוחה אינם חורגים מהתבטאות לגיטימית של בית המשפט, במענה לאמירה של אחד מבעלי הדין.
יתנחם הפונה בדברי השבח שהשמיע כב' השופט באשר לצד המקצועי של מערכת הבריאות – וגם על כך לא אוכל לחוות את דעתי.

סוף דבר, התלונה נדחית.

תמצית החלטה (מספרנו 744/16, עבודה)

על התבטאויות בית הדין לעבודה לשוטר שהורשע בפלילים

תקציר: אף שבידי שופט בית הדין לעבודה להבהיר לבעל דין, שהורשע בפלילים, את מצב הדברים הלכאורי בכל הנוגע להליך שבפניו, עליו להימנע מהטלת אימה עליו, לא כל שכן להימנע מלומר לו, כי אין לדעת בכמה עוד מקרים של הפרת החוק הפלילי היה מעורב. התחושה היא, כי החומרה הרבה בה ראה השופט בבית הדין לעבודה את המעשים בהם הודה והורשע המתלונן בתיק הפלילי

גרמה לו להתבטאויות שחרגו מן הראוי ושלא היה מקום להשמיען. אמירה של שופט לבעל דין, כי אם היה שופט פלילי אזי היה גוזר עליו מאסר בפועל, אינה ראויה.

1. המתלונן שירת במשטרת ישראל ובעקבות חקירת מח"ש שנפתחה נגדו בגין שני ארועים שונים הוחלט להשעותו והוגש נגדו כתב אישום. בתביעתו לבית הדין האזורי לעבודה ביקש, כי ישולם לו שכר עבודה מלא בתקופת ההשעיה וכי תקופת ההשעיה תוכר לצרכי פנסיה.

2. בתלונתו הלין המתלונן, כי בפתח הדיון החל השופט שדן בתיק "במתקפה חסרת תקדים" כלפיו וכלפי מפכ"ל המשטרה באומרו, כיצד לא פוטר על ידי המפכ"ל וגם שוחרר מן השירות מטעמי בריאות; כי הוא שוטר מושחת; "לך תדע כמה פעמים לקחת שוחד עד שתפסו אותך"; וכי אם היה שופט פלילי היה שולח אותו אל מאחורי סורג ובריח "אבל בגלל זה אני שופט שפוגע לאנשים בכיס". נוכח הפחד שנפל עליו לדבריו מן השופט מצא למשוך את תביעתו.

3. בתגובתו לתלונה פירט השופט את האמור בכתב האישום שהוגש נגד המתלונן והוסיף, כי במקביל להליך הפלילי החל המתלונן בהליך רפואי שהוביל בסופו של יום לפרישתו מן המשטרה כשהוא זוכה לקבל את כל הזכויות הכספיות הנלוות כתוצאה מסיום שירותו על רקע רפואי וזאת רק משום שסיים את השירות בטרם הורשע. לדברי השופט, לו היה המתלונן מסיים את השירות לאחר שהורשע, היתה המשטרה שוקלת לפגוע במענק ובגמלה שמשולמת לו בפועל.

4. השופט הוסיף, כי בפתח הדיון ביקש מב"כ המתלונן להקריא את העובדות לגבי האישום הראשון כפי שהודה בהן המתלונן בכתב האישום המתוקן שהוגש נגדו. לאחר מכן ציין, כי מדובר במעשים אותם הוא רואה בחומרה, וכי הינם בגדר שחיתות. כן ציין, כי המתלונן צריך להודות על כך שלא נשקלה אפשרות פגיעה בזכויותיו הכספיות עם פרישתו וכי אמנם המתלונן הודה במקרה אחד בו בוצעה עבירה אולם אין לדעת כמה עוד מקרים כאלה היו. השופט מציין, כי לא אמר בשום אופן, כי אם היה שופט פלילי אזי היה גוזר על המתלונן מאסר בפועל. לאחר שהמתלונן ובא כוחו שמעו מפיו על החומרה בה ראה את המעשים בהם הודה המתלונן ביקשו הפסקה ולאחריה ביקשו לחזור בהם מהתביעה.

5. ב"כ המתלונן מסר בתגובתו לתלונה, כי המתלונן ביקש למשוך את תביעתו בשים לב לעמדת השופט בדיון אשר לסיכוייה. מיד בפתח הדיון אמר השופט את אשר על לבו וציין, כי לא ברור לו מדוע המתלונן פרש לגמלאות ולא פוטר ומדוע הוא מקבל פנסיה ממדינת ישראל. עוד הוסיף השופט וציין, כי לדעתו המתלונן פעל כפי שפעל לאורך שנים (קבלת שוחד) אך רק נתפס פעם אחת. לדברי ב"כ המתלונן השופט אף הבהיר למתלונן, כי לדעתו הוא צריך לשהות בכלא מאחורי סורג ובריח אך בשל העובדה כי הוא שופט בבית הדין האזורי לעבודה ולא בבית משפט פלילי הוא יכול לפגוע בכיסו של אדם ולא בחירותו. דברי המתלונן בתלונתו בכל הנוגע לדברים שנאמרו לו או עליו מפי השופט הינם נכונים למיטב זכרונו של עורך הדין, כך הוא כותב. תחושותיו של המתלונן, כמתואר בתלונתו, נבעו מדברי השופט במהלך הדיון.

6. ב"כ המדינה מסרה בתגובתה לתלונה, כי בית הדין הצביע בפני המתלונן על הקושי עמו היה על המתלונן להתמודד בהתחשב בהרשעה הפלילית בעניינו – שניתנה על סמך הודאתו. הדברים לא חרגו מהמקובל כששופט מנסה להסביר לצדדים את הסיכויים והסיכונים הלכאוריים. הנוסח המדוייק של הדברים אינו זכור לה אך לדבריה הוא אינו כמצוטט בתלונה. לדבריה, בית הדין דיבר ברוגע ובכבוד למתלונן ולבא כוחו.

7. הדעות חלוקות באשר למילים המדוייקות אותן השמיע השופט למתלונן בדיון שהתקיים בפניו. מחד, מצויה בפני גרסת המתלונן בתלונתו, הנתמכת למעשה על ידי בא כוחו, ומצד שני דברי השופט, המסתייג ממקצת הדברים שיוחסו לו, ודברי ב"כ המדינה אשר לקורות הדיון.

8. אף שבידי שופט להבהיר לבעל דין את מצב הדברים הלכאורי בכל הנוגע להליך שבפניו, עליו להימנע מהטלת אימה עליו, לא כל שכן להימנע מלומר לו, כי אין לדעת בכמה עוד מקרים של הפרת החוק הפלילי היה מעורב. התחושה היא, כי החומרה הרבה בה ראה השופט את המעשים בהם הודה והורשע המתלונן, גרמה לו להתבטאויות שחרגו מן הראוי ושלא היה מקום להשמיען. אוסיף, כי ככל שהייתי קובע, כי השופט אכן הוסיף ואמר, כי אם היה שופט פלילי אזי היה גוזר על המתלונן מאסר בפועל, הייתי מוצא להצדיק את התלונה ללא היסוס. אולם, אין בפני תשתית עובדתית מספקת לקבוע כך מן החומר שבפני.

9. בהערותיי אלה מתמצה הבירור.

פרק 9 | דרך ניהול משפט

השופט הוא המופקד על ניהולו התקין והראוי של המשפט ועל סיומו של ההליך תוך זמן סביר וללא התמשכות יתר של ההליכים. עליו לאחוז ב"מושכות הדיון" ולא להניח לצדדים לקבוע את קצב ניהול המשפט.
בפרק זה מובאות דוגמאות להחלטות בתלונות על ליקויים שונים נוספים בניהול משפט. להלן דוגמאות להחלטות שניתנו, שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות החלטות שלא פורסמו.

❖ ניהול המשפט באולם

על החובה לנהוג בשוויון בין בעלי הדין ולא ליתן יתרון לנציגי המדינה:

באחת התלונות קבע הנציב, כי ראוי הוא, כי במשפט בו עומד בעל דין מול המדינה ונציגיה יחוש הוא, כי השופט היושב בדין נוהג בשוויון בין המתדיינים. על השופט לעמוד על כך, שהחלטותיו יקויימו על ידי כל בעלי הדין ואין ליתן לנציגי הפרקליטות יתרון כלשהו (**תמצית**, מספרנו 744/15, **עבודה**).

הצהרות או אמירות היוצרות ציפיות בלב הצדדים בטרם עת והעשויות להשפיע על המשך צעדיהם בתיק:

מתלונן שהגיש עתירה לבית המשפט הלין על כך שפסק הדין שניתן עומד בניגוד להבטחותיו ולאמירותיו המפורשות של השופט שדן בתיק, לפיהן העתירה תתקבל. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי במהלך הדיון הוא הביע דעה כללית ומקדמית, כאשר אמר לצדדים כי בהינתן החומר החלקי המוצג לפניו והפסיקה שהוצגה, דומה כי לעתירה סיכוי להתקבל. אולם בהמשך ולאחר שהצד שכנגד הגיש את תגובתו לעתירה ובהתאם להסכמות הצדדים, שוכנע כי יש לדחות את העתירה. לדבריו, הוא לא הבטיח למתלונן שהעתירה תתקבל, ולו סבר שזכייתו של המתלונן בעתירה מובטחת, יכול היה לתת פסק דין לאלתר ולקבל את העתירה. הנציב קבע בהחלטתו, כי בית המשפט ברגיל אינו "מבטיח" הבטחות מפורשות אשר לתוצאות הסופיות של הליך בעוד זה מצוי בעיצומו. אולם ראוי לו לשופט להימנע מהצהרות או אמירות היוצרות ציפיות בלב הצדדים בטרם עת והעשויות להשפיע על המשך צעדיהם בתיק. בכפוף להערה זו מוצה הטיפול בתלונה (מספרנו 705/16, **מחוזי**).

על היתרונות שבשמיעת סיכומים בעל פה:

נדחתה תלונת עורך דין כנגד החלטת בית המשפט כי הסיכומים בתיק יישמעו בעל פה. בשמיעת סיכומים בעל פה יש כדי לקצר באופן משמעותי את התמשכות ההליכים ולסייע במניעת פיגורים במתן פסקי דין. יתרונות רבים לדרך דיונית זו. בין היתר זכרונו של הדיון טרי אצל בית המשפט, אצל הצדדים ובאי כוחם וניתן לנהל דיאלוג בעניינים הטעונים ליבון ובירור. בידי בית המשפט במקרים המתאימים גם ליתן פסק דין על אתר לאחר שמיעת הסיכומים בעל פה. מן הראוי, כי גם עורכי הדין יפנימו את התועלת שבכך וישתפו פעולה עם בית המשפט העושה כל שביכולתו לפעול באופן יעיל ומיטבי לעשיית דין צדק (**תמצית**, מספרנו 16/16, **שלום**).

מתן החלטה מהותית בתיק לאחר הגשת בקשת פסלות וטרם שניתנה החלטה בבקשה:

שופטת נתנה צו מניעה במסגרת תביעת פינוי לאחר שהמתלונן הגיש בקשת פסלות וטרם שניתנה החלטתה בבקשת הפסלות. בתגובתה לתלונה לא התייחסה השופטת לעניין זה ולא הסבירה מדוע סטתה מהוראות החוק אלא ציינה, כי המתלונן עשה לו שיטה להטריד את בית המשפט בבקשות פסלות. בהחלטת הנציב נאמר, כי התנהלותו הפסולה של בעל דין אינה גורעת מחובת השופט היושב בדין למלא את הוראות החוק (**תקציר**, מספרנו 9/16, **משפחה**).

על היבטי הדיון בעתירות אסירים:

תלונה הוגשה בעניינן של עתירות אסירים בטענה, כי בית המשפט נותן יחס מועדף לנציגי שב"ס, כי השופט הדן בעתירות בתוך כותלי הכלא אוכל במתקני השב"ס וכי נציגי השב"ס אינם מוכנים לחתום על התצהיר לאימות העתירות, כדרישת הדין. הנציב נתן דעתו לסוגיות אלה. בין היתר קבע, אשר לסוגיה השנייה, כי ראוי שהיא תזכה להנחייה כללית מצד המערכת, בשים לב גם למראית פני הדברים (**תמצית**, מספרנו 112/16, **מחוזי**).

תוקפו של צו הגנה שניתן בהסכמת הצדדים עד תום ההליכים ביניהם:

נדחתה תלונה בה טען המתלונן, כי לא ניתנה החלטה בבקשתו לביטול צו הגנה. עם זאת העיר הנציב בהחלטתו, כי ספק בעיניו, לאור הוראת סעיף 5(א) לחוק למניעת אלימות במשפחה, אם יש תוקף להסכמת הצדדים על מתן צו הגנה לתקופה בלתי מוגבלת בזמן. אין חולק על כך, שאחד מתפקידיו החשובים ביותר של שופט בית המשפט לענייני משפחה הוא לנסות ולהביא את הצדדים, ככל שניתן, להסכמה כוללת על יישוב הסכסוך ביניהם או על סיום המחלוקת. אולם הסכמה זו צריכה להיות במסגרת החוק. ככל שהסכמת הצדדים אינה עולה בקנה אחד עם הוראות סעיף כופה (קוגנטי) בחוק

(כמו סעיף 5(א) הנ"ל), על השופט לפעול לתיקון הליקוי סמוך לאחר שהדבר נודע לו, גם אם התיק עבר לטיפולו בשלב מאוחר יותר (**תמצית**, מספרנו 631/15, **משפחה**).

קיום דיון לשם שמיעת הצעת בית המשפט לפשרה למרות המרחק הרב בין בית המשפט ומשרדי באי כוח הצדדים:

קיום דיון אך ורק לשם שמיעת הצעת בית המשפט לפשרה וקיום דיון נוסף לקדם משפט סרבלו והאריכו במקרה זה ללא צורך את התנהלות התיק. זאת במיוחד משבאי כוח הצדדים פירטו את המרחק הרב שבין משרדיהם ובין בית המשפט. כאשר הוגשה בקשה בהסכמת באי כוח כל הצדדים לבטל את הדיון טוב היה עושה השופט לו היה מגלה את הרגישות הנדרשת, בוחן בנפש חפצה את הבקשה ושוקל אם יש לכפות על עורכי דין לנסוע לבית המשפט מספר שעות לכל כיוון (אך ורק לשם שמיעת הצעת פשרה), ואם אין מקום לשלוח את הצעת הפשרה של בית המשפט לצדדים בדואר.
גם אם סבר בית המשפט, כי אכן קיימת חשיבות בשמיעת הצעת הפשרה בדיון באולמו טוב היה עושה לו היה מפרט במקצת את שיקוליו לדחיית הבקשה, ולא מסתפק בשתי מילים "הבקשה נדחית". כמו כן טוב היה עושה השופט לו היה שוקל, אם אין מקום להעלות את הצעת הפשרה במהלך ישיבת קדם המשפט, ולייתר בכך את הישיבה הנוספת שנקבעה לצורך העלאת הצעת הפשרה (**תמצית**, מספרנו 176/16, **שלום**).

חובת ההערה למי שאינו נוהג כהלכה באולם והצורך לתעד את הדברים בפרוטוקול:

עורך דין נהג שלא כהלכה באולם, הן כלפי השופטת שדנה בתיק והן כלפי הצד שכנגד ובאת כוחה. תלונתו על הערת השופטת כלפיו נדחתה. הנציב הוסיף, כי היושב בדין מוסמך להעיר למי שאינו נוהג כהלכה באולמו ואף חובה מוטלת עליו לעשות כן על מנת לשמור על התנהלות ראויה מקצועית ותרבותית של הדיון. יתכן, כי לו נקרא המתלונן לסדר במועד מוקדם יותר לא היו הדברים מגיעים כדי שיא שגרם אף לשופטת בסופו של יום לנזוף בו ולהעמידו במקומו. וזאת לזכור - כבודו של היושב בדין ושל הדיון המתנהל באולמו אינו אך כבודו האישי של השופט אלא של המערכת כולה. זאת ועוד. מן הראוי לתעד התנהגות חריגה בפרוטוקול; יתכן כי תיעוד כדבעי היה מונע את התלונה ואת טענות הסרק שבפי המתלונן (**תמצית**, מספרנו 166/16, **עבודה**).

על מיקומן של החלטות הניתנות בפתקית והוראות מנהל בתי המשפט בעניין צורת הגשת כתבי טענות:

נמצאה מוצדקת תלונתו של בעל דין, על מיקומן של "החלטות בפתקית" שנתנה שופטת ואשר "הודבקו" על גבי כתבי טענות שהגישו בעלי הדין ועל טרונייתו, שבית המשפט לא עמד על חובת בעלי הדין להגיש בקשות בצורה שנקבעה על ידי מנהל בתי המשפט ופורסמה ברשומות (**תמצית**, מספרנו 310/16, **מחוזי**).

על פומביות הדיון וזכותו של אדם לפרטיות ולאנונימיות:

נמצאה מוצדקת תלונה של אדם, שאינו בעל דין או עד, שהגיע לצפות בדיון משפטי שהתקיים בדלתיים פתוחות. השופטת שדנה בתיק חקרה אותו, באוזני הצדדים, לזהותו. בהחלטתו עמד הנציב, בין היתר, על משמעותו של עקרון פומביות הדיון ועל זכותו של אדם לפרטיות ולאנונימיות. הנציב הוסיף, כי שופט אינו שוטר וגם אם היה קם צורך בפעולת שיטור, ולא כך היה בענייננו, על השופט להיעזר לעניין זה בכוחות המשמר או השיטור ולא לקיים בעצמו את פעולות השיטור (**תמצית**, מספרנו 205/16, **עבודה**).

על טיוטת החלטה שהועלתה בטעות לאתר בית המשפט העליון ואף הומצאה לצדדים:

טיוטת החלטה בבקשת רשות ערעור שנתן שופט הועלתה בטעות לאתר בית המשפט העליון ואף נשלחה לצדדים. דבר התקלה לא הוסבר ולא הודע לצדדים אלא לאחר שניתן פסק דין במותב שלושה שופטים שתוצאתו היתה הפוכה לאמור במסמך הטיוטא. בהחלטתו הטעים הנציב, כי חיים אנו בעידן הדיגיטלי הסימולטני. יציאת מסמך למרחב האינטרנט הופכת אותו גלוי לכולי עלמא. הרשת "אינה שוכחת" ופעולה המבקשת למחוק דבר מן הרשת אינה משפיעה, ככלל, על נצחיות המידע. במקרה זה הוסיף "הטייס האוטומטי" פעולה נוספת ושיגר את ההחלטה גם לצדדים. לפיכך, משעה שההחלטה שוחררה ועלתה לאתר האינטרנט של בית המשפט, הפכה היא לפומבית ולחלק מן המרחב הציבורי. שקיפות ותיעוד התקלה בהחלטה לצדדים בעוד מועד היה מונע את עוגמת הנפש לצדדים ותמיהתם על מתן החלטות סותרות בעניינם (**תמצית**, מספרנו 424/16, **עליון**).

על קאדי שנתבקש בבהילות לאשר הסכם גירושין במסגרתו ויתרה אישה הרה על רישום בנה שטרם בא לעולם כבנו של בעלה:

באחת ההחלטות על בית הדין השרעי עמד הנציב על מידת הזהירות המצופה מקאדי שהסכם כאמור מובא בבהילות לאישורו, כשסביר להניח כי אין מדובר בהסכם שגרתי המונח לפתחו. על הקאדי לוודא את הסכמתה מדעת של האישה תוך יצוגה הראוי, ולהימנע מהטחת ביקורת חסרת תימוכין בעורכת הדין שהחלה לייצג אותה לאחר הדיון ובעובדות רשות הרווחה (**תמצית**, מספרנו 276/16, **שרעי**).

על הצעה בדיון לאחד מבאי כוח הצדדים להעביר לטיפולו תיקים אחרים כמגשר או בורר:

ראוי ליושב בדין להימנע מלהציע בדיון לאחד מבאי כוח הצדדים, בתיק ששמיעתו טרם הסתיימה, לקבל מבית המשפט תיקים אחרים לטיפולו כמגשר או כבורר. הדבר עלול ליצור אצל באי הכוח האחרים תחושת איפה ואיפה או סברה, מיותרת כשלעצמה, כי בית

המשפט אינו מעריך אותם די הצורך בניגוד להערכתו הרבה לחברם. הדבר מקבל משנה תוקף כאשר הצד שכנגד הינו עורך דין בעצמו ואת דחיית עמדתו בתיק בסופו של יום עלול הוא לייחס, בשגגה, לחיבתו של השופט לחברו (**תמצית**, מספרנו 582/16, **שלום**).

על חובתו של השופט לעיין כדבעי בכל החומר שבפניו על מנת לעמוד על הצורך בגילוי ניגוד עניינים או חזות של ניגוד עניינים:

בירורה של תלונה העלה, כי שופט לא עיין כדבעי בכל החומר שבפניו ולא שם לב, כי בכותרת פסק דין שניתן בהליכים קודמים בין הצדדים צויין, כי ענייננו של רואה חשבון הקשור לתיק יוצג בעבר על ידי משרד עורכי הדין בו היה השופט שותף טרם מינויו לשפיטה. משכך לא גילה השופט מידע זה לצדדים. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 566/16, **מחוזי**).

פסק דין צריך להינתן במפורש ואין להסיק על קיומו מכללא:

צדדים הגיעו להסכמה בדיון אך השופט לא נתן החלטה שנתנה תוקף של פסק דין להסכמתם ודחה בקשות שהוגשו לאחר מכן למתן פסק דין. בתגובתו לתלונה מסר השופט תחילה, כי במעמד הדיון ניתן פסק דין. לאחר שהנציב הפנה את תשומת לבו לפרוטוקול, שהינו תמליל של הדיון שהוקלט, ובו אין בנמצא פסק דין, מסר השופט, כי אמנם לא ניתן פסק דין במפורש אך לדעתו בנסיבות הענין ברור מעל לכל ספק, כי המחלוקת הסתיימה בהסכמת הצדדים ומכאן שטענות המתלונן נטענו בחוסר תום לב. לדעתו בידו של המתלונן היה להגיש ערעור וכן בקשה למתן פסיקתא. בהחלטתו עמד הנציב על כך שפסק דין צריך להינתן במפורש ואין להסיק מכללא על קיומו, כסברת השופט שדן בתיק. זוהי דרישת הדין. במקום להכיר בשגגה שיצאה מתחת ידו עמד השופט על צדקתו. הנציב קבע, כי שעה שמגיעים הצדדים להסכמה על בית המשפט להתייחס בהחלטה שיפוטית להסכמתם. כזאת לא עשה השופט והתלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 645/16, **שלום**).

פרסום מודעות מטעם בית המשפט באותיות זעירות:

כשל מערכתי הביא לפרסום מודעות מטעם בית המשפט בגודל אותיות המקשה על הקריאה בניגוד להוראות הדין. התלונה נמצאה מוצדקת מבחינה מערכתית. יצויין, כי ביום 5.2.17, לאחר שניתנה ההחלטה בתיק זה, התקבל מכתבו של מנהל בתי המשפט אשר הבהיר, כי כבר בשנת 2011 הופץ חוזר למזכירים הראשיים של בתי המשפט בו נקבע, כי במסגרת החלטות על פרסום הסדרי פשרה תופנה תשומת לב לגודל האותיות בפרסום, וכי בבדיקה שערכו נמצא, כי סוג הפונט אריאל בגודל 10 עונה על הדרישה של פרסום קריא ונגיש. מנהל בתי המשפט הבהיר, כי יפעל לריענון החוזר הזה (**תמצית**, מספרנו 462/16, **מחוזי**).

בית המשפט אינו צריך להיגרר אחר השמצות הדדיות אם אין להן רלוונטיות למחלוקת בין בעלי הדין:

עורכת דין שייצגה תובעים הלינה על כך שבית המשפט לא גער במומחה מטעם בית המשפט על דברים פוגעניים שכתב לטענתה אודותיה בבקשה שהגיש, שלא להתמנות בתיק מאחר שהיא מייצגת בו את אחד הצדדים. הנציב קבע, כי טוב עשה השופט כשלא נגרר אחר ה"מחמאות" ההדדיות שחלקו המתלוננת והמומחה זה לזה, שלא נגעו למחלוקת בין בעלי הדין. התלונה נדחתה והנציב קבע, כי לא היה מקום להגשתה וכי לא נמצא כל דופי בהתנהלות השופט (**תמצית**, מספרנו 589/16, **שלום**).

על הפסול שבהכנת החלטה שלמה מן המוכן טרם שנשמעו טענות הצדדים:

בירורה של תלונה העלה, כי שופטת הכינה החלטה שלמה מן המוכן טרם שנשמעו טענות הצדדים בבקשת המשטרה להאריך את מעצרו של חשוד. ההחלטה הוקראה מתוך צג המחשב מיד כשסיימו הצדדים את טיעוניהם. בהחלטתו קבע הנציב, כי מדובר בהתנהלות שאינה ראויה. אין להשלים כתיבתה של החלטה טרם שנשמע הדיון באותו עניין וטרם שנשמעו טענות הצדדים. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בהחלטות הנוגעות לפגיעה בזכויות יסוד של אדם ובשלילת חירותו. התנהלות כזו עשויה לפגוע באמון הציבור במערכת המשפט וליצור תחושה של מה שקוראים "משחק מכור" שבמסגרתו אין טעם בהשמעת טיעונים ובהצגת ראיות, שהרי עמדת השופט התגבשה מראש. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 604/16, **שלום**).

❖ התמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטות ופסקי דין

בשנת 2016 ניתנו מספר החלטות העוסקות בהתמשכות הליכים ובעיכוב במתן החלטות ופסקי דין:

התנהלות שופטת, חוסר הצלחתה לשלוט בניהול המשפט וחוסר יכולתה לרסן את הנתבע הביאה לכך שתביעה שהוגשה בסדר דין מהיר התנהלה בבית המשפט יותר מ-4 שנים (**תמצית**, מספרנו 503/15, **שלום**).

במהלך שנת 2015 חזר מתלונן וביקש מבית המשפט לקדם את עניינו כנושה. הוא ציין כי הוא בן 80, חזר והתריע כי הנאמנת לא פועלת לקידום התיק וביקש לפטר אותה או לקיים דיון בעניין. השופט חזר ונתן לנאמנת ארכות להגיב לבקשות אולם זו לא טרחה לעשות כן. בצר לו פנה המתלונן בתלונה לנציבות אשר הביאה לכך שנקבע מועד לדיון בתיק. הנציב קבע בהחלטתו, כי טרוניותיו של המתלונן במקומה היא. משעמד השופט על כך שהנאמנת מתעלמת מהחלטותיו שלו, היה עליו לפעול מיוזמתו לקידום התיק ולא ליתן לה "פרס" פעם אחר פעם באמצעות ארכות שלא תרמו מאומה לקידום התיק והותירו את המתלונן מול שוקת שבורה. בית המשפט הוא האחראי לניהול התיק ועליו להשתמש

בכלים העומדים לרשותו כל אימת שצד בתיק אינו פועל בהתאם להחלטותיו. השופט נהג כראוי כשבעקבות הגשת התלונה קבע את התיק לדיון, אולם הדבר נעשה באיחור, ואין בכך כדי לרפא את התקלה שהתבטאה בכך שמשך שנה שלמה נאלץ המתלונן "לרדוף" אחר הסעד שביקש בבית המשפט. אין בעומס העבודה או "באי יצירת משימה" לתיק כדי להסביר על שום מה לא נקבע מועד לדיון בתיק מוקדם יותר, משנוכח השופט, כי הנאמנת מתעלמת באופן עקבי מהחלטותיו ונוכח הנסיבות אותן פירט המתלונן בבקשותיו הרבות. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 67/16, **מחוזי**).

נמצאה מוצדקת תלונה על עיכוב שחל במתן החלטה, חרף חמש בקשות תזכורת שהוגשו לנתינתה, שגם בהן לא ניתנה החלטה. בהחלטתו העיר הנציב, כי תחושת חוסר אונים והעדר התייחסות מצד המערכת השיפוטית למצוקותיו של אזרח הנדרש לשירותיה אינה תורמת להגברת אמון הציבור במערכת, ועל היושב בדין לעשות כל מאמץ להימנע מכך (**תמצית**, מספרנו 768/15, **עבודה**).

מתלונן נפצע בתאונת דרכים שארעה בשנת 2009. נגד אחד הנהגים הוגש בתיק כתב אישום בשנת 2010. במהלך השנים התקיימו בתיק 17 דיונים (הקראה, דיונים רגילים ותזכורות), ישיבת גישור (שלא צלחה) וישיבת הוכחות אחת בשנת 2016, שבה נגזר דינו של הנאשם והתיק הסתיים. התיק נשמע בפני שלושה מותבים. התלונה נמצאה מוצדקת על שניים מבין השופטים שטיפלו בתיק ונמצאה מוצדקת גם מבחינה מערכתית. בהחלטתו קבע הנציב, כי ההתנהלות בתיק זה לא תרמה לחיזוק אמון הציבור בבתי המשפט (**תמצית**, מספרנו 146/16, **תעבורה**).

שופט ביקש להצדיק עיכוב במתן פסק דין בהתנהלותו של המתלונן ובהיותו בעל דין סדרתי. פסק הדין ניתן כשישה חודשים לאחר הגשת אחרון הסיכומים, פרק זמן שאינו סביר בהליך המתנהל בסדר דין מהיר (כפי שנקבע בתקנה 214 ט"ז(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984). בהחלטתו קבע הנציב, כי גם אם מוצדקות טענות השופט באשר להליכים הרבים אותם מנהל המתלונן ולדרך התנהלותו, אין בכך כדי להצדיק את העיכוב במתן פסק הדין. גם בעל דין סדרתי זכאי לקבל פסק דין במועד (**תמצית**, 196/16, **שלום**).

באחת ההחלטות קבע הנציב, כי על שופט לאחוז במוסרות הדיון בידיו ואל לו להיעתר באופן חוזר ונשנה לבקשות למתן אורכה שאין בהן הנמקה חדשה של ממש. גם ההנחיות המכוונות לשופטים הן למעט בכך (**תמצית**, מספרנו 140/16, **עבודה**).

נגד נאשם הוגשו כתבי אישום בגין ביצוע עבירות שונות כלפי המתלונן ונפתחו נגדו שני תיקים פליליים. באחד התיקים התקיימו בסך הכל 12 ישיבות, ובתיק השני התקיימו 4 ישיבות (בשלב מסויים אוחד הדיון בשני התיקים). הישיבות בתיקים נדחו מעת לעת בשל סיבות שונות (כגון מצבו הבריאותי של הנאשם, הידברות עם "ראש שלוחת תביעות" ועוד). הדיון בעניינו של הנאשם התנהל במסגרת מנ"ת - דיוני מוקד. הנציב העיר על

ריבוי הדיונים באחד משני התיקים, לו הוקדשו 11 ישיבות (!) טרם שנתקיימה הישיבה בה הסתיים ההליך, במהלכן לא חלה בו התקדמות ממשית. הנציב ציין, כי האחריות לניהולו היעיל של התיק היא בידי בית המשפט ואין להותיר את הרסן בידי הצדדים. עוד העיר הנציב, כי בנסיבות המקרה הזה, התועלת שבקיום דיוני מוקד יצאה בהפסד זמן ומשאבים, ודומה שהתפקיד השיפוטי, להכריע את הדין ולגזור את העונש בתיק הפלילי -הופך שולי. תפקיד השופט במסגרת "דיוני מוקד" עורר אצל המתלונן תחושה כי השופטת חורגת מתפקידה השיפוטי ו"מדריכה" את ב"כ הנאשם. במקרה זה ההתמשכות החריגה של ההליכים מטילה ספק באשר לתועלת שבהליכים לבר-שיפוטיים מסוג זה. בתיק זה, כמו בתיק אחר שבא לפניו ואשר בו הוגשה תלונה על התמשכות הליך פלילי, ללא תוחלת, במשך 17 ישיבות (ראו החלטתנו בתיק מס' 146/16 מיום 25.5.16 אשר פורסמה באינטרנט תחת "תמצית החלטות"), נראה כי דבר התמשכות ההליכים לא הובא לידיעת נשיא בית המשפט על מנת שיורה על הסרת התקלה. הנציב הציע, כי תותקן בתוכנת "נט המשפט" הוראת מיחשוב המפנה את תשומת לבו של נשיא בית המשפט בו מתקיים הליך, לעובדה שההליך נמשך לאורך מספר מסויים של ישיבות (מספר הישיבות יקבע על ידי מערכת בתי המשפט). במקרה שבו מתמשך ההליך, בלא שהגיע לשמיעת הראיות, אל מעבר לאותו מספר ישיבות שנקבע, תפנה תוכנת המיחשוב גם את תשומת לבם של נשיאת בית המשפט העליון ושל מנהל בתי המשפט. בכך התמצה, בשלב זה, הטיפול בתלונה (**תמצית**, מספרנו 266/16, **שלום**).

תמצית החלטה (מספרנו 768/15, עבודה)

תחושת חוסר אונים והעדר התייחסות מצד המערכת השיפוטית למצוקותיו של אזרח הנדרש לשירותיה אינה תורמת להגברת אמון הציבור במערכת, ועל היושב בדין לעשות כל מאמץ להימנע מכך

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונה על עיכוב שחל במתן החלטה, חרף חמש בקשות תזכורת שהוגשו לנתינתה, שגם בהן לא ניתנה החלטה.
תחושת חוסר אונים והעדר התייחסות מצד המערכת השיפוטית למצוקותיו של אזרח הנדרש לשירותיה אינה תורמת להגברת אמון הציבור במערכת, ועל היושב בדין לעשות כל מאמץ להימנע מכך.

1. מתלונן הלין לנציבות כי רשמת בית הדין האזורי לעבודה טרם נתנה החלטה בבקשה שהגיש לגילוי מסמכים שהוגשה לבית הדין עוד בחודש יוני 2015 ושאחרון התגובות בה הוגש עוד בחודש יולי 2015. המתלונן מוסיף ומציין, כי הגיש חמש (!) בקשות למתן החלטה וכי לא ניתנה בהן כל החלטה.

2. בתגובתה לתלונה מסרה הרשמת, כי ההחלטה (הנושאת 17 עמודים) ניתנה בחודש דצמבר 2015 לאחר הגשת התלונה. לדבריה, מדובר בהחלטה חריגה יחסית בהיקפה, אשר חייבה התייחסות לא רק לבקשת התובע, בה עתר לגילוי 45 מסמכים שונים, אלא גם לבקשות נלוות נוספות (בקשות הנתבעים לגילוי מסמכים ובקשתם להוצאת תגובת התובע לתשובתם מן התיק). בשל היקף הבקשות לא טופלה המשימה עם הגשת התגובה האחרונה שכן אין מדובר בעניין שגרתי אלא כזה הדורש השקעה חריגה בהיקפה, יחסית לבקשות מסוג זה. הרשמת מסרה, כי לצערה הטיפול בבקשה לא הושלם במועד מוקדם יותר בשל עומס העבודה וריבוי המשימות.

3. גם בשים לב לכך שאין מדובר בבקשה שגרתית לא מצא הנציב מקום לעיכוב המשמעותי שחל במתן ההחלטה. במיוחד כך משהמתלונן הגיש חמש בקשות למתן החלטה וגם בהן לא ניתנה כל החלטה.

יש בסיס איפוא לתחושת המתלונן, כי "בית הדין מתעלם ממני ואינו מתייחס לבקשות שאני מפנה אליו".

על היושב בדין להפנים, כי תחושת חוסר האונים והעדר ההתייחסות מצד המערכת השיפוטית למצוקותיו של אזרח הנדרש לשירותיה אינה תורמת להגברת אמון הציבור במערכת, ועליו לעשות כל מאמץ להימנע מכך.

4. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 16/16, שלום)

על היתרונות שבשמיעת סיכומים בעל פה

תקציר: נדחתה תלונת עורך דין כנגד החלטת בית המשפט כי הסיכומים בתיק יישמעו בעל פה. בשמיעת סיכומים בעל פה יש כדי לקצר באופן משמעותי את התמשכות ההליכים ולסייע במניעת פיגורים במתן פסקי דין. יתרונות רבים לדרך דיונית זו. בין היתר זכרונו של הדיון טרי אצל בית המשפט, אצל הצדדים ובאי כוחם וניתן לנהל דיאלוג בעניינים הטעונים ליבון ובירור. בידי בית המשפט במקרים המתאימים גם ליתן פסק דין באולם על אתר לאחר שמיעת הסיכומים בעל פה. מן הראוי, כי גם עורכי הדין יפנימו את התועלת שבכך וישתפו פעולה עם בית המשפט העושה כל שביכולתו לפעול באופן יעיל ומיטבי לעשיית דין צדק.

1. עורך דין הלין לנציבות על החלטת שופט כי הסיכומים בתיק יישמעו בעל פה ולא ינתן צו לסיכומים בכתב.

2. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי עד לאחרונה לא נהג להורות על סיכומים בעל פה בתיקים אזרחיים בסדר דין רגיל אך כחודשיים לפני שהתקיים הדיון נשוא התלונה השתתף בהשתלמות בנושא התנהלות דיונית במכון להשתלמות שופטים, בה הומלץ על ידי שופטים מנחים (שופטי בתי משפט מחוזיים ושופט בית המשפט העליון) לשמוע סיכומים בעל פה בתיקים אזרחיים, לרבות בתיקים אזרחיים בסדר דין רגיל, וזאת אף תוך קביעת דיון נפרד לשם כך. לדבריו: "הוצע כי החיסכון בזמן השיפוטי בסופו של חשבון נוכח סיכומים בעל פה הוא כה גדול, שכדאי לשקול שמיעת סיכומים בעל פה בכל התיקים האזרחיים, למעט בתביעות הגדולות והמורכבות ביותר. קיבלתי על עצמי לבצע את המעבר לסיכומים בעל פה בתיקים אזרחיים, גם בסדר דין רגיל. עיון ביומן הדיונים שלי יעלה, כי אם לפני ההשתלמות לא נהגתי לשמוע בתיקים בסדר דין רגיל סיכומים בעל פה, מיד עם שובי מההשתלמות, התחלתי לקבוע סיכומים בעל פה בתיקים אלה, לרבות קביעת ישיבה נפרדת המוקדשת לסיכומים בעל פה".

3. לא נמצא ממש בתלונה ודינה להידחות.

יש לשבח את השופט על יעילותו ועל קביעת התיק לשמיעת סיכומים בעל פה. מדיניותו של השופט עולה בקנה אחד עם ההבנה, כי יש במעבר לשמיעת סיכומים בעל פה כדי לקצר באופן משמעותי את התמשכות ההליכים ולסייע במניעת פיגורים במתן פסקי דין. יתרונות רבים לדרך דיונית זו. בין היתר זכרונו של הדיון טרי אצל בית המשפט, אצל הצדדים ובאי כוחם וניתן לנהל דיאלוג בעניינים הטעונים ליבון ובירור. בידי בית המשפט במקרים המתאימים גם ליתן פסק דין באולם על אתר לאחר שמיעת הסיכומים בעל פה.

מן הראוי, כי גם עורכי הדין יפנימו את התועלת שבכך וישתפו פעולה עם בית המשפט העושה כל שביכולתו לפעול באופן יעיל ומיטבי לעשיית דין צדק.

4. התלונה נדחית.

תמצית החלטה (מספרנו 744/15, עבודה)

על החובה לנהוג בשוויון בין בעלי הדין ולא ליתן יתרון לנציגי המדינה

תקציר: ראוי הוא, כי במשפט בו עומד בעל דין מול המדינה ונציגיה יחוש הוא, כי השופט היושב בדין נוהג בשוויון בין המתדיינים. על השופט לעמוד על כך, שהחלטותיו יקויימו על ידי כל בעלי הדין ואין ליתן לנציגי הפרקליטות יתרון כלשהו.

1. המתלונן הגיש תובענה לבית הדין האזורי לעבודה נגד המדינה ונגד סמנכ"ל בכיר באחד ממשרדיה. בדיון הראשון, אליו לא התייצב הנתבע 2, נרשם בפרוטוקול מפי נציגת הפרקליטות, כי

היא מייצגת את המדינה בלבד. לאחר מכן הגישה הפרקליטה בקשה לתיקון פרוטוקול בה טענה, כי לא אמרה את הדברים וכי היא מייצגת גם את הנתבע 2. עוד ביקשה, כי בית הדין יפטור את הנתבע 2 מהתייצבות לדיון הבא שכן הוגש תצהיר על ידי אחר. המתלונן התנגד לבקשה והשופטת החליטה, כי על הנתבע 2 להגיש תצהיר לתיק בית הדין. אלא, שהפרקליטה לא הגישה את התצהיר ושיגרה במקומו "הודעת עדכון" לפיה הנתבע 2 יתייצב לדיון למען הזהירות וכן חזרה על עמדתה כי אין מקום להגשת תצהיר מטעמו. המתלונן התנגד לבקשה ולא ניתנה בה החלטה. הנתבע 2 לא הגיש תצהיר אך התייצב לתחילת הדיון בלבד.

2. המתלונן הלין על שהשופטת לא העירה דבר על שהנתבע 2 לא התייצב לדיון הראשון ולא נתנה החלטה בבקשה לתיקון הפרוטוקול. עוד הלין, כי למרות שבהחלטתה חייבה השופטת את הנתבע 2 להגיש תצהיר, זה לא הוגש והיא לא ראתה בכך הפרה של החלטתה ולא הטילה עליו סנקציה כלשהי בשל אי הגשת התצהיר. לדעתו, השופטת לא נתנה דעתה לכך, שהפרקליטה "מנהלת את מהלך המשפט לפי ראות עיניה".

3. בתגובתה מסרה השופטת, בין היתר, כי משאין בית הדין מנהל את פרשת התביעה או פרשת ההגנה חלף הצדדים, סברה שאין מקום לחייב את המדינה בהגשת תצהיר נוכח התנגדותה הנחרצת.

4. הנציב מצא להצדיק את התלונה. בהחלטתה קבעה השופטת, כי תצהיר של הנתבע 2 יוגש לתיק בית הדין. על המחליט לעמוד על קיום החלטתו. בעל דין אינו רשאי על דעת עצמו שלא לקיים החלטה של ערכאה שיפוטית. בידו להגיש בקשה נוספת לבית הדין, ככל שהדבר מתאפשר על פי סדרי הדין, או להשיג עליה בפני ערכאת הערעור. כזאת לא עשתה הפרקליטה. היא הגישה "הודעת עדכון" אליה כלל לא התייחסה השופטת ולא נתנה בה החלטה כלשהי.

5. בדו"ח השנתי של הנציבות משנת 2005 נאמרו הדברים הבאים במקרה בו נעתר בית הדין לבקשות חוזרות ונשנות למתן ארכה שהגישה המדינה, אשר להחלטה שנתנה הנציבה דאז, כב' השופטת (בדימוס) טובה שטרסברג-כהן (עמוד 118 בדו"ח):

"העומס המוטל על כתפי הפרקליטות אינו מצדיק הגשה חוזרת ונשנית של בקשות למתן ארכה, שחלקן מוגש באיחור ולאחר מעשה ואין להצדיק היענות להן כדבר שבשגרה. בכך יש העברת מסר בלתי ראוי של יחס מיוחד מצד בית הדין כלפי המדינה. על המדינה, ככל צד אחר, לעמוד בלוח זמנים שקוצב בית הדין. יש לנהוג בשוויון בין המתדיינים, כשמצופה מהמדינה לשמש דוגמא לאזרח המתדיין מולה ובוודאי שאין להפלותה לטובה. העתרות לבקשות חוזרות ונשנות למתן ארכה תורמת לשיבוש יומנו וסדר עבודתו של בית הדין, להתארכות המשפט ולעינוי הדין" (מספרנו: 811/05).

כך בבקשות דחייה וכך במקרים של הימנעות מציות להחלטות בית המשפט.

בעניינו חש המתלונן, כי לאורך ההליך לא נתנה השופטת דעתה לפעולות שונות שנעשו על ידי הפרקליטה ובאופן זה סייעה לה ותמכה בה כך שלא נעשה משפט צדק.

ראוי הוא, כי במשפט בו עומד בעל דין מול המדינה ונציגיה יחוש הוא, כי השופט היושב בדין נוהג בשוויון בין המתדיינים.

משכך נמצאה התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 9/16, משפחה)

מתן החלטה מהותית בתיק לאחר הגשת בקשת פסלות וטרם שניתנה החלטה בבקשה

<u>תקציר</u>: שופטת נתנה צו מניעה במסגרת תביעת פינוי לאחר שהמתלונן הגיש בקשת פסלות וטרם שניתנה החלטתה בבקשת הפסלות. בתגובתה לתלונה לא התייחסה השופטת לעניין זה ולא הסבירה מדוע סטתה מהוראות החוק אלא ציינה, כי המתלונן עשה לו שיטה להטריד את בית המשפט בבקשות פסלות. בהחלטת הנציב נאמר, כי התנהלותו הפסולה של בעל דין אינה גורעת מחובת השופט היושב בדין למלא את הוראות החוק.

1. במסגרת תביעת פינוי שהוגשה נגד המתלונן הגיש הוא בקשה לפסילת שופטת מלשבת בדין. בהחלטה מאותו היום הורתה השופטת, כי הבקשה תועבר לתגובת התובעת תוך עשרים יום (להלן: ההחלטה הראשונה). כשבוע לאחר מכן שבה השופטת והחליטה להעביר את הבקשה לתגובת התובעת תוך עשרים יום (להלן: ההחלטה השנייה). בין לבין, יום לאחר מתן ההחלטה הראשונה, ניתן צו מניעה האוסר על המתלונן לשוב לדירה נשוא הדיון (להלן: צו המניעה).

2. המתלונן טען בתלונתו, כי צו המניעה ניתן לאחר שהגיש בקשה לפסלות שופט ולאחר שהשופטת העבירה את בקשת הפסילה לתגובת התובעת, זאת אף שעד מועד הגשת התלונה לא הוגשה תגובת התובעת ואף לא ניתנה החלטה בבקשה לפסילת שופט. התנהלותה של השופטת עומדת, לטענתו, בניגוד להוראת סעיף 77א(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984 הקובע, כי כאשר נטענת טענת פסלות על השופט ליתן בה את החלטתו לפני שיתן כל החלטה אחרת בתיק. כן טען המתלונן, כי ההחלטה השניה, הזהה לחלוטין להחלטה הראשונה, נועדה לתרץ את התנהלותה הבלתי ראויה של השופטת בעניין זה.

3. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי המתלונן עשה לו שיטה קבועה לנצל לרעה את זכות הגישה לערכאות ואת זכותו להגיש תלונה לנציב כדי להשיג את מטרתו – החלפת המותב היושב בדין. שיטה זו גוזלת זמן שיפוטי יקר ומשאבי ציבור. לגופו של עניין, ההחלטה הראשונה, בה התבקשה תגובת הצד שכנגד, התבקשה לצורך הכרעה בבקשת הפסלות שהגיש המתלונן. אשר להחלטה השניה (הזהה להחלטה הראשונה), הרי שהיא ניתנה לאחר שבקשת הפסלות נסרקה בכפילות, כפי שקורה לעיתים במערכת "נט המשפט". השופטת הביעה דעתה, כי מכל מקום, לפי

סעיף 77א לחוק בתי המשפט, ממילא המועד הקובע הוא מועד הגשת בקשת הפסלות ולא מועד מתן ההחלטה לקבלת תגובה.

4. בהחלטת הנציב נאמר, כי סעיף 77א(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984 קובע: "נטענה טענת פסלות נגד שופט, יחליט בה אותו שופט לאלתר ולפני שיתן כל החלטה אחרת". בירור התלונה העלה, כי במקרה דנן ניתנה החלטה מהותית בתיק (צו מניעה) לאחר שהמתלונן הגיש את בקשת הפסלות ולפני שניתנה בה החלטה. אין חולק אפוא, כי מתן צו המניעה עומד בניגוד להוראת החוק. בתגובתה לתלונה לא התייחסה השופטת לעניין זה ולא הסבירה מדוע סטתה מהוראות החוק אלא ציינה, כי המתלונן עשה לו שיטה להטריד את בית המשפט בבקשות פסלות. אולם, התנהלותו הפסולה של בעל דין אינה גורעת מחובת השופט היושב בדין למלא את הוראות החוק.

5. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 503/15, שלום)

על התארכות הדיון בשל התנהלות היושב בדין וחוסר הצלחתו לשלוט בניהול המשפט

תקציר: התנהלות השופטת, חוסר הצלחתה לשלוט בניהול המשפט וחוסר יכולתה לרסן את הנתבע הביאה לכך שתביעה שהוגשה בסדר דין מהיר התנהלה בבית המשפט יותר מ-4 שנים.

1. תביעה כספית שהגישה מתלוננת בסדר דין מהיר התנהלה בבית המשפט יותר מארבע שנים. המתלוננת הלינה, כי במהלך דיון מנעה ממנה השופטת לחקור את הנתבע 1 חקירה מלאה ואף הנחתה אותו בדבר השאלות שעליהן עליו לענות. לדבריה, השופטת איפשרה לנתבעים לאיים על מנהל המתלוננת, על באי כוחה ועל העדה מטעמה ורק פעם אחת קנסה אותם על התנהגותם. במהלך אותו דיון איים הנתבע 1 על בא כוח המתלוננת, כי יזרוק עליו את נעלו ובתגובה לכך הפסיקה השופטת מיד את הקלטת הדיון, לא קנסה אותו על התבטאותו ולא ביקשה ממנו לחזור בו מדבריו.

2. בהחלטותיה שניתנו במהלך הדיונים בתיק ציינה השופטת, כי הנתבע 1 מבזבז את זמנו של ביהמ"ש וכי עבר את כל גבולות הטעם הטוב בהתלהמות, בצעקות, בהערות הישירות לבית המשפט ובייחוס התנהגות מינית אל מול אחת העדות מטעם התובעת. עם זאת מלבד פעם אחת בה חויב הנתבע 1 בהוצאות בשל התבטאותו, לא ננקטו כל צעדים ממשיים כנגדו.

3. הרושם העולה מפרוטוקולי הדיונים הוא שהשופטת לא "שלטה" בנעשה באולם הדיונים עד שכל הנוכחים באולם חשו בחוסר רצונה להעמיד בעל דין מתלהם על מקומו. כך נוצר מצב

בו הנתבע מאיים להשליך נעל על עורך הדין החוקר אותו והשופטת בתגובתה מורה על הפסקת ההקלטה, בלי להתייחס כלל לאמירה זו.

4. עוד עלה מפרוטוקולי הדיונים, כי באחד הדיונים הודיעה השופטת לאחר כשעתיים של חקירה לבא כוח המתלוננת, כי יש לו עוד 4 שאלות לשאול במהלך 10 דקות וכי הזילות בזמנו של בית המשפט נגמרה. בא כוח המתלוננת ציין, כי בית המשפט גילה אורך רוח כלפי הנתבעים וקצב להם חמישה ימי הוכחות, ומנגד בית המשפט ביקש ממנו שיפסיק את החקירה. בשל כך התפטר בא כוח המתלוננת מהתיק. השופטת אישרה את התפטרותו ודחתה גם את בקשת בא כוחה השני של המתלוננת להמשיך ולחקור את העד. בשל כך התפטר גם הוא מייצוג המתלוננת.

5. ניתן להבין את תחושת המתלוננת, כי השופטת נהגה ביחס של איפה ואיפה, כאשר איפשרה לנתבעים להגיש עשרות בקשות שונות ולנהל 4 ימי הוכחות כשמנגד, לאחר כשעתים בלבד, מצאה לקטוע את חקירת באי כוחה, עד שלא נותרה להם הברירה אלא להתפטר בזה אחר זה מן הייצוג. התנהלות השופטת, חוסר הצלחתה לשלוט בניהול המשפט וחוסר יכולתה לרסן את הנתבע הביאה לכך שתביעה שהוגשה בסדר דין מהיר התנהלה בבית המשפט יותר מ-4 שנים.

6. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 112/16, מחוזי)

על היבטי הדיון בעתירות אסירים

<u>תקציר</u>: תלונה הוגשה בעניינן של עתירות אסירים בטענה, כי בית המשפט נותן יחס מועדף לנציגי שב"ס, כי השופט הדן בעתירות בתוך כותלי הכלא אוכל במתקני השב"ס וכי נציגי השב"ס אינם מוכנים לחתום על התצהיר לאימות העתירות, כדרישת הדין. הנציב נתן דעתו לסוגיות אלה. בין היתר קבע, אשר לסוגיה השנייה, כי ראוי שהיא תזכה להנחייה כללית מצד המערכת, בשים לב גם למראית פני הדברים.

1. עניינה של התלונה במספר עתירות אסיר שהגיש המתלונן לבית המשפט המחוזי. המתלונן פירט בתלונתו את טרוניותיועל רשויות שב"ס ועל החלטות שונות שנתן השופט שדן בעתירותיו:

א. השופט מעניק יחס מועדף לנציגי השב"ס בנתינת ארכות להגשת תגובותיהם שעה שתגובתם לא הוגשה במועד שנקבע לכך, אף מבלי שהתבקש לעשות כן. המתלונן סבור, כי השופט "משתף פעולה עם השב"ס ... ולא מנהל מערכת שיפוטית הוגנת".

ב. השופט "אוכל במתקני שב"ס" כאשר הוא מגיע באחד מימי השבוע לדיונים במתקן בית הכלא. המתלונן סבור, כי מעשה זה הינו "דבר אשר אף למראית עין מהווה נתינה אסורה ויכול להשפיע על תוצאות ההליך".

ג. נציגי השב"ס אינם מוכנים לחתום על התצהיר לאימות העתירות, כדרישת הדין, בלא שהשופט נותן דעתו לכך. בעניין זה אף ניתנות החלטות סותרות. בחלק מהמקרים נמחקות עתירות אלה אך בעתירות אחרות מוצא לדון השופט אף על פי שהן לא אומתו כאמור בתצהיר.

2. בתגובתו לתלונה הסביר השופט, לעניין מתן ארכות לשב"ס בהגשת תגובות, כי במקרים רבים נדרש זמן תגובה ארוך יותר לנציגי השב"ס, דבר הנקבע על סמך קריאת העתירה. משכך אין הוא מוצא להיעתר לעתירה רק בשל איחור במתן התגובה לה. לדברי השופט: "במקרים רבים דורשת הכנת התגובה ע"י שב"ס קבלת עמדת גורמים בשב"ס או מחוץ לשב"ס, מלבד תגובה של מפקד מתקן הכליאה בו מוחזק האסיר, שנדרשת בכל מקרה, כמו עמדת משטרת ישראל, גורמי טיפול, מודיעין ורפואה בשב"ס או עמדת ועדות מקצועיות".

3. אשר לאכילתו במתקני השב"ס מסר השופט: "לאחר קיום דיונים במספר עתירות, וכאשר אין אסירים שממתינים לדיונים אני מקיים בצהרי היום הפסקה בת כרבע שעה בטרם מובאים אסירים אחרים לדיונים בעתירותיהם. במהלך הפסקה אני נמצא ביחידות בלשכת השופט הקטנה שנמצאת ליד אולם הדיונים בעתירות". לדבריו: "החלופה היחידה של אוכל מחוץ למתחם שב"ס תגרום להארכת משך ההפסקה ולהמתנה של אסירים ועורכי דין כאשר תנאי ההמתנה של אסירים לקיום דיונים בעתירותיהם אינם קלים גם כך". עוד הוסיף: "עובר למועד ההפסקה מביא האחראי מטעם שב"ס על המתקן שבו מתקיימים הדיונים, שאין לו כל קשר לטוענים בעתירות מטעם שב"ס, מזון על מגש שכולל שתי לחמניות, ירקות חתוכים וגביע גבינה ... אני אוכל כזית מתוך המזון הנ"ל, כשאני נמצא ביחידות בלשכה". עוד הוסיף וציין השופט: "אני דחיתי, דוחה ואדחה הצעות ובקשות שהופנו אלי לאכול בחדר האוכל של נציבות שב"ס למרות שאין קשר בין הסועדים באותו חדר אוכל לגורמים שמטפלים ומייצגים את שב"ס בעתירות".

4. השופט מתייחס גם לתצהיר המאמת את העתירה – הוא מסכים, כי קיימת חשיבות רבה לכך שהעתירות ייחתמו על ידי האסיר ויוגשו באמצעות השב"ס, כי אז מתקיים ראיון עם מפקד האגף אשר פותר חלק מן הבעיות ובכך מייתר את הפניה לערכאות. לעניין סירוב הגורמים המוסמכים בשב"ס לחתום על תצהירים לאימות עתירות מסר השופט: "הובהר לי שהסירוב נובע מכך שהעתירות לא מוצגות בפניהם, שכן הן לא מוגשות באמצעות שב"ס ובמקרים רבים, כאמור לעיל, לא נמצאות ברשות האסירים".

אשר לטענה כי בעניין זה ניתנות החלטות סותרות הבהיר השופט: "אכן, ישנם מקרים בהם נושא העתירה, שמוגשת ע"י המתלונן, בשם אסיר שאינו חותם עליה, שאינו מצרף אליה תצהיר ואינו משלם אגרה – מצדיק דיון בה חרף האמור לעיל. במקרה כזה נקבע דיון בעתירה ובמקרים מסוימים ממונה לעותר, לבקשתו, סניגור מהסניגוריה הציבורית".

5. הנציב קבע, כי בידי היושב בדין שיקול הדעת אם להאריך לצד שכנגד את המועד להגשת תגובה, לפי נסיבות העניין. עם זאת, מוטב כי הדבר לא ייעשה כדבר שבשגרה, ואף זאת לאחר הגשת

בקשה מנומקת למתן אורכה ולא ביוזמת בית המשפט. הדבר אף ימנע לזות שפתיים של העדפת נציגי השב"ס.

6. סברת המתלונן, כי אכילתו של השופט במתקן השב"ס משפיעה על החלטותיו לגופן אין לה על מה לסמוך. לעצם העניין העיר הנציב, כי בעבר כבר טופלה בנציבות תלונה באשר לנוהג לפיו שופטים הדנים בעתירות אסירים סועדים ארוחת צהריים עם קציני העתירות של שב"ס ועם נציגי הפרקליטות (מספרנו: 944/06). בהחלטה שניתנה בתלונה זו נקבע, כי ראוי למנוע לזות שפתים לבל ידבק רבב כלשהו בשופט וכי מפגשים בין שופטים לפרקליטים ואנשי שב"ס שלא במסגרת הדיונים יתקיימו רק במעמד שני הצדדים, אם האסיר מיוצג, או לא יתקיימו כלל. אכן, מתגובת השופט עולה, כי אין זה המקרה כאן כלל ועיקר שכן במקרה דנן סועד השופט את לבו ביחידות בלשכת השופט. עם זאת ראוי, לדעת הנציב, כי הסוגיה בכללותה תזכה להנחייה כללית מצד המערכת, בשים לב גם למראית פני הדברים.

7. אשר לסירוב הגורמים המוסמכים בשב"ס לחתום על תצהירי אימות העתירות – תקנה 2(ב) לתקנות סדרי דין (עתירות אסירים) תש"ם-1980 מורה: "לעתירה יצורף תצהיר לאימות העובדות המשמשות לה יסוד". כן נאמר בסעיף 12(א) לפקודת נציבות בתי-הסוהר, פרק 4 – אסירים, מס' פקודה: 04.31.00: "איש שרות לא יעשה דבר שיש בו כדי למנוע, לעכב או להפריע בהגשת עתירה לבית משפט, בהעברתה או בטיפול ובדיון בה. אין להפעיל לחץ מכל סוג על אסיר, במישרין או בעקיפין, כדי שיבטל את עתירתו".

שעה שמועלית טרוניה על הפרת הוראות הדין בעניין זה ראוי כי בית המשפט ידרוש את תגובת שב"ס למקרה הפרטני ויתן בעניין זה החלטה. על כל פנים מיטיב השופט לעשות, שעה שאינו דוחה על אתר עתירה מחמת שהיא אינה מגובה בתצהיר.

אשר לתלונות המופנות כנגד התנהלות שלטונות שב"ס, הרי שאין מדובר בתלונה המתייחסת ל"שופט" כהגדרתו בסעיף 1 לחוק ואין הנציב מוסמך לבררה, ומשכך יועבר העתק מהחלטה זו לעיון היועץ המשפטי של השב"ס, על מנת שיתן דעתו לסוגיות אלה. יכול שיש גם טעם ברענון הנהלים אצל שלטונות שב"ס בעניין זה.

התלונה נגד השופט נדחתה.

<u>תמצית החלטה (מספרנו 140/16, עבודה)</u>

יש למעט בקבלת בקשות חוזרות ונשנות לקבלת אורכה שאין בהן הנמקה חדשה של ממש

<u>תקציר</u>: על שופט לאחוז במוסרות הדיון בידיו ואל לו להיעתר באופן חוזר ונשנה לבקשות למתן אורכה שאין בהן הנמקה חדשה של ממש. גם ההנחיות המכוונות לשופטים הן למעט בכך.

1. עניינה של תלונה שהגישה תובעת היא בבקשות חוזרות ונשנות של נתבעת לקבלת אורכה להגשת תצהירי עדות ראשית, להן נעתרה השופטת שדנה בתיק. מנגד, בקשת התובעת להקדמת מועד הדיון או לחילופין "להעביר [את התיק] לשופט אחר שיומנו פחות עמוס אשר ידון בתיק" וזאת עקב מחלה קשה של התובעת, נדחתה, כשבהחלטתה כתבה השופטת: "יומנו של בית הדין אינו מאפשר את הקדמת הדיון. כמובן שאין מקום להעביר תיק זה לשופט אחר, וחבל שבכלל הוגשה בקשה כאמור רק בשל כך שבית הדין נעתר לבקשות הנתבעת למתן ארכה להגשת תצהירה". יצויין, כי לבד מאשר לגבי הבקשה הראשונה שהגישה הנתבעת לא ניתנה הסכמת המתלוננת לאף אחת מיתר בקשותיה של הנתבעת לאורכה. דיון לשמיעת הוכחות שנקבע לחודש ינואר 2016 נדחה בהחלטת השופטת לחודש מאי 2016 וזאת "עקב אילוצי בית הדין".

2. לא בלי היסוס נמנע הנציב מלחוות דעתו על עצם החלטות השופטת להיענות ל"מבול" בקשות הנתבעת בתיק. עם זאת העיר הנציב, כי יש שכמות הופכת לאיכות. על שופט לאחוז במוסרות הדיון בידיו ואל לו להיעתר באופן חוזר ונשנה לבקשות למתן אורכה שאין בהן הנמקה חדשה של ממש. גם ההנחיות המכוונות לשופטים הן למעט בכך.

יתרה מכך, במצב דברים בו בקשות הנתבעת מתקבלות חזור ושנה, לא היה מקום להערת השופטת כלפי התובעת בהחלטתה.

תמצית החלטה (מספרנו 631/15, ענייני משפחה)

תוקפו של צו הגנה שניתן בהסכמת הצדדים עד תום ההליכים ביניהם

תקציר: נדחתה תלונה בה טען המתלונן, כי לא ניתנה החלטה בבקשתו לביטול צו הגנה. עם זאת העיר הנציב בהחלטתו, כי ספק בעיניו, לאור הוראת סעיף 5(א) לחוק למניעת אלימות במשפחה, אם יש תוקף להסכמת הצדדים על מתן צו הגנה לתקופה בלתי מוגבלת בזמן. אין חולק על כך, שאחד מתפקידיו החשובים ביותר של שופט בית המשפט לענייני משפחה הוא לנסות ולהביא את הצדדים, ככל שניתן, להסכמה כוללת על יישוב הסכסוך ביניהם או על סיום המחלוקת. אולם הסכמה זו צריכה להיות במסגרת החוק. ככל שהסכמת הצדדים אינה עולה בקנה אחד עם הוראות סעיף כופה (קוגנטי) בחוק (כמו סעיף 5(א) הנ"ל), על השופט לפעול לתיקון הליקוי סמוך לאחר שהדבר נודע לו, גם אם התיק עבר לטיפולו בשלב מאוחר יותר.

1. נגד המתלונן הוגשה בקשה למתן צו הגנה לבית המשפט לענייני משפחה. בתום דיון שהתקיים במעמד הצדדים ניתן תוקף של החלטה להסכמות הצדדים לפיהן המתלונן לא יכנס לדירת הצדדים עד למתן החלטה אחרת. כמה חודשים לאחר מכן הגיש המתלונן בקשה לביטול צו ההגנה. בדיון בבקשת המתלונן הגיעו הצדדים להסכמה לפיה דמי שכירות מדירה המהווה רכוש משותף של הצדדים (הרשומה על שם בנם החסוי) יעברו למתלונן בשלמותם, כדי שיוכל לשכור לעצמו דירה, וכן להסכמה, כי המתלונן יתגורר בדירה שישכור כאמור "עד לסיום ההליכים בין הצדדים".

בהחלטה מאותו היום אישרה השופטת (להלן: השופטת הראשונה) את הסכמות הצדדים ונתנה להן תוקף של החלטה (להלן: ההחלטה), והתיק נסגר.

2. בתלונתו הלין המתלונן על כך שהשופטת הדנה כיום בהליכים בתיקים אחרים המתנהלים בין הצדדים (להלן: השופטת השנייה) לא נתנה החלטה בבקשתו לביטול צו ההגנה, למרות שחלפו כשנתיים מיום מתן הצו. לדבריו, אמנם נתן בשעתו (בפני השופטת הראשונה) את הסכמתו שלא להתגורר בדירה המשותפת עד לסיום ההליכים בין הצדדים, אך חלפו למעלה משנתיים בלי שנפתח נגדו תיק פלילי, ולמרות שהשופטת השנייה אמרה שתשקול את בקשתו, טרם נעשה דבר.

3. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת השנייה, כי לאחר תום ההליכים בפני השופטת הראשונה הגישו הצדדים תביעות נוספות (תביעת אפוטרופסות, תביעה כספית ותביעת מזונות), שהדיון בהן אוחד והן הועברו לטיפולה. בדיון האחרון הודיע בא כוח המתלונן, כי הצדדים ניסו לבוא בדברים ביחס למכלול הסוגיות התלויות ועומדות, אלא שהניסיון לא צלח. השופטת העירה, כי לאחר מתן החלטת השופטת הראשונה בתיק צו ההגנה (שנסגר) לא הגיש המתלונן כל בקשה לביטולה.

4. באי כוח המתלונן מסרו בתגובתם לתלונה, כי התלונה הוגשה על דעת המתלונן בלבד, וכי הם אינם מעוניינים להתערב בכך.

5. בא כוח האישה מסר בתגובתו לתלונה, כי המתלונן היה מיוצג על ידי עו"ד לאורך כל ההליך, וכי צו ההגנה המקורי וההחלטה ניתנו בהסכמתו המלאה של המתלונן. המתלונן לא ביקש לבטל את ההחלטה ובדיונים האחרונים שהתקיימו בהליכים שבין הצדדים, שגם בהם היה המתלונן מיוצג, לא ביקש מעולם לחזור לדירת הצדדים.

6. סעיף 5(א) לחוק למניעת אלימות במשפחה, תשנ"א 1991 קובע:
"תקפו של צו הגנה לא יעלה על שלושה חדשים; בית המשפט רשאי להאריך את תקפו של הצו מפעם לפעם, ובלבד שהתקופה הכוללת לא תעלה על ששה חדשים; ואולם, מנימוקים מיוחדים שיפורטו בהחלטתו, רשאי הוא להאריך את תוקפו של הצו לתקופה כוללת שלא תעלה על שנה אחת וכן, מנימוקים מיוחדים כאמור, רשאי בית המשפט להאריך את תוקפו של צו הגנה לתקופה כוללת שלא תעלה על שנה אחת נוספת".

7. נוכח הוראת סעיף 5(א) לחוק למניעת אלימות במשפחה, התבקשה השופטת השנייה להשלים את תגובתה בשאלת תוקפה של ההחלטה, בה נקבע בהסכמת הצדדים, כי צו ההגנה יעמוד בתוקפו עד לסיום ההליכים ביניהם.

8. בתגובתה ציינה השופטת, כי צוי הגנה ניתנים ברגיל כעזרה ראשונה, אך לעיתים קרובות בית המשפט לענייני משפחה מנסה להביא את הצדדים להסכמות שישליכו על פתרון הסכסוך בכללותו, במטרה מובהקת להקטין את החיכוך בין בני הזוג ובמיוחד את הפגיעה בילדיהם.

ההחלטה שניתנה על ידי השופטת הראשונה משקפת תפיסת עולם זו, והמתלונן לא ערער עליה ולא ביקש לשנותה.

9. השופטת השנייה צירפה אף היא את תגובתה בה ציינה, כי סעיף 5 לחוק למניעת אלימות במשפחה קובע, כי תוקפו של צו הגנה הוא לשלושה חודשים, אולם ההליכים בתיק נשוא התלונה (בקשת המתלונן לביטול צו הגנה) הסתיימו בהסכמת הצדדים, ולא במתן צו הגנה. לדבריה, בבתי המשפט לענייני משפחה ניתנים צוי הגנה כדבר שבשגרה כעזרה ראשונית לצדדים, כדי להרחיק את הניצים עד יעבור זעם, כאשר קיים חשד לסיכון מי מהצדדים. אולם בתיקים מסוימים, דוגמת התיק הנ"ל, כאשר קיים סיכוי להגיע להסדר כולל, הגישה הראויה היא לנסות ולהביא את הצדדים להסכמות שלהן השלכה על פתרון הסכסוך הכולל, הכל כדי לצמצם את החיכוך בין בני הזוג ואת הפגיעה בילדיהם. השופטת הוסיפה, כי ההחלטה נתנה תוקף להסכמת הצדדים, כי המתלונן יקבל את דמי השכירות מהדירה הנוספת של בני הזוג לשם מימון שכירת דירה עבורו, זאת, עד לסיום ההליכים בפני השופטת השנייה. המתלונן לא ערער על ההחלטה ולא הגיש בקשה לביטולה.

10. בירור התלונה העלה, כי שלא כטענת המתלונן, הבקשה שהגיש לביטול צו ההגנה נדונה בדיון שבו הגיעו הצדדים להסכמה שקיבלה תוקף של החלטה, והתיק נסגר. זאת ועוד: בירורנו במזכירות בית המשפט העלה, כי המתלונן, אף שהיה מיוצג על ידי עו"ד לאורך כל ההליך, לא הגיש כל בקשה לביטול צו ההגנה לאחר מתן ההחלטה, ולא נמצא כל יסוד לטענתו, כי השופטת השנייה "הבטיחה" לו לשקול את ביטול צו ההגנה.

11. עם זאת העיר הנציב, כי ספק בעיניו, לאור הוראת סעיף 5(א) לחוק למניעת אלימות במשפחה, אם יש תוקף להסכמת הצדדים על מתן צו הגנה לתקופה בלתי מוגבלת בזמן. אין חולק על כך, שאחד מתפקידיו החשובים ביותר של שופט בית המשפט לענייני משפחה, הוא לנסות ולהביא את הצדדים, ככל שניתן, להסכמה כוללת על יישוב הסכסוך ביניהם או על סיום המחלוקת. אולם הסכמה זו צריכה להיות במסגרת החוק. ככל שהסכמת הצדדים אינה עולה בקנה אחד עם הוראות סעיף כופה (קוגנטי) בחוק (כמו סעיף 5(א) הנ"ל), על השופט לפעול לתיקון הליקוי סמוך לאחר שהדבר נודע לו, גם אם התיק עבר לטיפולו בשלב מאוחר יותר.

12. למרות ההערה דלעיל, לא מצא הנציב מקום לקבוע כי התלונה על השופטת מוצדקת. זאת, ראשית, מאחר שהסכמת הצדדים בעניינו לא הייתה למתן צו הגנה נגד המתלונן, אלא לכך שכספי דמי השכירות מדירה נוספת שבבעלות הצדדים יועברו במלואם למתלונן כדי לממן עבורו שכירת דירה אחרת, בה יתגורר בנפרד עד סיום ההליכים בין הצדדים. שנית, המתלונן היה מיוצג על ידי עו"ד בדיון זה ובדיונים שהתקיימו לאחר מכן, והסכמתו ניתנה לאחר שהתייעץ עם באי כוחו, אשר סירבו, כאמור, להגיב לתלונה. שלישית, על אף היותו מיוצג, לא הגיש המתלונן לאחר מתן ההחלטה בקשה לביטול צו ההגנה.

13. בכך נסתיים הטיפול בתלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 196/16, שלום)

גם בעל דין סדרתי זכאי לקבל פסק דין במועד

תקציר: שופט ביקש להצדיק עיכוב במתן פסק דין בהתנהלותו של המתלונן ובהיותו בעל דין סדרתי. פסק הדין ניתן כשישה חודשים לאחר הגשת אחרון הסיכומים, פרק זמן שאינו סביר בהליך המתנהל בסדר דין מהיר (כפי שנקבע בתקנה 214 ט"ז(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984). גם אם מוצדקות טענות השופט באשר להליכים הרבים אותם מנהל המתלונן ולדרך התנהלותו, אין בכך כדי להצדיק את העיכוב במתן פסק הדין. גם בעל דין סדרתי זכאי לקבל פסק דין במועד.

1. תביעה נדונה בפני שופט שלום בסדר דין מהיר. ביום 1.12.14 הוגשו אחרוני הסיכומים בתיק אך פסק הדין ניתן רק ביום 25.5.15. המתלונן הלין על העיכוב שחל בנתינת פסק הדין.

2. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי פסק הדין ניתן באיחור ואין זה ראוי, כי יינתן באיחור. עם זאת הוסיף, כי ריבוי הליכים שמנהל המתלונן נגד שכניו (חמישה עשר הליכים נוספים) הוא אשר גרם לעיכוב במתן פסק הדין. המתלונן הינו בעל דין סדרתי אשר נוהג בדרך של התשה, וכאשר מסיים הוא למקד את חיציו נגד שכניו ונכשל בכך הוא משליך את זעמו כלפי כל הגורמים הנוספים בתיק. מאחר שכל תביעותיו נדחו או נמחקו לאחר שנוהלו בשפה משתלחת ובוטה, נדמה כי המפלט האחרון עבורו הינו הגשת תלונה אשר "נתפסת ללוח השנה". השופט הוסיף: "המערכת עומדת חסרת אונים בפני בעלי דין אשר מביאים בצורה סדרתית תובענות סרק ובהן הליכים רבים ומפותלים ומנהלים אותם בסרבול ולעייפה".

3. פסק הדין ניתן כשישה חודשים לאחר הגשת אחרון הסיכומים, פרק זמן שאינו סביר בהליך המתנהל בסדר דין מהיר (כפי שנקבע בתקנה 214 ט"ז(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984). גם אם מוצדקות טענות השופט באשר להליכים הרבים אותם מנהל המתלונן ולדרך התנהלותו, אין בכך כדי להצדיק את העיכוב במתן פסק הדין. גם בעל דין סדרתי זכאי לקבל פסק דין במועד.

4. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (176/16, שלום)

קיום דיון לשם שמיעת הצעת בית המשפט לפשרה למרות המרחק הרב בין בית המשפט ומשרדי באי כוח הצדדים

תקציר: קיום דיון אך ורק לשם שמיעת הצעת בית המשפט לפשרה וקיום דיון נוסף לקדם משפט סרבלו והאריכו במקרה זה ללא צורך את התנהלות התיק. וזאת במיוחד שעה שבאי כוח הצדדים

פירטו את המרחק הרב שבין משרדיהם ובין בית המשפט. כאשר הוגשה בקשה בהסכמת באי כוח כל הצדדים טוב היה עושה השופט לו היה מגלה את הרגישות הנדרשת, בוחן בנפש חפצה את הבקשה ושוקל אם יש לכפות על עורכי דין לנסוע לבית המשפט מספר שעות לכל כיוון (אך ורק לשם שמיעת הצעת פשרה), ואם אין מקום לשלוח את הצעת הפשרה של בית המשפט לצדדים בדואר.
גם אם סבר בית המשפט, כי אכן קיימת חשיבות בשמיעת הצעת הפשרה בדיון באולמו טוב היה עושה לו היה מפרט במקצת את שיקוליו לדחיית הבקשה, ולא מסתפק בשתי מילים "הבקשה נדחית". כמו כן טוב היה עושה השופט לו היה שוקל, אם אין מקום להעלות את הצעת הפשרה במהלך ישיבת קדם המשפט, ולייתר בכך את הישיבה הנוספת שנקבעה לצורך העלאת הצעת הפשרה.

1. הרקע לתלונה הוא תביעה שהגישה תושבת הצפון לבית משפט השלום באזור מגוריה. משרדיהם של באת כוח התובעת ובאי כוח הצדדים השלישים מצוי בעיר תל אביב, ואילו משרדי באי כוח הנתבעת מצוי בעיר חיפה. בהחלטתו קבע השופט, כי הצדדים מוזמנים לדיון לשם שמיעת הצעת בית המשפט לפשרה. לאור המרחק הרב בין מיקום משרדי עורכי הדין לבית המשפט הגישו באי כוח הצדדים בקשה בהסכמה, בה ביקשו שבית המשפט ישלח את הצעתו בדואר. השופט נתן החלטה בת שתי מילים: "הבקשה נדחית". בדיון שהתקיים נרשם פרוטוקול קצר ביותר ובו צויין, שבית המשפט מוסר את הצעתו לצדדים, התובעת הודיעה שאין היא מקבלת את הצעת בית המשפט וביקשה שייקבע מועד לדיון הוכחות.

2. בית המשפט קבע ישיבת קדם משפט נוספת. באי כוח כל הצדדים שבו והגישו בקשה לביטול הדיון בה ציינו, שהם סבורים, כי אין צורך בקיום ישיבת קדם משפט. הצדדים ציינו את המרחק הרב בין מקום משרדיהם לבית המשפט והוסיפו, כי בקשה קודמת שלהם לשליחת הצעת בית המשפט בדואר נדחתה והדיון אז ארך דקות ספורות: "אך ורק לצורך הקראת הצעה, אשר יכולה להישלח בדואר, כפי שביקשו כל הצדדים בתיק. בשל כך נאלצה עו"ד מטעם התובעת לנסוע במשך 3 שעות לכל כיוון תוך סיכונה בדרכים".
השופט נתן החלטה מנומקת בה דחה את הבקשה, הדיון התקיים ובמהלכו נקבעו רשימת העדים וזמני חקירתם.

3. בתלונתה מלינה המתלוננת, כי השופט דחה את בקשת הצדדים וכי החלטתו ניתנה ללא כל נימוק. לדבריה, בית המשפט ביכר לזמן את הצדדים "ממרחקים תוך סיכונם בדרכים, ונסיעה של 6 שעות בהן ביליתי על הכביש, וכל זאת על מנת לשמוע הצעה שהוקראה בתוך 2 דקות!!! אדגיש עוד כי לא נערך כל דיון מעבר לכך, לא לגופו של עניין, ולא בעניינים אחרים ומיד לאחר שמיעת ההצעה התפזרו כולם".
עוד מלינה המתלוננת על דחיית בקשת הצדדים לבטל את הדיון בקדם המשפט. לדבריה, אמנם בהחלטת בית המשפט נקבע, כי הצדדים יכולים להגיע להסכמות ביניהם על מנת לייתר את הדיון, "אולם הואיל והחלטתו נפרסה גם על הסכמות במישור של נחיצות העדים, הרי שברור שלא הסכימו הצדדים לוותר על עדיהם וכך בעצם החלטתו זו של השופט, כפי שנכתבה, היה בה משום מכשול וקושי להשגת הסכמה".

4. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי החליט לדחות את בקשת הצדדים מאחר שבמתן הצעת פשרה בעל פה ניתן להסביר באופן בלתי אמצעי ועם ניואנסים שאינם בהכרח עוברים בכתובים, שיקולים אשר עומדים בבסיס ההצעה. שיקול זה הצדיק לדבריו גם נסיעה של עורכי דין מתל אביב לדיון וזאת אף על פי שזמנם של עורכי הדין חשוב הוא. השופט הטעים, כי מעמד בלתי אמצעי מסוג זה במתן הצעת פשרה מביא לא אחת לסיומם של תיקים.

אשר להחלטתו לדחיית ישיבת קדם המשפט ציין השופט, כי מדובר בתיק המתאים לשמיעת עדויות ראשיות בעל פה ולכן הורה על הגשת רשימת עדים. רשימת עדי התביעה מנתה עשרה עדים ורשימות העדים מטעם שני משרדי הנתבעת (בנוסף ל'עדים' העשויים להסתפק בהגשת מסמכים) מנו כארבעה עדים נוספים. לפיכך מדובר לדעתו במקרה מובהק המתאים לקיום קדם משפט מסכם. השופט הדגיש, כי בשל גישתו לכבד את זמנם של עורכי הדין קבע בהחלטתו, כי ככל שיעלה בידי הצדדים להגיש הודעה מוסכמת בעניין צמצום או ייתור חלק מהעדויות הוא ישקול את ביטול הדיון. מאחר שלא עלה בידי הצדדים להגיש הודעה מוסכמת כאמור החליט, כי הדיון יתקיים. במהלך הדיון בישיבת קדם המשפט נרשמו דבריו בשבעה עמודי פרוטוקול, זאת בניגוד לדברי המתלוננת לפיהן הדיון ארך כרבע שעה.

עוד ציין השופט, כי במהלך הדיון הסכימה המתלוננת, לאחר בירור טלפוני, לוותר על עדה אחת. דינמיקה זו, של דיון בלתי אמצעי, בירור טלפוני בזמן אמת והגעה להסכמה ולהבנה לגבי נקודות אלה ואחרות על אתר, ממחישה בעיני השופט את היתרון בקיום דיון קדם משפט מסכם.

5. בתגובתו לתלונה מסר בא כוח הנתבעת, כי הבקשות שצוינו בתלונה אכן הוגשו לבית המשפט בהסכמתו.

6. ב"כ נוסף של הנתבעת מסר, כי התביעה הוגשה על פי בחירת משרד המתלוננת לבית משפט השלום באזור הצפון ולכן יש להניח, כי נלקחו בחשבון הנסיבות שיידרשו לשם ניהול הדיון. עיון בהחלטה לעניין ישיבת קדם המשפט מלמד, כי השופט הקדים והסביר את הצורך שמצא בקיום קדם משפט מסכם (הצורך לבחון את האפשרות להגיע להסכמות אשר יצמצמו או ייתרו חלק מהעדויות) ועיון בפרוטוקול הדיון מלמד, כי כך אכן נעשה. עורך הדין הטעים, כי מבירור שערך עם עורך דין ממשרדו שהופיע באותו דיון עולה, כי הדיון ארך "לא מעט זמן", מעבר לרבע שעה, וכך גם משתקף מפרוטוקול הדיון הארוך.

עוד הוסיף עורך הדין, כי גם למשרדו לא נוח להופיע בבית המשפט באזור הצפון ולכן הסכים לבקשה לביטול הדיון. אולם משקבע השופט אחרת, כובדה החלטתו ללא תרעומת. הוא הדין גם ביחס למתן הצעת בית המשפט. לדבריו, אין מקום לתלונה אלא יש לגבות את השופט על ניסיונו לנהל את התיק באופן מסודר, על פי הבנתו ושיטתו בתנאים סביבתיים לא קלים בהם נדרש לפעול ולעשות משפט.

7. ככל שהתלונה נסובה על דחיית הבקשה לביטול דיון קדם המשפט מקובלים עלינו הסברי השופט בתגובתו, מה עוד שבהחלטתו המנומקת הבהיר, כי אם תוגש לו הודעה מוסכמת על מספר העדים והזמן הדרוש לחקירתם הוא יבחן מחדש את הבקשה לביטול הדיון. לאחר שהצדדים לא הגיעו להסכמות ביניהם ולא הגישו הודעה מוסכמת, כפי שהציע בית המשפט, מה להם להלין על קיום דיון לשם הגעה להסכמות אשר יקדמו את הדיון בתיק.

8. ברם לא כך הדבר לגבי הבקשה למשלוח הצעת בית המשפט לפשרה בדואר. בפרוטוקול הדיון לא מפורט מה היא ההצעה שהעלה בית המשפט ולא ברור מדוע לא ניתן היה לשלוח את ההצעה בדואר כפי שביקשו באי כל הצדדים בתיק, או מדוע לא ניתן היה להעלות את ההצעה בישיבת קדם המשפט.
קיום דיון, אך ורק לשם שמיעת הצעת בית המשפט, וקיום דיון נוסף לקדם משפט, סרבלו והאריכו במקרה זה ללא צורך את התנהלות התיק. במיוחד כאשר באי כוח הצדדים מפרטים את המרחק הרב שבין משרדיהם לבית המשפט. כאשר הוגשה בקשה בהסכמת באי כוח כל הצדדים טוב היה עושה בית המשפט לו היה מגלה את הרגישות הנדרשת, בוחן בנפש חפצה את בקשות הצדדים, ושוקל אם יש לכפות על עורכי דין לנסוע מספר שעות לכל כיוון (אך ורק לשם שמיעת הצעת פשרה), ואם אין מקום לשלוח את הצעת הפשרה בדואר.
גם אם סבר בית המשפט, כי אכן קיימת חשיבות בשמיעת הצעת הפשרה בדיון באולמו, טוב היה עושה לו היה מפרט במקצת את שיקוליו לדחיית הבקשה, ולא מסתפק בשתי מילים "הבקשה נדחית". כמו כן טוב היה עושה השופט לו היה שוקל, אם אין מקום להעלות את הצעת הפשרה במהלך ישיבת קדם המשפט, ולייתר בכך את הישיבה הנוספת שנקבעה לצורך העלאת הצעת הפשרה.

9. לאור האמור לעיל התלונה נמצאה מוצדקת כאמור בסעיף 8.

תמצית החלטה (מספרנו 166/16, עבודה)

חובת ההערה למי שאינו נוהג כהלכה באולם והצורך לתעד את הדברים בפרוטוקול

תקציר: עורך דין נהג שלא כהלכה באולם, הן כלפי השופטת שדנה בתיק והן כלפי הצד שכנגד ובאת כוחה. תלונתו על הערת השופטת כלפיו נדחתה. הנציב הוסיף, כי היושב בדין מוסמך להעיר למי שאינו נוהג כהלכה באולמו ואף חובה מוטלת עליו לעשות כן על מנת לשמור על התנהלות ראויה מקצועית ותרבותית של הדיון. יתכן, כי לו נקרא המתלונן לסדר במועד מוקדם יותר לא היו הדברים מגיעים כדי שיא שגרם אף לשופטת בסופו של יום לנזוף בו ולהעמידו במקומו. וזאת לזכור – כבודו של היושב בדין ושל הדיון המתנהל באולמו אינו אך כבודו האישי של השופט אלא של המערכת כולה. זאת ועוד. מן הראוי לתעד התנהגות חריגה בפרוטוקול; יתכן כי תיעוד כדבעי היה מונע את התלונה ואת טענות הסרק שבפי המתלונן.

1. עורך דין הלין לנציב על כך שהשופטת שדנה בתיק העירה לו, כי "הוא אחד מעורכי הדין החצופים ביותר שהופיעו באולם זה".

2. הבירור העלה, כי מדובר במקרה קיצוני ויוצא דופן של עורך הדין שנהג בזילות כלפי הצד שכנגד וכלפי השופטת. התלונה נדחתה והנציב קבע, כי המתלונן נהג בדרך בלתי ראויה, עלב בשופטת ואף בבאת כוח הנתבעת. את אמירתה של השופטת אליו יש להצדיק איפוא על רקע זה. גם אין מדובר באמירה בלתי מידתית בשים לב לנסיבות הענין.

3. עם זאת הוסיף הנציב, כי למקרא החומר שעמד בפניו עולה הרושם, כי השופטת נהגה במתלונן בסלחנות יתרה. היושב בדין מוסמך להעיר למי שאינו נוהג כהלכה באולמו ואף חובה מוטלת עליו לעשות כן על מנת לשמור על התנהלות ראויה מקצועית ותרבותית של הדיון. יתכן, כי לו נקרא המתלונן לסדר במועד מוקדם יותר לא היו הדברים מגיעים כדי שיא שגרם אף לשופטת בסופו של יום לנזוף בו ולהעמידו במקומו.
וזאת לזכור – כבודו של היושב בדין ושל הדיון המתנהל באולמו אינו אך כבודו האישי של השופט אלא של המערכת כולה.
זאת ועוד. מן הראוי לתעד התנהגות חריגה בפרוטוקול; יתכן כי תיעוד כדבעי היה מונע את התלונה ואת טענות הסרק שבפי המתלונן.

תמצית החלטה (מספרנו 146/16, תעבורה)

התמשכות הליכים יוצאת דופן בתיק תעבורה

תקציר: המתלונן נפצע בתאונת דרכים שארעה בשנת 2009. נגד אחד הנהגים הוגש בתיק כתב אישום בשנת 2010. במהלך השנים התקיימו בתיק 17 דיונים (הקראה, דיונים רגילים ותזכורות), ישיבת גישור (שלא צלחה) וישיבת הוכחות אחת בשנת 2016, שבה נגזר דינו של הנאשם והתיק הסתיים. התיק נשמע בפני שלושה מותבים. התלונה נמצאה מוצדקת על שניים מבין השופטים שטיפלו בתיק ונמצאה מוצדקת גם מבחינה מערכתית. ההתנהלות בתיק זה לא תרמה לחיזוק אמון הציבור בבתי המשפט.

1. המתלונן נפצע בתאונת דרכים שארעה בשנת 2009. נגד אחד הנהגים הוגש בתיק כתב אישום בשנת 2010. במהלך השנים התקיימו בתיק 17 דיונים (הקראה, דיונים רגילים ותזכורות), ישיבת גישור (שלא צלחה) וישיבת הוכחות אחת בשנת 2016, שבה נגזר דינו של הנאשם והתיק הסתיים. התיק נשמע בפני שלושה מותבים.

2. המתלונן, שהיה אחד מעדי התביעה, מלין על הסחבת בתיק מאז נפתח. הוא מבקש להפסיק את דחיית הישיבות ואת מעבר התיק ממותב למותב.

3. התלונה הוגשה כנגד שלושה שופטים. מאחר שאחד מהם פסל עצמו מלדון בתיק עם קבלתו לידיו, לא נתבקשה תגובתו לתלונה. לשם בירור התלונה פנינו לשני השופטים האחרים וכן לשופט שמוטלת עליו גם משימה מנהלית באותו מחוז (לא היה אחד מהנילונים).

הנציב פירט בהחלטתו את רשימת כל 17 הדיונים שהתקיימו בתיק במשך השנים בפני שלושת המותבים וציין מה ארע בכל אחד מהדיונים. כן הביא את תגובותיהם של שני השופטים-הנילונים ואת תגובתו של השופט הנוסף, אשר מסר, בין היתר, כי מדובר במקרה חריג ביותר, שאינו משקף את אופן התנהלות התיקים באותו בית משפט.

4. הנציב קבע בהחלטתו, כי מן הנתונים עולה תמונה אומללה. ההוכחות בתיק נשמעו בסופו של יום בשנת 2016, בחלוף למעלה מחמש(!) שנים מפתיחתו של התיק, ולאחר שהתיק עבר תחת ידיהם של שלושה מותבים שונים(!) והתקיימו בו, טרם שמיעת ההוכחות, 17 ישיבות(!). כל זאת בשעה שהמתלונן שנחבל חבלה של ממש בתאונה ממתין עד בוש לסיום הפרשה. כל אותה עת ב"כ הצדדים אינם פועלים כדי להביא לסיום ההליכים, והם חוזרים ומבקשים דחיות כדי "להידבר" ביניהם. נקל להבין על שום מה כותב המתלונן בתלונתו:

"החלטתי לכתוב לכבודכם ולהתלונן מרוב מרר וסבל מצורת ההתנהלות בבתי המשפט".

5. במשך שנים ארוכות המתינו השופטים לתוצאות ההידברות בין ב"כ הצדדים ולשמיעת עמדתו של "ראש השלוחה" מטעם המאשימה. דמות "מסתורית" זו שימשה את הצדדים כאמתלה לדחיות חוזרות ונשנות של המשפט. על התיק עברו תלאות: שבע עשרה ישיבות, ישיבת גישור אחת וישיבת הוכחות אחת. בכך נכשלה המערכת כשלון חרוץ. העובדה שבתיק טיפלו שופטים רבים אינה מסירה את האחריות מהכל.
על כל מותב שהתיק מתגלגל לפתחו ליתן דעתו גם על ההליכים שהיו בתיק עד אז. שופט הוא חלק ממערכת השפיטה; שיפוטו הוא חלק מסיפור בהמשכים שהוא, כב' השופט, מהווה אך חוליה בו (כתיאורו של רונלד דבורקין). חרף חילופי המותבים במקרה זה לא השכיל מי מהם לקטוע את רצף הדחיות שנתבקשו בתיק במשך השנים ולהביא לסיומו. זאת למרות שכפי שעולה מרשימת מועדי הדיונים, אלה התקיימו בסמיכות יחסית זה לזה (כשלעיתים מפרידים בין מועד דיון אחד למשנהו חודשים ספורים בלבד), כך שהתיק הובא וחזר והובא בפני בית המשפט ולא היה מדובר בו בעניין מורכב במיוחד. לא מובן על שום מה בתי המשפט, שבידיהם גם הכלים לעשות כן, לא השכילו לשים קץ להתמשכות ההליכים הבלתי נסבלת.
הנציב מציין עוד, כי לא אחת הדגיש בהחלטותיו, כי בית המשפט הוא האחראי על ניהול התיק, ו"גם כאשר הצדדים תורמים בעצמם להתמשכות ההליכים, אין הדבר משחרר את השופטים מחובתם לאחוז במושכות הדיון ולנווט אותו באופן יעיל ומהיר" (ראו, למשל, ב"פתח דבר" בדוח שנתי של נציבות תלונות הציבור של שופטים לשנת 2015 שפורסם בחודש מרץ 2016). כזאת לא נעשה כאן. עוד ציין, כי לא התרשם שאת התוצאה האומללה ניתן להצדיק בחילופי המותבים, וודאי שאלה אינם צריכים להיעשות על חשבון הציבור. ההמתנה (במשך שנים) לשמיעת מוצא פיו של "ראש השלוחה" אינה מתקבלת על הדעת.

6. התלונה על שני הנילונים נמצאה מוצדקת. מובן כי פניו של בית המשפט, כפי שנתגלו בהשתלשלות הדברים, מעיבים על תדמיתה של מערכת השיפוט והתלונה נמצאה מוצדקת גם מבחינה מערכתית.

תשומת ליבם של הגורמים האמונים על בית המשפט לחומרת הנסיבות בתיק ולהתמשכות ההליכים המיותרת, שהותירה אצל המתלונן שנפגע בתאונה טעם מר, ולא תרמה לחיזוק אמון הציבור בבתי המשפט.

תמצית החלטה (מספרנו 310/16, מחוזי)

על מיקומן של החלטות הניתנות בפתקית
והוראות מנהל בתי המשפט בעניין צורת הגשת כתבי טענות

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונתו של בעל דין, על מיקומן של "החלטות בפתקית" שנתנה שופטת ואשר "הודבקו" על גבי כתבי טענות שהגישו בעלי הדין ועל טרונייתו, שבית המשפט לא עמד על חובת בעלי הדין להגיש בקשות בצורה שנקבעה על ידי מנהל בתי המשפט ופורסמה ברשומות.

1. בפני הנציב התבררה תלונה שעניינה צורת הגשת כתבי טענות ומיקומן של "החלטות בפתקית" ש"הודבקו" על גבי כתבי טענות שהגישו בעלי הדין.

2. בתלונתו הפנה המתלונן לבקשה שהגיש לשופטת שדנה בתיק בה נאמר, כי "מתפקידו של בית המשפט הנכבד לאכוף על בעלי הדין את הוראות החוק" תוך הפנייה לתקנות. לדבריו, קיימת בענין הוראה מטעם מנהל בתי המשפט שמטרתה למנוע מן היושב בדין ליתן את החלטתו שבפתקית על גבי כתב טענות כשהיא מופיעה על גוף כתב הטענות, שכן אז נמנע מן הקורא לראות את הכתוב על ידי בעל הדין בכתב הטענות המצוי מתחת לפתקית. עוד הוסיף המתלונן: "לשם כך השקיעה המערכת כספי ציבור רבים כדי ללמד את השופטים כיצד להתאים את [ההחלטה בפתקית] לחלל הדף השמאלי ... [המתלונן] מקפיד לקיים אחר הוראות מחוקק המשנה בכל כתב טענות המוגש על ידו. שאר בעלי הדין מקפידים להפר את הדין. בית המשפט הנכבד אינו מקפיד לקיים את הדין ... נבצר [מהמתלונן] לדעת מה נכתב מתחת לטבלת ההחלטה בפתקית". המתלונן מלין בהקשר זה על תגובה שמסר הנאמן וכן על החלטה שנתנה השופטת בפתקית.

3. בעניין זה יצויין, כי תקנה 68(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, הסמיכה את מנהל בתי המשפט "לפרסם ברשומות הוראות טכניות בדבר מספר עותקים של כתב טענות שיש להגיש, אופן הגשתם, צורת כתב טענות, מצורפיו ומבנהו, לרבות בדבר גודל וסוגי הגופנים, גודל העמוד ומיקום הכיתוב על פני העמוד". בין היתר פרסם מנהל בתי המשפט ביום 28.4.11 הוראות בדבר הגשת כתב טענות בילקוט הפרסומים 6229 בהן נאמר:
"בעל דין המגיש לבית המשפט בקשה, יציין את פרטי בעלי הדין בפתח הבקשה, בסמוך לשוליים הימניים של העמוד, באופן המותיר בחלקו השמאלי של העמוד מקום בלא כיתוב לשם מתן החלטת השופט".

4. הבירור העלה, כי תגובת בעל הדין אליה הפנה המתלונן לא עמדה בהוראות מנהל בתי המשפט, שכן כותרת התגובה בעמוד הראשון (בה צויינו פרטי בעלי הדין) לא הותירה, בחלקו השמאלי של העמוד, מקום פנוי ל"הדבקת" החלטתו של בית המשפט. כן נמצא, כי צדק המתלונן בכל הנוגע להחלטת השופטת בפתקית שכן החלטה זו לא ניתנה בעמוד הראשון של הבקשה אלא בעמודה השני האחרון ולא במקום פנוי מכתוב: ההחלטה בפתקית מופיעה על גבי סעיפיה האחרונים של הבקשה, בדרך שאינה מאפשרת את קריאתם המלאה של סעיפים אלה.

5. בהחלטתה בבקשת המתלונן כתבה השופטת: "עיון בבקשות המוגשות התיק מעלה כי הנאמן (בעל הדין – א.ר.) עומד בתנאים ומותיר את הצד השמאלי של המסמכים המוגשים על-ידו פנוי לפיתקית. טוב יעשה (המתלונן) אם יחדל מהטלת אשמה והכפשה של בעלי התפקיד ובית משפט כפי שצוין על ידו בסיום הבקשה".

6. לגוף הדברים, התבקשה השופטת להתייחס לתלונה. היא הופנתה להוראת מנהל בתי המשפט מיום 28.4.11 ולהחלטתה בפתקית ונתבקשה גם להבהיר אם מערכת נט-המשפט מאפשרת לשופט לשלוט על מיקום החלטתו הניתנה בפתקית.

7. בתגובתה לתלונה של השופטת לא נכללה התייחסות מלאה למבוקש על ידי הנציב. אשר להחלטתה בפתקית מסרה השופטת, כי רוב החלטותיה אלה "ניתנות בדרך כלל על גבי העמוד הראשון של הבקשה, בצידו השמאלי. ואולם, לעתים ישנם מקרים בודדים בהם החלטתי ניתנת בעמוד האחרון של הבקשה, כהמשך טבעי וכמעט 'אוטומטי' של תהליך הקריאה של הבקשה. בהקשר זה יצויין כי מניסיוני יש שופטים רבים שנוהגים לעשות כן דרך קבע, אך, כאמור, אצלי מדובר במקרים בודדים בלבד ... מיקומה של הפתקית בהחלטתי .... לא נעשה - כפי שנטען על ידי המתלונן ... כדי להסתיר חלק כלשהו מדבריו של הנאמן. טענה חצופה זו אינה ראויה כלל להתייחסות ועל כל פנים, בקשותיו המקוריות ו'הנקיות' של הנאמן (עובר למתן החלטותיי בהן) נמצאות אף הן במערכת נט המשפט וניתנות לקריאה רצופה, כך שהגיונה של טענה זו אינו ברור".

8. בהחלטתו קבע הנציב, בכל הנוגע לאופן בו הוצגה תגובת הנאמן והחלטתה של השופטת בפתקית, כי הצדק הוא עם המתלונן. הנציב הטעים, כי על היושב בדין להקפיד כי גם בעלי הדין ימלאו אחר הוראת הדין והנוהל. אשר לשופטת, החלטתה לא מוקמה, כדבריה, "כהמשך טבעי וכמעט 'אוטומטי' של תהליך הקריאה של הבקשה", כי אם על גבי הכתוב עצמו בסעיפיה האחרונים של הבקשה. למרות שניתן היה בנקל למקם את ההחלטה שבפתקית בתחתית הבקשה, בדרך שלא תסתיר את האמור בסופה של הבקשה. אופן "הדבקת" ההחלטה פגע באפשרות לקרוא את כתב הבקשה כולו.

9. הנציב הוסיף, כי אין זה המקרה הראשון בו מתעורר הקושי שבטכניקה של מתן ההחלטות בפתקית ו"הדבקתן" של ההחלטות על כתב הטענות הרלבנטי. "המדבקות" לא נועדו להחלטות שיש בהן כיתוב מרובה. לבד מן הצורה הלא מכובדת של הלבוש הטכנולוגי של החלטות השופטים, נתקבלו במשרדנו תלונות של מי שסברו בטעות, כי הסתרת הכתוב בבקשה מנעה גם מן השופטים עצמם לקרוא את הבקשה המלאה קודם למתן החלטתם.

10. כאמור, מנהל בתי המשפט נתן דעתו כראוי לצורך להותיר את הכתוב בכתבי בית הדין גלויים לקורא ואת הצורך למקם את ה"פתקית", בה נכתבת החלטת השופט, רק במקום פנוי מכתובים. הנחיותיו החשובות לא קויימו במקרה דנן ולפיכך התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 266/16, שלום)

התמשכות הליכים בהליך המתנהל במסגרת "מנ"ת – דיוני מוקד"

תקציר: נגד נאשם הוגשו כתבי אישום בגין ביצוע עבירות שונות כלפי המתלונן ונפתחו נגדו שני תיקים פליליים. באחד התיקים התקיימו בסך הכל 12 ישיבות, ובתיק השני התקיימו 4 ישיבות (בשלב מסויים אוחד הדיון בשני התיקים). הישיבות בתיקים נדחו מעת לעת בשל סיבות שונות (כגון מצבו הבריאותי של הנאשם, הידברות עם "ראש שלוחת תביעות" ועוד). הדיון בעניינו של הנאשם התנהל במסגרת מנ"ת – דיוני מוקד.

הנציב העיר על ריבוי הדיונים באחד משני התיקים, לו הוקדשו 11 ישיבות (!) טרם שנתקיימה הישיבה בה הסתיים ההליך, במהלכן לא חלה בו התקדמות ממשית וציין, כי האחריות לניהולו היעיל של התיק היא בידי בית המשפט ואין להותיר את הרסן בידי הצדדים. עוד העיר הנציב, כי בנסיבות המקרה הזה, התועלת שבקיום דיוני מוקד יצאה בהפסד זמן ומשאבים, ודומה שהתפקיד השיפוטי, להכריע את הדין ולגזור את העונש בתיק הפלילי – הופך שולי. תפקיד השופט במסגרת "דיוני מוקד" עורר אצל המתלונן תחושה כי השופטת חורגת מתפקידה השיפוטי ו"מדריכה" את ב"כ הנאשם.

במקרה זה ההתמשכות החריגה של ההליכים מטילה ספק באשר לתועלת שבהליכים לבר-שיפוטיים מסוג זה. בתיק זה, כמו בתיק אחר שבא לפניו ואשר בו הוגשה תלונה על התמשכות הליך פלילי, ללא תוחלת, במשך 17 ישיבות (ראו החלטתנו בתיק מס' 146/16 מיום 25.5.16 אשר פורסמה באינטרנט תחת "תמצית החלטות"), נראה כי דבר התמשכות ההליכים לא הובא לידיעת נשיא בית המשפט על מנת שיורה על הסרת התקלה.
הנציב והציע כי תותקן בתוכנת "נט המשפט" הוראת מיחשוב המפנה את תשומת לבו של נשיא בית המשפט בו מתקיים הליך, לעובדה שההליך נמשך לאורך מספר מסויים של ישיבות (מספר הישיבות יקבע על ידי מערכת בתי המשפט). במקרה שבו מתמשך ההליך, בלא שהגיע לשמיעת הראיות, אל מעבר לאותו מספר ישיבות שנקבע, תפנה תוכנת המיחשוב גם את תשומת לבם של נשיאת בית המשפט העליון ושל מנהל בתי המשפט.

בכך התמצה, בשלב זה, הטיפול בתלונה.

1. נגד נאשם הוגשו כתבי אישום בגין ביצוע עבירות שונות כלפי המתלונן ונפתחו נגדו שני תיקים פליליים. באחד התיקים התקיימו בסך הכל 12 ישיבות, ובתיק השני התקיימו 4 דיונים (בשלב מסוים אוחד הדיון בשני התיקים). הדיונים בתיקים נדחו מעת לעת בשל סיבות שונות (כגון טענות בדבר מצבו הבריאותי של הנאשם, הידברות עם "ראש שלוחת תביעות" ועוד).

2. השופטת מסרה בתגובתה, בין היתר, כי על פי התרשמותה התלונה נעוצה בחוסר הבנתו של המתלונן את טיבו של ההליך. לגופו של עניין מסרה, כי הדיון בעניינו של הנאשם התנהל במסגרת "מנ"ת – דיוני מוקד", בדומה לדיונים אחרים שהתקיימו באותם מועדים. הדיונים בתיקים במסגרת זו מתנהלים, מטבע הדברים, כך הסבירה, במסגרת חופשית יותר, מעין קדמי משפט. במהלך הדיונים מבוררות שאלות שבמחלוקת וכן נבדקות אפשרויות לתיקונים בכתבי האישום. בנוסף נבחנים אופנים לטיפול בכל תיק (הפנייה לממונה על עבודות שירות, לתסקיר ו/או לפסיכיאטר המחוזי) והאפשרות לסיימו ללא העברתו לשופט דיוני לצורך שמיעת ראיות. לעיתים היא בעצמה דואגת, למעלה מן הנדרש, לזמן לדיונים אלו קורבנות עבירה. במקרה דנן, הגיע המתלונן מיוזמתו.

3. המתלונן טען כלפי השופטת כי נתקיימה השפעה על עדים, נעדרה אפשרות להציג ראיות ונתקיימה "הדרכת עורכי דין". לעניינים אלה מסרה השופטת כי הם נובעים מחוסר הבנתו של המתלונן את אופיים של דיוני מוקד ודיוני גישור שהתקיימו במועדים רלבנטיים. בעניין השפעה על נאשמים מסרה, כי אין לשופט המוקד כל אינטרס אישי בסיום התיק בפניו. כפירה גורמת לגריעת התיק מסל העבודה של שופט כזה והעברתו לסל עבודה של שופט דיוני. לדבריה, בתיקים לא מעטים הנדונים במסגרת מוקד, לנוכח בחינה חוזרת של עמדות הצדדים ובחינת הצעות בית המשפט, מסתיימים ההליכים באופן שמייתר את הצורך בשמיעת ראיות. לא מעט תיקים, המתייחסים אף הם לסכסוכי שכנים ו/או לסכסוכים טעונים אחרים, כך היא מציינת, מסתיימים בהשלמה בין הצדדים ובפתרון שורש מסוג כלשהו, שעונה גם על בעיות בתחום האזרחי. מטבע הדברים, גם במקרה דנן, כך היא מציינת, הוצע למתלונן להגיע להסדרת מערכת היחסים עם הנאשם למען איכות החיים של שניהם ושל משפחותיהם, אולם המתלונן דחה על הסף כל הצעה מסוג זה.

4. השופטת מתייחסת גם לטענה כי "נתנה הסברים לעורכי הדין של הנאשם". היא כותבת, כי אכן לעיתים קרובות שואלים עורכי הדין האם נכנס לתוקף מעשי הליך "הסגירה המותנית" המופיע בחוק סדר הדין הפלילי, האם ובאיזה שלב ניתן להגיש בכתב טענה מקדמית כגון "הגנה מן הצדק", באיזה אופן להעביר בקשה לעיכוב הליכים ליועץ המשפטי לממשלה (באופן עצמאי או באמצעות המאשימה) ועוד. מטבע הדברים, שאלות מסוג זה נענות במסגרת אותם דיונים מקדמיים. לדברי השופטת, המתלונן, שלא הבין את מהות דיוני המוקד, החליט, כנראה, כי תשובות מן הסוג הנ"ל מהוות ייעוץ לעורכי הדין. עוד הוסיפה השופטת, כי כשם שהמתלונן לא הבין את מהות דיון המוקד, כך התרשמה כי הוא שגה בהבנת תפקיד התובע, בהיותו משוכנע כי האחרון הוא עורך דינו, החייב לו לכאורה דין וחשבון.

5. מתגובותיהם של השופטת, ב"כ הנאשם ונציגי המאשימה אליהם פנינו לשם בירור התלונה, לא מצא הנציב כי נפל פגם בהתנהלותה של השופטת כלפי המתלונן באופן אישי והתלונה על השופטת נדחתה.

6. עם זאת מצא הנציב להעיר על ריבוי הדיונים באחד משני התיקים. אמנם המועדים שנקבעו בו נדחו מסיבות שונות (טענות בדבר מחלת נאשם, העדר התייצבות של הנאשם, דיונים עם ראש שלוחת התביעות ועוד) ולפרקי זמן של מספר חודשים בכל פעם, אולם התוצאה הסופית היא שלתיק הוקדשו 11 ישיבות (!) במהלכן לא חלה בו התקדמות ממשית, והתיק הסתיים רק לאחרונה, עם הודאת הנאשם בעבירות שיוחסו לו. לא אחת ציין הנציב בהחלטותיו, כי האחריות לניהולו היעיל של התיק היא בידי בית המשפט ואין להותיר את הרסן בידי הצדדים. בנסיבות אלה לא ניתן להתכחש לתחושה שהביע המתלונן בדבר התמשכות ההליכים בתיק זה, זאת ללא קשר למהות ההליך.

זאת ועוד: בנסיבות המקרה הזה, התועלת שבקיום דיוני מוקד יצאה בהפסד זמן ומשאבים. בית המשפט קיים 11 ישיבות. הישיבות התקיימו במסגרת הליך הקרוי "מנ"ת – דיוני מוקד"; במסגרת הליך זה מקבל שופט על עצמו תפקיד של מגשר, מקדם הסדרי טיעון, פונה לגורמי חוץ ולעתים גם את תפקיד ה"עובד הקהילתי" עד שדומה שהתפקיד השיפוטי, להכריע את הדין ולגזור את העונש בתיק הפלילי –הופך שולי. בנסיבות כאלה ניתן להבין את התחושה שמילאה את ליבו של המתלונן בדבר התפקיד שממלאת השופטת ובדבר הדו-שיח שהיא מקיימת עם ב"כ הנאשם. כאמור, במקרה זה ההתמשכות החריגה של ההליכים מטילה גם ספק באשר לתועלת שבהליכים לבר-שיפוטיים מסוג זה.

7. עוד העיר הנציב כי בתיק זה, כמו בתיק אחר שבא לפניו ואשר בו הוגשה תלונה על התמשכות הליך פלילי, ללא תוחלת, במשך 17 ישיבות (החלטתנו בתיק מס' 146/16 מיום 25.5.16 אשר פורסמה באינטרנט תחת "תמצית החלטות"), נראה כי דבר התמשכות ההליכים לא הובא לידיעת נשיא בית המשפט על מנת שיורה על הסרת התקלה.

הנציב מציע, לשיקול דעת המוסמכים לכך, כי תותקן בתוכנת "נט המשפט" הוראת מיחשוב, המפנה את תשומת לבו של נשיא בית המשפט בו מתקיים הליך, לעובדה שההליך נמשך לאורך מספר מסוים של ישיבות (מספר הישיבות יקבע על ידי מערכת בתי המשפט). במקרה שבו מתמשך ההליך, בלא שהגיע לשמיעת הראיות, אל מעבר לאותו מספר ישיבות שנקבע, תפנה תוכנת המיחשוב גם את תשומת לבם של נשיאת בית המשפט העליון ושל מנהל בתי המשפט.

הערה זו נרשמה בזיקה להוראת סעיף 22 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב – 2002. בכך מתמצה, בשלב זה, הטיפול בתלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 205/16, עבודה)

על פומביות הדיון וזכותו של אדם לפרטיות ולאנונימיות

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונה של אדם, שאינו בעל דין או עד, שהגיע לצפות בדיון משפטי שהתקיים בדלתיים פתוחות. השופטת שדנה בתיק חקרה אותו, באוזני הצדדים, לזהותו. בהחלטתו עמד הנציב, בין היתר, על משמעותו של עקרון פומביות הדיון ועל זכותו של אדם לפרטיות ולאנונימיות. הנציב הוסיף, כי שופט אינו שוטר וגם אם היה קם צורך בפעולת שיטור, ולא כך היה בעניינו, על השופט להיעזר לעניין זה בכוחות המשמר או השיטור ולא לקיים בעצמו את פעולות השיטור.

1. המתלונן נכח בדיון שהתקיים בבית הדין האזורי לעבודה בתיק שאין הוא צד לו ואף לא עד בו. לדבריו, משתם הדיון "פנה ללכת" בעקבות התובע (עמו חפץ להחליף מילים) אלא שאז "עוכב" על ידי השופטת שדנה בתיק והיא שאלה לזהותו. לדבריו אף שהשיב לשופטת, כי "הינו מפומביות הדיון" "התעקשה" השופטת כי ימסור לה את שמו והוא עמד על זכותו להישאר אנונימי תוך שציין, כי זוהי זכותו לפרטיות. בתלונתו הוסיף המתלונן וכתב:
"אמנם הובהר לי כי 'לא אעצר', אולם נוצר מצב מאוד בלתי נעים לפיו על מנת שלא לבזות את ביהמ"ש לא יכולתי להתעלם וללכת ונאלצתי לנהל ויכוח גם עם עו"ד שהיו באולם. נאלצתי להחשף ולציין בפני הנילונה (השופטת – א.ר) כי איני עיתונאי, כי אני משפטן וכי איני עד שאמור להופיע בתיק וכי אין לי כוונות פליליות או בניגוד לדין. במהלך אותו מעמד הטיח בי אחד מעוה"ד – בבורותו – כי כמשפטן עלי להעתר לדרישת בית המשפט (איני עו"ד!). לאחר דקות ארוכות נאלצתי לשוב ולסרב בנימוס ותוך ציון כי הדרישה שהופנתה כלפי אינה מוסדרת בדין. או אז כבר יצא התובע מבניין בית המשפט ונאלצתי לדלוק אחריו למרחק לא קטן על מנת לפוגשו".

2. המתלונן מטעים, כי עקרון פומביות הדיון הוא כלל בסיסי במשפטנו המעוגן גם בחוק יסוד: השפיטה. לדבריו, לעקרון זה שלושה רציונאליים: זכות הציבור לדעת, שהינו תנאי הכרחי לתקינות מערכת המשפט ולהבטחת אמון הציבור בה; שיפור איכות ההחלטה הניתנת בסיום ההליך וזאת באמצעות חשיפת ההליך לעיני הציבור; יצירת אמון הציבור ברשויות הציבור בכלל ובבתי המשפט בפרט. חובת ההזדהות או חובת מתן הסברים לבית המשפט, מצד אנשים הנוכחים באולם, על עצם הימצאותם, אינה קיימת לטעמו בחוק ואינה מוסדרת בו. לפיכך סבור המתלונן, כי פנייתה של השופטת אליו הייתה בגדר חריגה מסמכות, פגיעה בפרטיותו והטרדתו. המתלונן מוסיף, כי אדם חייב להזדהות בפני שוטר או בפני עובד ציבור שקיבל הסמכה בחוק רק אם הוא חשוד בעבירה כלשהי.

3. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי המתלונן ישב במהלך הדיון כשהוא אוחז בידו באופן בולט מכשיר טלפון סלולרי המופנה כלפי חזית האולם. לא היה ברור, לדבריה, אם הדיון מוקלט על ידו אם לאו. היא מוסיפה: "בתום הדיון פניתי אל המתלונן ושאלתי בנועם ובנימוס לזהותו, אך הוא סירב להשיב. בשלב זה חזרתי ושאלתי לזהותו אך הוא השיב כי הדיון הוא פומבי

והוא אינו חייב במתן תשובה. עוד ציין כי הוא אינו עיתונאי או עד. המתלונן בשלב זה שאל (בהתגרות מסוימת) האם הוא עצור או מעוכב שאם לא כן, אין הוא מוכן להזדהות ולמסור את שמו שכן אין הוא מעוניין 'שיגגלו עליו' (יערכו חיפוש בגוגל). כמובן שהשבתי שהוא אינו מעוכב או עצור וכי כלל לא הייתה כל כוונה שכזו".

4. לדברי השופטת הוראות חוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984 מטילות על שופט את האחריות למתרחש באולם, לרבות הסמכות להורות על הרחקת אדם מן האולם, לאסור פרסום בקשר לדיוני בית המשפט ואף להעניש על אתר אדם אשר לא שעה להתראה להימנע מהפרעה לדיון. סמכות זו כוללת בחובה, לדעתה, את הסמכות לברר מי הנוכחים באולם וזאת בין היתר לשם שמירה על הסדר ועל תקינות ההליך.

5. אף לא אחד מבאי כוח הצדדים ציין או אזכר בתגובתו לתלונה דבר מה הקשור למכשיר הסלולר של המתלונן או כי השופטת פנתה אל המתלונן בהקשר זה. פנייה בעניין הטלפון היתה מתבקשת לו דבר זה טרד את מנוחתה של השופטת, ופנייה כזו אין כלל בנמצא אפילו בדברי השופטת.
מן החומר שבפניו לא מצא הנציב, כי התגלה חשש שהמתלונן הפר הוראה כלשהי שבדין. מסקנתו של הנציב היתה, כי פנייתה של השופטת אל המתלונן לא היתה במקומה גם בנסיבות המקרה וגם מטעמיו של הדין.

6. כלל פומביות הדיון קבוע בסעיף 3 לחוק יסוד השפיטה הקובע: "בית משפט ידון בפומבי, זולת אם נקבע אחרת בחוק או אם בית המשפט הורה אחרת לפי חוק" וכן בסעיף 68(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984 המורה, כי "בית המשפט ידון בפומבי". על חשיבותו של פומביות הדיון עמדה כב' השופטת עדנה ארבל בבש"פ 2484/05 (דוד פרי נ' מדינת ישראל):
"'בית משפט ידון בפומבי, זולת אם נקבע אחרת בחוק או אם בית המשפט הורה אחרת לפי חוק' ... זהו הכלל ונקודת המוצא העומדת בבסיס ההליך השיפוטי במחוזותינו. יש שיאמרו אבן יסוד היא ויש שיאמרו כי בעיקרון-על עסקינן, 'עיקרון שאינו נופל בחשיבותו מעקרונות כבוד האדם וזכותו לשמו הטוב' (דו"ח הוועדה לבחינת ההסדרים בעניין פרסומים מחקירות המשטרה וגופי חקירה סטטוטוריים אחרים, 32). מכל מקום, אין חולקין שפומביות הדיון המשפטי, במובנו הרחב הכולל הן את קיום הדיון המשפטי באופן הפתוח לציבור הרחב והן במובן פרסום זהות בעלי הדין, מהווה סימן היכר לשיטה משפטית בחברה דמוקרטית ... זכותו הבסיסית של כל אזרח לדעת, ללמוד ולחקור את המתרחש בתוך אולם בית המשפט, בטרקלין בו דנים על החטא ועונשו כמו גם את זהות השופט היושב בדין, את זהות בעלי הדין ואת טיבה של ההכרעה השיפוטית".

7. זכותו של אדם לפרטיות, כאמור בסעיף 7 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, נפגעת שלא כדין שעה שהוא נדרש שלא לצורך להזדהות. על חשיבות הזכות לפרטיות עמד גם כב' השופט (בתוארו אז) אשר גרוניס בבג"צ 8070/98 (האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד הפנים, פ"ד נח(4), 842):
"שני פנים לה לזכות הפרטיות הנזכרת בסעיף 7(א) לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו: הפן האחד, שניתן למצוא את מקורו בכבוד האדם, הינו '...זכותו של אדם לנהל את אורח החיים שבו

הוא חפץ בדל"ת אמות ביתו, בלא הפרעה מבחוץ' ... אין להגביל אמירה זו להיבט הפיזי של הבית. יש להבינה בצורה רחבה יותר, באופן מטאפורי, ברוח הביטוי שטבעו וורן וברנדייס: "The Right to be let alone" (S.D. Warren, L.D. Brandeis, "The Right to Privacy"). הפן האחר עוסק **בחשש מפני כוחה העודף של המדינה, שתרכז בידיה מידע רב לגבי אזרחים ותושבים ותעשה שימוש לרעה באותו מידע"** (ההדגשות לא במקור).

8. בבית המשפט מתממש עקרון פומביות הדיון ברשות הנתונה לכל אדם לישב באולם בית המשפט (בעת שהוא דן בדלתיים פתוחות) ובזכותו של כל אדם להיחשף להליך המשפטי ולזהות השופט ובעלי הדין. אין הוא כולל בשום פנים חובה להיחשף בעצמו. הטלת חובה על אדם מן הציבור, המבקר בבתי המשפט, להיחשף בפומבי, פוגעת בזכותו לפרטיות ואף בזכותו לאנונימיות. במקום אחר ציין הנציב:

"האנונימיות היא גם חלק מן הזכות לפרטיות – מן החשובות שבזכויות (ראו ע"פ 5026/97 גלעם נ' מדינת ישראל ([פורסם בנבו], 13.6.1999); בג"ץ 6650/04 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי בנתניה ([פורסם בנבו], 14.5.2006); ע"פ 1302/92 מדינת ישראל נ' נחמיאס, פ"ד מט(3)309, 353 (1995)). היא מוגנת בדבר חקיקה (חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981) והועלתה לדרגה של זכות חוקתית מכוח חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (סעיף 7). אכן, "הזכות לפרטיות היא זכות מורכבת, שאת גבולותיה לא קל לקבוע" (בג"ץ 1435/03 פלונית נ' בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה, פ"ד נח(1) 529, 539 (2003)). אולם אין ספק כי יש לראות באנונימיות מרכיב חשוב בזכות לפרטיות שכן היא מאפשרת לאדם 'להיעזב לנפשו' ולהימנע מחשיפה אישית וממסירת מידע אודותיו שאינו מעוניין שיימסר (ראו גם בג"ץ 844/06 אוניברסיטת חיפה נ' פרופ' עוז, [פורסם בנבו]). אכן, האנונימיות מקנה לאדם שליטה על מידע אודותיו (ראו Ruth Gavizon, Privacy and the Limits of Law, 89 Yale L.J. 420 (1980)) ומונעת 'נעיצת מבט' לצנעת חייו (ראו גם מיכאל בירנהק "שליטה והסכמה: הבסיס העיוני של הזכות לפרטיות" משפט וממשל י"א 9 (2007)). היה זה השופט Brennan שהמחיש את חשיבותה של האנונימיות בקבעו כי הזכות לפרטיות משתרעת גם על האשפה שמפנה אדם מביתו (California v. Greenwood, 486 U.S. 35 (1988))" (רע"א 4447/07 רמי מור נ' ברק אי. טי. אס [1995] החברה לשירותי בזק בינלאומיים בע"מ, פ"ד סג(3) 664).

9. פרופ' בירנהק מוסיף ומתייחס לחשיבותה של הזכות לפרטיות בהקשר לזכותו של אדם לאנונימיות:

"מהותה של הזכות לפרטיות היא השליטה [הזו] של האדם **ביחידה האוטונומית שלו**, מונח שטבע אהרן ברק, לשעבר נשיא בית המשפט העליון ... היחידה האוטונומית היא מעין מעטפת שסביב האדם. בידי האדם מופקד המפתח למעטפת הזו. הוא זה שיחליט מתי לפתוח אותה ומתי לא ... הדיון באנונימיות חשוב כשלעצמו ... הבנת האנונימיות מאפשרת לנו להעמיק את ההבנה שלנו את הזכות לפרטיות ... יש לגזור את האנונימיות מתוך המובן החוקתי של הפרטיות, ישירות מחוק היסוד" (מרחב פרטי: הזכות לפרטיות בין משפט לטכנולוגיה, מיכאל בירנהק, עמודים 25, 33, 324) (ההדגשות במקור).

פרופ' רות גביזון מתייחסת אף היא לפגיעה בפרטיות ולהשלכותיה:

"אני הייתי מציעה שנתרכז, כשאנחנו מדברים על הפרטיות, בשלושה דברים מרכזיים. אחד הוא הנושא של חדירה פיזית, או לגוף או למקום פרטי. הנושא השני הוא כל הנושא של מידע, שימוש במידע, פרסום מידע. והנושא השלישי ... **שבירת האנונימיות של אדם**, משיכת תשומת לב אליו בניגוד לרצונו. הוצאתו מתוך קהל רחב שבו הוא נמצא ושבו כולנו נמצאים כל הזמן, כשאנחנו שוברים את האנונימיות שממנה הוא נהנה כחלק מהחיים של כולנו, אנחנו בעצם פוגעים בפרטיותו" ("הזכות לפרטיות ולכבוד", בתוך: זכויות האדם בישראל – קובץ מאמרים לזכרו של ד"ר חמן שלח, עמודים 69-68) (ההדגשות במקור).

10. הינה כי כן ניתן לומר, כי הדרישה ממי שנוכח באולם בית המשפט להזדהות עשויה לכרסם בעקרון פומביות הדיון וכן לפגוע בזכותו של אדם לפרטיות ולאנונימיות. ניתן איפוא להבין ללבו של המתלונן המבקש כי יניחו לו לנפשו, לא יוציאוהו מכלל הקהל בתוכו הוא נמצא וימנעו מלתייג אותו כמי שנוהג לבקר בדיונים משפטיים או באופן אחר.

11. אין גם הסמכה בחוק הנותנת בידי בית המשפט סמכות כללית לדרוש את זיהויו של פלוני המצוי באולמו ולהפר בכך את הזכות לפרטיות ואת הזכות לאנונימיות. סעיף 2 לחוק החזקת תעודת זהות והצגתה, תשמ"ג-1982, המתייחס לחובה להזדהות בהצגת תעודת זהות קובע: "תושב שמלאו לו 16 שנים חייב לשאת עמו תמיד תעודת זהות ולהציגה בפני קצין משטרה בכיר, ראש רשות מקומית, שוטר או חייל במילוי תפקידם, כשידרשו זאת ממנו". שופט אינו שוטר וגם כאשר קם הצורך בפעולת שיטור, ולא כך היה הדבר כאן, הוא רשאי להיעזר בכוחות המשמר או השיטור. לכך הוסיף הנציב, כי אין מחלוקת שלא נתקיים במקרה זה ההיתר להורות על הרחקת אדם מן האולם ואף להעניש אדם אשר לא שעה להתראה להימנע מהפרעה לדיון, גם בהנחה (שאינה מקובלת על הנציב) כי סמכות זו כוללת את הסמכות לברר מי הנוכחים באולם, שהרי לא קמה סמכות כזו בהעדר הפרעה כלשהי למהלך הדיון מצדו של המתלונן. כאמור, "החשש מהקלטת הדיון", שמוזכר בתגובת השופטת, לא נזכר בתגובות אחרות שהתקבלו בנציבות ולא עלה כלל בשיחה שנתקיימה באולם, בתום הדיון, בין השופטת למתלונן.

12. כשנשאל המתלונן לזהותו הוא הטעים, כי אינו בעל דין או עד והדגיש בפני השופטת את היותו של הדיון פומבי ואת זכותו לפרטיות – חרף זאת שבה השופטת ושאלה לזהותו.

13. התלונה נמצאה מוצדקת.

<u>תמצית החלטה (מספרנו 424/16, עליון)</u>

על טיוטת החלטה שהועלתה בטעות לאתר בית המשפט העליון ואף הומצאה לצדדים

<u>תקציר</u>: טיוטת החלטה בבקשת רשות ערעור שנתן שופט הועלתה בטעות לאתר בית המשפט העליון ואף נשלחה לצדדים. דבר התקלה לא הוסבר ולא הודע לצדדים אלא לאחר שניתן פסק דין במותב

שלושה שופטים שתוצאתו היתה הפוכה לאמור במסמך הטיוטא. בהחלטתו הטעים הנציב, כי חיים אנו בעידן הדיגיטלי הסימולטני. יציאת מסמך למרחב האינטרנט הופכת אותו גלוי לכולי עלמא. הרשת "אינה שוכחת" ופעולה המבקשת למחוק דבר מן הרשת אינה משפיעה, ככלל, על נצחיות המידע. במקרה זה הוסיף "הטייס האוטומטי" פעולה נוספת ושיגר את ההחלטה גם לצדדים. לפיכך, משעה שההחלטה שוחררה ועלתה לאתר האינטרנט של בית המשפט, הפכה היא לפומבית ולחלק מן המרחב הציבורי. שקיפות ותיעוד התקלה בהחלטה לצדדים בעוד מועד היה מונע את עוגמת הנפש לצדדים ותמיהתם על מתן החלטות סותרות בעניינם.

1. המתלונן הגיש לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי בעניינו. בבקשת רשות ערעור זו מוסמך לדון בית המשפט העליון בדן יחיד (ראו סעיף 26(4) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984).

2. לאתר בית המשפט העליון הועלה מסמך הנושא את הכותרת "החלטה", מאת שופט בית המשפט העליון (להלן: השופט) בבקשת רשות הערעור. מסמך זה אף נשלח לצדדים למחרת היום על ידי המזכירות והתקבל על ידם. במסמך ההחלטה האמור צויין, כי בקשת רשות הערעור נדחית וכי המבקשת תישא בהוצאות המשיבים.

3. המתלונן, אחד המשיבים, ציין בתלונתו, כי לאחר כחודשיים ימים, מבלי שניתנה לו כל התראה שהיא, ניתן לפתע "פסק דין שני" על ידי מותב בן שלושה של בית המשפט העליון – כאשר לשופט הראשון נוספו שני שופטים נוספים. לצד חוות דעתו השופט הראשון, שמצא כזכור לדחות את בקשת רשות הערעור הופיעו באותו פסק דין גם חוות דעתם של שני השופטים הנוספים לפיה יש ליתן רשות ערעור ולקבל את הערעור על החלטת בית המשפט המחוזי. תוצאת פסק הדין, זו הפעם, היתה איפוא הפוכה מזו שנכתבה במסמך ההחלטה של השופט הראשון.

בפסק הדין אין התייחסות כלשהי למסמך ההחלטה של השופט הראשון בבקשת רשות הערעור.

4. המתלונן פנה והגיש לבית המשפט העליון בקשה לביטול פסק הדין וכן ביקש לעכב את ביצועו במעמד צד אחד. בבקשתו כתב, באמצעות בא כוחו, כי מלאכתו של בית המשפט תמה עם מתן ההחלטה בבקשת רשות הערעור וכי אין בית המשפט מוסמך עוד לשבת בדין או לדון בהליך לאחר שהסתיימו בו ההליכים (למעט תיקון טעות סופר בפסק דין או במסגרת הליך הבהרה בהליכי הוצאה לפועל). לדבריו, בעקבות מתן ההחלטה ניהלו הצדדים ביניהם מגעים, משהניחו כולם שזו היא החלטתו הסופית של בית המשפט העליון בבקשת רשות הערעור. בהתאם לכך אף המשיכו הצדדים את ההליכים כסדרם בבית המשפט המחוזי. המתלונן סבור היה, איפוא, כי דין פסק הדין המאוחר יותר להתבטל מאחר ש"ניתן בהעדר סמכות או תוך חריגה מסמכות או בטעות או תוך תקלה או מחדל כלשהו, כך או כך אין שום הליך בהוראות הדין המאפשר את קיומו".

5. בבקשת זו של המתלונן ניתנה החלטת ההרכב בה נאמר, כי מדובר בתקלה, טיוטה שנשלחה בטרם עת, וכי פסק הדין הוא זה שניתן במותב שלושת השופטים.

6. בתלונתו לנציב הוסיף המתלונן וציין, כי פנה בבקשה למזכירות בית המשפט לעיין בתיק. תחילה נאמר לו, לדבריו, כי התיק בארכיב, אולם לאחר שהוגשה בקשה בכתב לעיין בתיק נאמר לו, כי התיקים של שנת 2015 ושל שנת 2016 נמצאים בבית המשפט וכי ניתן לעיין בהם. עיון בתיק העלה, כי אין בו כל זכר למסמך ההחלטה בבקשת רשות הערעור "ולא כל מה שקשור אליו לרבות אסמכאות על המצאה לצדדים ובכלל. פשוט הכל נעלם כלא היה".

לדעת המתלונן, "מדובר על תקלה חמורה שיש לבחון", מאחר שאין בית המשפט מוסמך "להחליף" את פסק דינו. כמו כן נראה, לדבריו, כי התיק "טופל" שהרי אין בו עותק פיזי של מסמך ההחלטה בבקשת רשות הערעור ואף לא של ההמצאות שבוצעו לצדדים של אותו מסמך.

7. לבקשת הנציב הגיבו שופטי ההרכב לתלונה. וכך נאמר בתגובתם:

"ניתן להבין לליבו של המתלונן, שסבר לתומו כי ניתנה החלטה לטובתו ועל כך יש להצר. כפי שיפורט להלן, אכן, נפלה תקלה.

ה'החלטה' (בבקשת רשות הערעור) אינה אלא טיוטה. במקורו נותב התיק ללשכת השופט (הראשון). במהלך הדיון והכתיבה החליט השופט כי העניין נושא בקשת הרשות לערער מצדיק דיון בהרכב של שלושה שופטים. לפיכך, בגמר הכנת חוות דעתו, הועברה זו, כטיוטה, לשאר חברי המותב, להתייחסותם.

מחמת תקלה נחתמה הטיוטה במחשב והועלתה לאתר בית המשפט העליון. משנודע הדבר (עוזר משפטי בלשכת השופט הראשון גילה זאת כעבור כשעתיים), ניתנה הוראה להסיר את הטיוטה מן האתר, וכך נעשה. ממילא גם לא היה עותק פיזי חתום בתיק.

בינתיים נמשכה מלאכת העיון והדיון בין שלושת חברי המותב, עד לחתימתו של פסק הדין. כל אותה עת לא ידענו כלל שטיוטת ההחלטה הומצאה לב"כ הצדדים (שני השופטים הנוספים גם לא ידעו על העלאתה בטעות לאתר הרשות השופטת). את זאת ידענו רק משהוגשה הבקשה לביטול פסק הדין. בדיעבד התברר שבמקביל להעלאת אותה טיוטה לאתר בית המשפט העליון, היא הומצאה לב"כ הצדדים.

אין מדובר אפוא בביטול החלטה קודמת, וממילא לא מתעוררת שאלת הסמכות לעשות כן, וגם לא השאלה אם היה צורך לקבל את תגובת הצדדים קודם למתן פסק הדין.

פשיטא, בחכמה שבדיעבד, שאילו ידענו שבד בבד עם העלאתה בטעות של הטיוטה לאתר בית המשפט העליון היא הומצאה גם לב"כ הצדדים, היינו מוציאים החלטה כדי להבהיר שמדובר בתקלה.

החלטה שכזו, הוצאנו, כאמור, מיד לאחר שנודע לנו מן הבקשה שהוגשה לביטול פסק הדין, על המצאתה של אותה טיוטה לב"כ הצדדים.

הפקנו את הלקח, במובן זה שיידענו את אנשי לשכותינו על כך שחתימת החלטות ופסקי דין במערכת הממוחשבת של בית המשפט העליון, גוררת עמה גם המצאה לב"כ הצדדים; כך שאם נחתמת החלטה במערכת בטעות, אין די בהסרתה מן האתר, אלא יש למסור הודעה מתאימה לב"כ הצדדים".

8. לא נאמר בתגובה, על ידי מי וכיצד נחתם מסמך ההחלטה בבקשת רשות הערעור במערכת הממוחשבת ועל ידי מי הועלה לאתר בית המשפט העליון. בנסיבות העניין ניתן להניח כי המדובר

במי מאנשי לשכתו של השופט הראשון. על כל פנים, דבר התקלה הזו, שפורט בתגובת ההרכב, נתגלה על ידי עוזרו המשפטי של השופט כעבור כשעתיים. מן התגובה עולה, כי שני השופטים הנוספים כלל לא ידעו על העלאת המסמך לאתר. שלושת השופטים לא ידעו כלל על המצאתה של אותה החלטה לצדדים למחרת היום.

9. מסמך ההחלטה בבקשת רשות הערעור נחזה על פניו להיות החלטה מוסמכת כדין שנתן בית המשפט העליון בבקשת רשות הערעור וכך סבר המתלונן. בעלי הדין לא היו מודעים למסקנתו של השופט הראשון, כי העניין מצדיק דיון בהרכב של שלושה שופטים (ראו תקנה 407(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984). כפי שציינו חברי ההרכב הנכבד, ניתן להבין ללבו של המתלונן, וניתן להבין את הפתעתו, עת דוור לצדדים פסק הדין, שתוצאתו הפוכה מזו הכתובה במסמך ההחלטה בבקשת רשות הערעור.

10. הנציב קבע, כי לטעמו עת התגלתה התקלה היה על הלשכה שגילתה את התקלה להסב תשומת לבו של כב' השופט הראשון לדבר, על מנת שזה יתן החלטה המתעדת את דבר התקלה ומבהירה, כי אין מדובר בהחלטה של בית המשפט אלא בטיוטה בלבד. חיים אנו בעידן הדיגיטלי הסימולטני. יציאת מסמך למרחב האינטרנט הופכת אותו גלוי לכולי עלמא. הרשת "אינה שוכחת" ופעולה המבקשת למחוק דבר מן הרשת אינה משפיעה, ככלל, על נצחיות המידע. במקרה זה הוסיף "הטייס האוטומטי" פעולה נוספת ושיגר את ההחלטה גם לצדדים. לפיכך, משעה שההחלטה שוחררה ועלתה לאתר האינטרנט של בית המשפט, הפכה היא לפומבית, חלק מן המרחב הציבורי, ואין דרך חזרה. במקרה זה בעלי הדין קיבלו את ההחלטה הראשונה גם ישירות למענם, ורשאים היו לסבור, כי מדובר בהחלטתו של בית המשפט העליון בבקשת רשות הערעור.

בנסיבות אלה, ראוי היה לבחון אותה שעה את ההשלכות של העלאת המסמך לאתר האינטרנט. במצב דברים זה פשיטא, שהיה מקום ליתן החלטה המתעדת את דבר התקלה.

11. החלטה אודות התקלה לא ניתנה, אף שכאמור אחד משופטי ההרכב היה מודע לתקלה. גם פסק הדין לא תיעד את דבר התקלה – זאת בשל ששאר שופטי ההרכב לא ידעו על קיומה. מטבע הדברים העתק של מסמך ההחלטה בבקשת רשות הערעור לא נמצא בתיק הפיזי של בית המשפט, מאחר שמדובר בטיוטה פנימית שאינה צריכה להיות גלויה לצדדים. ניתן להבין את החשד שעלה בליבו של המתלונן באשר ל"העלמת" מידע ול"טיפול" בתיק. אלא, שכאמור, אין לחשד זה כל בסיס, משמדובר היה בטיוטה פנימית שצריכה עוד התייחסות של השופטים האחרים, ממילא אין מקומה בתיק הפיזי.

הינה כי כן, שקיפות ותיעוד התקלה בהחלטה לצדדים בעוד מועד היה מונע כל זאת, ואף עשוי היה למנוע את הגשת התלונה.

12. מן האמור בתגובת ההרכב עולה, כי הלקח הופק. משכך, ובהפניית תשומת הלב בהערות הנציב שלעיל, מוצה הבירור בכל הנוגע לתלונה נגד השופט הראשון ונדחתה התלונה בעניינם של שני השופטים הנוספים.

תמצית החלטה (מספרנו 276/16, שרעי)

על קאדי שנתבקש בבהילות לאשר הסכם גירושין במסגרתו ויתרה אישה הרה על רישום בנה שטרם בא לעולם כבנו של בעלה

תקציר: בהחלטתו עמד הנציב על מידת הזהירות המצופה מקאדי שהסכם כאמור מובא בבהילות לאישורו, כשסביר להניח כי אין מדובר בהסכם שגרתי המונח לפתחו. על הקאדי לוודא את הסכמתה מדעת של האישה תוך יצוגה הראוי, ולהימנע מהטחת ביקורת חסרת תימוכין בעורכת הדין שהחלה לייצג אותה לאחר הדיון ובעובדות רשות הרווחה.

1. קאדי בבית הדין השרעי התבקש לאשר בבהילות הסכם גירושין שבמסגרתו נקבע, כי פרי בטנה של האישה, שהיתה בשלבי הריון מתקדם, לא יירשם לאחר היוולדו כבנו של הבעל אשר טען, כי אינו אביו.

2. בדיעבד מסתבר, כי עורך הדין שייצג בדיון את האישה פגש בה רק בבוקר הדיון ולא השתתף בעריכת ההסכם. שכר טרחתו שולם לו לאחר הדיון על ידי משפחתו של הבעל.

3. בתלונה טענה האישה, כי במהלך הדיון לא היתה במצב נפשי יציב, לא הבינה את המתרחש ואף יידעה את הקאדי אודות הריונה המתקדם. לטענתה אישר הקאדי הסכם בלתי חוקי ולא דאג לזכויות העובר.

4. בתגובתו לתלונה טען הקאדי, כי מדובר בתלונה קנטרנית ושקרית. האישה היתהמיוצגת והסכימה לתנאי שהציב הבעל לגירושין ללא כל לחץ שהופעל עליה. לעיתים צדדים שאינם מעוניינים להגיע לחקר האמת מעדיפים להתפשר על מנת להשאיר את הטענות הנטענות נגדם בסתר ובצניעות וכך ארע לדבריו בעניינו. בית הדין, כך הוא מציין, לא קבע מסמרות בשאלת האבהות והראיה היא, שהוגשה תביעת אבהות על ידי הקטין נגד אביו לאחר שנולד. הקאדי סבור, כי התלונה הינה פרי מזימה של עורכת הדין המייצגת כעת את המתלוננת, שגובתה גם בתסקיר של שירותי הרווחה.

5. לאחר בירור עמדתם של הנוכחים בדיון קבע הנציב, כי בפניו מקרה שניתן למצער לומר עליו, כי הינו בלתי שגרתי. סביר להניח עוד, כי אין הוא שכיח באולמו של הקאדי. מדובר באישה הרה אשר דיון בעניינה לא היה קבוע באותו יום בפני בית הדין, אך בית הדין נדרש בדחיפות לדון

בעניינה, נעתר לבקשה ומאשר הסכם בו היא מוותרת על רישום עובר פרי בטנה, שטרם בא לעולם, כבנו של בעלה ממנו היא מתגרשת.
המעט שניתן לומר בנסיבות אלה הוא, כי מצופה היה מן היושב בדין להפגין מידה גבוהה ביותר של אחריות וזהירות. הקאדי מצופה להקפיד בעניין זה לא רק בזכויותיהם של בעלי הדין המתייצבים בפניו (ואף זאת בטענת דחיפות ובהילות), הבעל והאישה, אלא גם לבחון את ההשלכה שיש להסכם אותו הוא מתבקש לאשר על עניינו של עובר שטרם בא לעולם.

6. מידת הזהירות והאחריות שנדרשה חייבה הפניית שאלות מספר לצדדים, שאם היה הקאדי עושה כן נראה כי יכול היה לעמוד, על נקלה, על מצב הדברים לאשורו בכל הנוגע לייצוגה ולמצבה. כמו כן מצופה היה מהקאדי לפעול באופן אקטיבי על מנת לעמוד על אומד דעתה של המתלוננת ועל פשר הסכמתה להסכם, שמא נתונה היא תחת מצוקה או כורח ועל מנת לוודא כי הסכמתה נעשתה מדעת ומרצון חופשי. במקרה מסוג דא יש גם לוודא את טיב ייצוגה במשפט. הייצוג הנדרש והראוי במקרה כאמור מחייב שקידה ראויה מצד עורך הדין על זכויות מרשתו האישה ועל טובת עוברה. אשר לענייננו של העובר – נראה, כי הקאדי לא שקל באופן אמיתי וראוי את ההשלכות הקשות שעשויות להיות עליו בגין האמור בהסכם לו נתנה אמו את הסכמתה.

7. ואף זאת – בתגובתו לתלונה מצא הקאדי להטיח ביקורת קשה בעורכת דין וכן בעובדות שירותי הרווחה על תסקיר שהוכן בעניינה של המתלוננת, וזאת, בהיעדר תימוכין אובייקטיבי של ממש. ביקורת זו הוטחה על ידי הקאדי שעה שלא נתבררה כלל ועיקר התשתית העובדתית שביסוד טענותיו ובאופן ששמם המקצועי עשוי להיפגע.

8. אין הנציב מוסמך להביע עמדה לגופם של דברים אם היה מקום לאשר את ההסכם שהונח במקרה דנן לפתחו של הקאדי אם לאו, אך במישור האתי נמצאה התלונה מוצדקת.

<u>תמצית החלטה (מספרנו 582/16, שלום)</u>

על הצעה בדיון לאחד מבאי כוח הצדדים להעביר לטיפולו תיקים אחרים כמגשר או בורר

<u>תקציר</u>: ראוי ליושב בדין להימנע מלהציע בדיון לאחד מבאי כוח הצדדים, בתיק ששמיעתו טרם הסתיימה, לקבל מבית המשפט תיקים אחרים לטיפולו כמגשר או כבורר. הדבר עלול ליצור אצל באי הכוח האחרים תחושת איפה ואיפה או סברה, מיותרת כשלעצמה, כי בית המשפט אינו מעריך אותם די הצורך בניגוד להערכתו הרבה לחברם. הדבר מקבל משנה תוקף כאשר הצד שכנגד הינו עורך דין בעצמו ואת דחיית עמדתו בתיק בסופו של יום עלול הוא לייחס, בשגגה, לחיבתו של השופט לחברו.

1. המתלונן, שהינו עורך דין, ייצג את עצמו ואת רעייתו בתביעת פינוי שהוגשה נגדם ונשמעה בבית משפט השלום. אף שבאחד הדיונים הגיעו הצדדים לכדי הסכם פשרה מותנה כשל

הסכם זה בסופו של יום ובית המשפט שמע את התיק ולגופם של דברים ונתן בו פסק דין שקיבל את התביעה.

2. בפי המתלונן טענה, כי בסיומו של הדיון בו גובש הסכם הפשרה המותנה פנתה השופטת לבא כוח התובעת ואמרה לו כי לאחר סיום המשפט בדעתה למנות אותו כמומחה מטעם בית המשפט. לטעמו, השופטת נתנה לבא כוח התובעת יחס מועדף, שהתבטא גם בהמשך המשפט ובפסיקתה לגופו של התיק.

3. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי בתוקף תפקידה כמנהלת מחלקה בבית המשפט פעלה בין היתר להרחיב את רשימת עורכי הדין אליהם מופנים הליכים אלטרנטיביים ובעיקר גישורים משופטי בית המשפט ולכן שאלה את בא כוח התובעת אם רצונו להימנות על רשימת עורכי הדין אליהם מופנים הליכים אלטרנטיביים אלה. לא דובר על מינויו כמומחה מטעם בית המשפט ועל כל פנים הוא לא מונה ביוזמת בית המשפט עד עצם היום הזה למגשר או לבורר. היא התייחסה באופן שיוויוני וראוי לשני הצדדים ופסקה לגופה של המחלוקת שבתיק.

4. בהחלטתו קבע הנציב, כי ראוי לבית המשפט להימנע מלהציע בדיון, לאחד מבאי כוח הצדדים, מינוי עתידי כלשהו מטעם בית המשפט. הדבר עלול ליצור אצל באי הכוח האחרים תחושת איפה ואיפה או סברה, מיותרת כשלעצמה, כי בית המשפט אינו מעריך אותם די הצורך בניגוד להערכתו הרבה לחברם. זאת ועוד, במקרה זה ניתנה ההצעה לבא כוח התובעת שעה שהסכם הפשרה שגובש אותה שעה בין הצדדים טרם קיבל תוקף של פסק דין, ואכן בסופו של דבר נאלץ בית המשפט להכריע בתיק לגופו לאחר שמיעת הוכחות. נקל להבין איפוא את תחושתו של בעל דין, שלא זכה במשפט ואף ייצג את הצד המפסיד, כי בית המשפט לא העריך אותו די הצורך וכי הדבר אף השתקף לתחושתו בתוצאת ההתדיינות. מכך ראוי היה להימנע.

התלונה נמצאה מוצדקת בהיבט זה.

תמצית החלטה (מספרנו 566/16, מחוזי)

על חובתו של השופט לעיין כדבעי בכל החומר שבפניו על מנת לעמוד על הצורך בגילוי ניגוד עניינים או חזות של ניגוד עניינים

תמצית: בירורה של תלונה העלה, כי שופט לא עיין כדבעי בכל החומר שבפניו ולא שם לב, כי בכותרת פסק דין שניתן בהליכים קודמים בין הצדדים צויין, כי עניינו של רואה חשבון הקשור לתיק יוצג בעבר על ידי משרד עורכי הדין בו היה השופט שותף טרם מינויו לשפיטה. משכך לא גילה השופט מידע זה לצדדים. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בעקבות פרסומים בתקשורת על החלטת הנציב בעניין העדר גילוי מצדו של שופט על הכרות מוקדמת בינו ובין בעל דין בדק ומצא מתלונן (עורך דין בתיק אחר בו דן השופט), כי שותפו של השופט במשדר עורכי הדין בו עבד ייצג את עניינו של רואה חשבון בעניין טענות שהושמעו נגד רואה החשבון בעניינם של הצדדים. המתלונן הוסיף וציין, כי בפסק הדין שנתן השופט בבקשה שהוגשה לסלק את התביעה על הסף הפנה השופט פעמיים לפסק דין שניתן בהליך קודם על ידי שופט אחר, אשר בכותרתו מצויין במפורש, כי רואה החשבון יוצג על ידי משרדו של השופט טרם מינויו לשפיטה.

2. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי מדובר בתובענה רחבת היקף לה צורפו שלושה כרכים עבי כרס של חומר משפטי והליכים קודמים שבדין הצדדים. הוא מצא לקבל בקשה לסילוק התובענה על הסף ולצורך הכרעתו בבקשה התייחס רק לחומרים הרלוונטיים לעניינה ולא קרא את כל שאר המסמכים שבתיק. מן העובדות שהיו בפניו לא ידע, כי משרד עורכי הדין בו היה שותף טרם מינוייו לשפיטה, המייצג בעת ובעונה אחת לקוחות רבים, ייצג את עניינו של רואה החשבון. משכך לא הביא נתון זה לידיעת הצדדים. אשר לפסק הדין הקודם אליו הפנה בפסק דינו ציין השופט, כי אמנם עיין בו אך התייחסותו אליו בפסק דינו הייתה שולית ביותר וחסרת משמעות ועל כן לא נעשתה בכובד ראש מספיק בכדי להבחין, כי רואה החשבון יוצג על ידי משרדו לשעבר.
השופט הדגיש, כי הכריע בבקשה לסילוק על הסף לגופה.

3. בהחלטתו קבע הנציב, כי מצופה מן היושב בדין, כי יפגין מידה גבוהה של זהירות ואחריות, ויעיין בקפידה בכל חומר הרלבנטי להכרעתו בדין, לא כל שכן חומר אליו הוא מתייחס בפסק דינו. שעה שמדובר במי שמצוי בראשית כהונתו כשופט, כשטריים עדיין קשריו עם עורכי דין, שותפיו ולקוחותיהם - מתעצמת חובת הבדיקה.

4. התלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע להתרשלותו של השופט בקריאת החומר, שגרם להעדר הגילוי לצדדים.

<u>תמצית החלטה (מספרנו 645/16, שלום)</u>

פסק דין צריך להינתן במפורש ואין להסיק על קיומו מכללא

<u>תקציר</u>: צדדים הגיעו להסכמה בדיון אך השופט לא נתן החלטה שנתנה תוקף של פסק דין להסכמתם ודחה בקשות שהוגשו לאחר מכן למתן פסק דין. בהחלטתו עמד הנציב על כך שפסק דין צריך להינתן במפורש ואין להסיק מכללא על קיומו, כסברת השופט שדן בתיק. זוהי דרישת הדין. במקום להכיר בשגגה שיצאה מתחת ידו עמד השופט על צדקתו. הנציב קבע, כי שעה שמגיעים

הצדדים להסכמה על בית המשפט להתייחס בהחלטה שיפוטית להסכמתם. כזאת לא עשה השופט והתלונה נמצאה מוצדקת.

1. במסגרת דיון אחרון שהתקיים בתיק בפני שופט הגיעו הצדדים להסכמה שתועדה בפרוטוקול, אולם השופט לא נתן בסיום הדיון החלטה הנותנת תוקף של פסק דין להסכמתם. מאוחר יותר נדחו בקשות שהגיש אחד מבעלי הדין לשופט, כי ינתן פסק דין בהתאם להסכמת הצדדים, ומכאן התלונה לנציבות.

2. בתגובתו לתלונה מסר השופט תחילה, כי במעמד הדיון ניתן פסק דין. לאחר שהנציב הפנה את תשומת לבו לפרוטוקול, שהינו תמליל של הדיון שהוקלט, ובו אין בנמצא פסק דין, מסר השופט, כי אמנם לא ניתן פסק דין במפורש אך לדעתו בנסיבות הענין ברור מעל לכל ספק, כי המחלוקת הסתיימה בהסכמת הצדדים ומכאן שטענות המתלונן נטענו בחוסר תום לב. לדעתו בידו של המתלונן היה להגיש ערעור וכן בקשה למתן פסיקתא.

3. הנציב מצא את התלונה מוצדקת. בהחלטתו עמד הנציב על כך, כי אין ללמוד על קיומו של פסק דין מתוך הקשרם של דברים מכללא. פסק דין שניתן – ניתן ואם לא ניתן אין די במסקנות נסיבתיות כדי להכריז על קיומו.
מתקנה 190 (א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, ניתן ללמוד כי פסק דין של בית המשפט חייב להינתן באופן פורמאלי ומפורש, בכתב, ולהיחתם על ידי בית המשפט. לא בכדי כך הוא. שהרי למתן פסק דין משמעויות רבות בדין, ובכלל זה יצירת מעשה בית דין בין בעלי הדין, מיצוי עילת התביעה נגד הנתבע והאפשרות לאכוף ולהוציא את פסק הדין לפועל.
תקנה 161(א), שעניינה "פסק דין מוסכם", קובעת, כי "הסכימו בעלי הדין על מתן פסק דין לפי נוסח מוסכם, רשאי בית המשפט או הרשם ליתן פסק דין כאמור". רשאי מדוע? כי בית המשפט לא מחויב ליתן תוקף להסכמת הצדדים, מקום בו מצא כי לא ראוי לעשות כן. כך למשל לא יתן ידו בית המשפט להסכמה בלתי חוקית של הצדדים וכיוב'. אך בכללם של מקרים, שעה שלא מוצא בית המשפט מקום שלא לאשר את ההסכמה, עליו ליתן לה תוקף בהחלטה שיפוטית – במפורש ולא "מכללא". כזאת לא עשה השופט.

4. אשר לפסיקתא – גם בעניין זה לא ירד הנציב לסוף דעתו של השופט שהרי לא ניתן לבקש פסיקתא שעה שלא ניתן פסק דין.

5. ולסיום - גם אם לשיטתו של השופט הסכמת הצדדים בפרוטוקול מהווה "פסק דין", הרי שמשעה שמצא בעל דין לפנות לבית המשפט בבקשה ליתן פסק דין "פורמאלי", אין להבין מה צורך מצא השופט להקשות את ליבו ולא להיעתר לבקשה זו. ותחת להכיר בשגגה ולפתור על נקלה את התקלה שיצאה תחת ידו (דבר שהיה אף מייתר בסופו של יום את התלונה לנציבות) מצא השופט לשים מכשולים בפני בעלי הדין ואף לתקוף את המתלונן. אף לא היה מקום לסברתו של השופט כי ראוי היה להעמיס על בית המשפט המחוזי את הפתרון לשגגה - שניתן היה לפתור על ידו בערכאה המבררת. להגשתו של ערעור גם משמעות כספית.

לכל אלה לא היינו נדרשים, כאמור, אילו היה נוטל השופט על עצמו אחריות ומתקן את השגגה שנפלה מלפניו.

6. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 462/16, מחוזי)

פרסום מודעות מטעם בית המשפט באותיות זעירות

תקציר: כשל מערכתי הביא לפרסום מודעות מטעם בית המשפט בגודל אותיות המקשה על הקריאה בניגוד להוראות הדין. התלונה נמצאה מוצדקת מבחינה מערכתית.
יצויין, כי ביום 5.2.17, לאחר שניתנה ההחלטה בתיק זה, התקבל מכתבו של מנהל בתי המשפט אשר הבהיר, כי כבר בשנת 2011 הופץ חוזר למזכירים הראשיים של בתי המשפט בו נקבע, כי במסגרת החלטות על פרסום הסדרי פשרה תופנה תשומת לב לגודל האותיות בפרסום, וכי בבדיקה שערכו נמצא, כי סוג הפונט אריאל בגודל 10 עונה על הדרישה של פרסום קריא ונגיש. מנהל בתי המשפט הבהיר, כי יפעל לריענון חוזר זה.

1. הרקע לתלונה הוא גודל האותיות המינימאלי במודעות המתפרסמות בעיתונות בהוראת בית המשפט. במודעות כתוב, בין היתר, כי: "תוכן הודעה זו אושר על ידי בית משפט והיא מתפרסמת על פי החלטתו". דא עקא שהמודעה מודפסת בגודל אותיות קטן ביותר, פחות מגודל האותיות המינימאלי הנדרש בדין.
כבר בשנת 2015 קבע הנציב בהחלטתו בעניין דומה, כי ככל הנראה אישר שופט תוכן הודעה שפורסמה ואת המלל שייכתב בה אולם לא אישר, וככל הנראה גם לא היה גם מודע מראש, לגודל האותיות שלה. באותה החלטה נאמר: "בדקנו בדי עמל ולאחר שימוש באבזרי ראייה מתאימים את ההודעה. גודל האותיות בהודעה הוא 1 מילימטר וזאת בניגוד להוראת תקנות הגנת הצרכן (האותיות בחוזה אחיד ובתנאי הכלול במידע אחר המיועד לצרכן) תשנ"ה-1955, אשר קבע גודל מינימאלי של 2 מילימטר לפחות לכל פרסום מידע המיועד לצרכן".

2. מאחר וכאמור בית המשפט לא היה מודע לגודל האותיות, נשלח העתק של ההחלטה להנהלת בתי המשפט, אשר נתבקשה על ידי הנציב לשקול "האם יש מקום להנחות את בתי המשפט ליתן דעתם, ולהורות לבעלי הדין אודות גודל האותיות המינימאלי במודעות המתפרסמות על פי מצוות בית המשפט".

3. המתלונן שב ופנה לנציב והלין על כך שעדיין מתפרסמות הודעות מטעם בית המשפט בגודל האותיות קטן ביותר בניגוד להוראות הדין.

4. בהחלטתו מצא הנציב את התלונה מוצדקת וקבע, כי על בית המשפט לאשר לא רק את תוכן ההודעה אלא גם לציין כי המודעה שתפורסם צריכה למלא אחר דרישת התקנות.

5. מן הראוי, כי בכל מקרה בו ניתנת החלטה בדבר פרסום מודעה בעיתונות יתן בית המשפט דעתו לגודל האותיות במודעה, ובמקרה הצורך אף יורה על פרסום מודעה מתוקנת. מאחר שלא היה בידי הנציב מידע כי הנחיה מתאימה הודעה לשופט או שבית המשפט היה מודע לגודל האותיות במודעה – נדחתה התלונה נגד השופט אך היא נמצאה מוצדקת מבחינה מערכתית.

תמצית החלטה (מספרנו 589/16, שלום)

בית המשפט אינו צריך להיגרר אחר השמצות הדדיות אם אין להן רלוונטיות
למחלוקת בין בעלי הדין

תקציר: עורכת דין שייצגה תובעים הלינה על כך שבית המשפט לא גער במומחה מטעם בית המשפט על דברים פוגעניים שכתב לטענתה אודותיה בבקשה שהגיש, שלא להתמנות בתיק מאחר שהיא מייצגת בו את אחד הצדדים. הנציב קבע, כי טוב עשה השופט כשלא נגרר אחר ה"מחמאות" ההדדיות שחלקו המתלוננת והמומחה זה לזה, שלא נגעו למחלוקת בין בעלי הדין. התלונה נדחתה והנציב קבע, כי לא היה מקום להגשתה וכי לא נמצא כל דופי בהתנהלות השופט.

1. המתלוננת מייצגת תובעים בתיק שעניינו ליקויי בנייה. בכתב התביעה ציינו התובעים, כי הם מתנגדים למינוי מומחה מטעם בית המשפט, וכי ככל שזה ימנה מומחה מטעמו, הם מבקשים מראש שלא ימונה מומחה מתוך רשימת מומחים שבשמותיהם נקבו. התובעים הוסיפו, כי אין לראות ברשימה זו רשימה סופית.

2. תמצית התלונה היא, כי חרף דברים פוגעניים על המתלוננת שכתב אחד המומחים שמונה, במסגרת בקשה שהגיש שלא להתמנות כמומחה, לא מצא לנכון השופט לגעור בו על דבריו, ואף נראה כי אותם דברים היו מקובלים עליו נוכח החלטות שנתן בנושא. לטענת המתלוננת היה על השופט לבטל את מינוי המומחה לאלתר ולהורות לו למשוך את הודעתו. לדעת המתלוננת, בהותרת ההודעה כמות שהיא בתיק בית המשפט ללא דיון לא שמר השופט על כבודה, כאמור בכלל 11(ב) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז – 2007.

3. הבירור העלה, כי לאחר שמסיבות שונות בוטל מינויים של שלושה מומחים מטעם בית המשפט הודיע המומחה הרביעי שמונה, כי אין ברצונו לשמש מומחה בתיק מאחר שהמתלוננת מייצגת בו את אחד הצדדים. בבקשתו כתב המומחה, שהמתלוננת פיתחה שיטה לפסילת מומחים ושהיא נוקטת צעדים כלפיהם ופוגעת בשמם. השופט ביקש את תגובת באי כוח הצדדים להודעה זו ובמקביל הורה למומחה לשקול בשנית את עמדתו. על הודעת המומחה הגיבה המתלוננת בהודעה המשתרעת על פני עמודים רבים, בה התייחסה, בין היתר, לאופן התנהלותו של המומחה

בתיקים אחרים ולדברים שאמר עליה בעבר. על כך נתן השופט החלטה לפיה אין כל סיבה עניינית לתגובה כה ארוכה וכי הוא יתעלם ממנה כשיתן את ההחלטה בבקשת המומחה. בנוסף הורה השופט למתלוננת ולב"כ הצד שכנגד להגיש תגובה קצרה. המומחה מצדו חזר על סירובו להתמנות כמומחה מטעם בית המשפט. בדיון שהתקיים בנושא החליט השופט, כי לאור סירובו של המומחה ועמדות שני הצדדים, הוא מבטל את המינוי.

4. פנינו, לא בלי היסוסים, לשופט כדי לקבל את תגובתו לתלונה. השופט מסר בתגובתו, כי מתגובותיהם של ב"כ הצדדים לבקשת המומחה שלא להתמנות עלה, כי הם אינם מתנגדים לבקשה. משהודיע המומחה שהוא עומד בסירובו להתמנות החליט השופט לבטל את המינוי ולמנות תחתיו מומחה אחר. בנסיבות אלו, משהסתמנה הסכמת כל הצדדים לביטול המינוי לא היה כל צורך להוסיף דבר מעבר לאמור בהחלטה או להביע עמדה בטענות שהעלו המומחה והמתלוננת זה כנגד זה. השופט מסר עוד, כי אין ממש בטענה כי היה עליו לגעור במומחה על הטענות שהעלה נגד המתלוננת. לדבריו, כדי שבית המשפט יביע עמדה לגבי טענותיהם ההדדיות היה עליו לבררן לגופן. ברם, וכפי שנאמר בתלונה, הטענות אינן רלבנטיות לתביעה ובית המשפט לא מוסמך לדון ולהכריע בהן. גם אין לו לבית המשפט את הכלים המתאימים במסגרת התביעה הנדונה להגיע לחקר האמת לגבי אותן טענות ולכן אין לצפות, שבנסיבות העניין הוא "יגער" במומחה, וניתן היה להניח שהצדדים יתרכזו בבירור התביעה לגופה. כדי למנוע עיכוב נוסף בניהול ההליך התבקש המומחה לשקול בשנית את עמדתו. לו חזר בו מסירובו ההחלטה בעניין היתה, מן הסתם, ניתנת רק לאחר שקלול עמדות הצדדים ואין כל רבותא שהמינוי היה נותר על כנו.

5. נשיא בית המשפט בו מכהן השופט התייחס מיוזמתו לתלונה ומסר, כי מצא לנכון לעשות כן מאחר שהעניין נבדק על ידו בעקבות פניית נציגי לשכת עורכי הדין אליו ופגישה שהתקיימה עימם. לדבריו, בבדיקה שנערכה על ידו לא נמצא כל פגם בהתנהלותו של השופט, ודאי לא כזה המצדיק את התלונה.

6. הנציב כתב בהחלטתו, כי הוא שותף למסקנותיו של הנשיא והביע צערו על כך שמינוי של מומחה מטעם בית המשפט, מינוי הנעשה כדבר שבשגרה בתיקים רבים, תפח במקרה זה למימדים לא לו. עוד כתב הנציב, כי נכון עשה השופט כשהותיר את ה"מחמאות" ההדדיות שכתבו המתלוננת והמומחה זה כלפי זה מחוץ לזירת ההכרעה, בהיותן בלתי רלבנטיות למחלוקת נשוא התביעה שבה ורק בה עליו להכריע. הנציב לא מצא, שהיה על השופט לגעור במומחה על הדברים שכתב, כשם שלא ניתן היה לדרוש ממנו לגעור במתלוננת על מה שכתבה היא על המומחה. בהקשר זה היפנה הנציב לסעיף 68א(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד – 1984, לפיו בית המשפט רשאי להורות שלא יירשמו בפרוטוקול דברי גידוף, נאצה, השמצה או ביזוי, אם שוכנע כי אין טעם המצדיק את רישומם בפרוטוקול.

הנציב גם לא מצא פסול בכך שהשופט נדרש לסוגיית מינוי מומחה מטעם בית המשפט גם בתיק האחר שנדון בפניו ושגם בו מייצגת המתלוננת, שכן הוא מצא לנכון לשים קץ לקושי חוזר ונשנה למנות מומחה מטעם בית המשפט ולחסוך מהצדדים ומבית המשפט את הזמן והטרחה הכרוכים בהגשת בקשות ובמתן החלטות דומות באותו עניין.

אכן, כך מציין הנציב, ייתכנו מקרים בהם מינויו של מומחה מטעם בית המשפט יעורר קושי ושמומחה המקובל על בית המשפט והצדדים ימונה לאחר מספר ניסיונות. אך בעשותו כן מונחה בית המשפט על ידי שיקולים של הגיון בריא ויעילות דיונית. משום כך לא מצא הנציב דופי בהצעת השופט למומחה לשקול בשנית את עמדתו- היה זה כבר המומחה הרביעי במספר שמונה בתיק, וכל אותה עת מונחת בפני בית המשפט אותה "רשימה לא ממצה" של מומחים ספציפיים להם מתנגדים התובעים.

סוף דבר - הנציב קבע, כי אין בתלונה כל ממש ודינה להידחות.

תמצית החלטה (מספרנו 604/16, שלום)

על הפסול שבהכנת החלטה שלמה מן המוכן טרם שנשמעו טענות הצדדים

תקציר: בירורה של תלונה העלה, כי שופטת הכינה החלטה שלמה מן המוכן טרם שנשמעו טענות הצדדים בבקשת המשטרה להאריך את מעצרו של חשוד. בהחלטתו קבע הנציב, כי מדובר בהתנהלות שאינה ראויה. אין להשלים כתיבתה של החלטה טרם שנשמע הדיון באותו עניין וטרם שנשמעו טענות הצדדים. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בהחלטות הנוגעות לפגיעה בזכויות יסוד של אדם ובשלילת חירותו. התנהלות כזו עשויה לפגוע באמון הציבור במערכת המשפט וליצור תחושה של מה שקוראים "משחק מכור" שבמסגרתו אין טעם בהשמעת טיעונים ובהצגת ראיות, שהרי עמדת השופט התגבשה מראש. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. המתלונן, עורך דין, מייצג חשוד שדיון בבקשת המשטרה להארכת מעצרו התקיים בבית משפט השלום יממה לאחר מעצרו. לדברי הסניגור, מיד לאחר שנשמעו סיכומי הצדדים הקריאה השופטת ישירות, מצג המחשב שלה, החלטה (הנושאת שש שורות) שהיתה מוכנה מראש. משפנה, לדבריו, אל השופטת והעיר את תשומת ליבה לכך, היא אישרה, לדבריו, כי ההחלטה הוכנה על ידה מראש והוסיפה, כי ישבה בדין בבקשה להארכת מעצרו של חשוד אחר הקשור בפרשייה זו ומשכך החומר מוכר וידוע לה. המתלונן מוסיף, כי השופטת אף הגדילה לעשות בהציעה לו להגיש ערר על החלטתה באומרה: "תגיש ערר ונראה מה יהיה". לדבריו, תחושה קשה ליוותה אותו ואת עורך הדין ממשרדו שנכח אף הוא בדיון, "של קיום דיון אך ורק למראית עין".

2. פנינו אל השופטת, אל נציגת המשטרה בדיון ואל עורך הדין ממשרדו של המתלונן, כדי לקבל את תגובותיהם לתלונה.

3. עורך הדין ממשרדו של המתלונן מסר, כי התלונה מתארת "את שהתרחש כהווייתו ובאופן שאין מדויק ממנו". הוא הוסיף, כי הופתע עוד יותר מכך שהשופטת לא מצאה פסול בכך שהחלטתה נכתבה והוכנה מבעוד מועד.

4. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי התלונה אינה ראויה לתגובה משאין בה כל ממש. הדיון נערך לדבריה על פי כל סדרי הדין ולטעמה לא נפל בו כל פגם. לדבריה, היא עשתה שימוש בהחלטה מובנית, המקלה על עבודת הקלדנית ומקצרת את זמן הדיון, אך אין בכך כדי לקבוע שהיתה לפניה החלטה מוכנה מראש והיא גם לא אישרה את הדבר לסניגור. עם זאת ציינה השופטת, כי אכן חומר החקירה היה מוכר וידוע לה משיום קודם לכן ניהלה דיון בעניינם של עצורים נוספים באותו עניין ובאותו הקשר. לטעמה של השופטת, התלונה קנטרנית וטורדנית על פניה.

5. נציגת המשטרה בדיון לא התייחסה תחילה במפורש לטענות המתלונן אודות הקראת החלטה מוכנה. משנדרשה על ידי הנציבות להשלים את תגובתה לתלונה מסרה, כי למיטב זיכרונה השופטת לא הכתיבה לקלדנית את ההחלטה אלא הקריאה אותה מצג המחשב. לא זכור לה, כי השופטת אישרה למתלונן, כי החלטתה הוכנה מראש. זכורה לה התייחסותה של השופטת להיכרותה את חומרי החקירה מדיונים קודמים.

6. ומכאן למסקנותיי.

מצאתי לאמץ את טענות הסניגור, הנתמכות בעדותו של עורך דין נוסף ממשרדו ובתגובתה של נציגת המשטרה.

יש לקבוע לכן, כי השופטת לא השתמשה בתבנית החלטה אלא הקריאה לנוכחים החלטה שלמה מן המוכן, בלא שהכתיבה דבר לקלדנית.

מדובר בהתנהלות שאינה ראויה.

אין להשלים כתיבתה של החלטה טרם שנשמע הדיון באותו עניין וטרם שנשמעו טענות הצדדים. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בהחלטות הנוגעות לפגיעה בזכויות יסוד של אדם ובשלילת חירותו. התנהלות כזו עשויה לפגוע באמון הציבור במערכת המשפט וליצור תחושה של מה שקוראים "משחק מכור" שבמסגרתו אין טעם בהשמעת טיעונים ובהצגת ראיות, שהרי עמדת השופט התגבשה מראש.

7. התלונה נמצאה מוצדקת.

פרק 10 | פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

תחת מטריה רחבה זו נכללים סוגים שונים של ליקויים, שהעיקריים שבהם הם ניגוד עניינים, מראית עין של משוא פנים, פגיעה בזכות הטיעון, פגיעה בזכות הייצוג ופגיעה בשוויון בין הצדדים.
בפרק זה, כבפרקים האחרים בדין וחשבון זה, יובאו אזכורים של החלטות שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות החלטות שלא פורסמו.

❖ פגיעה בזכות הטיעון

בשנת 2016 ניתנו מספר החלטות בנושא זכות הטיעון וחובתו של בית המשפט ליתן זכות תגובה לצד שכנגד טרם מתן החלטה בבקשה:

- בתלונת אסיר על כך שעמדתו לא נשמעה טרם מתן החלטה בדבר מחיקת עתירתו נקבע, כי אכן, ניתן ככלל ליתן אמון בדברי שירות בתי הסוהר, רשות רשמית של המדינה. עם זאת, מאחר שלא תמיד רואה האסיר עין בעין את הדברים כעמדתה של הרשות, ראוי לבקש את התייחסותו לדבריה טרם שימצא בית המשפט למחוק עתירה שהגיש האסיר (**תמצית**, מספרנו 562/16, **מחוזי**).

- נקבע, כי אין להשלים את כתיבתה של החלטה טרם שנשמע הדיון באותו עניין וטרם שנשמעו טענות הצדדים. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בהחלטות הנוגעות לפגיעה בזכויות יסוד של אדם ובשלילת חירותו. התנהלות כזו עשויה לפגוע באמון הציבור במערכת המשפט וליצור תחושה של מה שקוראים "משחק מכור" שבמסגרתו אין טעם בהשמעת טיעונים ובהצגת ראיות, שהרי עמדת השופט התגבשה מראש (**תמצית**, מספרנו 604/16, **שלום**).

- נקבע, כי ספק הוא, אם בידי בית משפט ליתן צו הדדי למניעת הטרדה מאיימת (למשך שישה חודשים) לבקשתו של משיב בבקשה, שלא בהסכמת המבקש, בלי שהתקיים דיון במעמד שני הצדדים (**תמצית**, מספרנו 125/16, **שלום**).

- נקבע, כי במצב שבו ניתן צו זמני על ידי בית המשפט (גם אם ההחלטה בטעות יסודה) והצד שנגדו ניתן הצו מבקש לבטלו, כללי הצדק הטבעי מחייבים קבלת תגובת מבקש הצו טרם מתן החלטה בבקשת הביטול (מספרנו 289/16, **משפחה**).

❖ חובת הגילוי של שופט לבעלי הדין ומראית עין של משוא פנים

בשנת 2016 ניתנו מספר החלטות, בהן מצא הנציב כי בית המשפט לא עמד בחובת הגילוי החלה עליו גם אם סבור השופט, כי הנסיבות אינן מגיעות כדי חשש ממשי למשוא פנים:

- נקבע, כי העדר יידוע של הצדדים אודות יחסי קירבה בין שופט לבין אחד מכונסי הנכסים שמינה בתיק ואודות חברותו של השופט עם אחיו של הכונס השני, וזאת טרם מינוים על ידו, מעורר חשש לפגיעה במראית פני הצדק. העובדה שמקבל המינוי הוא מומחה ראוי בתחום בו התמנה, ללא קשר לקרבה ולרעות עם השופט, אינה גורעת מחובת הגילוי של בית המשפט (**תמצית**, מספרנו 625/16, **משפחה**).

- ניתנה החלטה בעניינו של שופט שנתן הרצאה בבית ספר בו מלמדת אישה שעניינה נדון בפניו, בלי שגילה את הדבר לבעלה, הצד שכנגד, ואף נתן בהמשך פסק דין בתיק. הנציב קבע בהחלטתו, כי מרגע שזיהה השופט את האישה כבעלת דין בהליכים שבפניו בעת מתן ההרצאה חייבה מראית פני הצדק, כי יביא את הדבר מיוזמתו לידיעת הצדדים סמוך לאחר האירוע, ובוודאי לפני מתן פסק הדין, ולא ימתין עד שהמתלונן יגלה זאת באקראי מספר חודשים לאחר מכן ויגיש בקשה לפסילתו מלשבת בדין (**תמצית**, מספרנו 579/16, **משפחה**).

- נקבע, כי נוהל פנימי עליו הסתמך השופט, לפיו שופט הפוסל עצמו מלדון בתיק מעביר אותו בעצמו לשופט אחר ומקבל תחתיו תיק חלופי, אינו ראוי. הנציב העיר, כי ראוי שנשיא בית המשפט או סגן הנשיא הוא שיחליט על זהות השופט הנעבר ולא השופט שפסל עצמו מלשבת בדין. זאת הן מן הטעם שהנשיא או סגן הנשיא מפעילים שיקולים מערכתיים שאינם נחלתו של השופט היחיד והן מן הטעם, שמי שפסל עצמו ראוי שידיר עצמו מהיכולת להשפיע על זהות המותב שידון בתיק בהמשך (**תמצית**, מספרנו 579/16, **משפחה**).

- נקבע, כי ראוי ששופט ימסור לבעלי דין מידע שברשותו, העשוי להצביע על מה שנחזה להיות ניגוד עניינים, וזאת אפילו סבר, כי אין מקום שיפסול עצמו מלשבת בדין. על היושב בדין למסור את המידע לצדדים באופן גלוי, בהחלטה או בתיעוד בפרוטוקול, גם שעה שהוא סבור, כי נתונים אלה מצויים בידיעת מי מהם. עם זאת, נוכח לקיחת האחריות מצדו של השופט וההכרה בצורך ביישום נאות של הכללים, אותן יש לשבח, מצא הנציב לראות בהערותיו משום מיצוי הבירור (**תמצית**, מספרנו 548/16, **מחוזי**).

- בירורה של תלונה העלה, כי שופט לא עיין כדבעי בכל החומר שבפניו ולא שם לב, כי בכותרת פסק דין שניתן בהליכים קודמים בין הצדדים צוין, כי עניינו של רואה חשבון הקשור לתיק יוצג בעבר על ידי משרד עורכי הדין בו היה השופט

שותף טרם מינויו לשפיטה. בהחלטתו קבע הנציב, כי מצופה מן היושב בדין, כי יפגין מידה גבוהה של זהירות ואחריות, ויעיין בקפידה בכל חומר הרלבנטי להכרעתו בדין, לא כל שכן חומר אליו הוא מתייחס בפסק דינו. חובת הבדיקה מתעצמת שעה שמדובר במי שמצוי בראשית כהונתו כשופט, כשטריים עדיין קשריו עם עורכי דין, שותפיו ולקוחותיהם. התלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע להתרשלותו של השופט בקריאת החומר, שגרם להעדר הגילוי לצדדים (**תמצית**, מספרנו 566/16, **מחוזי**).

❖ פגיעה בשיוויון בין הצדדים

- נקבע, שראוי הוא, כי במשפט בו עומד בעל דין מול המדינה ונציגיה יחוש הוא, כי השופט היושב בדין נוהג בשוויון בין המתדיינים. על השופט לעמוד על כך, שהחלטותיו יקויימו על ידי כל בעלי הדין ואין ליתן לנציגי הפרקליטות יתרון כלשהו (**תמצית**, מספרנו 744/15, **אזורי לעבודה**).

תמצית החלטה (מספרנו 562/16, מחוזי)

על שמיעת האידך גיסא בעתירת אסיר

תקציר: שמיעת הצד השני להליך מחויבת מכוח כללי הצדק הטבעי זולת אם נקבע בדין אחרת. אכן, ניתן ככלל ליתן אמון בדברי שירות בתי הסוהר, רשות רשמית של המדינה. עם זאת, ומקרה זה יוכיח, מסתבר כי לא תמיד רואה האסיר עין בעין את הדברים כעמדתה של הרשות, וראוי היה לבקש את התייחסותו לדבריה טרם שמצא בית המשפט למחוק את העתירה שהגיש האסיר.

1. שופט שדן בעתירת אסיר עיין באמור בכתב תשובה משלים שהגיש המשיב, שירות בתי הסוהר, ובלי שביקש תגובה לדברים מן האסיר (המתלונן) מצא למחוק את עתירתו.

2. בתגובתו לתלונה ציין השופט, כי כתב התשובה המשלים אשר הוגש על ידי המשיב הינו הודעה רשמית מוסמכת של הרשות, שעל בסיסה ניתן היה לקבוע, כי עתירת המתלונן נענתה למעשה, ועל כן מצא למחוק את העתירה. לדבריו, אין מדובר בכתב תשובה שבעקבותיו על בית המשפט להכריע בעתירה לצד זה או אחר, אלא בהודעה שמייתרת את הצורך בהכרעה. מניסיונו השיפוטי הממושך ומטיפולו במאות תיקי עתירות אסירים, כך מציין השופט, אין לו כל סיבה לפקפק באמינות הודעת שירות בתי הסוהר הניתנת באמצעות היעוץ המשפטי שלה. הנחת היסוד הינה, כי הרשות מבצעת את מלאכתה נאמנה וכי הדיווח לבית המשפט משקף את העובדות, במיוחד כאשר ההודעה נמסרת על ידי ב"כ היועץ המשפטי. משכך רשאי בית המשפט לדעתו להסתמך על ההודעה הרשמית כבסיס למחיקת העתירה. השאלה אם יש צורך בקבלת תגובה על ההודעה הינה, לדעת

השופט, שאלה של שיקול דעת שיפוטי והוא סבר, כי אין בכך צורך. השופט מטעים, כי העתירה נמחקה ולא נדחתה וכי בידי המתלונן לשוב ולפנות לבית המשפט לבקש את ביטול המחיקה, דבר שלא עשה.

3. שמיעת האידך גיסא, הצד האחר, מחוייבת בדין, זולת אם נקבע אחרת במפורש בדבר חקיקה, וזאת מכוח כללי הצדק הטבעי החלים במשפטנו.

אכן, ניתן ככלל ליתן אמון בדברי שירות בתי הסוהר, רשות רשמית של המדינה. עם זאת, ומקרה זה יוכיח, מסתבר כי לא תמיד רואה המתלונן עין בעין את הדברים כעמדתה של הרשות. בכך שהעתירה רק נמחקה או כי ניתן לבקש את ביטול המחיקה אין רבותא. ראוי היה לשמוע את עמדת המתלונן טרם מחיקת העתירה כמבוקש על ידי המשיב. מה גם, שלא נמצאה במקרה דנן כל דחיפות ליתן החלטה על אתר בלא שמיעת המתלונן ואין גם כל הנמקה בהחלטת השופט מדוע לא נשמעה עמדתו של המתלונן בכל הנוגע לאמור בהודעת המשיב.

4. התלונה נמצאה אפוא מוצדקת.

<u>תמצית החלטה (מספרנו 604/16, שלום)</u>

על הפסול שבהכנת החלטה שלמה מן המוכן טרם שנשמעו טענות הצדדים

<u>תקציר</u>: בירורה של תלונה העלה, כי שופטת הכינה החלטה שלמה מן המוכן טרם שנשמעו טענות הצדדים בבקשת המשטרה להאריך את מעצרו של חשוד. בהחלטתו קבע הנציב, כי מדובר בהתנהלות שאינה ראויה. אין להשלים כתיבתה של החלטה טרם שנשמע הדיון באותו עניין וטרם שנשמעו טענות הצדדים. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בהחלטות הנוגעות לפגיעה בזכויות יסוד של אדם ובשלילת חירותו. התנהלות כזו עשויה לפגוע באמון הציבור במערכת המשפט וליצור תחושה של מה שקוראים "משחק מכור" שבמסגרתו אין טעם בהשמעת טיעונים ובהצגת ראיות, שהרי עמדת השופט התגבשה מראש. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. המתלונן, עורך דין, מייצג חשוד שדיון בבקשת המשטרה להארכת מעצרו התקיים בבית משפט השלום יממה לאחר מעצרו. לדברי הסניגור, מיד לאחר שנשמעו סיכומי הצדדים הקריאה השופטת ישירות, מצג המחשב שלה, החלטה (הנושאת שש שורות) שהיתה מוכנה מראש. משפנה, לדבריו, אל השופטת והעיר את תשומת ליבה לכך, היא אישרה, לדבריו, כי ההחלטה הוכנה על ידה מראש והוסיפה, כי ישבה בדין בבקשה להארכת מעצרו של חשוד אחר הקשור בפרשייה זו ומשכך החומר מוכר וידוע לה. המתלונן מוסיף, כי השופטת אף הגדילה לעשות בהציעה לו להגיש ערר על החלטתה באומרה: "תגיש ערר ונראה מה יהיה". לדבריו, תחושה קשה ליוותה אותו ואת עורך הדין ממשרדו שנכח אף הוא בדיון, "של קיום דיון אך ורק למראית עין".

2. פנינו אל השופטת, אל נציגת המשטרה בדיון ואל עורך הדין ממשרדו של המתלונן, כדי לקבל את תגובותיהם לתלונה.

3. עורך הדין ממשרדו של המתלונן מסר, כי התלונה מתארת "את שהתרחש כהווייתו ובאופן שאין מדויק ממנו". הוא הוסיף, כי הופתע עוד יותר מכך שהשופטת לא מצאה פסול בכך שהחלטתה נכתבה והוכנה מבעוד מועד.

4. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי התלונה אינה ראויה לתגובה משאין בה כל ממש. הדיון נערך לדבריה על פי כל סדרי הדין ולטעמה לא נפל בו כל פגם. לדבריה, היא עשתה שימוש בהחלטה מובנית, המקלה על עבודת הקלדנית ומקצרת את זמן הדיון, אך אין בכך כדי לקבוע שהיתה לפניה החלטה מוכנה מראש והיא גם לא אישרה את הדבר לסניגור. עם זאת ציינה השופטת, כי אכן חומר החקירה היה מוכר וידוע לה משיום קודם לכן ניהלה דיון בעניינם של עצורים נוספים באותו עניין ובאותו הקשר. לטעמה של השופטת, התלונה קנטרנית וטורדנית על פניה.

5. נציגת המשטרה בדיון לא התייחסה תחילה במפורש לטענות המתלונן אודות הקראת החלטה מוכנה. משנדרשה על ידי הנציבות להשלים את תגובתה לתלונה מסרה, כי למיטב זיכרונה השופטת לא הכתיבה לקלדנית את ההחלטה אלא הקריאה אותה מצג המחשב. לא זכור לה, כי השופטת אישרה למתלונן, כי החלטתה הוכנה מראש. זכורה לה התייחסותה של השופטת להיכרותה את חומרי החקירה מדיונים קודמים.

6. ומכאן למסקנותיי.

מצאתי לאמץ את טענות הסניגור, הנתמכות בעדותו של עורך דין נוסף ממשרדו ובתגובתה של נציגת המשטרה.

יש לקבוע לכן, כי השופטת לא השתמשה בתבנית החלטה אלא הקריאה לנוכחים החלטה שלמה מן המוכן, בלא שהכתיבה דבר לקלדנית.

מדובר בהתנהלות שאינה ראויה.

אין להשלים כתיבתה של החלטה טרם שנשמע הדיון באותו עניין וטרם שנשמעו טענות הצדדים. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בהחלטות הנוגעות לפגיעה בזכויות יסוד של אדם ובשלילת חירותו. התנהלות כזו עשויה לפגוע באמון הציבור במערכת המשפט וליצור תחושה של מה שקוראים "משחק מכור" שבמסגרתו אין טעם בהשמעת טיעונים ובהצגת ראיות, שהרי עמדת השופט התגבשה מראש.

7. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 125/16, שלום)

מתן צו הדדי למניעת הטרדה מאיימת בלא שמיעת כל בעלי הדין

תקציר: ספק הוא, אם בידי בית משפט ליתן צו הדדי למניעת הטרדה מאיימת (למשך שישה חודשים) לבקשתו של משיב בבקשה, שלא בהסכמת המבקש, מבלי שהתקיים דיון במעמד שני הצדדים.

1. עניינה של התלונה בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת שהגיש המתלונן נגד שכניו, לה נעתר השופט שדן בתיק. השכנים, שלא התייצבו לדיון שנקבע במעמד שני הצדדים, הגישו בקשה לקיים דיון מחודש בבקשה ואף ביקשו, כי הצו יחול באופן הדדי על שני הצדדים. השופט נתן החלטה בה הציע לצדדים, כי יינתן צו הדדי האוסר על כל אחד מהם לצור קשר עם השני מבלי לפגוע בשום טענה מטענותיהם ובכך יתייתר הצורך בדיון. השכנים הודיעו לבית המשפט על הסכמתם להצעה אך המתלונן, שהחלטת השופט לא הומצאה לו, לא הגיב לה. בהמשך נתן השופט החלטה, לפיה ניתן צו הדדי למניעת הטרדה מאיימת על המתלונן ועל שכניו אשר יעמוד בתוקפו ששה חודשים.

2. הנציב קבע, כי השופט לא נהג כהלכה:

א. השופט לא בדק טרם מתן החלטתו, אם הצעתו נמסרה למתלונן.

ב. בהחלטתו ליתן צו הדדי כלל לא ציין השופט, כי מדובר בהחלטה הניתנת בהעדר תגובת המתלונן.

ג. אין בהחלטה הנמקה כלשהי, מה טעם מצא השופט ליתן צו הדדי בלא שמיעתו של המתלונן בעניין זה.

ד. מהצעת השופט ניתן להבין, כי רק הסכמה של שני הצדדים תייתר את קיומו של הדיון במעמד שני הצדדים שהרי נאמר בה: "הצדדים יודיעו לבית המשפט אם הם מוכנים לכך (למתן צו הדדי – א.ר) ... ואם יודיעו לי שכן, אתן צו הדדי ואחסוך את הצורך בקיום דיון נוסף בתיק זה" (ההדגשה אינה במקור). הסכמת המתלונן לא ניתנה.

ה. ספק הוא, אם בידי בית משפט ליתן צו הדדי (למשך שישה חודשים) למניעת הטרדה מאיימת, לבקשתו של משיב, שלא בהסכמת המבקש, מבלי שהתקיים דיון במעמד שני הצדדים. השוו לעניין זה רע"א 2327/11, פלוני נגד פלוני, בו נאמר מפי כב' השופט יורם דנציגר:

> "אחת מתכליותיו של עקרון החוקיות היא הגנה על זכויות האדם והאזרח מפני עריצות השלטון ושרירותו. משום כך, במרוצת השנים הוגבלה בפסיקתו של בית משפט זה האפשרות לפגוע בזכויות אדם מכוח הסמכות הטבועה בהיותה סמכות בלתי מפורשת. אמנם דברים אלו נקבעו לגבי סמכותה הטבועה של הרשות המבצעת אך במרוצת השנים הוחלו גם על סמכותו הטבועה של בית המשפט כאחת מרשויות השלטון ... לאור העובדה כי הסמכות הטבועה היא

חריג לעיקרון החוקיות ולאור הצורך להגביל את השימוש בחריג לכלל, נקבע בפסיקתו של בית משפט זה כי השימוש בסמכות טבועה יעשה בנסיבות חריגות ויוצאות דופן ... בשל העובדה כי יש בשימוש בסמכותו הטבועה של בית המשפט כדי לפגוע בעקרונות היסוד של שיטתנו המשפטית שומה על בתי המשפט להקפיד בעשותם שימוש בסמכות זו על כללי הצדק הטבעי. זכות הטיעון הינה, כידוע, אחד מעיקרי כללי הצדק הטבעי ...

הסמכות ליתן צו מניעת הטרדה מאיימת הותוותה בחוק מפורט הקובע כללים מפורשים ומוגדרים להפעלת סמכותו של בית המשפט בבואו ליתן צו כאמור. עסקינן בהסדר ברור העולה לטעמי כדי הסדר ממצה. משכך ולאור הכללים שפורטו לעיל, מקום בו מוגדרת סמכותו של בית המשפט בחיקוק ספציפי המהווה 'הסדר שלילי' הרי שבית המשפט אינו רשאי להפעיל את סמכותו הטבועה לגבי העניין הקונקרטי שהוסדר בחקיקה ספציפית שכן הסמכות הטבועה היא סמכות שיורית.

צו מניעת הטרדה מאיימת פוגע בזכויות אדם ואינו עניין דיוני גרידא:

צו מניעת הטרדה מאיימת מגביל זכויות יסוד בסיסיות של הפרט ... משכך, ולאור העובדה כי אין מדובר בעניין דיוני גרידא, ברי כי אין מקום ליתן צו כאמור מכוח סמכותו הטבועה של בית המשפט ...

אין בידי לקבל את עמדתן של הערכאות הקודמות לפיה אין הכרח לקיים חקירה נגדית וניתן היה להסתפק בתצהירי הצדדים לשם מתן הצו. הטעם לכך הוא שצו מניעת הטרדה מאיימת מכיל הוראות שיש בהן כדי לפגוע בזכויות אדם ומשום כך תחילה יש לאפשר לבעל הדין למצות את זכות הטיעון העומדת לו באמצעות חקירה נגדית של המצהירים מטעם הצד שכנגד".

3. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 625/16, משפחה)

קיומה של חובת גילוי מוקדמת לצדדים על היכרות מוקדמת בין שופט לבין עורך דין המתמנה על ידו ככונס נכסים, מנהל עיזבון או תפקיד אחר

תקציר: המתלונן, שהיה צד לתיק עזבון שהתנהל בבית המשפט לענייני משפחה, טען בתלונתו, כי השופט שדן בתיק מינה שני כונסי נכסים עימם יש לו היכרות מוקדמת וחברות קרובה. בתגובתו לתלונה ציין השופט, כי אכן מתקיימים יחסי קרבה בינו לבין אחד הכונסים וכן בינו לבין אחיו של הכונס השני. עם זאת מסר השופט, כי שיקוליו במינוי היו ענייניים וכי כונסי הנכסים אותם מינה הינם אנשי מקצוע מומחים בתחומם. בהחלטתו קבע הנציב, כי העדר יידוע של הצדדים אודות

יחסי קירבה בין שופט לבין אחד הכונסים ואודות חברותו של השופט עם אחיו של הכונס השני, וזאת טרם מינוים על ידו, מעורר חשש לפגיעה במראית פני הצדק. העובדה שמקבל המינוי הוא מומחה ראוי בתחום בו התמנה, ללא קשר לקרבה ולרעות עם השופט, אינה גורעת מחובת הגילוי של בית המשפט.

1. המתלונן, שהיה צד לתיק עזבון שהתנהל בבית המשפט לענייני משפחה, טען בתלונתו לנציב, כי השופט שדן בתיק מראשיתו ועד חודש מאי 2014 פעל, עוד טרם מינויו לכס השיפוט, כדי לגייס את שותפיו העסקיים לשם השתלטות על רכוש העיזבון, הנאמד במיליוני שקלים. עוד טען המתלונן, כי בחודש מאי 2012 החליט השופט להורות על מינוים של שני מנהלי עיזבון, למרות קיומה של היכרות מוקדמת בינו לבינם. ההיכרות המוקדמת באה לידי ביטוי, לטענת המתלונן, בנסיעה משותפת של השופט לחו"ל בקיץ האחרון עם אחד הכונסים (להלן: הכונס הראשון), שהוא חברו הקרוב, ואף קיימת חברות קרובה בין נשותיהם. אשר לכונס השני, הרי הוא, לטענת המתלונן, אחיו ושותפו למשרד של עו"ד אחר, שהוא חברו של השופט.

2. בתגובתו לתלונה ציין השופט, כי התלונה היא ניסיון נואל לבוא חשבון עם בית המשפט על החלטה שיפוטית חמורה שניתנה נגד המתלונן בתיק אחר. לדבריו, בחודש מאי 2012 מינה שני עורכי דין ככונסים ומנהלי עיזבון בתיק. כארבעה חודשים לאחר מכן הוגשה בקשה להורות על פיטוריהם בטענה, כי קיימת היכרות מוקדמת בינו ובין הכונס הראשון. הבקשה נדחתה בהחלטה מנומקת שנתן בחודש מרס 2013. בחודש אפריל 2013 הגיש הכונס הראשון בקשה להתפטר מתפקידו ובו ביום נעתר השופט לבקשתו. בחודש מאי 2014 פסל עצמו השופט מלהמשיך ולדון בעניינם של הצדדים מחשש לניגוד עניינים, "ללמדך עד כמה זהיר הייתי בנסיבות שבהן יכול היה להיות לי פוטנציאל רווח אישי". בגין החלטה זו הוגשה בשעתו תלונה לנציבות (מספרנו 505/14). המניע לתלונה היה, לדברי השופט, החלטה שנתן בחודש אוקטובר 2015 בתיק עיזבון אחר, בה הורה על פינוי המתלונן מדירת העיזבון אליה פלש שלא כדין. על ההחלטה לא הוגש ערעור. לאחר מתן ההחלטה הודיע לו המתלונן, "תוך שהוא עושה מחוות גוף ('חכה... חכה...') כי יבוא עמי חשבון בגין ההחלטה וההוצאות שנפסקו כנגדו".

3. אשר לטענה, כי גייס את שותפיו העסקיים לשם השתלטות על רכוש החסויים, מסר השופט, כי מדובר ב"דברי הבל ורשעות הלקוחים מעולמו הפנטזיונרי של המתלונן". לדבריו, מעולם לא היו לו שותפים עסקיים בכל תחום שהוא. יתרה מזו, מעולם לא התוודע למי מהיורשים בטרם מונה לשופט ובטרם נותב אליו התיק.

4. לעניין הטענה בדבר היכרות מוקדמת עם הכונס הראשון מסר השופט, כי אכן, התקיימו ומתקיימים ביניהם יחסי קרבה אולם בניגוד לנטען בתלונה, הכונס הראשון אינו חברו הקרוב ואינו נמנה עם באי ביתו הקבועים, אלא ההיכרות ביניהם החלה על רקע מקצועי לפני שנים רבות ומעת לעת היו נפגשים בנסיבות חברתיות שונות. מעולם, לדבריו, לא היו לו קשרים עסקיים עמו, או קשרים אחרים שיש בהם פוטנציאל לרווח אישי עבורו או עבור מי מבני ביתו. עובדת היכרותו עם הכונס הראשון היתה ידועה לכל הצדדים מראשיתו של ההליך, ולראיה החלטתו מחודש מרס 2013 בה הבהיר, כי דווקא היכרות זו "מאפשרת ומשביחה" את הטיפול בתיק. זאת, משום שמדובר

בתיק מורכב ביותר בו יורשים רבים מתקוטטים על בסיס יומי בעניין זכויותיהם, ולדבריו, רק "יחידי סגולה המצויים בתחום הנדל"ן" יכולים לנהלו בהצלחה. לאור היכרותו המקצועית עם הכונס הראשון ועם יכולותיו המקצועיות הייחודיות וניסיונו רב השנים סבר, כי אין טוב ממנו לנהל את התיק.

5. השופט ציין, כי בקיץ האחרון אכן טס לחו"ל, ואולם כונסי הנכסים שמונו לא היו בין שותפיו לנסיעה ואין בין רעיותיהם יחסי חברות. לדבריו, אכן קיימת היכרות מוקדמת ויש לו יחסי קירבה עם אחיו של הכונס השני והוא אף טס עמו לחו"ל בקיץ האחרון. זאת, על רקע מגוריהם באותה שכונה, העובדה שילדיהם מתחנכים באותו בית ספר וקיומם של חברים משותפים. עם זאת, כונס הנכסים הפורמאלי והמהותי המחויב בנאמנות, בהגשת דוחות ובאחריות אישית הוא הכונס השני, שעמו אין לו יחסי קרבה, "לא ביני לבינו ולא בין רעייתי לרעייתו". העובדה שהכונס השני הסתייע באחיו אינה רלוונטית לדעת השופט "ואין לבית המשפט כל יכולת להגביל בעל תפקיד שמונה מהיוועצות עם כל גורם אחר או מהסתייעות בו, זאת כאשר אין לי כל קשר או זיקה להיוועצויות אלו".

6. עיון בהחלטת השופט מחודש מרס 2013 בבקשה לפטר את הכונסים מתפקידם מעלה, כי השופט אכן התייחס להיכרותו עם הכונס הראשון בציינו, כי עצם העובדה שהשופט מכיר אותו, לא רק שאין בה להביא לפסילתו הגורפת מקבלת המינוי, אלא יש בה אף לתרום לצדדים ולסייע לבית המשפט, כזרועו הארוכה של בית המשפט, מאחר שבית המשפט מכיר ביכולותיו.

7. לא ניתן להתעלם מפרק הזמן הרב שחלף בין האירועים נשוא התלונה לבין מועד הגשת התלונה: התלונה הוגשה כשלוש שנים וחצי לאחר התפטרותו של הכונס הראשון מתפקידו ככונס נכסים, וכשנתיים וחצי לאחר שהשופט פסל עצמו מלשבת בדין. עם זאת, בנסיבות העניין ולאור מהות הטענות, מצא הנציב מקום לבקש את תגובת השופט לתלונה.

8. בבירור התלונה לא נמצא יסוד לטענת המתלונן בדבר גיוס שותפיו העסקיים של השופט, עוד טרם מינויו לכס השיפוט, להשתלט על נכסי העיזבון. טענה זו היא בגדר עורבא פרח.

9. השאלה שמעוררת התלונה היא, אם ראוי הוא ששופט ימנה כמומחה או ככונס נכסים או כמנהל עזבון אדם שיש לו עמו יחסי חברות או קרוב משפחה מדרגה ראשונה של חבר קרוב.

10. במקרה דנן אישר השופט, כי קיימים יחסי קרבה בינו לבין הכונס הראשון. לדבריו, שיקוליו במינוי הכונס היו ענייניים בלבד, והיכרותו המוקדמת עמו דווקא "השביחה" את הטיפול בתיק, שכן בזכותה היו ידועות לו סגולותיו של הכונס ויכולותיו המקצועיות. כן אישר, כי אחיו של הכונס השני הוא עורך דין באותו משרד בו עובד הכונס, כי הוא חבר קרוב שלו, וכי משפחותיהם אף נסעו ביחד לחו"ל בקיץ האחרון. כפי שמעלה הבירור, דבר ההיכרות המוקדמת בין השופט לבין הכונס הראשון היה ידוע לצדדים כבר מראשית ההליך והם הגישו בקשה לביטול מינוי הכונסים על רקע היכרות מוקדמת זו כארבעה חודשים לאחר המינוי. נראה, כי באותו שלב לא היה ידוע להם דבר ההיכרות המוקדמת בין השופט לבין אחיו של הכונס השני.

11. כפי שהעיר הנציב בעבר, יש להבחין בין ניגוד עניינים משפטי, מכוח דיני פסלות השופט מלשבת בדין, לבין ניגוד עניינים אתי (לימור זר-גוטמן "ניגוד עניינים אצל שופטים: בין דיני פסלות שופט לאתיקה" ניגוד עניינים במרחב הציבורי: משפט, תרבות, אתיקה ופוליטיקה 429 (דפנה ברק-ארז, דורון נבות ומרדכי קרמניצר עורכים, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2009)), ניגוד עניינים אתי, להבדיל מניגוד עניינים משפטי, נוצר מקום בו יש בהתנהלות השופט פגיעה במראית פני הצדק מנקודת מבט כללית-קולקטיבית של כלל הציבור שאת אמונו מבקשת מערכת השפיטה. כפי שכותבת זר-גוטמן, ייתכנו מצבים שלא הוכרו בדיני פסלות השופט כמקיימים אחר המבחן של "חשש ממשי למשוא פנים", אך עדיין נוצר בהם ניגוד עניינים אתי. במצבים אלה, מטילה האתיקה השיפוטית על השופט חובה אתית שלא להיעצר בדיני הפסלות, אלא להמשיך וליישם גם את המבחן לקביעת ניגוד עניינים אתי.

12. על השאלה אם בנסיבות העניין התקיים "ניגוד עניינים אתי", מן הסוג שיש בו כדי להטיל על השופט חובת גילוי, יש להשיב בחיוב. אין בעיני הנציב ספק, כי העדר יידוע של הצדדים אודות יחסי הקרבה בינו לבין אחד הכונסים ואודות חברותו עם אחיו של הכונס השני, וזאת טרם מינוים, מעורר חשש לפגיעה במראית פני הצדק. העובדה שמקבל המינוי הוא מומחה ראוי בתחום בו התמנה, ללא קשר לקרבה ולרעות עם השופט, אינה גורעת מחובת הגילוי. בנסיבות אלה, ובמיוחד לאור היקפם הרב של הנכסים בתיק והעובדה שאין מדובר במומחיות ייחודית ונדירה שדרשה דווקא את המינויים האמורים, יש במינוי כדי ליצור מראית עין של "סידור עבודה" לחבריו הקרובים של השופט או לבני משפחתם. לעניין זה אין רלוונטיות למניעיו של המתלונן בהגשת התלונה.

13. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 579/16, משפחה)

חובת הגילוי של שופט המשתתף באירוע אליו הוזמן על ידי אחד מבעלי הדין
ונוהל העברת תיק לשופט אחר במצבי פסלות מלשבת בדין

תקציר: שופט נתן הרצאה בבית ספר בו מלמדת אישה שעניינה נדון בפניו בלי שגילה את הדבר, סמוך לאחר מכן וקודם שנתן פסק דין, לבעלה, הצד שכנגד בתיק. בהחלטתו קבע הנציב, כי מרגע שזיהה השופט את האישה כבעלת דין בהליכים שבפניו בעת מתן ההרצאה חייבה מראית פני הצדק, כי יביא את הדבר מיוזמתו לידיעת הצדדים סמוך לאחר האירוע, ובוודאי לפני מתן פסק הדין, ולא ימתין עד שהמתלונן יגלה זאת באקראי מספר חודשים לאחר מכן ויגיש בקשה לפסילתו מלשבת בדין. עוד קבע הנציב, כי נוהל פנימי עליו הסתמך השופט, לפיו שופט הפוסל עצמו מלדון בתיק מעביר אותו בעצמו לשופט אחר ומקבל תחתיו תיק חלופי, אינו ראוי. ראוי שנשיא בית המשפט או סגן הנשיא הוא שיחליט על זהות השופט הנעבר ולא השופט שפסל עצמו מלשבת בדין. זאת הן מן הטעם שהנשיא או סגן הנשיא מפעיל שיקולים מערכתיים שאינם נחלתו של השופט היחיד והן מן הטעם, שמי שפסל עצמו ראוי שידיר עצמו מהיכולת להשפיע על זהות המותב שידון בתיק בהמשך.

1. בתיק שעניינו בבקשה להנפיק דרכונים לקטינים ניתן פסק דין בהעדר הגנה שקבע, כי האישה תהא רשאית לחתום על הבקשה להנפקת הדרכונים ללא צורך בחתימת בעלה, המתלונן. המתלונן הגיש בקשה לביטול פסק הדין ובהמשך הגיש בקשה לפסילת השופט. לאחר שהתקיים דיון בבקשת הפסלות החליט השופט לפסול עצמו מלדון בתיק והעביר אותו לשופטת אחרת המכהנת באותו בית משפט.

2. לדברי המתלונן, כארבעה חודשים לאחר מתן פסק הדין, אגב חיפוש תמונות של בתו ברשת הפייסבוק, מצא באתר הפייסבוק של האישה תמונות בהן נראה השופט נותן הרצאה בפני תלמידי בית הספר בו משמשת האישה מורה מחנכת. בתמונות – כך כתב – צולמה האישה כשהיא עומדת מרחק מטרים ספורים מהשופט וצופה בתלמידים. בכיתוב שהופיע באחת התמונות נרשמו דברי תודה לאישה בגין הרצאתו של השופט. לדברי המתלונן, מאחר שהאישה משמשת אחראית גם על ארגון האירועים בבית הספר, נראה כי היתה אחראית לארגון האירוע בו ניתנה הרצאתו של השופט. עם היוודע למתלונן הדבר הגישה באת כוחו בקשה לפסול את השופט מלשבת בדין. בדיון שהתקיים בבקשה אמר השופט, לטענת המתלונן, כי כאשר התקשרה אליו האישה להזמינו לתת הרצאה בבית הספר לא זכר, כי היא בעלת דין בתיק המתנהל בפניו ורק כשהגיע לבית הספר זיהה אותה, אולם אז, לדבריו, כבר היה מאוחר מדי לבטל את ההרצאה. המתלונן הוסיף, כי האישה אישרה בדיון האמור, כי מתוקף היותה מנחת מועצת התלמידים בבית הספר היא זו שהתקשרה לשופט להזמינו לתת הרצאה.

3. המתלונן הלין על כך שהשופט לא ראה לנכון ליידע אותו בזמן אמת אודות קרות האירועים ורק כעבור כחמישה חודשים, לאחר שנודע לו, באקראי, דבר קיומו של האירוע האמור ולאחר שהוגשה על ידו בקשת פסלות, החליט השופט לפסול עצמו מלשבת בדין. המתלונן טוען עוד, כי במהלך הדיון בבקשת הפסלות וטרם שניתנה בה החלטה ניסה השופט לשכנעו להסכים לבקשת האישה ליתן דרכונים לקטינים והורה לו ולאישה לצאת מן האולם ולנסות להגיע ביניהם להסכמות אשר ייתרו את הדיון בשתי הבקשות אולם הדבר לא צלח. לאחר שחזרו לאולם, הודיע המתלונן כי הוא עומד על בקשת הפסלות.

4. המתלונן טוען עוד, כי החלטת השופט להעביר את התיק להידון בפני שופט אחר בבית המשפט עומדת בניגוד לדין. כן טען המתלונן, כי השופט ביקש בהחלטת הפסלות מהשופט הנעבר להקדים את שמיעת התיק כאילו עמדה בפניו התחייבות שהיה עליו לעמוד בה.

5. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי בנו למד בבית הספר בו משמשת האישה מורה (אך לא כמורתו הישירה של הבן). כשפנתה אליו האישה טלפונית הציגה עצמה בשם משפחה אחר ולא בשם נישואיה למתלונן כפי שמופיע בכתב התביעה, וביקשה שיעביר הרצאה לתלמידי בית הספר, לא זיהה אותה ולא קישר בין השמות. לדבריו, הגיע לבית הספר והעביר את ההרצאה לתלמידים וזאת בלי לבוא בדברים עם האישה. השופט הדגיש, כי מעולם לא שוחח עם האישה על התיק או על תוכנו. הדיון בו נדונה בקשת הפסלות היה הדיון הראשון בו נפגש עם הצדדים לאחר מתן ההרצאה בבית הספר. במהלך הדיון ראה לנכון לתאר בהרחבה את העובדות שהיו ידועות לצדדים (השיחה עם האישה ומתן ההרצאה), שמע את טענותיהם ולבסוף מצא לנכון להצדיק את טענות המתלונן

בעניין שיחת הטלפון שהתקיימה (חרף העובדה כי בעת השיחה לא זיהה מי מהצדדים) ופסל עצמו מלשבת בדין למען מראית פני הצדק.

6. לעניין העברת התיק לשופט אחר מסר השופט, כי באותו בית משפט מכהנים מספר שופטים. הואיל ובעבר פסילה של שופט מלדון בתיק הועברה לסגנית הנשיא, אשר היתה ממנה שופט אחר שידון בתיק, התפתחה פרקטיקה נוהגת לפיה השופט המבקש לפסול עצמו מודיע לשופט שאליו יועבר התיק, על מנת שהשופט שפסל עצמו יקבל תיק אחר מהשופט אליו הועבר התיק. נוהל זה נועד לחסוך זמן למתדיינים ועומס מיותר על סגנית הנשיא ולשקף הגינות ביחסים הפנימיים בין השופטים . הפנייה לשופט במסגרת ההחלטה להקדים את שמיעת התיק נבעה מהחשש שזמן יקר ירד לטמיון ולא משום טעם אחר.

7. כפי שהעיר הנציב בעבר, יש להבחין בין ניגוד עניינים משפטי, מכוח דיני פסלות השופט מלשבת בדין, לבין ניגוד עניינים אתי (לימור זר-גוטמן "ניגוד עניינים אצל שופטים: בין דיני פסלות שופט לאתיקה" ניגוד עניינים במרחב הציבורי: משפט, תרבות, אתיקה ופוליטיקה 429 (דפנה ברק-ארז, דורון נבות ומרדכי קרמניצר עורכים, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2009)), ניגוד עניינים אתי, להבדיל מניגוד עניינים משפטי, נוצר מקום בו יש בהתנהלות השופט פגיעה במראית פני הצדק מנקודת מבט כללית-קולקטיבית של כלל הציבור שאת אמונו מבקשת מערכת השפיטה. כפי שכותבת זר-גוטמן, ייתכנו מצבים שלא הוכרו בדיני פסלות השופט כמקיימים אחר המבחן של "חשש ממשי למשוא פנים", אך עדיין נוצר בהם ניגוד עניינים אתי. במצבים אלה, מטילה האתיקה השיפוטית על השופט חובה אתית שלא להיעצר בדיני הפסלות, אלא להמשיך וליישם גם את המבחן לקביעת ניגוד עניינים אתי.

8. בענייננו בירור התלונה העלה, כי בעת היענותו לבקשתה הטלפונית של האישה לתת הרצאה בבית הספר בו היא מלמדת לא ידע השופט, כי האישה היא בעלת דין בתיק הנדון בפניו, הן מאחר שהזדהתה בפניו בשם משפחה אחר מזה שהופיע בכתב התביעה, והן מאחר שעד אותו מועד טרם התקיים דיון בבקשתה בתיק, וההליך התנהל באמצעות בקשות בכתב ותגובות בכתב בלבד. עם זאת, מרגע שזיהה השופט את האישה כבעלת דין בהליכים שבפניו (בעת מתן הרצאתו בבית הספר) חייבה מראית פני הצדק, כי יביא את הדבר מיוזמתו לידיעת הצדדים סמוך לאחר האירוע, ובוודאי לפני מתן פסק הדין, ולא ימתין עד שהמתלונן יגלה את הדבר באקראי מספר חודשים לאחר מכן ויגיש בקשה לפסילתו מלשבת בדין. כמו כן ראוי היה, כי בדיון בבקשת הפסלות תידון תחילה בקשת הפסלות ותינתן בה החלטה, טרם שייעשה ניסיון כלשהו לקדם פשרה בין הצדדים.

9. אשר להחלטת השופט להעביר את התיק במישרין לשופט אחר באותו בית משפט: השופט הסביר, כאמור, כי החלטתו נובעת מנוהל פנימי לפיו השופט המעביר מקבל תיק חלופי מהשופט אליו מועבר התיק וכן מרצונו להקדים את שמיעת התיק. לעניין זה העיר הנציב, כי ראוי היה שנשיא בית המשפט או סגן הנשיא יחליט על זהות השופט שידון בתיק ולא השופט שפסל עצמו מלשבת בדין. הנוהל עליו סמך השופט הוא נוהל בלתי ראוי. זאת הן מן הטעם שהנשיא או סגן הנשיא מפעיל שיקולים מערכתיים (ובכללם משקל התיק, השלב בו מצוי ההליך, העומס היחסי המוטל על כל

שופט ועוד) שאינם נחלתו של השופט היחיד, והן מן הטעם שמי שפסל עצמו ראוי שידיר עצמו מהיכולת להשפיע על זהות המותב שידון בתיק בהמשך.

10. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 548/ מחוזי)

אי גילוי מידע לבעלי דין העשוי להצביע על חזות פני ניגוד עניינים

תמצית: תלונה הוגשה לנציב אשר לאי גילוי מידע של שופט אודות קשריו עם מערער. השופט מסר כי הבין בדיעבד, כי שגה באי גילוי המידע. בהחלטתו עמד הנציב על עמדת הנציבות מזה שנים רבות לפיה ראוי ששופט ימסור לבעלי דין מידע שברשותו, העשוי להצביע על מה שנחזה להיות ניגוד עניינים – וזאת אפילו סבר, כי אין מקום שיפסול עצמו מלשבת בדין. לדעת הנציב, מן הראוי היה להצדיק את התלונה. עם זאת, ובשל לקיחת האחריות על ידי השופט, אותה יש לשבח, מוצה בירור התלונה בהערותיו של הנציב. הנציב הטעים את חובת השופט למסור את המידע לצדדים באופן גלוי, בהחלטה או בתיעוד בפרוטוקול, גם שעה שהוא סבור, כי נתונים אלה מצויים בידיעת מי מהם.

1. עניינה של התלונה בערעור שהגיש פלוני בתיק מיסוי. הערעור נדון בפני שופט שקיבל את הערעור וקבע, כי פלוני זכאי לשלם מס מופחת על הכנסותיו.

2. בעקבות פרסומים שונים בתקשורת הוגשה תלונה בה צוין, כי קיים קשר מקצועי בין השופט ובין פלוני אשר "מטיל צל כבד" על המניעים שהובילו למתן פסק הדין. על פי הנטען, טרם מינויו לשפיטה עבד השופט כעורך דין פרטי אשר נהג לייעץ לחברות שונות שהיו בבעלות פלוני ולייצגן בבית המשפט.

3. בתגובתו לתלונה מסר השופט מידע אודות החלטות פסלות שנתן בתיקים אחרים וכן על תיק בעניין מיסויי אחר בו מצא ליידע את הצדדים אודות היכרותו המוקדמת עם מערער באותו תיק. כן מסר, כי העביר לבית המשפט רשימה של מניעויות לשבת בדין הכוללת גם את חברות אליהן קשור פלוני שהיו בטיפול משרד עורכי הדין שלו, טרם מינויו לשפיטה. השופט הדגיש, כי פלוני עצמו מעולם לא היה לקוח של המשרד ואף הוא לא טיפל בו מעולם ולא ייצג אותו כעורך דין. בנוסף מסר השופט, כי מעולם לא נפגש עם פלוני, קודם לעדותו בערעור, לא שוחח עמו ולא קיים עמו כל קשר, מקצועי או אחר. לדעת השופט, אין לו כמעט ספק, שהמדינה הייתה מודעת היטב לעובדה כי ייצג בעבר, במסגרת המשרד, חברה שפלוני קשור אליה.
עם זאת ובדיעבד מסכים השופט, כי היה עליו לציין בפרוטוקול הדיון את העובדה שהמשרד ייצג חברות מקבוצת החברה שפלוני קשור אליה, לרבות טיפולו באחת החברות, כדי שהצדדים יוכלו לגבש עמדה, בנוגע להמשך טיפולו בערעור. השופט מכיר בכך, שאי קבלת החלטה כאמור גרמה לנזק רב, הן לו והן בכל הקשור לאמון הציבור במערכת המשפט והוא מצר עמוקות על כך שלא השכיל להכיר בנחיצות הבאת המידע לצדדים, בהחלטה פורמלית, בפרוטוקול הדיון. מקרה זה

חידד אצלו את הצורך להביא לידיעת הצדדים כל פיסת מידע רלבנטי ואף רחוק, אשר יאפשר להם לבקש את פסילתו מלדון בעניינם.
כן אישר השופט, כי שותפו לשעבר במשרד עורכי הדין הינו קרוב משפחתה של רעייתו המנוחה של פלוני שנפטרה לפני שנים רבות. השופט לא היה בקיא לדבריו בפרטיו המדוייקים של הקשר אך הוא סבור, כי מוטב היה לציין בפני הצדדים גם עובדה זו.
השופט מוסיף, כי טעה בתום לב באי הבאת כל המיידעים לידיעת הצדדים, יתכן בשל חוסר ניסיונו בתפקידו השיפוטי אליו מונה רק לאחרונה.

4. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי אין הוא מוסמך לדון בטענות פסלות מלשבת בדין. משכך לא חיווה הנציב דעתו, אם היה מקום אם לאו שהשופט יפסול עצמו מלשבת בדין בתיק נשוא התלונה.
עם זאת מבררת הנציבות את השאלה, אם לא היה מקום כי שופט ימסור לבעלי הדין מידע שברשותו, העשוי להצביע על מה שנחזה להיות ניגוד עניינים – וזאת אפילו סבר, כי אין מקום שיפסול עצמו מלשבת בדין.

5. הסוגיה של חובת גילוי המידע לבעלי הדין, על מנת להבטיח את מראית פני הצדק, עמדה על סדר יומה של הנציבות כבר בשנים הראשונות לפעולתה ומאז זכתה לליבון מעמיק בהחלטות שניתנו על ידי הנציבים השונים. עמדת הנציבות הובאה ופורטה גם בדוחות השנתיים של הנציבות, בחוות דעת, ב"עמדות נציב" ובתמציות החלטה שפורסמו באתר האינטרנט של הנציבות.

6. בחוות דעת 3/08 של הנציבה לשעבר, השופטת (בדימוס) טובה שטרסברג כהן, "ניגוד עניינים ומראית פני ניגוד עניינים", נכתב לעניין זה:

> "הנציבות אינה מוסמכת לטפל ואינה מטפלת בתלונות שהן במהותן בקשות לפסלות שופט. עם זאת, היא מוסמכת לטפל בעניינים אחרים הכלולים בתלונה, שאינם בקשה לפסלות שופט ... תכליתו של ההסדר המורכב העולה מסעיפים אלה היא, בין היתר, לייחד את הטיפול בפסלות שופט, למערכת השיפוטית ולהותיר בידי הנציבות את הטיפול בתלונות שאינן בקשת פסלות במהותן. ההסדר מחייב הבחנה בין חשש ממשי למשוא פנים, שהטיפול בו אינו בסמכות הנציבות, לבין טענות על מראית עין של משוא פנים המבוררת בנציבות".

7. המלומדת ד"ר לימור זר-גוטמן הבחינה בהקשר זה בין עילה לפסלות שופט מלשבת בדין ובין חשש לניגוד עניינים אתי. לדבריה, מקום בו לפי דיני הפסלות לא קמה עילת פסלות שומה על היושב בדין שלא להסתפק בכך אלא להמשיך ולבדוק אם נוצר ניגוד עניינים אתי. לדבריה:

> "פרופ' (אסא) כשר מסרטט את היחס שבין האתיקה המקצועית לעולם המשפט באמצעות הבחנה בין הסף לרף. לגישתו, החלק שמהסף ועד הרף, הקרוי 'המתחם הבינוני', מייצג את ההתנהגות המותרת לפי החוק. החלק בגובה הסף או מתחת לו מייצג התנהגות המפרה את החוק ומובילה לסנקציה משפטית הקבועה בחוק. ואילו החלק שמהרף ומעלה מייצג

> את האתיקה המקצועית שהיא אידאל ההתנהגות הראויה שיש לשאוף לה... מצבים שלא הוכרו בדיני פסלות השופט כמקיימים אחר התנאי של חשש ממשי למשוא פנים, אך עדיין נוצר בהם ניגוד עניינים אתי, שייכים לחלק שמהרף ומעלה, בהיותם משקפים את אידיאל האתיקה השיפוטית. במצבים אלו אין החוק מחייב פסילת השופט, אך האתיקה המקצועית מטילה חובה על השופט להיות קשוב לאידאל המקצועי שלו ולפעול לפי חובותיו האתיות ... מיד כשנודע לשופט על הנסיבות היוצרות את ניגוד העניינים האתי, חובה עליו ליידע את הצדדים על כך ובאופן ברור ומלא. על השופט להמשיך ולציין לפני הצדדים, כי למיטב הבנתו לפי דיני פסלות השופט אין עילת פסלות לפי סעיף 77א לחוק בתי המשפט, אך כיוון שלדעתו יש בישיבתו בדין במקרה זה משום פגיעה במראית פני עשיית הצדק, הוא מציין את הנסיבות לפני הצדדים. על השופט גם לציין לפני הצדדים כי פתוחה לפניהם הדרך להגיש לבית המשפט בקשת פסלות (ניגוד עניינים אצל שופטים, בין דיני פסלות שופט לאתיקה, לימור זר־גוטמן). (ההדגשות לא במקור).

8. בעניין זה נכתב בדו"ח השנתי לשנת 2012 (בהתייחס להחלטת הנציב בתלונה מספרנו 930/11):

> "יש מקום לקבל לעניין זה את ההבחנה של ד"ר לימור זר גוטמן בין ניגוד עניינים משפטי, מכוח דיני פסלות השופט מלשבת בדין, לבין ניגוד עניינים אתי. ניגוד עניינים אתי, להבדיל מניגוד עניינים משפטי, נוצר מקום בו יש בהתנהלות השופט פגיעה במראית פני הצדק מנקודת מבט כללית-קולקטיבית של כלל הציבור שאת אמונו מבקשת מערכת השפיטה. לדעת ד"ר זר-גוטמן, ייתכנו מצבים שלא הוכרו בדיני פסלות השופט כמקיימים אחר המבחן של 'חשש ממשי למשוא פנים', אך עדיין נוצר בהם ניגוד עניינים אתי. במצבים אלה, מטילה האתיקה השיפוטית על השופט חובה שלא להיעצר בדיני הפסלות, אלא להמשיך וליישם גם את המבחן לקביעת ניגוד עניינים אתי. על השופט חלה חובת יידוע של העובדות, אף אם סבר כי אין הן מעלות עילת פסלות" (ההדגשה לא במקור).

9. בתמצית החלטה שפורסמה באתר האינטרנט של הנציבות (מיום 17.6.15) נאמר:

> "שני כללי ברזל ישימים כאן: ראשית, "אם יש ספק – אין ספק" – וחובת הגילוי מתקיימת. שנית, השכל הישר אמור לסייע בהבחנה בין המקרים בהם האתיקה מחייבת גילוי נאות לצדדים לבין המקרים בהם השאלה לא מתעוררת. ככלל, יש יתרון מעשי בגילוי מראש על פני גילוי בדיעבד לאחר בדיקה שעורכים הצדדים. גילוי מראש אינו מעורר בדרך כלל בקשת פסילה והוא מתקבל בהבנה. לעומת זאת, גילוי בדיעבד, לאחר שניתנה החלטה בתיק, עלול לעורר חששות בלב הצדדים".

10. הינה כי כן ניתן לומר, כי צודק השופט באומרו, כי שגה שעה שלא הביא בפני בעלי הדין את המיידעים שהיו בפניו. ודוק: על היושב בדין להביא את המידע בפני הצדדים באופן גלוי, בהחלטה או בתיעוד בפרוטוקול, וזאת גם שעה שהוא סבור, כי נתונים אלה מצויים בידיעת מי מהם.

11. ראוי היה אפוא להצדיק את התלונה.

עם זאת, ונוכח לקיחת האחריות מצדו של השופט וההכרה בצורך ביישום נאות של הכללים, אותן יש לשבח, מצא הנציב לראות בהערותיו לעיל משום מיצוי הבירור.

הנציב הוסיף את הברור והמובן מאליו – השאלה אם צדק השופט אם לאו בהחלטתו, לגופה, בעניינו של המערער, עניין היא לערכאת הערעור, ככל שהנושא יובא בפניה, בדרך ובמועד הקבועים לכך בחוק. אין היא מסורה לסמכותו של הנציב.

תמצית החלטה (מספרנו: 566/16/מחוזי)

על חובתו של השופט לעיין כדבעי בכל החומר שבפניו על מנת לעמוד על הצורך בגילוי ניגוד עניינים או חזות של ניגוד עניינים

<u>תקציר</u>: בירורה של תלונה העלה, כי שופט לא עיין כדבעי בכל החומר שבפניו ולא שם לב, כי בכותרת פסק דין שניתן בהליכים קודמים בין הצדדים צויין, כי עניינו של רואה חשבון הקשור לתיק יוצג בעבר על ידי משרד עורכי הדין בו היה השופט שותף טרם מינויו לשפיטה. משכך לא גילה השופט מידע זה לצדדים. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בעקבות פרסומים בתקשורת על החלטת הנציב בעניין העדר גילוי מצדו של שופט על הכרות מוקדמת בינו ובין בעל דין בדק ומצא מתלונן (עורך דין בתיק אחר בו דן השופט), כי שותפו של השופט במשרד עורכי הדין בו עבד ייצג את עניינו של רואה חשבון בעניין טענות שהושמעו נגד רואה החשבון בעניינם של הצדדים. המתלונן הוסיף וציין, כי בפסק הדין שנתן השופט בבקשה שהוגשה לסלק את התביעה על הסף הפנה השופט פעמיים לפסק דין שניתן בהליך קודם על ידי שופט אחר, אשר בכותרתו מצויין במפורש, כי רואה החשבון יוצג על ידי משרדו של השופט טרם מינויו לשפיטה.

2. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי מדובר בתובענה רחבת היקף לה צורפו שלושה כרכים עבי כרס של חומר משפטי והליכים קודמים שבדין הצדדים. הוא מצא לקבל בקשה לסילוק התובענה על הסף ולצורך הכרעתו בבקשה התייחס רק לחומרים הרלוונטיים לעניינה ולא קרא את כל שאר המסמכים שבתיק. מן העובדות שהיו בפניו לא ידע, כי משרד עורכי הדין בו היה שותף טרם מינוייו לשפיטה, המייצג בעת ובעונה אחת לקוחות רבים, ייצג את עניינו של רואה החשבון. משכך לא הביא נתון זה לידיעת הצדדים. אשר לפסק הדין הקודם אליו הפנה בפסק דינו ציין השופט, כי אמנם עיין בו אך התייחסותו אליו בפסק דינו הייתה שולית ביותר וחסרת משמעות ועל כן לא נעשתה בכובד ראש מספיק בכדי להבחין, כי רואה החשבון יוצג על ידי משרדו לשעבר. השופט הדגיש, כי הכריע בבקשה לסילוק על הסף לגופה.

3. בהחלטתו קבע הנציב, כי מצופה מן היושב בדין, כי יפגין מידה גבוהה של זהירות ואחריות, ויעיין בקפידה בכל חומר הרלבנטי להכרעתו בדין, לא כל שכן חומר אליו הוא מתייחס בפסק דינו. שעה שמדובר במי שמצוי בראשית כהונתו כשופט, כשטריים עדיין קשריו עם עורכי דין, שותפיו ולקוחותיהם - מתעצמת חובת הבדיקה.

4. התלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע להתרשלותו של השופט בקריאת החומר, שגרם להעדר הגילוי לצדדים.

תמצית החלטה (מספרנו: 744/15/עבודה)

על החובה לנהוג בשוויון בין בעלי הדין ולא ליתן יתרון לנציגי המדינה

תקציר: ראוי הוא, כי במשפט בו עומד בעל דין מול המדינה ונציגיה יחוש הוא, כי השופט היושב בדין נוהג בשוויון בין המתדיינים. על השופט לעמוד על כך, שהחלטותיו יקויימו על ידי כל בעלי הדין ואין ליתן לנציגי הפרקליטות יתרון כלשהו.

1. המתלונן הגיש תובענה לבית הדין האזורי לעבודה נגד המדינה ונגד סמנכ"ל בכיר באחד ממשרדיה. בדיון הראשון, אליו לא התייצב הנתבע 2, נרשם בפרוטוקול מפי נציגת הפרקליטות, כי היא מייצגת את המדינה בלבד. לאחר מכן הגישה הפרקליטה בקשה לתיקון פרוטוקול בה טענה, כי לא אמרה את הדברים וכי היא מייצגת גם את הנתבע 2. עוד ביקשה, כי בית הדין יפטור את הנתבע 2 מהתייצבות לדיון הבא שכן הוגש תצהיר על ידי אחר. המתלונן התנגד לבקשה והשופטת החליטה, כי על הנתבע 2 להגיש תצהיר לתיק בית הדין. אלא, שהפרקליטה לא הגישה את התצהיר ושיגרה במקומו "הודעת עדכון" לפיה הנתבע 2 יתייצב לדיון למען הזהירות וכן חזרה על עמדתה כי אין מקום להגשת תצהיר מטעמו. המתלונן התנגד לבקשה ולא ניתנה בה החלטה. הנתבע 2 לא הגיש תצהיר אך התייצב לתחילת הדיון בלבד.

2. המתלונן הלין על שכב' השופטת לא העירה דבר על שהנתבע 2 לא התייצב לדיון הראשון ולא נתנה החלטה בבקשה לתיקון הפרוטוקול. עוד הלין, כי למרות שבהחלטתה חייבה השופטת את הנתבע 2 להגיש תצהיר, זה לא הוגש והיא לא ראתה בכך הפרה של החלטתה ולא הטילה עליו סנקציה כלשהי בשל אי הגשת התצהיר. לדעתו, השופטת לא נתנה דעתה לכך, שהפרקליטה "מנהלת את מהלך המשפט לפי ראות עיניה".

3. בתגובתה מסרה השופטת, בין היתר, כי משאין בית הדין מנהל את פרשת התביעה או פרשת ההגנה חלף הצדדים, סברה שאין מקום לחייב את המדינה בהגשת תצהיר נוכח התנגדותה הנחרצת.

4. הנציב מצא להצדיק את התלונה. בהחלטתה קבעה השופטת, כי תצהיר של הנתבע 2 יוגש לתיק בית הדין. על המחליט לעמוד על קיום החלטתו. בעל דין אינו רשאי על דעת עצמו שלא לקיים החלטה של ערכאה שיפוטית. בידו להגיש בקשה נוספת לבית הדין, ככל שהדבר מתאפשר על פי סדרי הדין, או להשיג עליה בפני ערכאת הערעור. כזאת לא עשתה הפרקליטה. היא הגישה "הודעת עדכון" אליה כלל לא התייחסה השופטת ולא נתנה בה החלטה כלשהי.

5. בדו"ח השנתי של הנציבות משנת 2005 נאמרו הדברים הבאים במקרה בו נעתר בית הדין לבקשות חוזרות ונשנות למתן ארכה שהגישה המדינה, אשר להחלטה שנתנה הנציבה דאז, כב' השופטת (בדימוס) טובה שטרסברג-כהן (עמוד 118 בדו"ח):

> "העומס המוטל על כתפי הפרקליטות אינו מצדיק הגשה חוזרת ונשנית של בקשות למתן ארכה, שחלקן מוגש באיחור ולאחר מעשה ואין להצדיק היענות להן כדבר שבשגרה. בכך יש העברת מסר בלתי ראוי של יחס מיוחד מצד בית הדין כלפי המדינה. על המדינה, ככל צד אחר, לעמוד בלוח זמנים שקוצב בית הדין. יש לנהוג בשוויון בין המתדיינים, כשמצופה מהמדינה לשמש דוגמא לאזרח המתדיין מולה ובוודאי שאין להפלותה לטובה. העתרות לבקשות חוזרות ונשנות למתן ארכה תורמת לשיבוש יומנו וסדר עבודתו של בית הדין, להתארכות המשפט ולעינוי הדין" (מספרנו: 811/05).

כך בבקשות דחייה וכך במקרים של הימנעות מציות להחלטות בית המשפט.
בענייננו חש המתלונן, כי לאורך ההליך לא נתנה השופטת דעתה לפעולות שונות שנעשו על ידי הפרקליטה ובאופן זה סייעה לה ותמכה בה כך שלא נעשה משפט צדק.

ראוי הוא, כי במשפט בו עומד בעל דין מול המדינה ונציגיה יחוש הוא, כי השופט היושב בדין נוהג בשוויון בין המתדיינים.

משכך נמצאה התלונה מוצדקת.

פרק 11 | בית משפט לתביעות קטנות

בית המשפט לתביעות קטנות הוסמך לדון בתביעות קטנות המוגשות על רקע סכסוכים אזרחיים, ובהם סכסוכים בנושא צרכנות או מתן שירותים. ההליך בערכאה זו הוא פשוט ולא מצריך ידע משפטי או ייצוג באמצעות עורך דין, וסדרי הדין הנהוגים בו נועדו להגשים תכלית זו ולהביא לסיומה המהיר של המחלוקת.

לפיכך, גם סדרי הדין הנהוגים בבית משפט לתביעות קטנות שונים מאלה הנהוגים בשאר הערכאות. כך, חל איסור על ייצוגם של בעלי הדין בידי עורכי דין אלא רק ברשות בית המשפט (סעיף 63 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד - 1984); חלה חובה ליתן פסק דין לא יאוחר משבעה ימים מתום הדיון בתביעה (תקנה 15(א) לתקנות הנ"ל); חובת רישום פרוטוקול חלה רק על תמצית של דברי העדים ושל שאר הדברים שנאמרו בעת הדיון (תקנה 14 לתקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין), התשל"ז - 1976). לעניין זה נציין, כי לא אחת הדגיש הנציב את החשיבות שהתיעוד בפרוטוקול יהיה מלא ככל האפשר גם בבתי משפט לתביעות קטנות.

להלן מספר דוגמאות להחלטות שניתנו בתלונות על בית המשפט לתביעות קטנות.

❖ 1. ייצוג בעל דין

כאמור, ייצוג מקצועי של בעל דין בבית המשפט לתביעות קטנות הוא רק ברשות בית המשפט. זאת בין אם הייצוג הוא על ידי עורך דין ובין אם הייצוג הוא על ידי אחר, כאמור בסעיף 63 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד - 1984:

> "63(א) ייצוג בעל דין בבית משפט לתביעות קטנות על ידי עורך דין יהיה רק ברשות בית המשפט ומטעמים מיוחדים שיירשמו; בעל דין רשאי, ברשות בית המשפט, להיות מיוצג על ידי ארגון שקבע לענין זה שר המשפטים, ובמקרה זה ירשה בית המשפט לבעל הדין שכנגד להיות מיוצג כפי שיורה.
>
> (ב) על אף הוראות סעיף קטן (א), יכול אדם, באישור בית המשפט לתביעות קטנות, לייצג בעל דין בבית משפט לתביעות קטנות, אם בעל הדין ייפה את כוחו לכך וייפוי הכוח הוגש לבית המשפט לתביעות קטנות; אין לייצג אדם לפי סעיף קטן זה -

(1) אם המייצג עוסק בייצוג בדרך קבע;

(2) אם הייצוג נעשה במהלך הרגיל של עסקיו של המייצג ;

(3) אם הייצוג נעשה בתמורה".

הוראה זו באה להבטיח, בין השאר על שוויון בין יחסי הכוחות בהליך - ככל שהדבר ניתן.

עם זאת, למרות שבכל שנה ושנה הודגש בדוחות השנתיים וכן בהחלטות הנציב הצורך בהקפדה על ייצוג שווה בין בעלי הדין, שבה הנציבות ונדרשת לעניין זה. כך גם השנה נבחנה תלונה לפיה בית המשפט נעתר לבקשת בעל דין להיות מיוצג בבית המשפט לתביעות קטנות, וזאת בלי ששמע בעניין זה את עמדת הצד שכנגד. הנציב מצא את התלונה מוצדקת והדגיש את חובת בית המשפט לשמוע את הצד שכנגד טרם מתן החלטה ככלל, ובפרט במקרה זה. עוד הוסיף הנציב, כי כאשר יש מקום להתיר את הייצוג לאחד מבעלי הדין מחוייב בית המשפט לבחון אם במצב דברים זה ראוי שהצד שכנגד יהיה מיוצג אף הוא (**תמצית**, מספרנו 83/16, **בית המשפט לתביעות קטנות**).

❖ 2. התמשכות הליכים

בירור תלונה שנבחנה השנה העלה, כי לאחר דיון שהתקיים בחודש אפריל 2014, קבע השופט, כי פסק הדין יישלח לצדדים. בחודש אוקטובר 2014 הגיש המתלונן בקשה למתן פסק דין - אולם פסק הדין ניתן רק בחודש נובמבר 2014.
הנציב קבע בהחלטתו, כי פסק הדין ניתן כשישה חודשים לאחר הדיון, פרק זמן שאינו סביר בבית המשפט לתביעות קטנות, גם בשים לב למהות ההליך ובשים לב להוראות סעיף 15 (א) לתקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין), תשל"ז- 1976, הקובעות שפסק הדין יינתן לא יאוחר משבוע ימים מתום הדיון. אם סבר השופט, כי מדובר בתיק מורכב היה בידו להעבירו לדיון רגיל. אך משבחר להותירו לדיון בבית המשפט לתביעות קטנות חלות עליו הוראות הדין המתייחסות למועד מתן פסק הדין (מספרינו 22/16, 405/16, **בית המשפט לתביעות קטנות**).

❖ 3. חובת רישום פרוטוקול

תיקון מס' 51 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד - 1984 (סעיף 68א לחוק בתי המשפט) אינו חל על בית משפט לתביעות קטנות. בבית משפט זה חלה תקנה 14 לתקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין), התשל"ז-1976, ולפיה: "בפרוטוקול הדיונים יירשמו תמצית דברי העדים ושאר הדברים שנאמרו בעת הדיון". על אף זאת, לא אחת הדגיש הנציב בהחלטותיו את החשיבות שהתיעוד בפרוטוקול יהיה מלא ככל האפשר גם בבתי המשפט לתביעות קטנות.

בירור תלונה שנבחנה העלה, כי המתלונן, בן 80, הסובל מאי ספיקת לב חמורה, התייצב לדיון שהתקיים בחודש פברואר 2016. שעת הדיון נקבעה לשעה 18:00. בשעה 20:30 פנה אליו נציג הנתבעת, בבקשה, כי יתן את הסכמתו לדחות את הדיון למועד אחר מאחר שעדת הנתבעת, אשר הגיעה לדיון מבאר שבע, עלולה "לאחר את התחבורה הציבורית שתחזירה לביתה". המתלונן מציין, כי הוא החל להרגיש חולשה ונזקק לתרופותיו לפיכך הסכים לבקשת הנתבעת. נציג הנתבעת מסר לשופטת שהצדדים מבקשים לדחות את הדיון אך היא לא נעתרה לבקשה והדיון החל בסמוך לשעה 21:00, או אז התבטאה השופטת נגדו וצידדה בעמדת הנתבעת. בשלב זה של הדיון חש המתלונן ברע וביקש להפסיק את הדיון בשל מצבו הרפואי. השופטת הביעה את צערה על בקשת המתלונן, וזאת בשל העובדה שלדיון התייצבו שלושה נציגים מטעם הנתבעת. יחד עם זאת נעתרה לבקשה והדיון נדחה.

הנציב קבע בהחלטתו, כי הפרוטוקול אינו משקף את בקשת הנתבעת, בהסכמת המתלונן, לדחות את הדיון, משזה לא החל במועדו ושמיעתו התאחרה. הפרוטוקול משקף רק את המשכו של הדיון, שעה שהמתלונן שב וביקש בשל מצבו הרפואי לדחות את הדיון שהתאחר.

הנציב הדגיש, כי שומה על היושב בדין לתעד את קורות הדיון כדבעי בפרוטוקול. לא כך עשתה השופטת. מה גם, שהחלטת השופטת, כפי שנרשמה בפרוטוקול, בה צוין כי היא מצרה על בקשת המתלונן לדחות את הדיון, שעה שהתייצבו לדיון שלושה נציגים של הנתבעת, יוצרת רושם שגוי ומוטעה על המתלונן, שעה שכאמור נציגי הנתבעת הם אלו שביקשו תחילה לדחות את שמיעת הדיון, ששמיעתו התאחרה עד למאוד.

כן עלה, כי השופטת לא הפגינה את המידה הנדרשת של רגישות כלפי המתלונן, נוכח גילו ומצבו הבריאותי, כעולה מאישורים רפואיים המצויים בתיק ואשר צורפו לבקשות קודמות שהגיש (מספרינו 271/16, 317/16, **בית המשפט לתביעות קטנות**).

❖ 4. התעלמות מהתנהגות אלימה של בעל דין מול שחרור מבוקר של תרעומת מצד הצדדים

בתלונה שנבחנה השנה הלין המתלונן על התנהלותה של הרשמת בדיון. לדבריו, כשאמו, התובעת בתיק, קיבלה את רשות הדיבור, החל הנתבע לצעוק, "לעשות הצגות", לבכות, ו"להתנועע עם ידיו בגסות". הרשמת דרשה מהנתבע להתרחק לאחור והוא החל להרים את קולו עליה. מאבטחים הגיעו לאולם וניסו להרגיעו, אך הוא המשיך בשלו. לעדה שהגיעה כדי להעיד נגדו לא ניתנה אפשרות לדבר. לדברי המתלונן, גם הרשמת לא הצליחה לדבר, מאחר שהנתבע קטע אותה. באחת מצעקותיו הוא איים וצעק לעבר אחיו של המתלונן (הנתבע שכנגד 2), שגם נכח באולם: "יש לי שני אנשים שיחתכו אותך", אך הרשמת לא הגיבה על כך. בפרוטוקול הדיון לא צויין שהנתבע איים, ועולה ממנו כי הדיון התנהל ברוגע ובשקט, דבר שהיה רחוק מהמציאות; עוד הלין המתלונן, כי המשפט התנהל למעשה על ידי הנתבע, אשר באופן זה השיג את שביקש להשיג.

הנציב קבע בהחלטתו, כי גם אם לפי התרשמותה של הרשמת, השיח הטעון "עם הרמות קול הדדיות" לא חרג "מן הסביר" והמוכר לה, מן הראוי היה לציין בפרוטוקול את עובדת נוכחותם של מאבטחים באולם, את התנהלותו של הנתבע ואת ה"אווירה" ששררה בעת הדיון הבלתי פורמלי אותו ניהלה. יש לזכור, כי בעלי הדין אינם מצויים ברזי המשפט, ומה שבעיני בית המשפט לא חורג "מן הסביר", עלול להרתיע כל אדם מן היישוב ויהיו אלה בעלי דין, עדים או מלווים אחרים. למקרא הפרוטוקול מתקבל רושם שונה לחלוטין מהמציאות המתוארת בתלונה, אם כי בסוף רישום דברי הנתבע וקודם להערת בית המשפט בדבר קיום דיון בלתי פורמלי, נרשם בפרוטוקול שהנתבע "צועק...". הנציב הדגיש, כי ההליך בבית המשפט לתביעות קטנות נועד לעיתים לאפשר שחרור מבוקר של תרעומת מצד הצדדים, אך בשום מקרה אין לוותר על הצורך לקיים דיון תרבותי. יש להבחין בין מתן זכות טיעון לגופו של עניין לבין אדישות של בית המשפט לאמירות מיותרות ופוגעניות.

במקרה זה לא ניתן להתעלם מתחושתם הקשה של המתלונן ואימו, כי בית המשפט לא יצא להגנתם, והתלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 766/15, **בית המשפט לתביעות קטנות**).

❖ 5. הרמת קול על מתלונן וקריעת פרוטוקול על ידי בית המשפט

בירור תלונה שהתקבלה בלשכתנו העלה, כי המתלונן, שאינו צד לתביעה, אך היה עד לתאונה, העיד מטעם הנתבעים. לאחר עדותו נרשם מפי הצדדים, כי הם הגיעו לפשרה, והסכמתם קיבלה תוקף של פסק דין.

המתלונן הלין על התנהגותה של השופטת. לטענתו, לאחר מתן פסק הדין, ביקשה ממנו השופטת לחתום על הפרוטוקול. הוא עשה כן והוסיף את המלים: "אני בעל הרכב ולא צד לתביעה". בתגובה לכך, קרעה השופטת את הפרוטוקול בפני כל הנוכחים באולם, והורתה לקלדן להוציא פרוטוקול חדש תוך הרמת קול על המתלונן באומרה "שלא צריך" את החתימה שלו. בנוסף הורתה השופטת לנציגת הנתבעת לחתום על הפרוטוקול החדש, וזאת תוך הרמת קול על המתלונן באומרה: "אני לא אוהבת חכמולוגים". לדברי המתלונן, הוא עמד בוש ונכלם נוכח התנהגות זו.

הנציב קבע בהחלטתו, כי בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי לא ביקשה מהמתלונן לחתום על הפרוטוקול, שכן אינו צד לתביעה, ומאחר שחתם עליו ביקשה להוציא פרוטוקול חדש, וכי ההסבר שאין צורך בחתימתו ניתן לו "בנינוחות באורך רוח". אולם מהתלונה ומתגובתם של התובעת והנתבע 1 עולה אחרת לאמור, השופטת היא זו שביקשה מהמתלונן לחתום על הפרוטוקול והדבר לא נעשה ביוזמתו. מתגובותיהם של השלושה שנכחו בדיון עולה גם, כי השופטת כעסה בתגובה לתוספת שהוסיף המתלונן - שאינו צד לתביעה - וקרעה את המסמך.

הנציב הוסיף, כי לא מובן מדוע היה צורך לקרוע (בזעם) את המסמך עליו חתם המתלונן; הרי אין באותה תוספת שהוסיף - שאינו צד לתביעה - כדי לשנות מאומה, שכן עובדה זו ידועה היתה לכל.
הנציב שב והדגיש את חובתו של בית המשפט לנהוג בנוכחים בדיון בפניו - בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים - "באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות", ולהשרות באולם בית המשפט אוירה נינוחה. כן עליו להימנע מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם (כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז - 2007). בנסיבות המקרה לא היה מקום לכעס שהופנה כנגד המתלונן ולאקט הקריעה של כל הפרוטוקול - התנהלות שפגעה ברגשותיו של המתלונן שלא לצורך. בעניין זה נמצאה התלונה מוצדקת. (מספרנו 338/16, **בית המשפט לתביעות קטנות**).

❖ 6. אי קביעת מועד דיון בשל ליקוי במערכת "נט - משפט"

בירור תלונה העלה, כי הדיון בתביעת המתלונן נידון בתחילה בפני רשמת בית המשפט, אשר בהחלטתה מחודש מרץ 2015 קבעה, כי נוכח שינוי סדרי העבודה, לא יתקיים הדיון בפניה ועל המזכירות להסב את שם התיק אל השופט שידון בתיק. בחודש דצמבר 2015 פנה המתלונן והלין, כי טרם נקבע מועד חדש לדיון בתיק.
השופט אליו הועבר התיק ציין בין היתר בתגובתו, כי באמצעות מערכת "נט משפט" נוצרה לו משימה של עיון במסמך שהוגש (לקביעת מועד דיון), ופירט את הסיבות בגינן נסגרה בטעות המשימה, וזאת למרות שלא נקבע מועד לדיון.
השופט ציין, כי אף שאינו מסיר מעליו את האחריות לטעות, הוא מבקש להוסיף את תהייתו האם לא אמור להיות מנגנון של בקרה של המזכירות למקרה שהתיק נותר 'תלוי באוויר' בלא שהוא קבוע לדיון עתידי. בירור שערך מול המזכירה הראשית של בית המשפט העלה, כי כשמשימה כגון זו שהופנתה אליו נסגרת בטעות, ונוצר מה שמכונה 'חלל משימתי' (מצב שבו התיק אינו קבוע לדיון או לתזכורת פנימית והוא עלול 'ליפול בין הכיסאות'), המערכת אמורה ליצור למזכיר של השופט משימה לבדוק באופן יזום את הסטטוס של התיק. אלא שעקב עדכון והחלפת שרתים, משהו השתבש במערכת ומשימה כזו לא נוצרה למזכיר (או שנוצרה ונעלמה). השאילתה שהפנה למזכירה הראשית הציפה את הנושא, וכעת הוא בבדיקה של בית התוכנה.
הנציב קבע בהחלטתו, כי אין זו הפעם הראשונה שמובאות בפניו טענות בדבר טעויות הכרוכות בשימוש בתוכנת נט-המשפט. לפיכך הופנתה תשומת לב מנהל בתי המשפט לתלונה זו ולהערת השופט בעניין "החלל המשימתי" (מספרנו 757/15, **בית המשפט לתביעות קטנות**).

❖ 7. עיכוב במתן החלטה בדבר חוסר סמכות עניינית

תביעת המתלונן הוגשה בחודש אוקטובר 2015 לבית המשפט לתביעות קטנות. הנתבעת הגישה שתי בקשות למתן אורכה להגשת כתב הגנה וכחודש לאחר הגשת בקשתה השנייה למתן ארכה (בחודש ינואר 2016) היא הגישה בקשה לסילוק התביעה על הסף, מן הטעם שהסעד המבוקש בתביעה - צו עשה - אינו מצוי בסמכותו של בית המשפט.

בית המשפט הורה להעביר את הבקשה לתגובת המתלונן בתוך 21 יום ולנתבעת ניתנה ארכה שלישית להגשת כתב הגנה וזאת "עד להחלטה אחרת". בתגובתו ציין המתלונן כי אם אכן אין לבית המשפט סמכות לדון בתביעה, הוא מתבקש להעביר את התיק לבית משפט רגיל.
בהחלטה מחודש פברואר 2016 קבע הרשם, כי עיקר עילת התביעה נסוב על סעד לצו עשה, שאינו בסמכותו של בית המשפט, וכי לדעתו אין זה נכון להעביר את התיק לבית משפט השלום משום שהתביעה לא עומדת בהוראות תקנות סדר הדין האזרחי. בנוסף, אגרת בית המשפט בבקשה לצו עשה שונה מזו ששולמה בתביעות קטנות. משכך, הורה על מחיקת התביעה ללא צו להוצאות.
המתלונן ציין, כי לא מובן מדוע בית המשפט פתח את התיק מלכתחילה, אם אינו מוסמך לדון בתביעה. כן הלין על כך שבית המשפט צריך היה לקבוע מיוזמתו, כי אינו מוסמך לדון בתביעה נוכח הסעד המבוקש, ואין הוא זקוק לשם כך לבקשה למחיקה על הסף כמו גם לתשובתו שלו, של המתלונן, לבקשה זו של הנתבעת.

בהחלטתו קבע הנציב, כי מן הראוי היה שהרשם יסב מיוזמתו ובשלב המוקדם ביותר את תשומת לבו של המתלונן לכך שהתביעה על פניה, לא מצויה בגדר סמכותו העניינית של בית המשפט לתביעות קטנות - ולא להמתין עד שתוגש לו בקשה מפורשת בעניין. האפשרות לבחון את כתב התביעה עמדה בפני הרשם עובר למתן ההחלטות בבקשות להאריך לנתבעת את המועד להגשת כתב הגנה (הראשונה שבהן בחודש נובמבר 2015). אי בחינת התיק הביאה לכך, שהתביעה נמחקה מחוסר סמכות רק בחודש פברואר 2016, כארבעה חודשים לאחר פתיחת התיק, כשבפרק זמן זה יכול היה המתלונן לפעול לשם קידום עניינו (כגון להגיש תביעה חדשה לבית המשפט המוסמך או לתקן את התביעה). בהחלטתו הפנה הנציב לתלונה דומה שהוגשה לנציבות בעבר. שם ביקשה מתלוננת בתביעה שהגישה לבית המשפט לתביעות קטנות לתקן ליקויים בדירתה, ורק במועד ישיבת ההוכחות, שהתקיימה כחצי שנה לאחר שהוגשה התביעה, המליץ לה בית המשפט למחוק את התביעה מחמת העדר סמכות עניינית. באותה החלטה נקבע (ע"י הנציב הקודם), כי משלא יכול להיות ספק כי אין בסמכות בית המשפט לתת צו לתיקון ליקויים, ראוי היה כי יסב את תשומת לבה של המתלוננת לכך בשלב המקודם ביותר, והיו לו מספר הזדמנויות לכך כשנתן החלטות להארכת המועד להגשת כתב הגנה. חרף זאת גרם בית המשפט למתלוננת להאמין משך כחצי שנה כי תביעתה תבורר (לתמצית החלטה זו ראו דוח שנתי של הנציבות לשנת 2010, בעמ' 72). אמנם אין זהות בין שני המקרים, אולם אופן הפעולה הראוי וההיגיון העומד מאחוריו - חד הם.

הנציב הדגיש, כי כפי שציין הרשם בתגובתו, אין זה מתפקידה של מזכירות בית המשפט לבחון כתבי תביעה ואין זה מתפקידו של בית המשפט לתקן ביוזמתו כתבי טענות, אך ראוי היה ליתן תשומת לב למהותו של התיק כאשר מתקיימות הזדמנויות חוזרות ונשנות לעשות כן. בכפוף להערה זו מוצה הטיפול בתלונה (מספרנו 170/16, **בית המשפט לתביעות קטנות**).

תמצית החלטה (מספרנו: 83/16, תביעות קטנות)

על החובה לשמוע את עמדת שני הצדדים בבקשת יצוג בבית המשפט לתביעות קטנות והצורך לשקול אם ראוי שגם הצד שכנגד יהיה מיוצג

תקציר: בית המשפט נעתר לבקשת בעל דין להיות מיוצג בבית המשפט לתביעות קטנות בלי ששמע בעניין זה את עמדת הצד שכנגד. הנציב הצדיק את התלונה בקובעו את חובת בית המשפט לשמוע את הצד שכנגד טרם מתן החלטה, ככלל ובפרט במקרה זה. עוד הוסיף הנציב, כי כאשר נמצא מקום להתיר את הייצוג לאחד מבעלי הדין מחוייב בית המשפט לבחון אם במצב דברים זה ראוי שהצד שכנגד יהיה מיוצג אף הוא.

1. עניינה של התלונה בתביעה שהוגשה לבית המשפט לתביעות קטנות. בלי לבקש את עמדת התובע (המתלונן) מצאה השופטת שדנה בתיק לקבל את בקשת הנתבעת להיות מיוצגת בדיון על ידי עורך דין.

2. בהחלטתו בתלונה מצא הנציב פסול בכך, שעמדתו של התובע בבקשת הנתבעת לא נשמעה טרם מתן ההחלטה. לדברי הנציב, ככלל אין ליתן החלטה בבקשה כלשהי טרם שנשמע הצד שכנגד. לכך יש להוסיף, כי התרת ייצוג אינה דבר של מה בכך בבית המשפט לתביעות קטנות (שהייצוג בו מותר בדין רק "מטעמים מיוחדים שיירשמו"). פשיטא איפוא היא, כי בבקשות אלה חייב להישמע הצד שכנגד. ואף זאת – כאשר נמצא מקום להתיר את הייצוג לאחד מבעלי הדין מחוייב בית המשפט לבחון אם במצב דברים זה ראוי שהצד שכנגד יהיה מיוצג אף הוא. בפסק דינו של בית המשפט העליון ברע"א 5711/08 רשל פרטוק נגד סול טורג'מן בע"מ נאמר מפי כב' השופטת עדנה ארבל:

"מאפיין ייחודי מרכזי (של בית המשפט לתביעות קטנות – א.ר) ... הוא הכלל לפיו לא ייוצג בעל דין על-ידי עורך דין בבית המשפט לתביעות קטנות. סעיף 63(א) לחוק קובע הוראות בעניין זה:

63. ייצוג

(א) ייצוג בעל דין בבית משפט לתביעות קטנות על ידי עורך דין יהיה רק ברשות בית המשפט ומטעמים מיוחדים שיירשמו; בעל דין רשאי, ברשות בית המשפט, להיות מיוצג על ידי ארגון שקבע לענין זה שר המשפטים, ובמקרה זה ירשה בית המשפט לבעל הדין שכנגד להיות מיוצג כפי שיורה.

... הסעיף מאפשר לאזרח מהשורה ולצרכן הקטן לפנות לבית משפט ללא צורך בידע משפטי מוקדם וללא צורך בשכירת שירותיו של עורך דין אשר מייקרת מאוד את ההליך ויוצרת חסם בפני הפונים לבתי המשפט, בוודאי כאשר מדובר על תביעות בסכומי כסף קטנים. הסיפא של הסעיף מלמדת על החשיבות שראה המחוקק באיזון ובשוויון בין בעלי הדין, כך שאם בעל דין אחד מקבל היתר להיות מיוצג על-ידי ארגון מסוים, ירשה בית המשפט גם לבעל הדין שכנגד להיות מיוצג כפי שיורה

בית המשפט. לסיכום ניתן ללמוד מהסעיף על החשיבות בשמירתם של שני עקרונות בבית המשפט לתביעות קטנות: עיקרון העדר ייצוג משפטי של בעלי הדין ועיקרון האיזון והשוויון בין בעלי הדין ... כאשר בית המשפט לתביעות קטנות מתיר את הייצוג לאחד מהצדדים עליו לעמוד על נסיבות העניין כולו על מנת להחליט האם להתיר את הייצוג גם לצד השני. לשם כך עליו קודם כל להציג את הסוגיה בפני הצד שכנגד ולברר את רצונו ויכולתו לשכור עורך דין מטעמו. לאחר מכן עליו לערוך את האיזון בין השיקולים העומדים על הפרק לצורך מתן מענה פרטני בכל מקרה ומקרה. בין השיקולים שעל בית המשפט לקחת בחשבון: רצונו ויכולתו של הצד הבלתי מיוצג לשכור עורך דין מטעמו; אופיו של הצד המיוצג ... עניינה של התביעה, גובהה ומורכבותה המשפטית. באיזון בין כל אלה יחליט בית המשפט האם יש להתיר את ייצוגו של הצד שכנגד על מנת למנוע קיפוחו או האם ניתן להותירו ללא ייצוג משפטי, כאשר במקרה כזה על בית המשפט עצמו מוטל התפקיד של סיוע לבעל הדין הלא מיוצג בהבנת הסוגיה המשפטית העומדת על הפרק וזאת על מנת ליצור איזון בין הצדדים. במקרה בו יש חשש כי העדר האיזון בין הצדדים יפגע בזכותו של הצד הלא מיוצג להליך הוגן, ואף סיועו של בית המשפט לא יועיל לאיון חשש זה, וודאי שיש להתיר את ייצוגו של הצד השני גם על חשבון יעילות הדיון, שהרי כאמור המטרה המרכזית של בית המשפט לתביעות קטנות הינה פתיחת הדלתות לאזרח הקטן ויעילות ההליכים הינה אך האמצעי להשגת מטרה זו. מובן כי כל החלטה בעניין זה צריכה להינתן בכתב תוך מתן נימוקים".

לכך הוסיף הנציב את דברי הנציבה לשעבר, השופטת (בדימוס) טובה שטרסברג-כהן, אשר הטעימה בחוות דעתה מספר 7/06:

"בבית המשפט לתביעות קטנות ערך השוויון צריך להישמר מבחינה מהותית ולא פורמלית בלבד. השוויון ... נפגע כאשר יש פער בין מעמדו ומקצועיותו של מי שמייצג צד אחד לבין הצד האחר המופיע בלתי מיוצג. לפיכך, מקום בו הותר ייצוג למי מהצדדים, ראוי, ככלל, להתירו גם לבעל הדין שכנגד. הדבר נובע מלשון החוק והן מערך השוויון ומעקרונות כלליים של השיטה בדבר ניהולו התקין וההוגן של ההליך השיפוטי".

3. בכל אלה לא נהגה השופטת הנילונה כהלכה ומשכך נמצאה התלונה מוצדקת.

בתי הדין הרבניים מופקדים על השיפוט בענייני נישואין וגירושין של יהודים, תושבי ישראל או אזרחיה. מדובר בסמכות ייחודית. בנוסף, בתביעה בעניין גירושין, לבית דין רבני סמכות נגררת לדון בכל עניין הקשור לתביעה ככל שלא נפתח בו הליך בבית המשפט לענייני משפחה.

מאפייניו הייחודיים של בית הדין הרבני קשורים בנושאים בהם הוא עוסק. הם נוגעים במהות חיי המשפחה ובקשרי הזוגיות. המתדיינים בפני בית דין זה נזקקים לשירותיו כאשר חיי הנישואין כשלו והתא המשפחתי התפרק. הטיפול בענייני גירושין טעון לא אחת בהתמודדות עם רגשי שנאה, קנאה, תסכול ונקמה הנותנים אותותיהם באווירה באולם בית הדין. במצב הדברים המתואר, נדרשים הדיינים להיות בעלי מזג שיפוטי ובעלי כושר איפוק, ריסון ויכולת שליטה באולם. לא כולם ניחנים בתכונות האלה.
העובדה שבמשך שנים רבות לא מונו דיינים לבתי הדין הרבניים הביא למצב בו בתי דין הרבניים האזורים פעלו בהרכבים חסרים, ובית הדין הרבני הגדול, חדל כמעט מלתפקד לאחר שכל הדיינים שמונו פרשו מתפקידם ובמשך תקופה ארוכה כהנו בו דיינים במינוי בפועל לתקופה קצובה. בשנים קודמות התרענו על המצב הקשה ועל הצורך למנות דיינים אך רק בשנה האחרונה מונו 10 דיינים חדשים לבית הדין הרבני הגדול. המספר הרב של דיינים שמונו בשנה האחרונה הביא לשיפור ניכר בעבודת בית הדין הרבני הגדול. בה בעת מינוי, בישיבה אחת, של עשרה דיינים לבית הדין הרבני הגדול הביא לפגיעה בבתי הדין האזורים, לאחר שדיינים שכיהנו בהם עברו לבית הדין הרבני הגדול, ודיינים אחרים לא מונו במקומם בבתי הדין הרבניים האזורים. כך למשל, מבין דייני אחד מבתי הדין הרבני האזורי מונו ארבע דיינים לכהן בבית הדין הרבני הגדול, ועל מנת למנוע שיתוק של בית הדין הרבני האזורי, יורדים הדיינים, אחת לשבוע, לדון בתיקים בבית הדין הרבני האזורי. כך נוצר מצב בו דיינים שמונו לכהן בבית הדין הרבני הגדול, מכהנים פעם בשבוע בבית הדין הרבני האזורי.

במהלך שנת 2016 בוררו 54 תלונות על דייני בתי הדין הרבניים. תלונה אחת על בית הדין הרבני הגדול, נמצאה מוצדקת, ותשע תלונות על בתי הדין הרבניים האזוריים נמצאו מוצדקות (מתוכן שלוש תלונות על בית דין רבני אזורי אחד). כמו כן תלונה אחת הוחלט שלא לבררה עד שהמתלונן (אשר מעגן את אשתו) ישוב לישראל, בתלונה אחת נמצא כשל ניהולי ובתלונה אחת הוחלט, כי בירור התלונה מוצה.

בירור התלונות העלה שורה של ליקויים במתן החלטות על ידי בתי הדין, ובהם - מתן החלטות על סמך טענות שלא הוכחו, אי מתן החלטות במועד, ומתן החלטות בשיטת "העתק הדבק".

להלן מקבץ של החלטות שניתנו בתלונות על בתי הדין הרבניים.

1. התמשכות הליכים בבית הדין הרבני הגדול

בירור התלונה העלה תמונה עגומה של התמשכות ההליכים בתיק. בערעור שהתברר בבית הדין חתרו הדיינים להשגת פשרה בין הצדדים ופעלו להגיע להסכמות בין בעלי הדין. יחד עם זאת נוצר מצב בו בעל דין "מנצל" את רצון בית הדין שהצדדים יגיעו להסכמות מחוץ לכותלי בית הדין; כך למרות שבית הדין קצב חודש ימים בלבד למשא ומתן, נאלץ המתלונן להגיש חמש בקשות בהם הוא מתריע בפני בית הדין, כי לא מתנהל משא ומתן. בפועל חלפו חמישה חודשים עד שבית הדין שוכנע, שלא מתנהל משא ומתן וקבע כעבור חודשיים נוספים דיון בפניו.
הנציב קבע, כי על בית הדין לעמוד על המשמר, ולדאוג שערעור שהוגש יישמע ויסתיים תוך זמן סביר. בפועל הגיע הערעור במקרה זה לסיומו שנתיים לאחר הגשתו, ולפיכך התלונה על המתמשכות ההליכים, נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 57/16).

2. סירוב לבחון תלונת בעל אשר מעגן את אשתו

תיק הגירושין של המתלונן ואשתו מתנהל בבית הדין הרבני האזורי. המתלונן הלין בין היתר, על כך שפרוטוקול הדיון אינו משקף את התנהלות הדיון, וכי אב בית הדין מכתיב את שייכתב בפרוטוקול. כן הלין הוא על שיהוי במתן החלטה בתיק, ועל כך ש"בתיק גירושין זה התחלפו מספר הרכבים" וכי כיום זהו ההרכב השלישי הדן בתיקו.
נציין, כי גם דייני בית הדין וגם באי כוח הצדדים נתנו תגובה מפורטת לעצם טענות המתלונן. מהתגובות עולה כי מדובר בבעל אשר מעגן את אשתו מזה שנים רבות, וכי למרות שהוצא כנגדו צו איסור יציאה מהארץ, הוא נמלט וחי בארה"ב.
הנציב קבע, כי לא ניתן לבחון תלונת בעל אשר נמלט לארה"ב וכי אם סבור המתלונן, כי פרוטוקולי הדיונים אינם משקפים את אשר נאמר בדיונים, יתכבד ויתייצב לדיוני בית הדין, ויוכל בזמן אמת לוודא שכל הנאמר במהלך הדיון אכן מוקלד על ידי הספרא דדינא. נקבע כי רק לאחר שהמתלונן יחזור לישראל ויצהיר שהוא מתחייב להתייצב לדיוני בית הדין ולמלא אחר החלטותיו (בכפוף לזכות הערעור השמורה למתלונן) תיבחן התלונה לגופה (**תמצית**, מספרנו 519/16).

3. מתן החלטות על סמך טענות שלא הוכחו:

בית הדין הרבני האזורי נתן פסק דין המורה על העברת המשמורת של ילדי בני הזוג מהאם לאב. פסק הדין ניתן למרות שלא הוצגו כל הוכחות ואסמכתאות לטענות האב

ותוך התעלמות מחוות הדעת המקצועיות הרבות שהוגשו בתיק שבכולן ההמלצה הייתה להותיר את המשמורת בידי האם.
בירור התלונה העלה כי אב בית הדין נתן פסק דין אשר סתר פסק דין קודם וכלל בו התבטאויות קשות כנגד המתלוננת, וזאת למרות שבמהלך הדיונים לא הציג האב אסמכתאות של ממש לטענותיו. המתלוננת לא נחקרה על הטענות והחוקר הפרטי לא התייצב לדיון ולא נחקר.
לא ברור היה במקרה זה מה היו השיקולים או מה הייתה הראיה החדשה שהניעו את אב בית הדין ליתן פסק דין הסותר כמעט בכל את מה שנקבע בעבר על ידי חברי ההרכב בפסק הדין בשנת 2014.
פסק הדין מתעלם מן החומר הרלבנטי, מסתמך על טענות שלא הוכחו ושבחלקן אינן רלבנטיות והופך על פניו, ללא בסיס מתאים, פסק דין שניתן על ידי הרכב דיינים באותו בית דין. בחירתו של אב בית הדין להתעלם ממכלול חוות הדעת המקצועיות שהתייחסו לשאלת המשמורת ולהמירן בנתון אחד הנוגע לאורח חייה של המתלוננת, ואף זאת, ללא בסיס ראייתי מספיק, באים כולם בגדר התנהלות לא ראויה של הדיין בניהול הדיון ובהכרעתו.
כמו כן הובהר, כי אב בית הדין הוסיף בפסק הדין סעדים שהאב כלל לא ביקש, כדוגמת ביטול חיוב האב במזונות, וקיום מפגשים במרכז הקשר (**תמצית,** מספרנו 590/16).

4. מתן צו וקיום דיון בלי קבלת תגובת המתלוננים

בירור התלונה העלה כי דיין, נתן בחודש מרץ 2014 צו האוסר על הבעל או מי מטעמו, לבצע כל דיספוזיציה בדירה. הצו ניתן בלי שנתבקשה תגובת המתלוננים קודם לכן.
בחודש אפריל 2014 התקיים דיון בבקשת האישה למדור ספציפי. המתלוננים לא זומנו לדיון וזאת למרות שהאישה הודתה בבקשה, כי הדירה נרכשה על ידי המתלוננים, עבור בנם וכי נערך הסכם שכירות בין המתלוננים ובני הזוג. בית הדין לא הורה על משלוח העתק הבקשה למתלוננים, והם לא נתבקשו ליתן את תגובתם לפני הדיון.
בחודש מאי 2014 בעקבות פניית המתלוננים לבית הדין, נתן הדיין החלטה חדשה וקבע, כי הצו יבוטל לאחר שמתלוננים יפקידו סך של 150,000 ₪ בחשבון נאמנות. כן קבע הדיין, כי "על האישה לנסות להוכיח את טענותיה (לזכויותיה בדירה) במשך שישה החודשים".
בפועל נותרו הכספים מופקדים בנאמנות למעלה משנתיים אף שחלף הזמן שהוקצב לאישה להוכיח את טענותיה (**תמצית,** מספרנו 194/16).

5. התמשכות הליכים

בירור התלונה העלה שבתיק מסויים בסך הכול התקיימו ארבע ישיבות בית דין הרבני האזורי, אשר השתרעו על פני שלוש שנים, והוגשו בתיק כ - 25 בקשות (לא כולל בקשות לדחיית מועד דיון), כאשר מתוכן כ-23 בקשות הוגשו על ידי המתלוננת.
הנציב קבע, כי אל לנו לשכוח, כי בית הדין הוא המופקד על ניהול המשפט ועליו להקפיד ולדאוג לכך שהמשפט יתנהל ויסתיים תוך זמן סביר. על בית הדין לעמוד על המשמר

להשית הוצאות ראויות, ולנקוט בכל האמצעים העומדים לרשותו על מנת שהחלטותיו יקוימו כלשונם.
על צד אשר מגיש בקשות סרק לדעת, כי יחוייב בתשלום הוצאות לבית הדין ולצד שכנגד.
לא ייתכן שמתלוננת תציין בתלונתה: "לא שילמתי לאקטואר כי אני חושבת שבית הדין שוגה בהחלטותיו הבלתי חוקיות", ובית הדין אשר רואה, שהחלטותיו אינן מושמות לא נוקט בכל סנקציה כנגד הצד המפר.
בית הדין פעל שלא כראוי, בכך שלא הקפיד שהחלטותיו יקוימו כלשונם, ולא דאג שהמשפט יתנהל ויסתיים תוך זמן סביר. אולם בהתחשב בתרומתה הרבה של המתלוננת להתמשכות ההליכים - מתמצה הטיפול בתלונה בהערות הנציב דלעיל (**תמצית**, מספרנו 763/15).

6. אי מתן החלטה, קוצר רוח כלפי מתדיין, סירוב לשמוע את טענות המתלונן והזמנת מאבטחים כדי להוציא את המתלונן מאולם הדיונים

בית הדין הרבני האזורי קבע מועד כדי לדון בתביעה שהגיש המתלונן. כמו כן בית הדין הרבני הגדול קבע מועד כדי לדון בערעור שהגיש המתלונן כנגד החלטה קודמת של בית הדין הרבני האזורי.
האישה הגישה לבית הדין הרבני האזורי בקשה לדחיית הדיון בתביעת הבעל. בירור התלונה העלה, כי בקשת האישה לדחיית מועד הדין, הוגשה לבית הדין כשמונה ימים לפני מועד הדיון. אולם עד מועד הדיון, לא נתן בית הדין החלטה בבקשה. המתלונן, שלא קיבל החלטה על דחיית מועד הדיון התייצב בבית הדין ונוכח לדעת, כי הדיינים מסרבים לדון בתביעתו. יתרה מזו, בית הדין לא נקט בכל סנקציה כנגד האישה שעשתה דין לעצמה, ולא התייצבה לדיון.
במועד הדיון ביקש המתלונן לאבחן בין השאלה שעמדה בבסיס הערעור בבית הדין הרבני הגדול (שימוש בכספים שהופקדו לטובת הילדה בתוכנית חסכון על שמה), לבין נושא הדיון בבית הדין הרבני האזורי (תביעתו להפחתת גובה דמי המזונות). למרות שניסה להדגיש, כי מדובר בשני נושאים שונים, והאישה היא זו שמזלזלת בבית הדין בכך שלא התייצבה לדיון, קטע אב"ד את דבריו ואמר לו, כי לא ישמע את טענותיו וכי לא יקיים דיון בעניין עד להחלטה בערעור, והזמין מאבטחים כדי להוציא את המתלונן מאולם הדיונים (מספרנו 745/15).

7. מתן החלטות בסגנון "העתק הדבק"

הנציב ביקש לאבחן בין תוכן ההחלטה אשר אינו נתון לביקורת הנציב, לבין דרך קבלת ההחלטה, אשר בסמכותו. הנציב קבע, שאין מניעה שבית הדין יצטט קטעים נבחרים מדברי באי כוח הצדדים כפי שנכתבו בסיכומיהם או בבקשותיהם השונות, יחד עם זאת על מנת למנוע לזות שפתיים טוב ייעשה בית הדין אם ידאג שההחלטה תיכתב בלשון בית הדין.

בירור התלונה העלה, כי בהחלטה אחת, העתיק הדיין את נוסח בקשת האישה וכלל אותו בהחלטה שנתן, ללא כל הגהה, בלי שבדק את נוסח ההחלטה. וכך הועתק גם המשפט שכתבה האישה לפיו: "נודע כי הבעל משקר גם בעניין זה".
נוסח ההחלטה הנוספת הועתק "מילה במילה" מבקשה אחרת של האישה, כולל הדגשת משפטים מסוימים כפי שנכתבו בבקשה. וכך כל סעיף בהחלטה מתחיל כפי שביקשה האישה במילה "להורות...", ובסעיף ג' להחלטה נכתב: "להורות ולהבהיר ברחל ביתך הקטנה כי עד לקבלת התסקיר...".
אין זה לכבודו של בית הדין, להעתיק קטעים שלמים מבקשות אחד הצדדים, דבר המביא לטעויות מביכות עד שהדיין נאלץ להצטדק ולהבהיר, כי מדובר "בפליטת קולמוס" (**תמצית**, מספרנו 183/16).

8. אי מתן זכות דיבור לבאת כוח האישה

המתלוננת, באת כוח האישה, סברה שאין מרשתה מסוגלת לייצג את עצמה ולדאוג לזכויותיה וביקשה להשיב במקומה לשאלות בית הדין, אולם אב בית הדין נזף בה "באופן קשה, לא מידתי ולא מוצדק בעליל!" וזאת בשעה שניתנה האפשרות לבא כוח הבעל לטעון "באופן כמעט חופשי וללא הפסקות".
אף שלא מצא בסיס להתערבות בדרך ניהול הדיון, החליט הנציב להעיר, כי גם לאחר שבית הדין העדיף לפנות לאישה עצמה ולברר עמה את השאלות שנדונו, טוב היה עושה בית הדין אם גם היה מאפשר לבאת כוחה לומר את אשר בפיה. בהערה זו מוצה בירור התלונה (**תמצית**, מספרנו 373/16).

9. מתן החלטות, תוך התעלמות מתגובות שהוגשו לבית הדין

בירור התלונה העלה, כי הבעל הגיש שלוש פעמים לבית הדין מסמך המפרט את העילות והעובדות המחייבות, לדעתו, את האישה לקבל את גיטה. בית הדין התעלם פעם אחר פעם מהתגובות, ובהחלטותיו נדרש הבעל, פעם אחר פעם להודיע כיצד הוא מבקש להוכיח את תביעתו לגירושין, וזאת תוך התעלמות מהתגובות שהוגשו לבית הדין. בית הדין נתן גם כנראה בשל טעות, החלטות שאינן מתיישבות זו עם זו (**תמצית**, מספרנו 96/16).

10. הגשת בקשה בצירוף טיוטת החלטה -כשל ניהולי באי מילוי הוראות בית הדין

הבעל או בא כוחו, הגישו בקשה מתוקנת להפחתת מזונות וצירפו לה מסמך בכתב יד ובו "טיוטה של החלטה". המסמך שצורף מהווה נוסח של החלטה מפורטת ובה כלולות הוראות מדויקות הסותרות החלטות שיפוטיות קודמות של בית הדין שניתנו בתיק. בדיון שהתקיים לאחר הגשת הבקשה, ציין בית הדין, כי זו פעם ראשונה שהוא רואה את טיוטת ההחלטה. נציין, כי בהחלטתו שניתנה עשרה ימים לפני הדיון הורה דיין להעביר את הבקשה המתוקנת לתגובת הצד שכנגד, כך שלא ברורה אמירת בית הדין, כי זו פעם ראשונה שהוא רואה את טיוטת ההחלטה.

בירור התלונה העלה, כי החלטת בית הדין המורה להעביר את הבקשה לתגובת הצד שכנגד, לא מולאה. מאחר והאחריות על המצאת החלטות בית הדין אינה מוטלת על כתפי דייני בית הדין, הועבר העתק ההחלטה למנהל בתי הדין, אשר התבקש לבחון מדוע לא נשלחה הבקשה לצד שכנגד, כפי שהורה בית הדין בהחלטתו שניתנה לפני הדיון (מספרנו 733/15).

תמצית החלטה מספרנו(57/16/רבני גדול)

התמשכות הליכים בבית הדין הרבני הגדול

תקציר: בירור התלונה מעלה תמונה עגומה של התמשכות ההליכים בתיק. הדיינים חתרו להשגת פשרה בין הצדדים ופעלו להגיע להסכמות בין בעלי הדין. יחד עם זאת יש להיזהר ממצב בו בעל דין "מנצל" את רצון בית הדין שהצדדים יגיעו להסכמות מחוץ לכותלי בית הדין; כך למרות שבית הדין קצב חודש ימים בלבד למשא ומתן, נאלץ המתלונן להגיש חמש בקשות בהם הוא מתריע בפני בית הדין, כי לא מתנהל משא ומתן. בפועל חלפו חמישה חודשים עד שבית הדין שוכנע, שלא מתנהל משא ומתן וקבע כעבור חודשיים נוספים דיון בפניו.
על בית הדין לעמוד על המשמר, ולדאוג שערעור שהוגש יישמע ויסתיים תוך זמן סביר. בפועל הערעור הגיע לסיומו שנתיים לאחר הגשתו, ולפיכך התלונה על המתמשכות ההליכים נמצאה מוצדקת.

1. הרקע לתלונה הוא החלטת בית הדין הרבני האזורי, לפיה נדחתה בקשת האישה למדור ספציפי. האישה ערערה על ההחלטה לבית הדין הרבני הגדול. בית הדין הרבני הגדול קבע בהחלטתו כי יש לעכב את החלטת בית הדין הרבני האזורי ולפיכך, אין לבצע כל דיספוזיציה בדירת בני הזוג, והאישה תוכל להמשיך ולהתגורר בדירה עד לשמיעת הערעור בבית הדין הרבני הגדול. בתלונתו מלין המתלונן, על "הסחבת הבירוקרטית והדיונית" בבית הדין הרבני הגדול. לטענתו בית המשפט לענייני משפחה נתן פסק דין בו הוכרעו הסוגיות הכספיות בין בני הזוג, ונותרה רק שאלת המדור הספציפי של האישה אשר ממתין להחלטתו של בית הדין הרבני הגדול.

2. עיינו בפרוטוקולי הדיונים, בבקשות ובהחלטת בית הדין הרבני הגדול והתברר, כי בתחילה ביקש המתלונן מבית הדין הרבני הגדול בקשה להקדים את מועד הדיון או לחילופין לבטל את החלטת בית הדין הגדול המעכבת את ביצוע החלטת בית הדין האזורי. דייני בית הדין הרבני הגדול דחו את הבקשה, ולאחר הדיון ניתנו החלטה לפיה ינהלו הצדדים משא ומתן על מנת להגיע להסכמה בעניין חלוקת הרכוש וזאת תוך חודש ימים. במשך חמישה חודשים הגיש המתלונן ארבע בקשות לבית הדין וציין המתלונן, כי האישה אינה מנהלת משא ומתן, מתעלמת מפניות בא כוחו ולפיכך הוא מבקש שייקבע בהקדם מועד לדיון בערעור ותינתן החלטה.

3. בתגובתם לתלונה מסרו הדיינים, כי מדובר בתיק מאוד מורכב בו נזקק בית הדין "לחשיבה יצירתית 'מחוץ לקופסה' על מנת לאפשר את סיום ההליכים בהסכמה". כן ציינו את העומס המוטל על דייני בית הדין הגדול "המכהנים בכהונה בפועל נוסף על תפקידנו כאבות בית דין".

לדבריהם, לאחר שניתנה החלטה לפיה באי כוח הצדדים יודיעו לבית הדין אודות תוצאות המשא ומתן תוך חודש ימים הגיש המתלונן בקשה למתן החלטה כאשר בסמוך לה חלה פגרת סוכות. מיד לאחר פגרת בית הדין הגיש המתלונן בקשות נוספות למתן החלטה. לדבריהם, מאחר שבבקשתו האחרונה של המתלונן היה מן החידוש, כי ניתן פסק דין בעניינם של הצדדים בבית המשפט לענייני משפחה, נשלחה הבקשה לתגובת האישה. לאחר קבלת תגובת האישה נקבע דיון אשר נדחה בהסכמת הצדדים. הדיון שהתקיים נמשך כשבע שעות משעה 13.00 עד השעה 20.00 והושגה בו התקדמות גדולה בגיבוש הסכם הגירושין.

4. בתגובתו לתלונה מסר בא כוח האישה, כי בית הדין עושה מלאכתו נאמנה וזאת מתוך "ראיה כללית של הסכסוך ולא במגמה מצומצמת".
בא כוח האישה מסר, כי ניתן פסק דין בו נחלקו הדיינים בדעותיהם, דבר המצביע על מורכבות התיק ועל הצורך במציאת פתרון כולל. לדבריו המדיניות הנהוגה בבית הדין של ערעור הינה מציאת פתרון מוסכם ואין מסתפקים בפסק דין אשר יותיר את הצדדים בסכסוך. כן ציין, כי למרות שאינו מייצג את האישה בבית המשפט, העובדות כפי שידועות לו, לא הועלו נכון במכתב התלונה.

5. בתגובתה לתלונה מסרה באת כוחו של המתלונן, כי התלונה הוגשה בשל "סחבת של שנתיים" בתיק אשר גרמה למתלונן "עינוי דין וסבל בל יתואר". לטענתה הוגשו "אינספור" בקשות למתן החלטה/פסק דין אשר נותרו ללא מענה.

6. בירור התלונה מעלה תמונה עגומה של התמשכות ההליכים בתיק. הדיינים חתרו להשגת פשרה בין הצדדים ופעלו להגיע להסכמות בין בעלי הדין. הדבר יש בו תועלת. יחד עם זאת יש להיזהר ממצב בו בעל דין "מנצל" את רצון בית הדין להביא לכך שהצדדים יגיעו להסכמות מחוץ לכותלי בית הדין; כך למרות שבית הדין קצב חודש ימים בלבד למשא ומתן, נאלץ המתלונן להגיש חמש בקשות בהם הוא מתריע בפני בית הדין, כי לא מתנהל משא ומתן. בפועל חלפו חמישה חודשים עד שבית הדין שוכנע, שלא מתנהל משא ומתן וקבע כעבור חודשיים נוספים דיון בפניו. נציין, כי אכן מועדי דיון שנקבעו נדחו פעם אחר פעם בהתאם לבקשות בעלי הדין, אלא שבעניין זה ניתנה כבר בשנת 2004 חוות דעת הנציבה לשעבר טובה שטרסברג כהן בה נקבע בין היתר, כי: "יש לחזור ולהדגיש כי בית המשפט - ולא הצדדים - הוא המופקד על ניהול המשפט, וכי על בית המשפט לדאוג שכל משפט יסתיים תוך זמן סביר. ראוי לציין גם כי יעילות, ענייניות מהותית ואיכות אינן סותרות זו את זו, נהפוך הוא. היעילות הננקטת באופן מידתי מבטיחה טיפול מהיר, ענייני ואיכותי, תוך זמן סביר, מונעת עינוי דין ויש בה כדי להקל על עשיית הצדק המהותי".

7. על בית הדין לעמוד על המשמר, ולדאוג שערעור שהוגש יישמע ויסתיים תוך זמן סביר. בפועל הערעור הגיע לסיומו שנתיים לאחר הגשתו, ולפיכך התלונה על המתמשכות ההליכים נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו: 519/16/רבני אזורי)

לא תיבחן תלונת בעל אשר מעגן את אשתו ונמלט לחו"ל

תקציר: הנציב קבע, כי רק לאחר שהמתלונן יחזור לישראל ויצהיר שהוא מתחייב להתייצב לדיוני בית הדין ולמלא אחר החלטותיו (בכפוף לזכות הערעור השמורה לו) תיבחן התלונה לגופה.

1. תיק הגירושין של המתלונן ואשתו מתנהל בבית הדין הרבני. המתלונן מלין, כי פרוטוקול הדיון "אינו משקף את הדיון ואף אב"ד .... מורה מה שיכתב בפרטי כל הדיון". כן הוא מלין שבידי אשתו מצויה חוות דעת פרטית, אולם העתק חוות הדעת לא הומצא לידיו.

2. המתלונן הלין גם על שיהוי במתן החלטה ועל כך ש"בתיק גירושין זה התחלפו מספר הרכבים" וכיום זהו ההרכב השלישי הדן בתיקו. לדבריו, אב בית הדין ישב בכל ההרכבים הקודמים של בית הדין ולפיכך הוא היחיד המכיר את השתלשלות ההליכים בתיק והוא מכתיב לדיינים החדשים את התרשמותו. לדעת המתלונן מדובר בעדות שמיעה.

3. פנינו וקיבלנו את תגובת דייני בית הדין, ואת תגובת באת כוח האישה, ובא כוח המתלונן.

4. בתגובתם הבהירו הדיינים, כי בעקבות המינויים החדשים לבית הדין התחלפו דייני ההרכב. אב בית הדין אשר מכיר את התיק יושב עם יתר חברי ההרכב והם בוחנים "את האפשרויות השונות העומדות בפני בית הדין וביניהם האפשרות לבטל את הנישואין לאור החומר, חלקו חסוי, שהוצג בפני בית הדין... בשלב זה בית הדין מנסה בדרכים אחרות ובמקביל מתייעץ עם גדולי הדיינים בעניין התרת הנישואין על מנת שיעמדו בכל הקריטריונים ושיהיו עם הסכמה רחבה ככל האפשר על מנת למנוע ערעורים ולזות שפתיים שעלולים לפגוע באשה ובילדיה... בית הדין כפי שנאמר משהה את החלטתו בכוונה כדי לנסות למצות את הדרכים האחרות העומדות בפניו. במידה ולא נוכל להגיע להחלטה בעניין ביטול הנישואין ולא נראה מוצא אחר, יתכן ובית הדין יחליט להעביר את ההחלטה לבית הדין הגדול".
הדיינים ציינו, כי "על בעל המעגן באכזריות כה רבה, ובמקביל מתלונן על רשויות המשפט השונות חדשות לבקרים נאמר עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס".

5. יצויין, כי כבר בשנת 2012 נתן בית הדין החלטה בה ציין, שמדובר בתיק עגינות קשה ביותר, המתלונן חוייב לתת גט לאישה אולם "מאז הוא מעגן את האשה. הוא שוהה מחוץ לגבולות ישראל ..., חי את חייו, עושה את כל התחבולות כדי להתחמק מביצוע פסק הדין, ואילו האשה בישראל ממתינה בכליון עיניים לקבל הגט".

6. אין לבוא ולהלין על בית הדין על אשר במשך שלוש שנים נמנע ממתן החלטה, כאשר המתלונן הוא זה שעזב את מהארץ למרות צו עיכוב יציאה שהוצא כנגדו. המתלונן, כך עולה מתגובת הדיינים, מעגן את אשתו, ומסרב לתת לה גט למרות שחוייב לעשות כן על ידי בית הדין.

7. אם סבור המתלונן, כי פרוטוקולי הדיונים אינם משקפים את אשר נאמר בדיונים, שיתכבד המתלונן, יתייצב לדיוני בית הדין, ויוכל בזמן אמת לוודא שכל הנאמר במהלך הדיון אכן מוקלד על ידי הספרא דדינא.

8. כאמור לעיל, גם דייני בית הדין וגם באי כוח הצדדים נתנו תגובה מפורטת לעצם טענות המתלונן. בנסיבות המקרה, רק לאחר שהמתלונן יחזור לישראל, יתייצב לדיוני בית הדין וימלא אחר החלטותיו (בכפוף לזכות הערעור השמורה למתלונן) תיבחן התלונה לגופה.

9. לאור האמור לעיל התלונה, בשלב זה, נדחית.

תמצית החלטה (מספרנו: 590/15 רבני אזורי)

מתן פסק דין סותר בהסתמך על טענות שלא הוכחו

תקציר: אב"ד נתן כדן יחיד פסק דין הסותר פסק דין קודם של הרכב וכלל בו התבטאויות קשות כנגד המתלוננת. לא ברור במקרה זה מה היו השיקולים או מה הייתה הראיה החדשה שהניעו את אב"ד ליתן פסק דין הסותר כמעט בכל את מה שנקבע בעבר על ידי חברי ההרכב בפסק הדין בשנת 2014. פסק דינו מתעלם מן החומר הרלבנטי, מסתמך על טענות שלא הוכחו ושבחלקן אינן רלבנטיות והופך על פניו, ללא בסיס מתאים, פסק דין שניתן על ידי הרכב דיינים באותו בית דין. בחירתו של הנילון להתעלם ממכלול חוות הדעת המקצועיות שהתייחסו לשאלת המשמורת ולהמירן בנתון אחד הנוגע לאורח חייה של המתלוננת, ואף זאת, ללא בסיס ראייתי מספיק, באה כולם בגדר התנהלות לא ראויה של הדין בניהול הדיון ובהכרעתו. בפסק דינו הוסיף אב"ד גם סעדים שהאב כלל לא ביקש, כדוגמת ביטול חיוב האב במזונות, וקיום מפגשים במרכז הקשר. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. תביעה לקביעת זמני שהות ולמשמורת קטינים שהגיש בעלה לשעבר של המתלוננת (להלן: האב) נדונה בבית הדין הרבני האזורי. בשנת 2014 ניתן פסק דין בו נדחתה בקשת האב לקבל משמורת על הילדים ובדעת הרוב נקבע, כי בית הדין מאמץ: "את המלצות פק"ס [פקידת הסעד] והמתווה להסדרי הראיה ... ונותנים להם תוקף של פסק דין".
לדברי המתלוננת, בשנת 2015, נתן אב"ד פסק דין בו נקבע, כי המשמורת תועבר מידיה של המתלוננת לידי האב באופן מידי, זאת למרות, שלדבריה, האב ניתק קשר עם הילדים מיוזמתו, ובניגוד לקביעת בית הדין בפסק הדין משנת 2014 לפיו המשמורת על הילדים תישאר בידיה. המתלוננת מציינת, כי אין היא שומרת על אורח חיים דתי, יחד עם זאת, הילדים לומדים במוסדות חינוך חרדים. לדעתה, אורח חייה הוא לצנינים בעיני בית הדין, אשר חיפש דרך להעביר את המשמורת על ילדיה לידי האב. לשם כך ביקש בית הדין, פעם אחר פעם, חוות דעת, השלמות לחוות הדעת ותסקירים. בסופו של דבר, פסק הדין של אב"ד ניתן, לדבריה, בניגוד לכל ההמלצות הרבות שהוגשו לתיק, אשר בכולן הייתה תמימות דעים, כי יש להשאיר את הילדים במשמורתה.

וכך, לדבריה, למרות ההמלצות הרבות והחד משמעיות לפיהן על הילדים להיות במשמורתה, קבע אב"ד, כדן יחיד, כי לאחר חמש שנים שהילדים בחזקתה, הרי שהמשמורת תועבר באופן מידי לידי האב והמתלוננת תוכל לראות את ילדיה רק במרכז קשר.

2. לדברי המתלוננת אב"ד הסתמך על ראיות שהוצגו בפניו מחוץ לדיון, אשר לא הובאו בפניה והיא לא נחקרה עליהם בפניו. כן הסתמך אב"ד על פסק דין משנת 2011 ותמלילי שיחות שלכאורה ניהלה. לאורך הדיונים התייחס אליה כאל מטרד וקיבל את דבריו של האב באופן חד צדדי ומוטה, אף שבא כוח האב לא תמך טענותיו בראיות.

3. לדברי המתלוננת, במהלך הדיון היא נשאלה שאלות משפילות על ידי בית הדין ואף אוימה, כי אם לא תשיב כנדרש, ייקחו ממנה את המשמורת על הילדים. אב"ד אף אמר לה שהוא מצדד בעמדת האב ובמהלך הדיון שהתקיים אמר, כי "גם אלף תסקירים לא יעזרו לאישה". בנוסף לכך בא כוחה, שהתרעם על הדברים שנאמרו, "נאלץ לספוג קיטונות של זעם" על שטען בפני בית הדין, כי טובת הקטינים חשובה יותר מערכי הדת.

4. ביקשנו וקיבלנו ממזכירות בית הדין את תיק בית הדין. עיון בתיק העלה, כי בשנת 2014 התקיים דיון בפני כל דייני ההרכב. לבקשת בית הדין הוגש תסקיר והומלץ, כי המשמורת תישאר בידי המתלוננת וכי יקבעו זמני שהות עם האב. בית הדין בהחלטתו קבע, כי המשמורת הזמנית תישאר אצל המתלוננת בכפוף להדרכה הורית. לאחר מכן הוגש תסקיר נוסף ובו התבקש בית הדין להתריע בפני האב, כי יחדל מלערב את הילדים במאבק הגירושין, שכן התנהגותו מזיקה להם. בסוף שנת 2014 הוגשה חוות דעת העובדת הסוציאלית בה נקבע, כי לא נמצאה סיבה המצדיקה את העברת המשמורת לאב וכי הילדים צריכים להישאר במסגרות החינוכיות הקיימות.

5. ואכן בפסק הדין שניתן בסוף שנת 2014 אומצו המלצות התסקירים השונים לפיהן טובת הילדים היא, שהקטינים יישארו במשמורתה של המתלוננת ונקבע, כי על המתלוננת לדווח לבית הדין באיזה בית ספר לומדות שתי הקטינות. עוד נקבע, כי על העובדת הסוציאלית להגיש חוות דעת משלימה ביחס לבקשת האב למשמורת משותפת, גם בחוות הדעת המשלימה הומלץ, כי המתלוננת תמשיך לשמש כהורה משמורן וכי המשפחה תשתתף במסגרת טיפולית משפחתית. נציין, כי בשנת 2014 הוגשה חוות דעת נוספת וגם בה הומלץ, כי המשמורת תישאר בידי המתלוננת.

6. עיון בתיק העלה כי לאחר בקשת האב לקיים דיון בעניין מקומות חינוך הילדים התקיים דיון ראשון בפני אב"ד כדן יחיד. לאחר הדיון נתן אב"ד החלטה וקבע, כי בשל דחיפות הנושא, ייקבע דיון שני וכי על האב להביא את כל הראיות שיש בידיו כדי להוכיח את הטענות שעלו על ידו בדיון, וכן עליו לזמן את החוקר הפרטי מטעמו לעדות. אולם במהלך הדיון השני לא הוצגו הראיות לטענות שהעלה האב בדיון הקודם, והחוקר הפרטי לא העיד.
בפסק הדין שניתן על ידי אב"ד כדן יחיד נקבע, כי המשמורת תועבר לידי האב מידית, כי האב יפסיק את תשלום המזונות וכי המתלוננת תיפגש עם הילדים במרכז הקשר בתיאום עם העובדת הסוציאלית.

7. בתגובתו לתלונה מסר אב"ד הנילון, כי פסק הדין שנתן התבסס על פסק דין פלילי משנת 2011 שהציג בא כוח האב בפני בית הדין לפיו בן זוגה של המתלוננת, אשר הורשע בעבירות סמים, שוחרר למעצר בית בבית בו היא מתגוררת יחד עם ילדיה. לעניין שאר הטענות שבתלונה השיב אב"ד, כי "הם מהבל ימעטו ודברי שקר מיסודם".

8. בא כוח המתלוננת מסר לנו, כי טענותיה של המתלוננת בתלונה נכונות, וכי האירועים המתוארים, לרבות השאלות האישיות שהיא נשאלה בדיונים, הושמטו בחלקם מפרוטוקולי הדיונים. לדבריו, לאורך התנהלות התיק זכתה המתלוננת ליחס לא ראוי מבית הדין ולא נעשה ניסיון לברר איתה את האמת לאשורה. אב"ד תייג, לדבריו, את המתלוננת כאחת "שיצאה מן הדת" ומסיבה זו חתר להוצאת הילדים ממשמורתה וזאת חרף חוות הדעת וההמלצות שהוגשו לבית הדין.

עוד הוסיף בא כוח המתלוננת, כי לאורך ההליך הוא התריע על כך שראיות רבות אינן מוצגות בפניו וכי ובית הדין נחשף לטענות מחוץ לכותלי בית המשפט, דבר אשר לא ייעשה. פסק הדין מתבסס על עובדות רבות אשר לא הוצגו להן ראיות לאורך ההליך. לדבריו, הדברים שנכתבו כנגד האישה בפסק הדין "מעולם לא אומתו, והאישה אף לא נשאלה על חלקם הגדול".

9. בא כוח האב סבור, כי התלונה הוגשה ממניעים פסולים. לדבריו, המתלוננת אינה בוחלת בסילוף האמת, בשקר ובעיוות המציאות. במהלך הדיונים היא אף ניסתה להלך אימים על בית הדין "תוך פרסום דברי בלע ושליחת תחקירנים".

ב"כ האב כותב, כי בניגוד לטענת המתלוננת, בית הדין דרש חוות דעת רק כאשר קם הצורך לבחינת הסוגיה שעלתה בדיון. כך ביקש בית הדין חוות דעת מומחה ותסקירים לעניין בחינת סוגיית זמני השהות ולעניין סוגיית המשמורת המשותפת. ראיות רבות אשר הוצגו בפני בית הדין סתרו את חוות הדעת והתסקירים, ובסמכות בית הדין ליתן החלטה על פי מכלול הראיות שבפניו.

לדבריו, טענת המתלוננת בדבר הצגת ראיות בפני אב"ד שלא כדין אינה נכונה. פסק הדין לא התבסס על רקע דת אלא על הקונפליקט הרגשי שנגרם לילדים כתוצאה מהתנהגות המתלוננת.

10. ומכאן לתוצאות בדיקתנו: על-פי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, הנציב אינו מוסמך לברר תלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית (סעיף 17 (3) לחוק), או בעניין הניתן לערעור על-פי דין (סעיף 17(4) לחוק), הנציב אינו משמש כערכאת ערעור על פסקי דין של בית הדין.

יחד עם זאת, לא ניתן להתעלם מהתמיהה שעולה למקרא פרוטוקולי הדיונים משנת 2015 ומפסק הדין שניתן לאחריהן. לא ברור מה היו השיקולים או מה הייתה הראיה החדשה שהניעו את אב"ד ליתן פסק דין הסותר כמעט בכל את מה שנקבע בעבר על ידי חברי ההרכב בפסק הדין בשנת 2014. החומר בתיק מלמד, כי בפועל, במהלך הדיונים שהתקיימו בפני אב"ד, לא הוצגה כל ראיה משמעותית חדשה. האב העלה טענות כנגד המתלוננת, אולם בדיון שנקבע לשם הוכחת הטענות, החוקר הפרטי לא התייצב להעיד והמתלוננת הכחישה את כל טענות האב.

אב"ד עצמו הבהיר בתגובתו, כי "עיקר העיקרים" הוא העובדה שבשנת 2011 שהה במעצר בית, בבית המתלוננת, אדם שהואשם בסחר בסמים, וכי "יעלה על הדעת שאיזה דיין או שופט יסכים לזה... שחיה עם סוחר סמים". אלא שעניין זה נתחוור עוד בשנת 2014 ובית הדין קיבל אז את הסברי האישה לעניין מתן ערבות לשחרורו של אדם.

11. אכן, מלאכת השיפוט כרוכה בקביעת ממצאים ובהבעת דעה בפסק הדין על שהתגלה לשופט במהלך המשפט. ככלל, אין מניעה שאב"ד, לאחר שהוסמך לכך על ידי הצדדים, יתן פסק דין, הסותר פסק דין קודם שניתן בבית הדין, ובלבד שבפסק הדין יובהר מה הן הטענות החדשות שהועלו ומה הן הראיות החדשות עליהן מתבסס פסק הדין. בתיק זה אב"ד נתן פסק דין סותר, וכלל בו התבטאויות קשות כנגד המתלוננת, וזאת למרות שבמהלך הדיונים לא הציג האב אסמכתאות של ממש לטענותיו. המתלוננת לא נחקרה על הטענות והחוקר הפרטי לא התייצב לדיון ולא נחקר.

בחירתו של הנילון להתעלם ממכלול חוות הדעת המקצועיות שהתייחסו לשאלת המשמורת ולהמירן בנתון אחד הנוגע לאורח חייה של המתלוננת, ואף זאת, ללא בסיס ראייתי מספיק, באה בגדר התנהלות לא ראויה של הדין בניהול הדיון ובהכרעתו.

עוד עולה, כי בית הדין התעלם מבקשת המתלוננת להזהיר את האב שיפסיק להטרידה ומנגד איפשר לבא כוח האב להעלות טענות חדשות בדבר אורח חייה של המתלוננת במהלך הדיון. אב"ד הוסיף גם בפסק הדין סעדים שהאב כלל לא ביקש, כדוגמת ביטול חיוב האב במזונות, וקיום מפגשים במרכז הקשר.

12. לאור כל האמור לעיל התלונה נמצאה מוצדקת.

<u>תמצית החלטה (מספרנו: 194/16/רבני אזורי)</u>

אי שמיעת כל הנוגעים בדבר בבית הדין הרבני טרם מתן החלטה ואי זימונם לדיון

<u>תקציר</u>: דיין בית הדין הרבני נתן בחודש מרץ 2014 צו האוסר על הבעל או מי מטעמו, לבצע כל דיספוזיציה בדירה. הצו ניתן בלי שנתבקשה תגובת המתלוננים, הוריו, קודם לכן.

בחודש אפריל 2014 התקיים דיון בבקשת האישה למדור ספציפי. המתלוננים לא זומנו לדיון וזאת למרות שהאישה הודתה בבקשה, כי הדירה נרכשה על ידי המתלוננים עבור בנם וכי נערך הסכם שכירות בין המתלוננים ובני הזוג. בית הדין לא הורה על משלוח העתק הבקשה למתלוננים, והם לא נתבקשו ליתן את תגובתם לפני הדיון.

בחודש מאי 2014, בעקבות פניית המתלוננים לבית הדין, נתן הדיין החלטה חדשה וקבע, כי הצו יבוטל לאחר שמתלוננים יפקידו סך של 150,000 ₪ בחשבון נאמנות. כן קבע הדיין, כי "על האישה לנסות להוכיח את טענותיה (לזכויותיה בדירה) במשך שישה החודשים". בפועל נותרו הכספים מופקדים בנאמנות למעלה משנתיים אף שחלף הזמן שהוקצב לאישה להוכיח את טענותיה.

התלונה נמצאה מוצדקת.

1. הרקע לתלונה הוא תביעת גירושין שהגיש בנם של המתלוננים לבית הדין הרבני האזורי. בנם של המתלוננים (להלן הבעל) והאישה התגוררו בדירה הרשומה על שם המתלוננים, אשר נרכשה מחסכונות וממשכנתא שנטלו המתלוננים. האישה הגישה בקשה דחופה למתן צו למדור ספציפי והדיין נעתר לבקשה, ונתן צו האוסר על הבעל או מי מטעמו לבצע כל דיספוזיציה בדירה.

לטענת המתלוננים, הצו ניתן בלי שבקשת האישה נשלחה אליהם, זאת למרות שהם בעלי הדירה, ובלי שנתבקשה תגובתם טרם מתן ההחלטה. לדבריהם, כשלושה חודשים קודם לכן, הם

מכרו את הדירה, והתחייבו לפינויה, הצו שניתן בחוסר סמכות "הותיר אותנו חשופים לתביעה של הקונים בסך 140,000 ₪ על אי פינוי הדירה בזמן".

2. בעקבות פניית המתלוננים לבית הדין נתן הדיין החלטה חדשה וקבע, כי הצו יבוטל לאחר שמתלוננים יפקידו סך של 150,000 ₪ בחשבון נאמנות. כן קבע הדיין, כי "על האישה לנסות להוכיח את טענותיה (לזכויותיה בדירה) במשך שישה החודשים". המתלוננים מציינים, כי הצורך להפקיד סך של 150,000 ₪ הביא לביטול העסקה לרכישת דירה חדשה שהם תכננו לקנות.

3. המתלוננים מלינים, כי בית הדין נמנע מליתן החלטה בעניין הכספים המופקדים בנאמנות, "ולחץ" עליהם להגיע להסדר עם האישה "כאילו אנחנו הנתבעים בתיק". לדבריהם עובר להגשת התלונה עדיין לא ניתנה החלטה, וזאת למרות שהאישה לא הוכיחה את טענותיה (לזכויותיה בדירה).

4. הדיינים ציינו בתגובתם, כי הטענות לפיהן פסקי הדין ניתנו בחוסר סמכות ובלא בדיקה, מקומן בערכאת ערעור ולא בתלונה לנציב.
אשר לטענת התמשכות ההליכים ועיכוב במתן ההחלטה מסרו הדיינים, כי בחודש מרץ 2014 התקיים דיון במעמד הצדדים ובו נדון בין היתר נושא הכספים שנמצאים בנאמנות אצל בא כוח הבעל. בתום המשא ומתן שניהלו באי כוח הבעל ובאי כוח האישה גובש הסכם בכתב וניתן לו תוקף של פסק דין. מאחר שהבעל לא עמד בהסכם, החליט בית הדין להתחיל בשלב חקירות הצדדים. נקבע מועד לדיון לחודש יולי 2015 ובו שוב ניסו הצדדים להגיע להסכם כולל, בסיוע בית הדין. דיון נוסף נדחה בהסכמה לחודש ספטמבר 2015, אך בדיון זה חזר בו הבעל מההסכמות שעיקרן גובש בעבר, והתקיים דיון נוסף בתביעה חדשה שהוגשה כנגד המתלוננים למזונות הנכדים. כן נקבע דיון נוסף באשר להמשך החקירות בדבר העיקול המוטל על הכספים לחודש מרץ 2016. אולם בפועל הדיון בחודש מרץ 2016 עסק במזונות ילדים משום שהיה דחוף יותר. לאחר משא ומתן הגיעו הצדדים להסכמה ונקבע מועד לדיון נוסף ביום ספטמבר 2016, אולם ארבע חודשים קודם לכן הוגשה בקשה בהסכמה לשינוי מועד הדיון בצירוף מספר מועדים מוסכמים.

5. בא כוח המתלוננים ציין בתגובתו, כי בית הדין טרם שיחרר את הכסף המופקד בידיו בנאמנות, זאת חרף קביעתו מיום מחודש מאי 2014, וכי הוא הורה על המשך בירור לחודש נובמבר 2016.

6. באת כוח האישה, מסרה בתגובתה לתלונה, כי "בית הדין פעל ללא דופי, במקצועיות ראויה לשבח, תוך שקילה ראויה של טענות כל הצדדים הנוגעים בדבר ועריכת איזונים מתאימים לשם מניעת עיוות דין". אשר לכספים שהופקדו בנאמנות מסרה, כי הם עדיין מופקדים בידי בא כוחם של המתלוננים, מן הטעם הפשוט "כי ההליך והברור המשפטי בעניין זה עדיין מתנהל".

7. מסקנת הנציב מכל החומר שבפניו:

א. הדיין נתן בחודש מרץ 2014 צו האוסר על הבעל או מי מטעמו,לבצע כל דיספוזיציה בדירה. הצו ניתן בלי שנתבקשה תגובת המתלוננים קודם לכן, וזאת למרות שמהבקשה עולה, שהדירה נרכשה על ידי המתלוננים. הדיין ציין, כי "אם יבוקש יש לקבוע מועד לדיון בהקדם". יחד עם זאת לא הורה על משלוח העתק הבקשה לידי המתלוננים.

ב. בחודש אפריל 2014 התקיים דיון בבקשת האישה למדור ספציפי. המתלוננים לא זומנו לדיון וזאת למרות שהאישה הודתה בבקשה, כי הדירה נרכשה על ידי המתלוננים, עבור בנם וכי נערך הסכם שכירות בין המתלוננים ובני הזוג. בית הדין לא הורה על משלוח העתק הבקשה למתלוננים, והם לא נתבקשו ליתן את תגובתם לפני הדיון.
גם לאחר שהבעל הגיש "הודעה ובקשה בהולה" לבית הדין, וציין כי הדירה שייכת למתלוננים, וכי ייגרמו להם "נזקים כבדים מנשוא" אם יוותר הצו על כנו, לא זומנו המתלוננים לדיון שהתקיים בחודש אפריל 2014.
באת כוחו של הבעל ציינה במהלך הדיון בחודש אפריל 2014, כי המתלוננים "נמצאים פה בחוץ", יחד עם זאת, לא ביקש הדיין לשמוע את עמדתם/תגובתם, ורק לאחר הפסקה שהוכרזה במהלך הדיון התברר, כי המתלוננים עזבו את בית הדין.
בפועל נותרו הכספים מופקדים בנאמנות למעלה משנתיים אף שחלף הזמן שהוקצב לאישה להוכיח את טענותיה.

8. התלונה נמצאה מוצדקת באמור לעיל.

תמצית החלטה (מספרנו: 763/15/רבני אזורי)

התמשכות הליכים בבית הדין הרבני

<u>תקציר</u>: בירור תלונה שהוגשה על בית הדין הרבני העלה, כי התקיימו בתיק ארבע ישיבות במשך שלוש שנים. בתיק הוגשו כ – 25 בקשות (לא כולל בקשות לדחיית מועד דיון), כאשר מתוכן כ-23 בקשות הוגשו על ידי המתלוננת.
בהחלטתו קבע הנציב, כי אל לנו לשכוח, שבית הדין הוא המופקד על ניהול המשפט ועליו להקפיד ולדאוג לכך שהמשפט יתנהל ויסתיים תוך זמן סביר. על בית הדין לעמוד על המשמר, להשית הוצאות ראויות ולנקוט בכל האמצעים העומדים לרשותו על מנת שהחלטותיו יקוימו כלשונם.
על צד אשר מגיש בקשות סרק לדעת, כי יחוייב בתשלום הוצאות לבית הדין ולצד שכנגד. לא ייתכן שבית הדין אשר רואה שהחלטותיו אינן מיושמות, לא נוקט בכל סנקציה כנגד הצד המפר.
בית הדין פעל שלא כראוי, בכך שלא הקפיד שהחלטותיו יקוימו כלשונן, ולא דאג שהמשפט יתנהל ויסתיים תוך זמן סביר. אולם בהתחשב בתרומתה הרבה של המתלוננת להתמשכות ההליכים – מתמצה הטיפול בתלונה בהערות הנציב דלעיל.

1. תביעה לאכיפת הסכם גירושין שהגישה המתלוננת בשנת 2013 נדונה בבית הדין הרבני האזורי ובתחילת חודש מרץ 2015 הוגשו הסיכומים בתיק. בירור התלונה העלה, כי עד מועד הגשת התלונה התקיימו ארבעה דיונים בתיק והוגשו כ-25 בקשות שונות. בחודש יולי 2015 ניתנה החלטה בהסכמת הצדדים לפיה ימונה שמאי להערכת שווי נכסי התיאטרון שהיה בבעלות הצדדים וכן אקטואר לבדיקת הזכויות הסוציאליות של הצדדים. בחודש נובמבר 2015 הוחלט, כי כל ההסכמות וההחלטות בתיק בעינן עומדות ועל הצדדים לפעול לביצוען.

בתלונתה מלינה המתלוננת על התמשכות ההליך ועל כך שלא ניתן בתיק פסק דין חרף העובדה שהצדדים הגישו סיכומיהם לפני כתשעה חודשים.

2. בתגובתם לתלונה מסרו הדיינים, כי המתלוננת ובא כוחה מנסים באופן פסול להוציא את דיבת בית הדין רעה ופונים לנציבות כאילו הייתה היא "מקצה שיפורים" להחלטותיו. לדבריהם בית הדין שאף להביא ליישור ההדורים בין הצדדים בדרכי נועם ומחל על כבודו לא פעם מתוך דאגה כנה לעתיד הצדדים וילדיהם המשותפים. המזג השיפוטי שהופגן בהליך היה מתון, ראוי ואחראי. הדיינים הבהירו, כי דיונים רבים נדחו מתוך התחשבות רבה בזכותם הדיונית של הצדדים וביומניהם של באי כוחם. העיכוב עיקרי בתיק נגרם באשמת המתלוננת נוכח אי ביצוע החלטת בית הדין מיום מחודש יולי 2015 ונוכח הבקשות הרבות שהגישה לאורך ההליך.

הדיינים הטעימו, כי בית הדין התייחס בכובד ראש לטענות המתלוננת על התנהלות הנתבע, פעל לגיבושן של הבנות והסכמות וקיים ארבעה דיונים ממושכים ומקיפים לבירור עמדות הצדדים בקשר לסוגיית רכוש התיאטרון של בני הזוג.

3. בתגובתו לתלונה מסר בא כוח המתלוננת, כי ההליך האמור נמשך זמן רב, מעל לכל היגיון סביר, וזאת למרות שבית הדין ערך תחקיר מעמיק עם הצדדים והיה סובלני מאוד.

4. בא כוח הנתבע תיאר בתגובתו את ההליכים המתנהלים בין הצדדים והלין על התנהלות המתלוננת ובא כוחה בהם.

לעניין טענות המתלוננת אודות התמשכות ההליך ציין, כי המתלוננת היא זו ש"הציפה" בעקביות את בית הדין בבקשות סרק, לאחר החלטות שניתנו בתיק, סירבה לשתף פעולה עם המומחים שמינה בית הדין (השמאי והאקטואר) – ובכך עיכבה במו ידיה את מתן פסק הדין.

5. אשר לטענות בעניין התמשכות ההליך: מהתגובות שבפני הנציב עולה, כי הדיינים חתרו להשגת פשרה בין הצדדים ופעלו בסבלנות רבה להגיע להסכמות. יחד עם זאת לא ניתן להתעלם מהעובדה שתביעה שהוגשה בשנת 2013 טרם הגיע לסיומה עד למועד הגשת התלונה.

מתגובת בית הדין והנספחים שצירפו וכן מתגובת בא כוח הבעל עולה, כי בית הדין גילה יד רכה ביותר כלפי המתלוננת. הבקשות הרבות שהגישה המתלוננת ואי נכונותה לקיים אחר החלטת בית הדין בדבר מינוי אקטואר, גרמו להתמשכות ההליכים בתיק.

6. עם זאת, גם בא כוח המתלוננת וגם בא כוח הבעל שותפים בדעתם על דבר התמשכות ההליכים החריגה בתיק. לא ניתן להשלים עם מצב בו 4 ישיבות בית דין משתרעות על פני שלוש שנים, בנוסף וכדברי בא כוח הבעל: "במסגרת התיק הוגשו כ – 25 בקשות (לא כולל בקשות לדחיית

מועד דיון) לביה"ד הרבני אשר מתוכן כ-23 בקשות הוגשו ע"י הגב' ...[המתלוננת]" (ההדגשות במקור).

אל לנו לשכוח, כי בית הדין הוא המופקד על ניהול המשפט ועליו להקפיד ולדאוג לכך שהמשפט יתנהל ויסתיים תוך זמן סביר. על בית הדין לעמוד על המשמר, להשית הוצאות ראויות ולנקוט בכל האמצעים העומדים לרשותו על מנת שהחלטותיו יקוימו כלשונם.

על צד אשר מגיש בקשות סרק לדעת, כי יחוייב בתשלום הוצאות לבית הדין ולצד שכנגד. לא ייתכן שמתלוננת תציין בתלונתה: "לא שילמתי לאקטואר כי אני חושבת שבית הדין שוגה בהחלטותיו הבלתי חוקיות", ובית הדין אשר רואה שהחלטותיו אינן מושמות, לא נוקט בכל סנקציה כנגד הצד המפר.

7. בית הדין פעל שלא כראוי, בכך שלא הקפיד שהחלטותיו יקוימו כלשונן, ולא דאג שהמשפט יתנהל ויסתיים תוך זמן סביר. אולם בהתחשב בתרומתה הרבה של המתלוננת להתמשכות ההליכים – מתמצה הטיפול בתלונה בהערות הנציב דלעיל.

תמצית החלטה (מספרנו: 183/16/רבני אזורי)

על מתן החלטות בבית הדין הרבני בסגנון "העתק הדבק"

<u>תקציר</u>: בירורה של התלונה העלה, כי בבית הדין הרבני ניתנות החלטות בסגנון "העתק הדבק". יש להבחין בין תוכן ההחלטה, שאינו נתון לביקורת הנציב, לבין דרך קבלת ההחלטה, אשר מצויה בסמכות הנציב. אין מניעה שבית הדין יצטט בהחלטה שיפוטית קטעים נבחרים מדברי באי כוח הצדדים כפי שנכתבו בסיכומיהם או בבקשותיהם השונות, יחד עם זאת על מנת למנוע לזות שפתיים טוב ייעשה בית הדין אם ידאג שההחלטה תיכתב בלשון בית הדין.

בהחלטה אחת נמצא, כי הדיין העתיק את נוסח בקשת האישה וכלל אותו בהחלטה שנתן, ללא כל הגהה, בלי שבדק את נוסח ההחלטה. וכך הועתק גם המשפט שכתבה האישה לפיו: "נודע כי הבעל משקר גם בעניין זה". נוסח ההחלטה נוספת הועתק "מילה במילה" מבקשה אחרת של האישה, כולל הדגשת משפטים מסוימים כפי שנכתבו בבקשה, וכך כל סעיף בהחלטה מתחיל כפי שביקשה האישה במילה "להורות...", ובסעיף ג' להחלטה נכתב: "להורות ולהבהיר ברחל ביתך הקטנה כי עד לקבלת התסקיר...".

אין זה לכבודו של בית הדין, שעה שבית הדין מעתיק קטעים שלמים מבקשות אחד הצדדים, דבר המביא לטעויות מביכות שהדיין נאלץ להצטדק ולהבהיר לגביהן, כי מדובר ב"בפליטת קולמוס".

1. הרקע לתלונה הוא תביעה שהגיש המתלונן בבית הדין הרבני לקביעת זמני שהות עם ילדיו. בתלונתו מלין המתלונן על התנהלות הדיינים בתיק אשר לטענתו מתנכלים לו ולבתו. לדבריו, בקשותיו מבית הדין אינן זוכות להתייחסות "ראויה" והן נסגרות על ידי "הדבקת" החלטות ישנות אשר אינן קשורות לבקשות. כך לדוגמא מציין המתלונן, כי בית הדין נתן החלטה, כאשר הטקסט בהחלטה הועתק מבקשת האישה, וכך הועתק גם המשפט שכתבה האישה לפיו: "נודע כי הבעל משקר גם בעניין זה".

לדברי המתלונן, לאחר שבא כוחו הפנה את תשומת ליבו של בית הדין למשפט האמור, תוקנה ההחלטה וצוין, כי הדבר נכתב "בפליטת קולמוס".
כמו כן טען המתלונן, שנוסח ההחלטה נוספת הועתק "מילה במילה" מבקשה אחרת של האישה. במקרה זה, לאחר שהמתלונן פנה לבית הדין, ניתנה החלטה בה נכתב, כי: "בית הדין משתומם מחוצפת המבקש, ותולה בוקי סריקי של 'גזור והעתק', בטענות מהותיות".

2. הדיינים לא הכחישו בתגובתם לתלונה את טענת המתלונן שהחלטתם הועתקה מבקשת האישה. לדבריהם "מה שמכעיס את המילין – היא האמת העומדת אחרי העתק הדבק".

3. בא כוח המתלונן מסר בתגובתו לתלונה, כי ישנו צדק בטענת המתלונן, כי בית הדין "גוזר ומדביק" את בקשות האישה ונותן להן תוקף של החלטה בלי לבדוק פרטנית את תוכנן. בא כוח המתלונן שב ומתלונן על המקרים שצוינו לעיל, בהם "הדביק" בית הדין נוסחים בהחלטתו.

4. לעניין טענת המתלונן, כי בקשות שהוא מגיש לבית הדין נסגרות על ידי "הדבקת" החלטות ישנות אשר אינן קשורות לבקשות, עיינו בנספחי התלונה וכן קיבלנו ממזכירות בית הדין את העתקי הבקשות הרבות שהגיש המתלונן לבית הדין (לעיתים יותר מבקשה אחת ביום) ואת החלטות בית הדין שניתנו בתיק.
כידוע, על-פי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, הנציב אינו מוסמך לברר תלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית (סעיף 17 (3) לחוק), או בעניין הניתן לערעור על-פי דין (סעיף 17 (4) לחוק). לפיכך, פסק הדין לגופו, ושיקול דעתם של הדיינים לגופם של דברים, אינם עומדים לביקורת הנציב.
עם זאת, יש להבחין בין תוכן ההחלטה, שכאמור אינו נתון לביקורת הנציב, לבין דרך קבלת ההחלטה, אשר מצויה בסמכות הנציב. אין מניעה שבית הדין יביא קטעים נבחרים מדברי באי כוח הצדדים כפי שנכתבו בסיכומיהם או בבקשותיהם השונות. עם זאת על מנת למנוע לזות שפתיים טוב ייעשה בית הדין אם ידאג שההחלטה תיכתב בלשון בית הדין.

5. עיון בהחלטות מעלה שהדיין אכן העתיק את נוסח בקשת האישה וכלל אותו בהחלטה שנתן, ללא כל הגהה, בלי שבדק את נוסח ההחלטה. כך נכתב למשל בהחלטה משפט כגון "כן נודע כי הבעל משקר גם בעניין זה".
גם החלטה נוספת של הדיינים היא חזרה מדויקת של בקשת האישה, כולל הדגשת משפטים מסוימים כפי שנכתבו בבקשה. כל סעיף בהחלטה מתחיל כפי שביקשה האישה במילה "להורות...", ובסעיף ג' להחלטה נכתב: "להורות ולהבהיר ברחל ביתך הקטנה כי עד לקבלת התסקיר...".

6. מצופה שכל החלטה והחלטה תיכתב בכובד ראש תוך התייחסות לגוף טענות הצדדים. אין מניעה שבית הדין יעשה פרפרזה של טענות הצדדים, אולם אין זה לכבודו של בית הדין להעתיק קטעים שלמים מבקשות אחד הצדדים, דבר המביא לטעויות מביכות שהדיין נאלץ להצטדק ולהבהיר לגביהן, כי מדובר ב"בפליטת קולמוס".

7. סוף דבר, התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו: 373/16 רבני אזורי)

אי מתן זכות דיבור לבאת כוח האישה בבית הדין הרבני

תקציר: בתלונה נטען, כי המתלוננת, באת כוח האישה, סברה שאין מרשתה מסוגלת לייצג את עצמה ולדאוג לזכויותיה וביקשה להשיב במקומה לשאלות בית הדין, אולם אב בית הדין נזף בה באופן קשה ובלתי מידתי ולא התיר את הדבר, למרות שלבא כוח הבעל ניתנה האפשרות לטעון באין מפריע.
אף שלא מצא הנציב בסיס להתערבות בדרך ניהול הדיון העיר, כי גם לאחר שבית הדין העדיף לפנות לאישה עצמה ולברר עמה את השאלות שנדונו, טוב היה עושה בית הדין אם היה מאפשר גם לבאת כוחה לומר את אשר בפיה.

1. המתלוננת הינה באת כוחה של האישה הנתבעת בתביעת גירושין שהגיש הבעל לבית הדין הרבני האזורי. לדבריה, מאחר שבדיון קודם אמרה האישה "דברים אשר פעלו לרעתה בהמשך", הרי שבדיון שלאחריו היא, המתלוננת, ביקשה להשיב לשאלות בית הדין, אולם לאורך מרבית הדיון התעקש בית הדין לפנות לאישה ישירות. המתלוננת, שסברה שאין האישה מסוגלת לייצג את עצמה ולדאוג לזכויותיה, ביקשה להשיב לשאלות בית הדין, אולם אב בית הדין נזף בה "באופן קשה, לא מידתי ולא מוצדק בעליל!" וזאת בשעה שניתנה האפשרות לבא כוח הבעל לטעון "באופן כמעט חופשי וללא הפסקות".

2. אב בית הדין מסר בתגובתו לתלונה, כי כבר בתחילת הדיון ניסתה באת כוח האישה (המתלוננת) להשתלט על הדיון בהתפרצויות וצעקות והתנהגה על פי הכלל "כל דאלים גבר". כל נסיונות בית הדין להבהיר לה, שעל פי תקנות הדיון יש לשמוע את האישה תחילה ולא את באת כוחה, נפלו על אוזניים אטומות. לא די בזה שהיא לא כיבדה את בית הדין, כמצופה מעורך דין, אלא היא השתלחה פעם אחר פעם וחזרה ודרשה שתינתן לה זכות הדיבור. לדבריו, רצון המתלוננת לטעון בשם מרשתה עומד בניגוד גמור לאמור בסעיף ס(1) וסעיף סב לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים, התשנ"ג. חרף התנהגותה הקיצונית של המתלוננת לא פגע בה בית הדין אלא העיר הערות לגופם של דברים. יחד עם זאת עמד בית הדין על חובתו שהדיון יתנהל כפי הנדרש בתקנות הדיון. דיין נוסף שנכח בדיון ציין בתגובתו לתלונה, כי עיקר העימות בין המתלוננת לבין בית הדין היה על כך שלטענתה לא ניתנה לה רשות הדיבור בצורה מסודרת: "דבר שבכל מקרה היה נעשה גם ללא שתבקש זאת".

הדיין השלישי ציין בתגובתו, כי לא בכדי תיקנו מחברי תקנות הדיון את הסעיף לפיו ייחקרו הצדדים טרם שישמעו באי כוחם. באמצעות חקירת הצדדים עצמם על ידי בית הדין בראשונה, כך ציין, ניתנת לבית הדין תמונת מצב אמיתית ונכונה יותר מאשר על ידי שמיעת באי כוחם "שאינם מכירים ואינם יודעים באמת מה התרחש בין הצדדים אלא מפי מרשם". משכך, דרישת המתלוננת לאפשר לה להשמיע את דבריה, שגבלו בהתפרצויות חוזרות ונשנות במהלך חקירת הצדדים, היוותה מכשול לקבלת תמונת מצב אמיתית והפריעה למהלך החקירות.

3. בא כוח הבעל מסר בתגובתו לתלונה, כי על פי תקנות הדיון מותר לבית הדין לפנות לאישה, כמו גם לבעל – כפי שבית הדין עשה. לדבריו, המתלוננת לא כיבדה את בית הדין והתערבה בשאלות שהופנו לאישה. לדבריו, "האישה הסכימה לוותר על כתובתה... אך נוכח לחץ באת כוחה – החליטה כי תגיש תביעה למימוש הכתובה".

4. קראנו בעיון את פרוטוקול הדיון ממנו עולה, אכן מי שהשיב בהמשך הדיון לרוב שאלות בית הדין היה בא כוח הבעל, ולא הבעל עצמו. לעומת זאת מופיעים בפרוטוקול תשובות רבות של האישה לשאלות בית הדין.

5. הפרוצדורה בבתי הדין הרבניים שונה מזו הנוהגת בבתי המשפט האזרחיים. בהתאם לאמור בסעיף ס(1) וסעיף סב לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים, התשנ"ג, על בעלי הדין עצמם לטעון את טענותיהם ורק לאחר מכן יוכלו המורשים "להסביר לנמק את טענותיהם". על אף זאת הרי בהתאם לאמור בסעיף ס(2) לתקנות הדיון בידי בית הדין להרשות לפי שיקול דעתו "שהמורשה יטען לפני מרשהו או אפילו במקומו". עניין זה נתון, אם כן, לשיקול דעתו של בית הדין.
בעניין זה עצמו כותב פרופ' אליאב שוטמן בספרו "סדר הדין בבית הדין הרבני" (עמ' 175 הערה 272), כי "בפועל מקובל יותר בבתי הדין לנהוג שלא על פי הכלל [האמור בסעיף ס(1)], אלא דווקא על פי היוצא מן הכלל [האמור בסעיף ס(2)]". במקרה זה בחרו הדיינים לברר עם האישה עצמה את עמדתה לגבי האפשרות לסיים את התיק בהסכמה. בעצם הבחירה להפעיל פרוצדורה זו איננו מוסמכים להתערב. לאור ההסכמה הראשונית שבאה מפי שני בעלי הדין, עצמם, להתגרש, היה טעם בבחירה זו של בית הדין. ב"כ האישה ניסתה כך נראה, למנוע דרך דיון זאת מתוך רצון לשמור על האינטרסים של מרשתה –ובכך אין פגם כל עוד הדבר נעשה בדרכי הנימוס הנדרשים בדיון משפטי. חזקה על בית הדין כי עתה, לאחר ששמע את עמדת האישה מפיה, יתיר לבאת כוחה להביא בפניו בהרחבה את כל הטיעונים המשפטיים והעובדתיים.
אף שלא מצא הנציב בסיס להתערבות בדרך ניהול הדיון העיר, כי לאחר שבית הדין העדיף לפנות לאישה עצמה ולברר עמה את השאלות שנדונו, טוב היה עושה בית הדין אם היה מאפשר גם לבאת כוחה לומר את אשר בפיה.

7. בהערה זו התמצה בירורה של התלונה.

<u>תמצית החלטה (מספרנו: 96/16/רבני אזורי)</u>

מתן החלטות תוך התעלמות מן האמור במסמכים שהוגשו לבית הדין הרבני לבקשתו

<u>תקציר</u>: הבעל הגיש שלוש פעמים לבית הדין הרבני מסמך המפרט מדוע לדעתו יש לחייב את האישה לקבל את גיטה, אולם בית הדין התעלם פעם אחר פעם מכך ודרש ממנו, פעם אחר פעם, להודיע כיצד הוא מבקש להוכיח את תביעתו לגירושין, וזאת תוך התעלמות ממה שהגיש לתיק בית הדין. כמו כן, כנראה בשל טעות, נתן בית הדין החלטות שאינן מתיישבות זו עם זו.

1. הרקע לתלונה הוא תביעת גירושין שהגיש הבעל לבית הדין הרבני האזורי. המתלונן מלין בתלונתו על התמשכות ההליכים בתיק. לדבריו, הוא נשאר עגון למרות רצונו לתת גט לאישה וכי למרות שבית הדין מודע לחומרת המקרה והעיר לאישה, כי ראוי לה להסכים לגט, מעכב בית הדין את ההליכים "סתם ולחינם" ואינו מעוניין בקיום דיון ובשמיעת הוכחות.
כן מלין המתלונן על כך שהחלטת בית הדין מחודש יולי 2015 זהה להחלטתו מחודש דצמבר 2015 הואיל ובשניהם נקבע, כי על הבעל להודיע לבית הדין כיצד מבקש הוא להוכיח את תביעתו (ורק לאחר מכן ייקבע מועד לדיון), וזאת למרות שהוגשו לבית הדין פעם אחר פעם תגובות בהם הבהיר הבעל כיצד הוא מבקש להוכיח את תביעתו, ומדוע יש לחייב את האישה לקבל גט.

2. אב"ד מסר בתגובתו לתלונה, כי בחודש אוקטובר 2015 התקיים דיון ארוך בתיק ולקראת סופו נאמר לצדדים, כי הוחלט לדחות את תביעת הגירושין של הבעל. לדבריו, משמעות אמירה זו היא, שהדיינים לא ראו מקום לחיוב האישה בגט, וזאת גם אם הבעל היה מצליח להוכיח את טענותיו.
בית הדין, כך מציין אב"ד, בניסיון להביא להסכמה לסידור גט, הורה לבא כוח האישה להגיב להצעה תוך עשרה ימים ואם תשובתו תהיה שלילית יגיב המתלונן איך ברצונו להוכיח את חיוב הגירושין. מאחר שבא כוח האישה לא הגיב, ניתנה ההחלטה בחודש דצמבר 2015. עוד הוסיף אב"ד, כי ההחלטה מחודש יולי 2016 (שניתנה על ידי דיין אחר) אינה זהה להחלטתו מחודש דצמבר 2015.

3. הדיין השני מסר בתגובתו לתלונה, כי הדיון בחודש אוקטובר 2015 אותו אין המתלונן מזכיר בתלונתו, נמשך זמן רב מעבר למתוכנן ולווה בהפרעות מצד שני הצדדים. בית הדין שמע באותו דיון את הצדדים באורך רוח ובקשב רב. בנוסף, דיבר בית הדין עם הצדדים לנוכח העמדות הקוטביות והבלתי מתפשרות ולבסוף החליט, כי תביעת הגירושין נדחית, אך מנגד הבהיר לאישה, כי טוב תעשה אם תענה לתביעת הגירושין של הבעל לפי הצעת הפשרה שהציג בית הדין.

4. מפרוטוקולי הדיונים, מהחלטות בית הדין ובקשות הבעל עולה, כי בחודש יוני 2015 התקיים דיון ראשון בתיק. בהחלטתו מחודש יולי 2015 קבע בית הדין, כי לאחר ששמע את דברי הצדדים וטענותיהם הוא ממליץ לסיים הסכסוך בהסכם הוגן. "אם הצדדים עומדים על דעתם שלדברי האשה יש לחייבו בשלום בית ולדברי הבעל בגירושין יודיעו לביה"ד על הדרך בה מתכוונים להוכיח תביעתם". בו ביום הוגשה תגובת התובע [הבעל] בה פירט תשע עילות המחייבות לדעתו את האישה לקבל את גיטה. לאחר מכן נתן אב"ד החלטה בה נקבע דיון לחודש אוקטובר 2015. כן נקבע, כי על הבעל "להודיע עד שלושים יום לפני הדין כיצד מבקש להוכיח ואיזו ראיה או עדים מבקש להביא עמו לדיון".

בדיון שהתקיים בחודש אוקטובר 2015 ציין אב"ד:

"לאחר התייעצות הדיינים הוחלט לדחות את תביעת הגירושין של הבעל.
על ב"כ האישה להגיב תוך עשרה ימים על הצעת הבעל לגירושין
לפיה ייתן לאישה תמורה...".

אולם בהחלטת בית הדין שניתנה למחרת הדיון לא התייחס בית הדין כלל לשאלת תביעת הגירושין של הבעל. בהחלטה שניתנה לא נקבע שיש לדחות את תביעת הגירושין של הבעל, אלא בית דין קבע, כי על האישה להגיש תוך 10 ימים את עמדתה אשר להצעת הבעל, ואם תשובת האישה תהיה שלילית: "יגיש ב"כ הבעל תוך שבעה ימים בקשה לקביעת מועד דיון להוכחות בה יפרט כיצד רוצה להוכיח את תביעתו, ואז נחליט לגבי המשך ההליכים".

דהיינו (ובניגוד לאמור בפרוטוקול הדיון), בית הדין בפועל לא דחה את תביעת הגירושין של הבעל, אלא קבע שעל הבעל להגיש בקשה בה יפרט איך בדעתו להוכיח את תביעתו, ורק לאחר מכן בית הדין יחליט "לגבי המשך ההליכים".

5. לאחר שהאישה לא הגישה את עמדתה להצעת הבעל הגיש הוא בקשה נוספת בה פירט שבע עילות לחיוב האישה לקבל את הגט וכן עתר לזרז את הליכים ולקבוע דיונים להוכחות. בהחלטתו מחודש דצמבר 2015 ציטט אב"ד את הכותרת של בקשת הבעל וקבע כי: "על ב"כ הבעל להודיע לאלתר לביה"ד כיצד מבקש להוכיח את תביעתו לגירושין ולאחר מכן ייקבע מועד לדיון". ימים ספורים לאחר מכן הגיש הבעל תגובה נוספת בה פירט 11 עילות שונות מדוע לדעתו יש לחייב את האישה לקבל את גט.

6. מהאמור לעיל עולה שלמרות שהבעל הגיש שלוש פעמים לבית הדין מסמך המפרט את העילות לחייב את האישה לדעתו לקבל את גיטה התעלם בית הדין פעם אחר פעם מן החומר שבתיק ובשלוש החלטותיו נדרש הבעל, פעם אחר פעם, להודיע כיצד הוא מבקש להוכיח את תביעתו לגירושין, וזאת תוך התעלמות ממה שכבר הגיש בתיק והיה מצוי בו. כמו כן, בשל טעות כנראה, נתן בית הדין החלטות שאינן מתיישבות זו עם זו.

7. במובן זה התלונה נמצאה מוצדקת.

הפניות לפי סעיף 27(א) לחוק הנציבות

חוק הנציבות קובע מספר עניינים שעל הנציב להתייחס אליהם בדוח השנתי שהוא מגיש.

ההפניות לעניינים אלה הן כלהלן:

סעיף 27(א)(1) לחוק -"מספר התלונות שהוגשו ומספר התלונות שבוררו"	עמ' 15
סעיף 27(א)(2) לחוק -"מספר התלונות שנמצאו מוצדקות"	עמ' 15
סעיף 27(א)(3) לחוק -"הטעמים לאי בירור תלונות"	פרק 5
סעיף 27(א)(4) לחוק -"זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו"	עמ' 11
סעיף 27(א)(5) לחוק-"מספר התלונות שבירורן טרם הסתיים"	עמ' 15
סעיף 27(א)(6) לחוק-"סוגי הענינים שעליהם הוגשו תלונות"	עמ' 14
סעיף 27(א)(7) לחוק -"דרכים שננקטו לטיפול בליקויים ולתיקונם"	פרק 7
סעיף 27(א)(8) לחוק-"מספר התלונות שהעלו חשש לעבירה פלילית ולעבירה משמעתית, אם היו כאלה"	אין
סעיף 27(א)(9) לחוק-"מספר ההמלצות לועדה לבחירת שופטים, לשר או לנשיא לסיים כהונתו של שופט, אם היו כאלה"	אין

נספח א | חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002

1. הגדרות

בחוק זה -

"שופט" - כל אחד מאלה:

(1) שופט כהגדרתו בחוק-יסוד: השפיטה ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 10א לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984 (להלן - חוק בתי המשפט);

(2) רשם כהגדרתו בסעיף 84 לחוק בתי המשפט;

(3) שופט ורשם כמשמעותם בחוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט-1969 (בחוק זה - חוק בית הדין לעבודה) ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 7א לחוק בית הדין לעבודה;

(4) שופט צבאי-משפטאי כמשמעותו בחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955 (בחוק זה - חוק השיפוט הצבאי);

(5) דיין כהגדרתו בחוק הדיינים, תשט"ו-1955 (בחוק זה - חוק הדיינים) ודיין עמית, כמשמעותו בסעיף 9א לחוק הדיינים;

(6) קאדי כהגדרתו בחוק הקאדים, תשכ"א-1961 (בחוק זה - חוק הקאדים);

(7) קאדי מד'הב כהגדרתו בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים, תשכ"ג-1962 (בחוק זה - חוק בתי הדין הדרוזיים);

(8) דיין של בית דין של עדה נוצרית כמשמעותו בסימן 54 לדבר המלך במועצה על ארץ ישראל, 1922-1947;

"השר" -

(1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) וכן (6) ו-7 - שר המשפטים;

(2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - שר הביטחון;

(3) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (5) ו-(8) - השר לענייני דתות;

"בית דין משמעתי לשופטים" -

(1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) - בית הדין המשמעתי לשופטים לפי סעיף 17 לחוק בתי המשפט;

(2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - בית דין משמעתי לפי סעיף 192ד לחוק השיפוט הצבאי;

(3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 20 לחוק הדיינים;

(4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 17 לחוק הקאדים;
(5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 22 לחוק בתי הדין הדרוזיים;

"הועדה לבחירת שופטים" -

(1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) ו-(2) - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(ב) לחוק-יסוד: השפיטה;
(2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (3) - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(א) לחוק בית הדין לעבודה;
(3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - הועדה לבחירת שופטים צבאיים-משפטאים לפי סעיף 187 לחוק השיפוט הצבאי;
(4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - הוועדה לבחירת דיינים לפי סעיף 6 לחוק הדיינים;
(5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - ועדת המינויים לפי סעיף 4 לחוק הקאדים;
(6) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - ועדת המינויים לפי סעיף 11 לחוק בתי הדין הדרוזיים;

"המנהל" -

(1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) - מנהל בתי המשפט;
(2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - נשיא בית הדין הצבאי לערעורים לפי חוק השיפוט הצבאי או מי שהוא הסמיך;
(3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - מנהל בתי הדין הרבניים;
(4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - מנהל בתי הדין השרעיים;
(5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - מנהל בתי הדין הדתיים הדרוזיים;

"הנשיא" -

(1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) ו-(2) - נשיא בית המשפט העליון;
(2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (3) - נשיא בית הדין הארצי לעבודה;
(3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - נשיא בית הדין הצבאי לערעורים;
(4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - נשיא בית הדין הרבני הגדול;
(5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - נשיא בית הדין השרעי לערעורים;
(6) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - ראש בית הדין הדתי הדרוזי לערעורים כהגדרתו בחוק בתי הדין הדרוזיים;

"הנציב", "נציב תלונות הציבור על שופטים" – נציב תלונות הציבור על שופטים , שמונה לפי סעיף 3;

"הועדה לבחירת הנציב" – הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(ב) לחוק-יסוד: השפיטה.

2. נציבות תלונות הציבור על שופטים

נציב תלונות הציבור על שופטים יעמוד בראש יחידה שתיקרא "נציבות תלונות הציבור על שופטים" שתברר, בהתאם להוראות חוק זה, תלונות על התנהגות שופטים במסגרת מילוי תפקידם, לרבות בדרך ניהול משפט על ידם.

3. כשירות הנציב ומינויו

(א) מי שכשיר להתמנות שופט של בית המשפט העליון כשיר להתמנות נציב תלונות הציבור על שופטים.

(ב) הנציב יתמנה בידי הועדה לבחירת הנציב, לפי הצעת שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון כאחד; הועדה רשאית לקבל את ההצעה או לדחותה, ואם הוצע יותר ממועמד אחד - למנות אחד מקרב המועמדים או לדחות את ההצעה.

(ג) מעמדו הציבורי של אדם והיכרותו עם מערכת המשפט יובאו בחשבון לענין הצעת מועמד לנציב ולענין מינויו.

4. ממלא מקום לנציב

נבצר מהנציב דרך ארעי למלא את תפקידיו, ימנה שר המשפטים בהסכמת נשיא בית המשפט העליון ממלא מקום לנציב לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים או עד שיחזור למלא את תפקידיו, לפי המוקדם.

5. מועד בחירת נציב

(א) מינוי נציב ייעשה, ככל האפשר, לא מוקדם מתשעים ימים ולא יאוחר משלושים ימים לפני תום תקופת כהונתו של הנציב המכהן; התפנה מקומו של הנציב לפני תום תקופת כהונתו, ייעשה המינוי בתוך ארבעים וחמישה ימים מהיום שבו התפנה מקומו.

(ב) הודעה על מינויו של הנציב תפורסם ברשומות.

6. משך הכהונה

הנציב יכהן תקופת כהונה אחת בלבד של חמש שנים.

7. תום כהונה

(א) כהונת הנציב פוקעת -

(1) בתום תקופתה;

(2) בפטירתו או בהתפטרותו;

(3) בהעברתו מכהונתו;

(4) בתום שישה חודשים רצופים שבהם מכהן במקומו ממלא מקומו שמונה לפי סעיף 4.

(ב) הודעה על תום כהונת הנציב תפורסם ברשומות.

8. העברה מכהונה

(א) הועדה לבחירת הנציב רשאית, מיזמתה או לפי הצעת שר המשפטים או נשיא בית המשפט העליון, להעביר, בהחלטה שהתקבלה ברוב של שישה חברים לפחות, את הנציב מכהונתו, אם התקיים אחד מאלה:

(1) הוא הורשע בפסק דין בעבירה פלילית, למעט בעבירות המנויות בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, התשנ"ד-1994 (בחוק זה - חוק הכנסת);

(2) הוא התנהג באופן שאינו הולם את מעמדו;

(3) הוא אינו מבצע את תפקידו כהלכה.

(ב) הועדה לבחירת הנציב לא תעביר את הנציב מכהונתו, אלא לאחר שנתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו לפניה.

9. השעיית הנציב

(א) לא יוגש כתב אישום נגד הנציב, למעט בעבירות המנויות בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, אלא באישור היועץ המשפטי לממשלה, ומשהוגש כתב אישום כאמור יושעה הנציב מכהונתו.

(ב) (1) הועדה לבחירת הנציב רשאית, ברוב דעות, להשעות את הנציב מכהונתו, אם מתקיימת נגדו חקירה שיש בה כדי להביא לקיום הליכים פליליים כהגדרתם בסעיף 7(א) (2) לחוק הכנסת, לתקופה שבה הם מתקיימים; ואולם אם היתה החקירה כאמור, בעבירה אשר מפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הנציב ראוי לשמש עוד בתפקידו, תשעה הועדה את הנציב לתקופה האמורה.

(2) הועדה לבחירת הנציב לא תשעה את הנציב לפי סעיף קטן זה, אלא לאחר שנתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו לפניה.

(ג) בתקופת ההשעיה ימלא את תפקידי הנציב על פי חוק זה ממלא מקומו, ויחולו הוראות סעיף 4.

10. סייג למינוי לשופט

מי שהיה נציב לא יתמנה לשופט.

11. ייחוד משרה והיתר לעסוק בפעילות

(א) הנציב ועובדי הנציב לא יהיו רשאים -

(1) לשמש בכל משרה אחרת או לעסוק, במישרין או בעקיפין, בעיסוק אחר;

(2) להיות חברים בכנסת, בממשלה, במועצה של רשות מקומית, בגוף בוחר של מפלגה, או מועמדים לחברות כאמור;

(3) להיות חברים בהנהלה של חבר בני אדם המנהל עסקים לשם השגת רווחים.

(ב) הנציב רשאי להתיר לעובד הנציבות, לפי בקשתו, לעשות דבר מהדברים המנויים בסעיף קטן (א)(1) או (3), אם לדעתו אין בכך כדי ליצור ניגוד עניינים או כדי לפגוע בעבודתו בנציבות בדרך אחרת; אין בהיתר כאמור כדי לפטור את העובד מעמידה בדרישות כל דין או נוהג, המסדירים את הפעילות.

12. עובדי הנציבות

(א) עובדי הנציבות הם עובדי מדינה.

(ב) הנציב רשאי להסתייע בביצוע תפקידיו באנשים שאינם עובדי משרדו, אם ראה צורך בכך; בבירור תלונה על שופט כאמור בפסקאות (4) עד (8) להגדרה "שופט", יסתייע הנציב באנשים בעלי היכרות עם מערכת המשפט שאליה משתייך השופט.

13. חובת סודיות

(א) הנציב, עובדי הנציבות וכל אדם אחר שבעזרתו מבצע הנציב את תפקידיו חייבים לשמור בסוד כל ידיעה שהגיעה אליהם עקב עבודתם, לא לעשות בה שימוש ולא לגלותה לאחר, אלא לשם ביצוע תפקידיהם לפי חוק זה; העובדים יחתמו על כתב שמירה על סודיות עם תחילת עבודתם.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) רשאי שר המשפטים או נשיא בית המשפט העליון, לקבל לידיו, לפי דרישתו, עותק מכל חומר או מידע המצוי בנציבות שהושג במסגרת פעילותה, ואולם חומר או מידע לגבי תלונה מסוימת יימסר לאחר שהטיפול בה הסתיים.

(ג) הנשיא והשר כאחד רשאים להתיר פרסום פרטי תלונה מסוימת על שופט, כולם או חלקם, שהטיפול בה הסתיים.

14. הגשת תלונה

(א) רשאי להגיש תלונה לנציב כל אדם הרואה עצמו נפגע בשל התנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו, או מי שאותו אדם הסמיך לכך.

(ב) הנשיא או השר רשאי לבקש מהנציב לברר ענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו.

15. דרך הגשת התלונה

התלונה תוגש בכתב תיחתם בידי המתלונן ויצוינו בה שם המתלונן ומענו.

16. תלונה של אדם המוחזק במשמורת

תלונה של אדם כאמור בפסקאות (1) עד (3) תוגש במעטפה סגורה כמפורט באותן פסקאות או למי שהוא הסמיך לענין זה, והוא יעבירה, בלי לפתחה, אל הנציב:

(1) אסיר כהגדרתו בפקודת בתי הסוהר (נוסח חדש), התשל"ב-1971, למנהל בית הסוהר שבו הוא מוחזק;

(2) עצור כמשמעותו בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996, או אסיר, המוחזק בבית מעצר, למפקד בית המעצר שבו הוא מוחזק;

(3) כלוא לפי חוק השיפוט הצבאי, למפקד מיתקן הכליאה שבו הוא מוחזק.

17. תלונות שאין לברר אותן

הנציב לא יברר תלונה שהיא כמפורט להלן:

(1) התלונה אינה על שופט או שאינה בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול משפט על ידיו;

(2) התלונה היא קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים;

(3) ענינה של התלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית;

(4) התלונה היא בענין הניתן לערעור על פי דין, למעט בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו;

(5) בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור ענינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור.

(6) התלונה היא על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במשטרה או שהוגשה בשלו קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

18. תלונות שבירורן מצריך סיבה מיוחדת

(א) הנציב לא יברר תלונות כמפורט להלן, אלא אם כן מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן:

(1) התלונה הוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה או מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בענינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר;

(2) תלונה בענין שניתנה בו החלטה, שעליה אפשר או היה אפשר, להגיש ערעור, והיא אינה מסוג התלונות שאין לברר אותן.

(ב) הנציב רשאי לא לברר תלונה אם סבר שהיא אינה מתאימה להתברר על יד מחמת שהיא מתאימה יותר לטענת פסלות מלשבת בדין.

(ג) החלטות הנציב לפי סעיף זה יהיו בכתב ומנומקות.

19. התלונה ועילותיה ופתיחת הבירור

(א) תלונה ניתנת להגשה על כל שופט בענין הנוגע להתנהגותו במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו.

(ב) משהוגשה תלונה, יאשר הנציב את קבלתה ויפתח בבירורה, זולת אם ראה שאין לברר אותה מהטעמים המנויים בסעיף 17 או שאינה ראויה לבירור מהטעמים המנויים בסעיף 18.

(ג) החליט הנציב לא לפתוח בבירור תלונה, יודיע על כך למתלונן בכתב, ויציין את הנימוקים להחלטתו.

(ד) החליט הנציב לפתוח בבירור התלונה, יודיע על כך לשופט הנילון, לנשיא, לשר, למנהל ולנשיא בית המשפט שבו מכהן אותו שופט.

(ה) בהודעה לפי סעיף קטן (ד) רשאי הנציב לא לכלול את פרטי המתלונן אם סבר כי פרטיו אינם דרושים לצורך בירור התלונה; אין בסעיף קטן זה כדי לגרוע מסמכות שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון לפי סעיף 13(ב).

20. דרכי הבירור ומשכו

(א) הנציב רשאי לברר את התלונה בכל דרך שימצא לנכון והוא אינו כפוף לסדרי דין או לדיני הראיות.

(ב) לצורך הבירור, רשאי הנציב לקבל מכל אדם או גוף, בתוך תקופה שיקבע ובאופן שיקבע, בכפוף לסעיף קטן (ג), כל ידיעה או מסמך העשויים, לדעת הנציב, לסייע בבירור התלונה; מי שנדרש למסור ידיעה או מסמך כאמור, ימלא אחר הדרישה, והוראות סעיף 11, למעט פסקאות (1) ו-(3) של סעיף קטן (א), לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט-1968, יחולו, בשינויים המחויבים, על סירוב למלא אחר הדרישה.

(ג) לצורך הבירור רשאי הנציב לשמוע את המתלונן, את השופט הנילון, וכל אדם אחר אם ראה תועלת בדבר; סירב השופט הנילון למסור את דבריו בעל פה, ימסרם בכתב ככל שיידרש.

(ד) בירור התלונה יסתיים לכל המאוחר עד תום שנה אחת מיום קבלתה בנציבות.

21. הפסקת הבירור

הנציב רשאי להפסיק את בירור התלונה אם נוכח שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה, או שענין התלונה בא על תיקונו או שהמתלונן ביטל את תלונתו; הופסק בירור התלונה לפי סעיף זה יודיע הנציב בכתב למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, שהחליט להפסיק את הבירור, ויציין את הנימוקים להחלטתו.

22. תוצאות הבירור

(א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון, המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שננקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר.

(ג) מצא הנציב שהתלונה לא היתה מוצדקת, יודיע על כך בכתב למתלונן ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, ורשאי הנציב לפרט להם את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור התלונה חשש למעשה פלילי, יביא הנציב את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה, וכן לידיעת השר והנשיא; העלה בירור התלונה חשש לעבירה משמעתית יביא הנציב את הענין לידיעת השר והנשיא ורשאי הוא להמליץ לשר על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

(ה) הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לועדה לבחירת שופטים, לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה או להמליץ לשר או לנשיא להביא לועדה לבחירת שופטים הצעה לסיים את כהונתו של שופט; החליטו הועדה, השר או הנשיא שלא לקבל את המלצת הנציב, ינמקו את החלטתם.

23. סייגים לנימוק וגילוי ממצאים

(א) (1) הודעה של הנציב לפי סעיף 22 לא תכלול ולא תגלה חומר או מידע אשר לדעת ראש הממשלה או שר הביטחון הם ענין לביטחון המדינה, או אשר לדעת ראש הממשלה או שר החוץ הם ענין ליחסי החוץ או לקשרי המסחר הבין-לאומיים של המדינה.

(2) ראה הנציב כי הודעתו עלולה לכלול או לגלות חומר או מידע כאמור בסעיף קטן (א) ולא הביעו השרים את דעתם כאמור שם, יבקש הנציב את דעת ראש הממשלה, שר הביטחון או שר החוץ, לפי הענין, לפני שייתן את הודעתו.

(ב) הנציב פטור מלציין את ממצאיו או נימוקיו, כולם או חלקם, או לציינם בשינויים או בהשמטות, או למסרם רק לחלק מהמפורטים בסעיף 19(ד) -

(1) אם הם עלולים לדעתו לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת המתלונן;

(2) כשיש בהם משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין.

(ג) ציין הנציב חלק מממצאיו או מנימוקיו, או ערך השמטות או שינויים, יציין זאת בהודעה לפי סעיף 22.

(ד) אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מסמכויות נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים לקבל, לפי דרישתם, עותק מכל חומר או מידע המצוי בנציבות ושהושג במסגרת פעילותה, כאמור בסעיף 13(ב).

24. זכויות וסעדים

(א) החלטותיו וממצאיו של הנציב בענין תלונה -

(1) אין בהם כדי להעניק למתלונן או לאדם אחר זכות או סעד, בבית משפט או בבית דין, שלא היו להם לפני כן;

(2) אין בהם כדי למנוע מהמתלונן או מאדם אחר להשתמש בזכות או לבקש סעד שהוא זכאי להם, ואולם אם נקבע לכך מועד בחיקוק, לא יוארך המועד על ידי הגשת התלונה או בירורה.

(ב) דין וחשבון, החלטה וכל מסמך שהכין הנציב במסגרת מילוי תפקידו לא ישמשו ראיה בהליך משפטי או מעין שיפוטי.

(ג) לא ייזקק בית המשפט לבקשת סעד נגד החלטותיו וממצאיו של נציב תלונות הציבור בענין תלונה.

25. שכר ותנאי כהונה

שכרו, תנאי שירותו וגמלאותיו של הנציב יהיו כשל שופט בית המשפט העליון.

26. אי תלות

אין על הנציב ועל עובדי הנציבות מרות בענין מילוי תפקידיהם לפי חוק זה, זולת מרותו של הדין.

27. דין וחשבון

(א) הנציב יגיש לשר המשפטים ולנשיא בית המשפט העליון, מדי שנה, דין וחשבון על פעולותיו, שיכיל תיאור פרטני של הטיפול בתלונות, וכן סקירה כללית שתתייחס, בין השאר, לענינים האלה, בחלוקה לפי סוגי ערכאות ושופטים:

(1) מספר התלונות שהוגשו ומספר התלונות שבוררו;

(2) מספר התלונות שנמצאו מוצדקות;

(3) הטעמים לאי בירור תלונות;

(4) זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו;

(5) מספר התלונות שבירורן טרם הסתיים;

(6) סוגי הענינים שעליהם הוגשו תלונות;

(7) דרכים שננקטו לטיפול בליקויים ולתיקונם;

(8) מספר התלונות שהעלו חשש לעבירה פלילית ולעבירה משמעתית, אם היו כאלה;

(9) מספר ההמלצות לועדה לבחירה שופטים, לשר או לנשיא לסיים כהונת שופט, אם היו כאלה.

(ב) קיבל שר המשפטים את הדין וחשבון השנתי מאת הנציב, יגיש לועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת דין וחשבון על בסיס הסקירה הכללית כאמור בסעיף קטן (א); הדין וחשבון לפי סעיף קטן זה לא יכלול שמות ופרטים מזהים.

(ג) הנציב רשאי להגיש לשר ולנשיא בית המשפט העליון דין וחשבון מיוחד קודם להגשת הדין וחשבון השנתי.

(ד) על המידע הכלול בדוחות יחולו הוראות סעיף 23.

28. פרסום הודעות

שר המשפטים יפרסם הודעה על מינויו של הנציב, הדרך לפנות אליו ועיקרי סמכויותיו, בדרך שתיקבע בתקנות.

29. תקציב הנציבות

תקציב הנציבות יוכן על ידי שר המשפטים בתיאום עם הנציב וייקבע בחוק התקציב השנתי של המדינה, בתחום פעולה נפרד, במסגרת תקציב משרד המשפטים.

30. תקנות

(א) שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, להתקין תקנות לביצועו.

(ב) שר המשפטים יביא לאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, בתוך שלושה חודשים מיום פרסומו של חוק זה, תקנות לפי סעיף 28.

31. הנציב הראשון

הנציב הראשון יתמנה לא יאוחר מתום מאה ועשרים ימים מיום פרסומו של חוק זה.

32. בחוק השיפוט הצבאי -

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "עבירה צבאית" יבוא:
""הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002.";

(2) בסעיף 192ג לחוק השיפוט הצבאי, אחרי "נשיא בית הדין הצבאי לערעורים" יבוא "או הנציב".

33. בחוק הדיינים -

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "מועצת הרבנות הראשית" יבוא:
""הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002.";

(2) בסעיף 16א(א), אחרי "כנשיא בית הדין הרבני הגדול" יבוא "או הנציב".

34. בחוק הקאדים -

(1) בסעיף 1, לפני ההגדרה "קאדי" יבוא:
""הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002.";

(2) בסעיף 13א(א), אחרי "כנשיא בית הדין השרעי לערעורים" יבוא "או הנציב".

35. בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים -

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "המועצה" יבוא:
""הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002.";

(2) בסעיף 19א(א), אחרי "ראש בית הדין לערעורים" יבוא "או הנציב".

36. בחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998, בסעיף 14(א), אחרי פסקה (11) יבוא:

"(12) נציבות תלונות הציבור על שופטים - לגבי בירור תלונה על שופט לפי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002."

נספח ב
תקנות נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד-2003

בתוקף סמכותי לפי סעיפים 28 ו-30 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן - החוק), ובאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, אני מתקין תקנות אלה:

1. הגדרות

בתקנות אלה -
"הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים, לרבות מי שהוא הסמיכו;
"תלונה" - כמשמעה בסעיפים 14(א) ו-19 לחוק;
שאר המונחים שבתקנות אלה תהא משמעותם כמשמעות הנודעת להם בחוק, אם אין כוונה אחרת משתמעת.

2. דרך פרסום הודעה

נוסף על דרך הפרסום הקבועה בסעיף 5(ב) לחוק, ייעשה פרסום הודעה על מינוי הנציב, על הדרך לפנות אליו ועל עיקרי סמכויותיו בשני עיתונים יומיים בעברית, בעיתון אחד בערבית ובאתר האינטרנט של משרד המשפטים.

3. הגשת תלונה לנציב

(א) תלונה תוגש בכתב, בשני עותקים, לפי הטופס שבתוספת, כשהיא מודפסת או בכתב יד אם אין המתלונן יכול להגישה בדפוס, ותישלח לנציב במעטפה סגורה.
(ב) התלונה תיחתם ביד המתלונן ואם הוגשה בשמו - ביד מי שהוסמך להגיש את התלונה בשם המתלונן (להלן - מגיש התלונה), ותצורף לה הסמכתו החתומה.
(ג) הנציב לא יפתח בבירור תלונה שהוגשה בעילום שם.

4. תוכן התלונה

התלונה תכיל -
(1) את פרטי המתלונן, את שמו של השופט שעליו מלין המתלונן, ואם אין בידו לנקוב בשמו, יציין כל פרט אחר המסייע לזיהויו;
(2) תיאור מפורט של המעשה שעליו היא נסבה, המועד שהתרחש בו וכל פרט אחר שהוגע לה, ויצורף לה כל מסמך שיש בו כדי לסייע לבירורה היעיל; במקרה של תלונה על כמה אירועים, יצוין כל אירוע ואירוע בנפרד.

5. תלונה חוזרת

הגיש אדם תלונה בקשר לאירוע שלגביו הגיש אותו אדם תלונה בעבר, יציין זאת במפורש ויפרט את פרטי התלונה הקודמת ואת הנימוקים להגשתה מחדש.

6. המצאת מסמכים

(א) המצאת מסמכים למתלונן, למגיש התלונה, לנילון ולכל אדם אחר, וזימונם לדיון ככל שיידרש, תיעשה בדואר, בפקס, בטלפון או בכל דרך אחרת שהנציב יראה לנכון, לפי המקרה.

(ב) המצאת תלונה של אדם המוחזק במשמורת והמצאת מסמכים מאת הנציב לאדם במשמורת, תיעשה באמצעות מנהל בית הסוהר, מפקד בית המעצר או מפקד מיתקן הכליאה, לפי הענין.

תוספת

(תקנה 3(א))

תלונה*

פרטי המתלונן**

שם משפחה: _____

שם פרטי: _____

מספר תעודת זהות: _____

כתובת: _____

מען להמצאת מסמכים: _____

מס' טלפון בעבודה: _____

מס' טלפון בבית: _____

מס' טלפון נייד: _____

מס' פקס: _____

פרטי מגיש התלונה***

שם: _____

כתובת: _____

מען לההמצאת מסמכים: _____

מספר טלפון: _____

מספר פקסימיליה: _____

---

* בכל מקום בו ננקט לשון זכר, גם נקבה במשמע.
** ימולאו פרטי האדם הנפגע מהתנהגות שופט, אף אם התלונה הוגשה על ידי אדם שהוא הסמיך לכך.
*** ימולא רק אם מגיש התלונה אינו המתלונן.

פרטי השופט הנילון

שם משפחה: _____

שם פרטי: _____

תפקיד ובית משפט: _____

פרטים כלליים (ימולא ככל הידוע)

1. מס' התיק: _____
2. (א) האם המתלונן היה מיוצג? כן/לא (מחק את המיותר)

   (ב) אם כן, שם עורך הדין: _____

   כתובתו: _____

   מס' הטלפון שלו: _____
3. (א) האם הדיון בתיק הסתיים? כן/לא (מחק את המיותר)

   (ב) אם לא, באיזה שלב מצוי הדיון? _____

   (ג) האם ניתן בתיק פסק דין? כן/לא (מחק את המיותר)
4. (א) האם הגיש המתלונן בעבר תלונה בקשר לאירוע נושא תלונה זו?

   כן/לא (מחק את המיותר)

   (ב) אם כן, יש לפרט את פרטי התלונה הקודמת ולציין את הנימוקים להגשתה מחדש:

_____

_____

_____

פרטי האירוע

תאריך: _____

שעה: _____

מקום: _____

תיאור האירוע**:**

_____

_____

_____

חתימת המתלונן: _____ חתימת מגיש התלונה: _____

**** אם יש יותר מאירוע אחד, יתואר כל אירוע בנפרד.

נספח ג | כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007

בתוקף סמכותי לפי סעיף 16א לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, בהסכמת חבר שופטי בית המשפט העליון ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני מתקינה בזה כללי אתיקה לשופטים:

מבוא

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות
2. מקור הכללים ותכליתם
3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות
4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה
5. אי-תלות
6. אי-משוא פנים
7. הליכותיו של שופט

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים
9. תחולה
10. שופטים בדימוס

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת
12. ניהול משפט
13. פשרה, גישור וכו'
14. הימנעות מוקדמת משבת בדין
15. מניעה משבת בדין

פרק רביעי: שופט וסביבתו

16. קשרים חברתיים
17. פעילות פוליטית או מפלגתית
18. הבעת דעה בפומבי
19. איסוף כספים

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרתו
20. ניצול מעמד
21. מתנות, הנחות והזמנות

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות
סימן א': עקרונות
22. ייחוד הכהונה
23. מגבלות על פעילויות נוספות

סימן ב': עיסוקים ציבוריים
24. פעילות בגופים ציבוריים
25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות
26. הסברה מחוץ לישראל
27. שיפוט שלא בבית המשפט

סימן ג': הרצאות ופרסומים
28. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך
29. הרצאות
30. פרסום ספרים ומאמרים
31. משפט מודרך

סימן ד': שונות
32. עדות
33. הופעה לפני רשות ציבורית
34. מענה לשאלונים לצורכי מחקר

פרק שביעי: ענינים כספיים
35. ניהול עסקים
36. ניהול נכסיהם של השופט ושל בני משפחה
37. (בוטל)
38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

פרק שמיני: שופט ואמצעי התקשורת
39. מגעים בין שופט לבין אמצעי התקשורת
40. תגובות לאמצעי תקשורת

פרק תשיעי: ועדת אתיקה
41. ועדת אתיקה
42. כללים קודמים

מבוא

מאז ומקדם זכו שופטים - בהם שופטי ישראל לדורותיהם - למעמד ייחודי בקהילה. הנחת תשתית היא שהשופטים כולם, וכל שופט ושופט לעצמו, בלתי תלויים הם בהליכי השפיטה ובהחלטותיהם, וכי הרשות השופטת בכללה היא רשות לעצמה, הגונה והוגנת בהליכותיה, וניחנה היא ביכולת ובכשירות לפרש ולהחיל את הדין כיאות. מטבעם של דברים, מחזיק שופט בכהונתו בנאמנות בעבור הכלל. דרכו היא דרך הנאמן, שמשלו אין לו ולא כלום וכל אשר הוא עושה כשליח הציבור עושה הוא. תנאי מוקדם ליכולתו של שופט לשמש בכהונתו הוא זה, שהקהילה תרחוש אמון לרשות השופטת, כי תכיר בסמכותה הייחודית לשפוט, כי תקבל עליה הכרעות דין שנעשו. מעמד זה של הרשות השופטת ושל חבריה השופטים - מעמד של עצמאות, של אי-תלות ושל מי שנהנים מאמון הקהילה - מחייב כמו-מעצמו קיומן של מידות מיוחדות בשופט. כן נדרשת, כדבר הלמד מענינו, יצירתן של נורמות התנהגות ייחודיות לחיובו של השופט היחיד בהליכותיו ובאורחותיו - בהיכל המשפט ומחוצה לו - והכל להבטחת מעמדם המיוחד של השופט ושל הרשות השופטת בכללה. כך היה מאז ומעולם. וכעצתו של יתרו למשה לדרך בחירתם של שופטים: "וְאַתָּה תֶחֱזֶה מִכָּל-הָעָם אַנְשֵׁי-חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע..." (שמות, יח, כא). ואלה היו דברים שהיו במסורת עם ישראל בארצו ובכל גלויותיו. אכן, שופט הוא אדם - בראש ובראשונה הוא אדם - ואולם בשעה שניאות להטיל על שכמו נטל של שיפוט, ממילא חייב עצמו בחובות ובנטלים של חבר הרשות השופטת.

בעבר היו כללי ההתנהגות לשופטים בחזקת תורה שבעל פה, והדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים הם שהינחו שופטים באורחותיהם. ברבות הימים והשנים הפכו חיי האדם והקהילה מורכבים יותר ויותר, ואף מערכת המשפט גדלה, התרחבה וקלטה חברים רבים. כך נוצר צורך להעלות את התורה שבעל פה על הכתב וליצור קוד התנהגות חרות לשופטים. ואמנם, ברבות ממדינות העולם נתחברו בשנים האחרונות קודים להתנהגותם של שופטים. כך היה אף בישראל, שבשנת התשנ"ג-1993, פרסם הנשיא מאיר שמגר כללים הקרויים כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993, שהוכנו על יסוד דוח ועדה שנמנו עמה הנשיא (בדימוס) משה לנדוי (יו"ר), סגן נשיא בית המשפט המחוזי השופטת שולמית ולנשטיין וסגן נשיא בית משפט השלום השופט עוזי סיוון. כללי אתיקה אלה שימשו אותנו נאמנה משך למעלה מעשור, ואולם חידושי החיים חייבונו לעדכנם ולהתאימם לימינו.

על הכנת נוסח הכללים המצורף שקדה ועדה שנמנו עמה שופטי בית המשפט העליון מישאל חשין (יו"ר) ודורית ביניש, נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה מיכה לינדנשטראוס, סגן נשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב גבריאל קלינג, שופט בית משפט השלום בירושלים משה סובל, פרופסור אהרון אנקר, עו"ד רמי הורביץ ועו"ד רמי רובין (אשר במהלך עבודתה של הוועדה נתמנה שופט בית משפט השלום בירושלים).

תכליתם של כללי האתיקה לשופטים היא להדריך את שופטי ישראל בדרכם ובאורחותיהם, ולשמש להם כלי עזר שיסתייעו בו וממנו ילמדו. הכללים מכילים נורמות מסוגים שונים: נורמות-יסוד הנובעות ממעמדו של שופט והמבטאות תפיסות עומק ערכיות שהן תשתית למעשה השפיטה; נורמות הקשורות במעשה השפיטה עצמו; נורמות הקשורות באורחות חייו של שופט; ונורמות ספציפיות העוסקות בסוגיות מעשיות המתעוררות בחיי היום-יום. נורמות אלו כולן מהוות יחדיו קודקס רחב ששופטים - הן שופטים צעירים הנדרשים להכוונה בתחילת דרכם, הן שופטים ותיקים הנדרשים לפתרון סוגיות ספציפיות - יכולים ונדרשים להסתייע בו. שופט הנתקל בקושיה - אם יעשה מעשה או אם יימנע מעשותו - יוכל לפנות לכללים ולמצוא בהם פתרון לרבות מן השאלות ששופטים נתקלים ומתלבטים בהן דרך שגרה. כך, למשל, בפעילויות לבר-שיפוטיות, בעיסוקים ציבוריים, במגעים עם אמצעי התקשורת ועוד.

דבר אחרון: כללי האתיקה לשופטים אינם בבחינת חי הנושא את עצמו ואין הם מנותקים מסביבתם. הדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים שהדריכו שופטים בעבר יוסיפו להדריכנו גם בימים יבואו. כך, למשל, ראוי לו לשופט כי במילוי תפקידו ייתן דעתו להחלטות שנתן נציב תלונות הציבור על שופטים על פי הוראות חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002. יתר על כן: פירושם של הכללים ייעשה לא אך כלשונם אלא כרוח הנושבת בהם. זאת ועוד: בצד הכללים הכתובים, ובמסגרתם, פועלת ועדת אתיקה לשופטים; ובלי לגרוע מסמכותו של נשיא בית המשפט העליון בסוגיות אתיות ואחרות, מתפקידה של הוועדה לדון, להמליץ ולהחליט בנושאי אתיקה של שופטים. שופט הנתקל בשאלה אתית שאין לה תשובה ברורה בכללים, ראוי לו כי יפנה לוועדה זו או לנשיא בית המשפט העליון ויבקש תשובה והדרכה.

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות

לענין כללים אלה -

"בית דין מינהלי" - ערכאה המוקמת בידי שר או רשות מינהלית אחרת ויש לה סמכות שפיטה, בין אם היא מכונה בית דין, ועדת ערר או ועדת ערעור ובין אם היא מכונה בשם אחר;

"בן משפחה" - בן זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה של בן הזוג או מי שסמוך על שולחנו של השופט, וכן, בהתאם לענין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;

"נושא משרה" - דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;

"נשיא בית המשפט העליון" - לרבות מי שנשיא בית המשפט העליון הסמיכו לדבר;

"עד מרכזי" - עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך;

"שופט" - שופט בית המשפט העליון, שופט בית משפט מחוזי, שופט בית משפט שלום, שופט בית דין לעבודה, שופט תעבורה, שופט עמית וכן רשם של בתי המשפט ששופטים אלה מכהנים בהם;

"שופט בדימוס" - שופט שכהונתו נסתיימה.

2. מקור הכללים ותכליתם

(א) כללי האתיקה לשופטים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של השופט. כללים אלה מגבשים עיקרים ועקרונות מנחים השאובים ממסורת עתיקת יומין והמתאימים עצמם לזמננו ולמקומנו. שופט ינהג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור ברשות השופטת.

(ב) שופט ייראה כמי שהפר כלל מכללי האתיקה לשופטים באופן המאפשר הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים, אם התנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי התנהגות של שופט שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של שופט בישראל.

3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

(א) כוח השיפוט ניתן בידי שופט מתוך אמון ביושרו, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.

(ב) בהכריעו בדין עושה שופט להגשמתו של שלטון החוק תוך שמירה על זכויות האדם. מחובתו של שופט לפעול ביושר ובהגינות, לשוויון הכל לפני החוק, ותוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל ובמעשה השפיטה בפרט.

4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה

שופט ישמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים.

5. אי-תלות

(א) בעניני שפיטה אין מרות על שופט זולת מרותו של הדין.

(ב) במילוי תפקידו אין שופט תלוי באיש. שומה על השופט לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בעניני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.

(ג) שופט לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.

6. אי-משוא פנים

שופט ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקיה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים.

7. הליכותיו של שופט

(א) אלה יאפיינו שופט בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד. שופט יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של שופט או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט.

(ב) שופט יהיה מופת לכיבוד החוק בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים

(א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של שופטים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה ספציפיים בכל מקרה ומקרה.

(ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין. בכל ענין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג שופט בהתאם לרוחם ולמגמתם של הכללים ובהתאם לנורמות אתיות כלליות.

9. תחולה

(א) כללים אלה חלים על -

(1) שופט מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;

(2) רשם מעת מינויו ועד תום כהונתו;

(3) שופט עמית;

(4) שופט בדימוס המכהן בבית דין מינהלי ובוועדה ציבורית על פי דין, ככל שהדבר נוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.

(ב) הכללים חלים על שופט אף בהיותו בחופשה או בשבתון.

(ג) מי שנבחר לכהונת שופט על ידי הוועדה לבחירת שופטים וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית אלא בהסכמת נשיא בית המשפט העליון.

10. שופטים בדימוס

כללים אלה אינם מחייבים שופטים בדימוס. יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של שופט הורגלה להתייחס אליו כהתייחס אל שופט, וכי יחס זה נמשך והולך גם לאחר תום הכהונה. ראוי לו אפוא לשופט בדימוס כי ישווה נגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון התנהגותו ואורחותיו על פיהם.

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת

(א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו - בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים - באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.

(ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.

(ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.

(ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.

(ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט.

12. ניהול משפט

(א) שופט ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי ועניני, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין ובעורכי הדין המופיעים לפניו ונמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו האובייקטיבית והמקצועית.

(ב) שומה על שופט לשמור על חזות נייטרלית במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים.

(ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה שופט כמיטבו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג בידי עורך דין את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכול על פי הניתן בנסיבות הענין ובגבולות הדין והתפקיד.

(ד) בניהול המשפט יעשה שופט כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.

(ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה שופט כמיטבו למנוע המתנה של המוזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

13. פשרה, גישור ובוררות

(א) שופט המציע פשרה או העברה של ההליך לגישור או לבוררות, לא יכפה דעתו על בעלי הדין, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תשפיע על הליכי הדיון שלפניו.

(ב) בהתנהל שיג ושיח לפשרה יסייע שופט בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירת כבודו של בית המשפט.

14. הימנעות מוקדמת משבת בדין

(א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון שופט בכל ענין שהועבר לטיפולו.

(ב) משיימצא לשופט כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, יידע בכך את נשיא בית המשפט שבו הוא מכהן או שופט שהוסמך לענין זה על ידי נשיא בית המשפט.

(ג) החליט הנשיא של אותו בית משפט או שופט שהוסמך כאמור, כי אותו שופט ידון בתיק, לא ימנע השופט עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן על פי דין.

15. מניעה משבת בדין

(א) שופט לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.

(ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), שופט לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:

(1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי, הוא בן משפחה של השופט או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;

(2) יש לשופט ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של השופט יש ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוחו;

(3) בטרם התמנה לשופט היה השופט מעורב באותו ענין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך דומה אחרת;

(4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של השופט קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו לפחות חמש שנים מאז הטיפול בענינו של אותו בעל דין או אותו עד;

(5) עורך דין המייצג בעל דין היה שותפו של השופט ולא חלפו לפחות חמש שנים מאז היותם שותפים;

(6) עורך דין המייצג בעל דין מטפל בענין של השופט או של בן משפחתו;

(7) בן משפחה של השופט הוא עורך דין, שותף או שכיר, במשרד עורכי דין המייצג בעל דין.

(ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), שופט רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות הענין לא ניתן לקיים את ההליך לפני שופט אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בענין.

(ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), שופט רשאי לשבת בדין אם העברת הענין לכל שופט אחר לא תשנה את עילת הפסלות.

(ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 253ב לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, רשאי בית המשפט להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצר להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת שופט; התיר בית המשפט את הייצוג כאמור, לא ישב בדין השופט שלגביו התקיימה עילת הפסלות.

(ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר השופט כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדין.

(ז) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית המשפט העליון הדן בערעור על פי סעיף 77א לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984.

פרק רביעי: שופט וסביבתו

16. קשרים חברתיים

משמונה לכהונתו, אין מוטל על שופט לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם עורכי דין. עם זאת, ראוי לו לשופט כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת.

17. פעילות פוליטית או מפלגתית

(א) שופט לא יהא מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.

(ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול שופט חלק באירוע הנערך על ידי מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית.

18. הבעת דעה בפומבי

שופט יימנע מהביע בפומבי דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

19. איסוף כספים

שופט לא יהא מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי:
הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרתו

20. ניצול מעמד

(א) לא יפיק שופט טובת הנאה ממעמדו כשופט - בין טובת הנאה חומרית בין אחרת - אם במישרין ואם בעקיפין.

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -

(1) לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום ענין שלו או של אחר;

(2) שופט לא יציין את דבר היותו שופט ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כשופט בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף.

(ג) שופט רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו שופט ואת בית המשפט שהוא מכהן בו.

(ד) שופט רשאי לציין את היותו שופט בספר או במאמר שהוא מפרסם.

(ה) שופט רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.

21. מתנות, הנחות והזמנות

(א) על קבלת מתנות על ידי שופט יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979.

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -

(1) שופט לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת על פי הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי המשפט או שההנחה ניתנת לשופט עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו שופט;

(2) שופט לא יקבל הזמנות חינם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהשופט מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כשופט.

(ג) אין מניעה כי שופט יקבל במתנה ספר על נושא משפטי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

22. ייחוד הכהונה

שופט לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי - גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה - אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים (ראו: סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה).

23. מגבלות על פעילויות נוספות

(א) חובתו העילאה של שופט היא לכהונתו כשופט, ולתפקידו כשופט חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו. שופט יעניק לתפקידו כשופט מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.

(ב) שופט יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כשופט או העלולה להביאו לניגוד ענינים עם תפקידו כשופט.

(ג) שופט לא יקבל על עצמו אף לא יעסיק עצמו בפעילות לבר-שיפוטית - אף אם מותרת היא על פי אופייה או על פי היתר שהוענק לו - אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כשופט, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

24. פעילות בגופים ציבוריים

(א) שופט רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה, או בגופים של מוסדות בעלי מטרות ציבוריות, בכפיפות להיתר כהוראת סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.

(ב) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע שופט מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כשופט או העלול לפגוע במעמדו כשופט. כך, למשל, לא ישתתף שופט בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.

(ג) שופט לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.

(ד) שופט לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם ענינים עשויים לבוא לדיון בבית המשפט שבו הוא מכהן.

25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

שופט רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של שופט.

26. הסברה מחוץ לישראל

שופט רשאי להשתתף מדי פעם בפעם בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית המשפט העליון.

27. שיפוט שלא בבית המשפט

(א) שופט לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית המשפט, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה; לענין כלל זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" - לרבות חברות בבית דין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי, ותפקיד של פסיקה בפעולות ספורט ובמשחקים מאורגנים או ממוסדים.

(ב) שופט לא ישמש בורר אלא אם כן נקבע הדבר בחוק.

(ג) שופט לא יהא פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.

(ד) שופט שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שאסור לשופט למלאו, לא ימשיך למלא אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

28. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך

הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונה היתר כהוראת סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.

29. הרצאות

שופט רשאי להרצות מדי פעם בפעם במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה. בעשותו כן ינהג שופט במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית או מהבעת דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

30. פרסום ספרים ומאמרים

שופט רשאי לפרסם ספרים שכתב ומאמרים בביטאונים מקצועיים.

31. משפט מודרך

שופט רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד להשכלה. הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית המשפט העליון.

סימן ד': שונות

32. עדות

שופט לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית המשפט או באישורו של נשיא בית המשפט העליון; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהשופט או בני משפחתו צד להם.

33. הופעה לפני רשות ציבורית

שופט רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מאת נשיא בית המשפט העליון.

34. מענה לשאלונים לצורכי מחקר

(א) באישורו של נשיא בית המשפט העליון רשאי שופט להשיב, בין בכתב בין על-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.

(ב) לעת שתידון בקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (א), יובא במנין, בין השאר, היותו של עורך המחקר מוסד אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: ענינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

35. ניהול עסקים

שופט לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

36. ניהול נכסיהם של השופט ובני משפחה

(א) שופט רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים. השופט יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כשופט או להעמידו בניגוד ענינים עם תפקידו כשופט.

(ב) שופט לא ינצל את מעמדו כשופט לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

37. (בוטל).

38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

(א) שופט רשאי לקבל גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים המותרים על פי דין או על פי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהא בהתאם למקובל אצל הנותן. כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעבור פעולות הסברה מחוץ לישראל.

(ב) שופט שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות נסיעתו.

(ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על שופט גם בהיותו בשבתון.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של שופט

38א. כללי

הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת שפיטה ובין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים הן על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של השופט כעורך דין, והן על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של השופט בכל משלח יד אחר, לרבות ראיית חשבון, ייעוץ מס, ייעוץ כלכלי וכדומה.

38ב. ניתוק יחסים כספיים

(א) לאחר מינויו לא יהיו לשופט יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה, לא יחזיק נכסים בנאמנות בעבור לקוחותיו לשעבר.

(ב) מי שנבחר לכהן כשופט יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיית הוועדה האמורה בסעיף 38ג והוראות סעיפים 38ד עד 38ה.

(ג) לאחר מינויו יגבה שופט כספים, שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות שותפו לשעבר בעריכת דין או באמצעות עורך דין אחר.

38ג. ועדת השניים

אופן ניתוק היחסים הכספיים ידון בוועדה שבה יהיו חברים שניים: שופט בית המשפט העליון שימנה, מזמן לזמן, נשיא בית משפט העליון, ומנהל בתי המשפט (להלן - ועדת השניים).

38ד. הסדר לניתוק יחסים כספיים

(א) הנבחר לכהונת שופט יציג לפני ועדת השניים, לא יאוחר מ-30 ימים לאחר בחירתו תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:

(1) שמות שותפיו של השופט עובר למינויו;

(2) שמות לקוחותיו לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;

(3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לשופט מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחויות שנמסרו לו על חשבון שכר טרחתו ואשר מועד פירעונן טרם הגיע.

(ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת שפיטה מהם התנאים לניתוק היחסים בינו לבין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום השבעת השופט; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

38ה. חתימה על ההסדר

הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת שפיטה ויישמר בכספת מנהל בתי המשפט.

38ו. חסיון ההסדר

תוכן ההסדר יהיה גלוי לנבחר לכהונת שפיטה ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה כנגד הנבחר לכהונת שפיטה תלונה לוועדה לבחירת שופטים, גם לחברי הוועדה לבחירת שופטים.

38ז. הסדר - תנאי להשבעה

מי שנבחר לכהונת שפיטה לא יוזמן להשבעה אצל נשיא המדינה עד אשר ייערך הסדר ניתוק יחסים כספיים, וייחתם בידו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב זימונו של שופט להשבעה אף שטרם חתם על ההסדר.

38ח. דיווח

השופט ידווח למנהל בתי המשפט, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל השופט על פי ההסדר לאחר מינויו, ייתן השופט חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

38ט. יידוע

הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת שופטים החליטה לבחור בו לכהונת שפיטה.

פרק שמיני: שופט ואמצעי התקשורת

39. מגעים בין שופט לבין אמצעי התקשורת

(א) שופט אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות. על דרך הכלל אין שופט מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת.

(ב) שופט לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי המשפט.

(ג) שופט יימנע מהופעה או מריאיון באמצעי התקשורת. הופעה או ריאיון של שופט באמצעי תקשורת - לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת - תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית המשפט העליון.

(ד) האמור בכלל זה אינו חל על ביטאונים משפטיים המתפרסמים על ידי מוסדות אקדמיים או על ידי לשכת עורכי הדין, ובלבד שהשופט קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית המשפט העליון.

40. תגובות לאמצעי התקשורת

(א) תגובתו של שופט על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוברות בתי המשפט.

(ב) שופט שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוברות בתי המשפט.

(ג) נתבקשה תגובתו של שופט על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפי השופט תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את הענין לסיומו, רשאי השופט למסור תגובתו.

(ד) שופט שמסר תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוברות בתי המשפט, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוברות.

(ה) אין בהוראות אלה כדי למנוע את נציגות השופטים לעמוד בקשר עם אמצעי התקשורת בענינים הנתונים לטיפולה.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

41. ועדת אתיקה

(א) נשיא בית המשפט העליון, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: שופט של בית המשפט העליון, והוא יהיה היושב ראש, ושני שופטים של בתי המשפט האחרים.

(ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בעניני אתיקה של שופטים, לפי פנייה של שופט או רשם שכללים אלה חלים עליו - בענין הנוגע אליו.

(ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופה אחת של שש שנים.

(ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.

(ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

42. כללים קודמים

כללים אלה יהיו תחת כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993.

י"ג בסיון התשס"ז (30 במאי 2007)

דורית ביניש

נשיאת בית המשפט העליון

נספח ד | כללי אתיקה לדיינים, התשס"ח-2008

בתוקף סמכותי לפי סעיף 19ב לחוק הדיינים, התשט"ו-1955 (להלן - החוק), בהסכמת חבר דייני בית הדין הרבני הגדול ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני מתקין בזה כללי אתיקה לדיינים:

מבוא

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות
2. מקור הכללים ותכליתם
3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות
4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה
5. אי-תלות
6. אי-משוא פנים
7. הליכותיו של דיין

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים
9. תחולה
10. דיינים בדימוס

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת
12. ניהול משפט
13. פשרה, גישור ובוררות
14. הימנעות מוקדמת משבת בדין
15. מניעה משבת בדין

פרק רביעי: דיין וסביבתו

16. קשרים חברתיים
17. פעילות פוליטית או מפלגתית
18. הבעת דעה בפומבי
19. איסוף כספים

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרתו
20. ניצול מעמד
21. מתנות, הנחות והזמנות

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות
22. ייחוד הכהונה
23. מגבלות על פעילויות נוספות

סימן ב': עיסוקים ציבוריים
24. פעילות בגופים ציבוריים
25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות
26. הסברה מחוץ לישראל
27. שיפוט שלא בבית הדין

סימן ג': הרצאות ופרסומים
28. שיעורים והוראה
29. שיעורי תורה והרצאות
30. פרסום ספרים ומאמרים
31. משפט מודרך

סימן ד': שונות
32. עדות
33. הופעה לפני רשות ציבורית
34. תשובות הלכתיות ומענה לשאלונים לצורכי מחקר

פרק שביעי: ענינים כספיים
35. ניהול עסקים
36. ניהול נכסיהם של הדיין ושל בני משפחה
37. (בוטל)
38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

פרק שמיני: דיין ואמצעי התקשורת
39. מגעים בין דיין לבין אמצעי התקשורת
40. תגובות לאמצעי תקשורת

פרק תשיעי: ועדת אתיקה
41. ועדת אתיקה
42. כללים קודמים

מבוא

כתיבת כללי אתיקה כתובים וסדורים, היא תופעה חדשה יחסית בזמננו, ומטרתה להרים את מוסר עבודתם של גופים שונים, ולשפר את רמת ניקיותם מכל רבב, שתהיה עבודתם אמונה.

ואולם ולגבי דייני ישראל האמונים על ברכי התורה וממנה יונקים את מקור סמכותם, ועל פיה פוסקים בכל דבר הבא לפניהם, אין חידוש בדבר זה. לדידם כללי האתיקה מבוססים ומושרשים במצוות התורה, והם חלק בלתי נפרד ממנה, והם עתיקים מאוד.

בטרם הרים יולדו, ועד לא מאורות החכמה זרחו על שאר העמים, וכבר ניתנה "חוקה לישראל" חוקה שלא יצורי אנוש קרוצי חומר חקקוה, ולא משפטנים ניסחוה, אלא "חכמת א-ל-הים חיים" - תורה משמים.

ומעת שניתנה לנו חוקה משמים, וקבעה בצו אלקי מפורש, "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ושפטו את העם משפט צדק", וקבעה כללי הצדק למשפט, אשר כל באי עולם מנסים לחקותם מאז, גם קבעה אז את כללי האתיקה של שופטי התורה שופטי הצדק, הם היושבים על מדין, במותב תלתא כחדא, ואלקים נצב בעדת א-ל.

ודי להזכיר בזה את לשונו הזהב של הנשר הגדול, רבינו הרמב"ם ז"ל, שכולם לקוחים מתורתנו הקדושה. וזו לשונו בהלכות סנהדרין (פ"ב הלכה ז'): "בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים, צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן: חכמה, וענוה, ויראה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ובעלי שם טוב. וכל אלו הדברים מפורשין הן בתורה, הרי הוא אומר, אנשים חכמים ונבונים הרי בעלי חכמה אמור. וידועים לשבטיכם, אלו שרוח הבריות נוחה מהם, ובמה יהיו אהובים לבריות בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחברתן טובה, ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות. ולהלן הוא אומר אנשי חיל, אלו שהן גבורים במצות ומדקדקים על עצמם, וכובשים את יצרן, עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע, ויהא פרקן נאה. ובכלל אנשי חיל שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו כעניין שנאמר ויקם משה ויושיען, ומה משה רבינו עניו אף כל דיין צריך להיות עניו. יראי אלהים כמשמעו, שונאי בצע אף ממון שלהם אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון, שכל מי שהוא נבהל להון חסר יבואנו. אנשי אמת שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן, אוהבין את האמת ושונאין את החמס, ובורחין מכל מיני העול". עד כאן לשונו.

והשם לבו לדברים אלו כראוי, בעיניו יראה שהם כוללים את הכל, ואיש אשר אלה לו, הוא באמת האיש הראוי וההגון "לשבת כסאות למשפט".

וראוי לשים לב למאמר חז"ל במסכת סנהדרין (דף ז.): "לעולם יראה הדיין חרב מונחת לו בין ירכותיו, וגהינם פתוחה לו מתחתיו". במאמר זה מיקדו חז"ל תשומת לבו של כל דיין, לדעת שהוא יושב על כס המשפט, לא רק כשופט את אלה העומדים לפניו, אלא יושב שם גם "כנשפט" ומשפטו הוא לפני הא-ל-הים ברוך הוא, אשר אין לפניו לא שכחה

ולא עוולה, ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. וזו היא "החרב המונחת לו בין ירכותיו", ואיש אינו רואה אותה, כי היא מוסתרת, והיא מידו הארוכה של בורא העולם ומנהיגו, שהוא מלך אוהב צדקה ומשפט. וחייב הדיין לשים דעתו וגם לבו לבל יסטה ימים ושמאל מן האמת, ואפילו כמלוא נימא, ואם הוא נוטה לכאן או לכאן החרב הזאת דוקרת בבשרו (ועומק דקירתה היא כמדת סטייתו).

ולא זו גם זו, אלא עוד יראה, גהינם פתוחה לו מתחתיו. ואם גס לבו ואינו מרכיש במדקרות החרב, סופו לירש גהינם.

והנה כל פיקוח וכל השגחה לא יעמדו כנגד עניין זה, כי טבעו של אדם להצדיק עצמו, וכל דרכיו ישרים הם בעיניו, וגם אם יהיה הדבר ברור עד שאי-אפשר עוד להתעלם ממנו, הרי מחפש תירוצים להצדיק עצמו, ובסתר יכמין מעשיו הלא-ישרים, אך האיש הירא את ה' ומאמין בו באמת, לא יוכל לעולם להתעלם מהחרב הזאת, ובוודאי לא מהגהינם הפתוחה מתחתיו.

ואלה הם כללי האתיקה הפנימיים, אשר אי-אפשר לעוקפם ולא להתעלם מהם, אלא אם כן יתעלם מאמונתו בה' ומיראתו, ח"ו.

ואף על פי כן טוב לעשות כללים מוגדרים ולחוקקם עלי ספר, שאף שכבר יש לנו כללים ברורים וחקוקים בדברי תורה וגמרא וספרי הפוסקים והם לנו לעיניים. על כל פנים טוב לקבוע כללים ברורים ומוסכמים, ולא להשאיר חלק מהדברים נתונים לסברתו ולפרשנותו של כל אחד ואחד, על כן ניתנו הדברים בידי כמה מוותיקי הדיינים שיחוו דעתם והכל נשקל בכובד ראש, וכל אחד העיר והאיר ושבנו ועברנו על כל הדברים עד שהגענו למסקנת הדברים המובאים כאן בס"ד, ויהיו שווים לכולנו כאיש אחד בהוראה אחת.

ועוד יש להוסיף ולומר שהואיל וכך נהגו כיום לכתוב כללים לאתיקה של כל בעלי המקצועות, חייבים גם אנו לקבוע כללים גם לקהלינו, לציבור הדיינים, אף על פי שאין צריכים לזה, שכאמור כל אלה ויותר מהם כלולים בפסוקי התורה, ומפורשים בדברי חז"ל, כדי שלא יאמר אדם שמא אנו מקילים יותר מאחרים.

ומעתה יבוא הדבר אל השלמות של המוסר, מבית ומחוץ, מוסרי התורה וההלכה מחזקים אותנו מבפנים, שהם חודרים פנימה ומשם מאירים דרכנו, וכללים אלו מהווים לבוש חיצוני להגן מכאן ומכאן, והוא בבחינת, והייתם נקיים מה' ומישראל.
ואסיים בקריאה לדייני ישראל שליט"א, לשים ההבנה הפנימית של דברים אלו לנגד עינינו, עם הידיעה שבאמרי פינו ובהתנהגותנו יש להאהיב את ה' ואת משפט תורתנו על בריותיו, ועל הכל יתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות

לעניין כללים אלה -

"בן משפחה" - בת זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה של בת הזוג או מי שסמוך על שולחנו של הדיין, וכן, בהתאם לעניין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;

"דיין" - דיין בית הדין הרבני הגדול, דיין בית דין רבני אזורי ודיין עמית;

"דיין בדימוס" - דיין שכהונתו הסתיימה;

"נושא משרה" - דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;

"נשיא בית הדין הרבני הגדול" - לרבות מי שנשיא בית הדין הרבני הגדול הסמיכו לדבר;

"עד מרכזי" - עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך.

2. מקור הכללים ותכליתם

(א) כללי האתיקה לדיינים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של הדיין; כללים אלה מגבשים עקרונות מנחים השאובים מן התורה הכתובה והמסורה;
דיין ינַהֵג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור במערכת השיפוט הרבני.

(ב) דיין ייראה כמי שהפר כלל מכללי האתיקה לדיינים באופן המאפשר הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לדיינים, אם התנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי התנהגות של דיין שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של דיין בישראל.

3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

(א) כוח השיפוט ניתן בידי דיין מתוך אמון ביושרו, ביראת השמים שבו ובדבקותו בהלכה בכל הליכותיו, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.

(ב) בהכריעו בדין עושה דיין להגשמה של ההלכה ושל שלטון החוק תוך שמירה על זכויות האדם שנברא בצלם א-להים; מחובתו של דיין לפעול ביושר ובהגינות, לשוויון הכל לפני החוק, ותוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל ובמעשה השפיטה בפרט.

4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה

דיין ישמור אמונים למדינת ישראל, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים, וינהג כהלכה.

5. אי-תלות

(א) בענייני שפיטה אין מרות על דיין זולת מרותו של הדין שלפיו הוא דן.

(ב) במילוי תפקידו אין דיין תלוי באיש; שומה על הדיין לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בענייני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.

(ג) דיין לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.

(ד) אי-תלותו של הדיין אין משמעה פטור מלקיים הוראה של בית הדין הרבני הגדול שניתנה במסגרת ערעור על פסק דין או החלטה של הדיין, גם כשזו אינה נראית בעיניו, ועליולבצע את הוראת בית הדין הגדול; סבר דיין כי קיימת לפניו מניעה הלכתית לפעול בהתאם להוראה כאמור של בית הדין הרבני הגדול, יכתוב את נימוקיו לכך ויעביר את התיק נושא העניין לבית הדין הרבני הגדול, יכתוב את נימוקיו לכך ויעביר את התיק נושא העניין לבית הדין הרבני הגדול כדי שיחליט בדבר המשך הטיפול בתיק.

6. אי-משוא פנים

דיין ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקייה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים.

7. הליכותיו של דיין

(א) אלה יאפיינו דיין בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד. דיין יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של דיין או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט הרבני.

(ב) דיין יהיה מופת לכיבוד הדין וההלכה בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים

(א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של דיינים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה פרטניים בכל מקרה ומקרה.

(ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין. בכל עניין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג דיין בהתאם לרוחם ולמגמתם של הכללים ובהתאם לנורמות אתיות כלליות.

9. תחולה

(א) כללים אלה חלים על -

(1) דיין מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;

(2) דיין עמית;

(3) דיין בדימוס המכהן בוועדה ציבורית על פי דין, ככל שהדבר נוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.

(ב) הכללים חלים על דיין אף בהיותו בחופשה או בשבתון.

(ג) מי שנבחר לכהונת דיין על ידי הוועדה למינוי דיינים וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית אלא בהסכמת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

(ד) איסורים שעל פי כללים אלו לא יחולו על פעילות או מעשים של דיין שהוא רב ראשי לישראל או רב עיר, הנובעים מכהונתו כרב ראשי או רב עיר.

10. דיינים בדימוס

כללים אלה אינם מחייבים דיינים בדימוס; יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של דיין הורגלה להתייחס עליו כהתייחס אל דיין, וכי יחס זה נמשך והולך גם לאחר תום הכהונה; ראוי לו אפוא לדיין בדימוס כי ישווה נגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון התנהגותו ואורחותיו על פיהם.

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת

(א) בשבתו לדון ינהג דיין בנוכחים בדיון לפניו - בעלי דין, באי-כוחם, עדים ובאי בית דין אחרים - באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית הדין אווירה נינוחה.

(ב) דיין יעשה שגם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.

(ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע דיין מהערות פוגעניות או מעליבות, שלא כדין, כלפי כל אדם.

(ד) דיין ינהג בעמיתיו הדיינים בכבוד ובחברות.

(ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן הדיין דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג את עניינו כהלכה לפני בית הדין.

12. ניהול משפט

(א) דיין ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי ועניייני, על פי ההלכה ותקנות הדיון, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין, בטוענים רבניים ובעורכי הדין המופיעים לפניו ונמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו השוויונית והמקצועית.

(ב) שומה על דיין לשמור על חזות נייטרליות במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים.

(ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה דיין כמיטבו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכל על פי הניתן בנסיבות העניין ובגבולות הדין והתפקיד.

(ד) בניהול המשפט יעשה דיין כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי-כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.

(ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה דיין כמיטבו למנוע המתנה של המוזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

13. פשרה, גישור ובוררות

(א) דיין המציע פשרה או העברה של ההליך לגישור או לבוררות, לא יכפה דעתו על בעלי הדין, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תשפיע על הליכי הדיון שלפניו; אין באמור כדי למנוע מבית הדין לפסוק בדרך של פשרה בהתאם לכללי ההלכה.

(ב) בהתנהל שיג-ושיח לפשרה יסייע דיין בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירת כבודו של בית הדין.

(ג) כדי להביא לפשרה, רשאי דיין בהסכמת בעלי הדין ובהסכמת מורשיהם, להיוועד בבית הדין עם כל בעל דין בנפרד, ובלבד שבעל הדין שכנגד נמצא ככל האפשר בסמיכות מקום לאולם הדיונים והתוועדות דומה תיערך גם עמו, וכן שבעת ההתוועדות לא יישמעו טענות שדינן להתברר במעמד שני בעלי הדין.

14. הימנעות מוקדמת משבת בדין

(א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון דיין בכל עניין שהועבר לטיפולו.

(ב) משיימצא לדיין כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, יְיַדֵּעַ בכך את ראש אבות בית הדין שבו הוא מכהן או דיין שהוסמך לעניין זה על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.

(ג) החליט ראש אבות בית הדין או דיין שהוסמך כאמור, כי אותו דיין ידון בתיק, לא ימנע הדיין עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן על פי דין.

15. מניעה משבת בדין

(א) דיין לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.

(ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א, דיין לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:

(1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי, הוא בן משפחה של הדיין או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;

(2) יש לדיין עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של הדיין יש עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוחו;

(3) בטרם התמנה לדיין היה הדיין מעורב באותו עניין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך דומה אחרת;

(4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של הדיין קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז הטיפול בעניינו של אותו בעל דין או אותו עד;

(5) עורך דין או טוען רבני המייצג בעל דין היה שותפו של הדיין ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז היותם שותפים;

(6) עורך דין או טוען רבני המייצג בעל דין מטפל בעניין של הדיין או של בן משפחתו;

(7) בן משפחה של הדיין הוא עורך דין, או טוען רבני שותף או שכיר, במשרד עורכי דין או משרד טוענים רבניים המייצג בעל דין.

(ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), דיין רשאי לשבת בדיון אם מפאת דחיפות העניין לא ניתן לקיים את ההליך לפני דיין אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בעניין.

(ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), דיין רשאי לשבת בדין אם העברת העניין לכל דיין אחר לא תשנה את עילת הפסלות.

(ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 35ב לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, ובסעיף 9א לתקנות הטוענים הרבניים, התשס"א-2001, רשאי בית הדין להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת דיין; התיר בית הדין את הייצוג כאמור, לא ישב בדין הדיין שלגביו התקיימה עילת הפסלות.

(ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר הדיין כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדין.

(ז) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית הדין הרבני הגדול הדן בערעור על פי סעיף 19א לחוק.

פרק רביעי: דיין וסביבתו

16. קשרים חברתיים

משמונה לכהונתו, אין מוטל על דיין לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם טוענים רבניים ועורכי דין; יחד עם זאת, ראוי לו לדיין כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת, בבחינת והייתם נקיים מה' ומישראל.

17. פעילות פוליטית או מפלגתית

(א) דיין לא יהא מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.

(ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול דיין חלק באירוע הנערך על ידי מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית; ואולם אירוע כאמור שהוא אך ורק עניין של הפצת שיעורי תורה ויראת שמים, ובלי סממנים פוליטיים, רשאי דיין להשתתף בו.

18. הבעת דעה בפומבי

דיין ימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

19. איסוף כספים

דיין לא יהא מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי:
הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרתו

20. ניצול מעמד

(א) לא יפיק דיין טובת הנאה ממעמדו כדיין - בין טובת הנאה חומרית בין אחרת - אם במישרין ואם בעקיפין.

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -

(1) לא יעשה דיין שימוש במעמדו כדיין לקידום עניין שלו או של אחר;

(2) דיין לא יציין את דבר היותו דיין ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כדיין בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף.

(ג) דיין רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו דיין ואת בית הדין שהוא מכהן בו.

(ד) דיין רשאי לציין את היותו דיין בספר או במאמר שהוא מפרסם.

(ה) דיין רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.

(ו) דיין רשאי ליתן הסכמה לספר תורני שהובא לעיונו.

21. מתנות, הנחות והזמנות

(א) על קבלת מתנות על ידי דיין יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979.

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -

(1) דיין לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת על פי הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי הדין, או שההנחה ניתנת לדיין עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו דיין;

(2) דיין לא יקבל הזמנות חינם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהדיין מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כדיין.

(ג) אין מניעה כי דיין יקבל במתנה ספר על נושא משפטי או הלכתי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

22. ייחוד הכהונה

דיין לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי - גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה - אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית הדין הרבני הגדול ושר המשפטים (ראו: סעיף 18 לחוק).

23. מגבלות על פעילויות נוספות

(א) חובתו העיקרית של דיין היא לכהונתו כדיין, ולתפקידו כדיין חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו; דיין יעניק לתפקידו כדיין מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.

(ב) דיין יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כדיין או העלולה להביאו לניגוד עניינים עם תפקידו כדיין.

(ג) דיין לא יקבל על עצמו אף לא יעסיק עצמו בפעילות לבר-שיפוטית - אף אם מותרת היא על פי אופייה או על פי היתר שהוענק לו - אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כדיין, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

24. פעילות בגופים ציבוריים

(א) דיין רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה, או בגופים של מוסדות בעלי מטרות ציבוריות, בכפיפות להיתר כהוראת סעיף 18 לחוק.

(ב) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע דיין מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כדיין או העלול לפגוע במעמדו כדיין. כך, למשל, לא ישתתף דיין בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.

(ג) דיין לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.

(ד) דיין לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם עניינים עשויים לבוא לדיון בבית הדין שבו הוא מכהן.

25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

דיין רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של דיין.

26. הסברה מחוץ לישראל

דיין רשאי להשתתף מדי פעם בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

27. שיפוט שלא בבית הדין

(א) דיין לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית הדין, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 18 לחוק; לעניין סעיף זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" - לרבות חברות בביתדין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי.

(ב) דיין לא ישמש בורר שלא בבית הדין אלא אם כן נקבע הדבר בחוק, או בעניין שיש בו תועלת ציבורית משמעותית ולאחר קבלת אישור של נשיא בית הדין הרבני הגדול.

(ג) דיין לא יהא פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.

(ד) דיין שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שאסור לדיין למלאו, לא ימשיך למלא את אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

28. שיעורים והוראה

מתן שיעור קבוע בישיבות וכוללים והוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונים היתר כהוראת סעיף 18 לחוק.

29. שיעורי תורה והרצאות

(א) דיין רשאי לתת שיעורי תורה בבית כנסת ובית מדרש במסגרת "דף יומי" וכדומה, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 18 לחוק, ובלבד ששיעורים אלו יינתנו מחוץ לשעות הקבועות לפעילות בתי הדין על פי סדרי המינהל של בתי הדין הרבניים.

(ב) שיין רשאי להרצות מדי פעם במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 18 לחוק; בעשותו כן ינהג דיין במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית או מהבעת דעה בעניין שאינו משפטי בעיקר והשנוי במחלוקת ציבורית.

30. פרסום ספרים ומאמרים

דיין רשאי לפרסם ספרים שכתב ומאמרים בביטאונים מקצועיים ותורניים הולמים.

31. משפט מודרך

דיין רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד להשכלה. הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.

סימן ד': שונות

32. עדות

דיין לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית דין, בית משפט או באישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהדיין או בני משפחתו צד להם.

33. הופעה לפני רשות ציבורית

דיין רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

34. תשובות הלכתיות ומענה לשאלונים לצורכי מחקר

(א) דיין רשאי להשיב לשואליו בדבר הלכה, ואולם לא יעשה כן אם קיימת סבירות שתשובתו נועדה לשימוש על ידי צד למשפט בבית דין.

(ב) באישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול רשאי דיין להשיב, בין בכתב בין על-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.

(ג) לעת שתידון בקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (ב), יובא בשיקול, בין השאר, היותו של עורך המחקר מוסד הלכתי או אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: עניינים כספיים

35. ניהול עסקים

דיין לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

36. ניהול נכסיהם של הדיין ושל בני משפחה

(א) דיין רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים. הדיין יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כדיין או להעמידו בניגוד עניינים עם תפקידו כדיין.

(ב) דיין לא ינצל את מעמדו כדיין לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

37. (בוטל).

38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

(א) דיין רשאי לקבל גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים המותרים על פי דין או על פי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהא בהתאם למקובל אצל הנותן. כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעבור פעולות הסברה מחוץ לישראל.

(ב) דיין שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות הנסיעה.

(ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על דיין גם בהיותו בשבתון.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של דיין

38א. כללי

הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת דיין לבין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של הדיין בכל משלח יד.

38ב. ניתוק יחסים כספיים

(א) לאחר מינויו לא יהיו לדיין יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה לא יחזיק נכסים בנאמנות בעבור לקוחותיו לשעבר.

(ב) מי שנבחר לכהונת דיין יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיית הוועדה האמורה בסעיף 38ג והוראות סעיפים 38ד עד 38ה.

(ג) לאחר מינויו יגבה דיין כספים שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות אדם אחר.

38ג. ועדת השניים

אופן ניתוק היחסים הכספיים יידון בוועדה שחבריה יהיו שניים: דיין בית הדין הרבני הגדול שימנה מזמן לזמן נשיא בית הדין הרבני הגדול, ומנהל בתי הדין הרבניים (להלן - ועדת השניים).

38ד. הסדר לניתוק יחסים כספיים

(א) הנבחר לכהונת דיין יציג לפני ועדת השניים לא יאוחר משלושים ימים לאחר בחירתו תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:

(1) שמות שותפיו של הדיין עובר למינויו;

(2) שמות לקוחות לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;

(3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לדיין מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחויות שנמסרו לו ואשר מועד פירעונן טרם הגיע.

(ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת דיין מהם התנאים לניתוק היחסים בינו ובין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום הצהרת אמונים של הדיין; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

38ה. חתימה על ההסדר

הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת דיין ויישמר בתיקו האישי של הדיין במעטפה סגורה וחתומה בידי מנהל בתי הדין הרבניים.

38ו. חסיון ההסדר

תוכן ההסדר יהיה גלוי לנבחר לכהונת דיין ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה לוועדה לבחירת דיינים כנגד הנבחר לכהונת דיין תלונה שעניינה ההסדר, גם לחברי הוועדה לבחירת דיינים.

38ז. הסדר - תנאי להצהרת אמונים

מי שנבחר לכהונת דיין לא יוזמן להצהרת אמונים אצל נשיא המדינה עד אשר ייערך הסדר ניתוק יחסים כספיים, וייחתם בידו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב את זימונו של דיין להצהרת אמונים אף שטרם חתם על ההסדר.

38ח. דיווח

הדיין ידווח למנהל בתי הדין הרבניים, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל הדיין על פי ההסדר לאחר מינויו, ייתן הדיין חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

38ט. יידוע

הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת דיינים החליטה לבחור בו לכהונת דיין.

פרק שמיני: דיין ואמצעי התקשורת

39. מגעים בין דיין לבין אמצעי התקשורת

(א) דיין אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות; על דרך הכלל אין דיין מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת.

(ב) דיין לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי הדין הרבניים.

(ג) דיין יימנע מהופעה או מראיון באמצעי התקשורת; הופעה או ראיון של דיין באמצעי תקשורת - לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת - תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

(ד) האמור בכלל זה אינו חל על ביטאונים תורניים או משפטיים המתפרסמים על ידי מוסדות תורניים או אקדמיים או על ידי לשכת עורכי הדין, ובלבד שהדיין קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול.

40. תגובות לאמצעי תקשורת

(א) תגובתו של דיין על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוברות בתי הדין הרבניים.

(ב) דיין שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוברות דתי הדין הרבניים.

(ג) נתבקשה תגובתו של דיין על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפי הדיין תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את העניין לסיומו, רשאי הדיין למסור את תגובתו.

(ד) דיין שמסר את תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוברות בתי הדין הרבניים, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוברות.

(ה) אין בהוראות אלו כדי למנוע את נציגות הדיינים לעמוד בקשר עם אמצעי התקשורת בעניינים הנתונים לטיפולה.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

41. ועדת אתיקה

(א) נשיא בית הדין הרבני הגדול, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: דיין של בית הדין הרבני הגדול, והוא יהיה היושב ראש, ושני דיינים של בתי הדין הרבניים האזוריים.

(ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בענייני אתיקה של דיינים, לפי פנייה של דיין שכללים אלה חלים עליו - בעניין הנוגע אליו.

(ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופת אחת של שש שנים.

(ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.

(ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

42. כללים קודמים

כללים אלה יהיו תחת כללי אתיקה לדיינים - התשנ"ו.

ח' בניסן התשס"ח (13 באפריל 2008)

שלמה משה עמאר
נשיא בית הדין הרבני הגדול
הראשון לציון הרב הראשי לישראל